Avdo Međedović

ŽENIDBA SMAILAGIĆ MEHE

Avdo Međedović

ŽENIDBA SMAILAGIĆ MEHA

EDICIJA DOST

knjiga prva

Uređuje i priređuje:
Jahja Fehratović

Izdavači
El-Kelimeh, Novi Pazar
Bošnjačka kulturna zajednica – BKZ

Za izdavača:
Malik Nurović
prof. dr. Mevlud Dudić

Korice
Faris Bahor

Prijelom
Fahrudin Smailović

Štampa
"Grafičar" Užice

Tiraž
300 primjeraka

Naslov originala:
Ženidba Smailagina Sina
Kazivao je Avdo Međedović
Edited by David E.Bynum with Albert B. Lord
Center for the Study of Oral Literature
Cambridge, Massachusette, 1974.
(Publications of the Milman Parry Collection
Text and Translations Series, 2)

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.4(497.16).09-13:398
821.163.4(497.16).09-13 Међедовић А.

МЕЂЕДОВИЋ, Avdo, 1866-1953

Ženidba Smailagić Meha / Avdo Međedović. - Novi Pazar : El-Kelimeh, 2010 (Užice : Grafičar). - 620 str. : autorove slike ; 20 cm. - (Edicija Dost , knj. 1)

Tiraž 300. - str. 7-12: Razlozi za pokretanje edicije Dost i o prvoj knjizi u ediciji / Jahja Fehratović. Str. 13-32: Prstenasta kompozicija i udvosturčavanje u pjesmi Smailagić Meho / Albert B. Lord. - Rječnik: str. 503-529. - Sadrži i : Fragmenti: izbor tekstova o Avdi Međedoviću i njegovom epu.

ISBN 978-86-7980-068-8
a) Међедовић, Авдо (1866-1953) - "Женидба Смаилагић Меха"
COBISS.SR-ID 174260748

Avdo Međedović

ŽENIDBA SMAILAGIĆ MEHA

Novi Pazar, 2010.

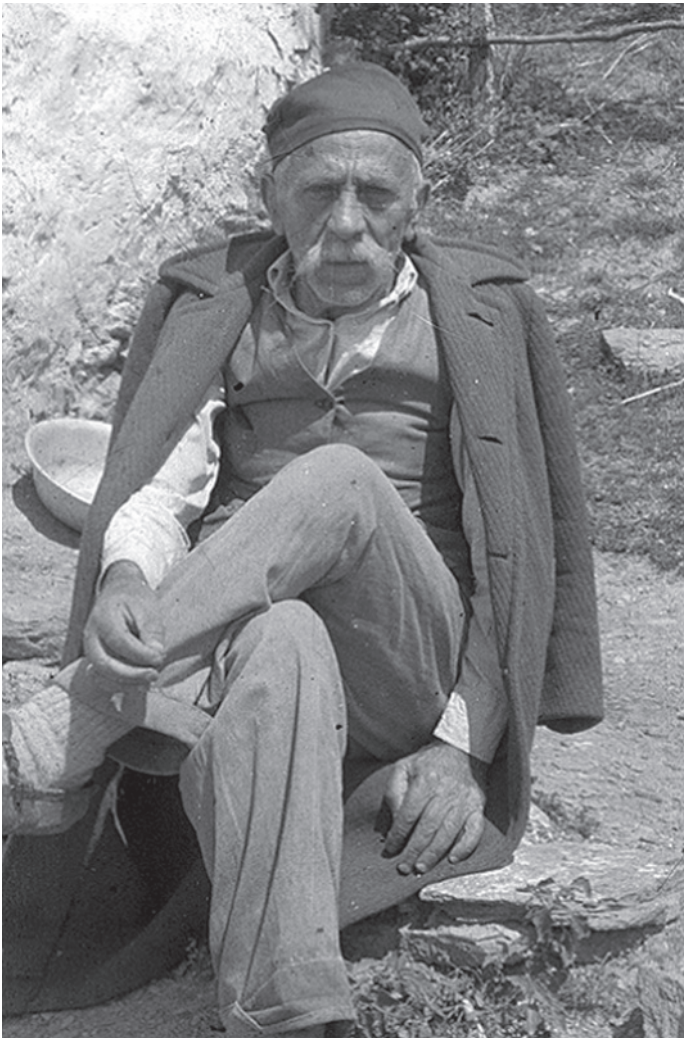

Avdo Međedović ispred svoje kuće u rodnom Obrovu 1951. godine

Avdo Međedović i Albert Bates Lord u Obrovu
1951. godine

RAZLOZI ZA POKRETANJE EDICIJE DOST I O PRVOJ KNJIZI U OVOJ EDICIJI

Izdavačka kuća Mešihata Islamske zajednice u Srbiji "El-Kelimeh" u saradnji sa Bošnjačkom kulturnom zajednicom (BKZ) ovom knjigom otvara Ediciju DOST. Cilj edicije je da bar u nekoj mjeri nadomjesti prazninu u obrazovnom sistemu sandžačkih Bošnjaka i drugih koji je osjećaju, a koja je nastala nesrazmjernom zastupljenošću bošnjačkih umjetničkih i intelektualnih dostignuća u školskim i studijskim obrazovnim sistemima zemalja u kojima žive. Pored toga, knjige iz edicije mogu poslužiti kao lektira u onim sredinama gdje su nastava na bosanskome jeziku i nauka o bošnjačkoj književnosti zaživjeli u obrazovnim sistemima i postali dio opće naobrazbe. Knjige iz edicije će biti podjednako interesantne i onima koji tek usvajaju znanja kao i onima koji su odavno zatvorili krug sistemskog izučavanja kroz odgojno-obrazovne

institucije svih nivoa. Težit će se da se čitaocima ponude kapitalna djela iz bošnjačke kulturne historije, ona djela koja provociraju zapitanost i na kojima se izgrađuje nacionalni identitet, djela bez kojih se ne može zamisliti cjelovitost bošnjačkog nacionalnog bića.

Ovim pomalo romantičarskim projektom želimo promovirati vrhunska dostignuća bošnjačkih intelektualaca koja su do sada bila poznata samo povlašćenim grupama koje su strukom ili vlastitim opredjeljenjem usko vezane za materiju o kojoj je riječ. Težnja nam je da se svi Bošnjaci upoznaju s onim što ih zapravo sačinjava, pokušavamo odgovoriti na znakovito pitanje koje nam je još sedamdesetih godina dvadesetog vijeka, posredstvom jednog svog lika, uputio Derviš Sušić: "Znate li vi išta o sebi? Recimo, ko ste vi, to jest mi, Bošnjaci? To se mora znati!" Poslije tog krajnje opravdanog imperativa o samospoznaji, zadnje tri decenije dvadesetog vijeka Bošnjaci u Bosni su sistematizirali, iako taj proces još uvijek nije završen, skoro sve dijelove vlastitog identiteta, dok se sandžački Bošnjaci još batrgaju po maglama i modrinama, ne uspjevajući proniknuti u uvire naslaga svog kompleksnog bića. To je posljedica nepostojanja, odnosno nebrige postojećih

nacionalnih institucija da običnom svijetu predstave bar one najbitnije autore, ključne ideje i nezamjenjive knjige iz vlastitog nacionalnog korpusa na kojima se zasniva naš kulturni identitet. Kao što u takvim situacija obično biva, posao tih komformističkih institucija na sebe preuzima Mešihat islamske zajednice u Srbiji, koji ovom prilikom, posredstvom svoje izdavačke kuće, daje nemjerljiv doprinos općoj kulturi kako samih Bošnjaka tako i onih koji se žele upoznati sa njihovom bogatom baštinom.

Kada je u pitanju knjiga kojom otvaramo Ediciju DOST, ni u jednom trenutku nismo imali dileme da to mora biti ep Ženidba Smailagić Meha Avda Međedovića. Ne zamislivo je da, kako nam govore podaci iz jedne ankete koju su sproveli studenti Katedre za bosanski jezik i bošnjačku književnost Internacionalnog unverziteta u Novom pazaru, naša srednjoškolska i visokoškolska omladina uopće nikada nije čula za ime Avda Međedovića, dok profesori – kako osnovnih i srednjih škola tako i univerziteta – tek djelimično znaju za ovog, u svijetu priznatog, sandžačkog Homera! Da li je tu riječ o onome što govori Husein Bašić, da je Avdo Međedović prevelik za svoj malehni narod, ili možda o nekom namjernom potiskivanju naših

pravih vrijednosti – ne želimo polemizirati. No, svakako da nam je cilj da tu vlastitu sramotu koliko je god moguće anuliramo. S druge strane, i ono prosječnih Bošnjaka što površno poznaje lik i djelo Avda Međedovića još nikada nije bilo u prilici temeljno se upoznati sa njima, jer je ovaj autor na bosanskome jeziku svega tri puta štampan – prvi put u Americi 1974. godine, drugi put u BiH 1987. godine i treći put u Njemačkoj 1994. godine. Nijedno od ovih izdanja nije u većem omjeru doprlo do sandžačkih gradova, niti je ep Ženidba Smailagić Meha uvršten u obaveznu lektiru obrazovnih institucija u kojima naša djeca stječu osnovna i srednjoškolska znanja, iako je on najveći ep koji je ikada ispjevan na evropskom kontinentu, i uprkos činjenici da su u svijetu napisani tomovi i tomovi naučnoistraživačih studija o njemu.

U pripremi ovog izdanja epa Ženidba Smailagić Meha, rukovodili smo se izdanjem sarajevske "Svjetlosti" iz 1987. godine koje je uredio Alija Isaković, a priredio Enes Kujundžić. Pored toga, umjesto predgovora epu, odlučili smo publicirati članak najvećeg svjetskog stručnjaka iz područja usmene književnosti, znamenitog harvardskog homerovca Alberta B. Lorda o prstenastoj kompoziciji i udvostručavanjima u

Avdovom epu. Smatramo da će ovaj rad najbolje ilustrirati poziciju koju Avdo Međedović i njegov ep imaju u svjetskim naučnim kružocima. Na kraju knjige donosimo i niz dragocjenih fragmenata iz preobilne literature o Avdovom epu, koji će čitaocu bar donekle pomoći da shvati ulogu i značaj kako Avda Međedovića tako i njegovog epa Ženidba Smailagić Meha za cjelokupnu svjetsku književnoumjetničku i književnohistorijsku baštinu.

Za razliku od prijašnjih izdanja, u kojima je ovaj ep naslovljen kao Ženidba Smailagić **Mehe**, bosansku promjenu imena muškog roda koja završavaju na vokal –a prema promjeni imenica ženskog roda koje u genitivu jednine imaju nastavak –e, u ovom izdanju smo se odlučili zamijeniti sandžačkom varijantom u kojoj te imenice u genitivu jednine imaju nastavak –a, pa smo u mjesto *Mehe*, upotrijebili oblik **Meha**, jer smatramo da je to bliže osjećanju jezika kojeg Avdo Međedović koristi u ovom epu. To smo sebi dozvolili jer je naslov Ženidba Smailagić Mehe izbor sarajevskih priređivača a ne samog autora. U originalnim zapisima, kao i u američkom izdanju, Avdov ep je naslovljen kao: *Ženidba Smail-agina sina*.

Jahja Fehratović

PRSTENASTA KOMPOZICIJA I UDVOSTRUČAVANJA U PJESMI *SMAILAGIĆ MEHO*[1]

Dok je mnogo toga napisano o prstenastoj kompoziciji u homerovskim poemama, u staroengleskoj poeziji i u školskim baladama, na primjer, dosad nisam naišao na analizu prstenaste kompozicije u sačuvanoj tradicionalnoj usmenoj epskoj pjesmi. Da li je tačno da se prstenasta kompozicija može naći u pravoj, tradicionalnoj usmenoj narativnoj pjesmi? U onom što slijedi ispitat ću pjesmu Smailagić Meho da bih pronašao znakove prstenaste kompozicije.

---

[1] Ovaj tekst preuzet je iz edicije Bošnjačka književnost u književnoj kritici, Usmena književnost, knjiga druga, priredili: Đenana Buturović i Munib Maglajlić; str. 125-133. Na kraju teksta data je napomena da je ovo izvadak iz Lordove studije: *Stapanje dvaju svjetova: Usmena i pisana poezija kao putevi prenošenja drevnih vrijednosti*, *Izraz*, 33/1989., 7/8, str. 87-96. S engleskog: Damira Volić i Nevena Krstanović-Matovac.

Zapravo, proizilazi da je uvodna tema skupštine u Smailagić Mehi, dobar primjer prstenaste kompozicije. Evo njene šeme:

1. Opis i nabrajanje *velikaša* sa Hasan-pašom Tirom na čelu
2. Intervencija *Hasan-paše Tire*
3. Govor *Cifrić Hasan-age Mehi*
4. *Mehin* odgovor
3. Odgovor *Cifrić Hasan-age* Mehi
2. *Hasan-paša Tiro* daje da se pripremi i daje svoj blagoslov
1. Nabrajanje *velikaša* kako potpisuju peticiju i kako se pozdravljaju sa Mehom

Ovo je savršeno prihvatljiv prsten. Čak i ako ga Avdo nije svjesno planirao da bude takav, prstenasti šablon je tu, svojstven samom pripovijedanju, kada ga u cjelini izvodi vješti pjevač. Fokus pripovijedanja, centar prstena, je značajan u priči. *Pripovijedanje* i njegovo značenje su elementi koji najprije čine prsten. Pripovijedanje stvara formu, prije nego što forma oblikuje pripovijedanje. Dramatski sukob između strica i nećaka u *Smailagića Mehi* sa središnjim nećakovim ljutitim govorom – koji treba obezbijediti motivaciju za cjelokupnu pjesmu i ukazati na

opasnost koja prijeti nasljedstvu sa oca i strica na sina, što je mitska tema – u pozadini ima hijerarhijske društvene organizacije i iskaz o herojskim vrijednostima. Na početku prstena, mladiću nije bilo dozvoljeno da ima ikakvu ulogu u aktivnostima društva, ali, nakraju scene, njegova uloga u toj hijerarhiji je određena i preduzeti su prvi koraci da se potpuno realizuje. Odgovor na Mehinu prijetnju da će poremetiti društveni poredak jer još uvijek nije punopravni član društva, jeste pokretanje akcije koja će ga na kraju učiniti prihvatljivim, naime, šalju ga veziru u Budim na priznavanje statusa.

Ponekad se misli da je pjevaču potreban prsten koji će mu pomoći da se sjeti epizode. Zapravo, vjerujem da on treba samo da ispriča scenu potpuno i dobro, na svoj uobičajeni način, slijedeći svoj instinkt za balansiranjem sličnosti i suprotnosti, da bi se organizacija scene u prsten ili u neku drugu konfiguraciju razvila i ispoljila. Ruski termin za izvođenje pjesme je *izpolnyenye*, "popunjavanje", "ispunjavanje", izvrstan termin za proces o kojem je riječ.

Balansiranje odgovarajućih elemenata ne mora se vršiti, niti je uobičajeno, potpuno istim riječima. Avdo ima nekoliko formulacija za izražavanje osnovne ideje odlomka. On

koristi određeni broj multioblika u tu svrhu. Na primjer, u prvom krugu prvog prstena Avdo detaljno opisuje velikaše iz Kanjiže, daje njihovo brojno stanje i titule. Postoji i skraćeni oblik toga opisa i dvije verzije skraćenog oblika se koriste u elementu na kraju kruga koji odgovara nabrajanju sa skupštine. On je upotrijebljen poput lajtmotiva u muzici da bi nagovijestio cjelinu. Evo ga u stihovima 1039-48, kada vođe skupštine potpisuju peticiju a Hasan-paša Tiro je potvrđuje.

Potpisa ga pedeset delija,
A šezdeset aga kanidžkije’
I *četiri* kanidžka ajana
Dva dizdara, dvanes buljukbaša,
I dvadeset turski barjaktara
Po mandatu turiše muhure.
Ćatibi su mandat načinili,
Delije su potpis udarile,
Sva gospoda turajli muhure.
Hasan ga je *paša* potvrdio.

Ponovo se pojavljuje nakon što je paša dao peticiju Mehinom stricu, koji je opet dostavlja Mehi, a paša je dao svoj blagoslov za putovanje. Meho ljubi u ruku pašu i onda svog strica /sti-

hovi 1073-74/. Zatim slijede ostali u stihovima 1075-80.

Sivi soko na noge skočijo,
Hasan-paši ruci poletijo,
Gazijsku mu poljubijo ruku,
Pa amidži Cifriću Hasanu,
Dva dizdara, četiri ajana, 1075.
I starijeg bega svakojega,
Pa starijeg bašu i bimbašu,
Pa starijeg svakog *buljukbašu*.
Barjaktari raširiše ruke,
Sokoli se grle sa sokolom.

Obratite pažnju na to da ovaj odlomak počinje sa "sivi soko" u stihu 1071. i završava sa "Sokoli se grle sa sokolom". Tipično je za Avdu da mijenja odlomak kako bi uskladio zahtjeve pripovijedanja, ali ostalo je nekoliko elemenata koji otkrivaju osnovnu temu.

Takođe obratite pažnju da su i sama ova dva multioblika lajtmotiva okupljena u prstenastu kompoziciju oko pašinog blagoslova, prsten unutar prstena, i da cijela scena završava veoma dirljivo, kada se svima pojave suze radosnice u očima dok dijele sreću mladog Mehe.

Da se vratimo priči. Nakon uvodne skupštine je kratka vezna scena koja odvodi Mehu i njegovog strica nazad u kuću njegovog oca, Smaila, da ga izvijeste o onome šta se dešavalo na skupštini, o čemu on još ništa ne zna.

Slijedeća prstenasta scena je također lijepo organizovana i pruža se od izvještaja Mehinog strica svom bratu Smailu do dodjeljivanja Osmana kao pratioca Mehi, uz Smailova uputstva. Pripremu konja i scenu odlaska shvatam kao poseban elemenat. To je tema koja se ponavlja u dvije epizode gostoljubivosti na putu za Budim koje slijede.

Prva stavka u ovom prstenu je razgovor dva brata, Mehinog strica i oca, dok Meho stoji u stavu mirno odajući im počast. Hasan-aga, stric, izvještava Smaila o onome šta se desilo na skupštini, a Smail šalje Mehu njegovoj majci da obuče odjeću koju mu je sultan poklonio kad se rodio. U drugom krugu prstena, nalazimo, sasvim opravdano, Mehu sa majkom. To je scena ritualnog kićenja i ukrašavanja, oblačenje Mehe koji se treba pojaviti u odjeći za svoju novu ulogu kako bi mu otac dao odobrenje. Ovdje u držanju njegove majke osjećamo nagovještaj skorašnjeg vjenčanja. Centar prstena je Mehino pojavljivanje i odobrenje njegovog oca. Zatim,

u krugu koji odgovara Mehinom ceremonijalnom oblačenju je ceremonijalno davanje uputa njegovog oca. Iza ovoga slijedi priprema mladićevog novog staratelja, ne očinske figure poput njegovog strica nego posebne vrste pratioca, zaštitnika, to će reći Osmana. Osman je služio Mehinom ocu a sad je dobio zadatak da služi Mehi. Smail je dao svom sinu položaj koji je on imao prema Osmanu. Šematizovan, prsten igleda ovako:

1. Meho sa *ocem* i *stricem*
2. Meho sa *majkom* – ritualna priprema Mehe
3. *Meho* se pojavljuje da bi dobio *očevo* odobrenje
4. *Meho* sa *ocem* – instrukcije
5. *Meho* sa *ocem i Osmanom* - ritualno pripremanje Osmana

   Meho je prešao s oca i strica na Osmana.

Ova prva dva prstena su do odredenog stepena duplikati. Prvi pokazuje Mehu u velikom društvenom krugu na skupštini, gdje dobija odobrenje skupšine. Drugi ga pokazuje u porodičnom krugu, gdje dobija konačno odobrenje svog oca. Završavajući ova dva koplemen-

tarna prstena, pjevač je spreman da krene na putovanje.

Putovanje, od odlaska od kuće do povratka svom ocu u Kanjižu, je kompleksna priča i zahvata hiljade stihova. Prvi elemenat u njoj je par udvostručenih prstenova. Oba počinju dolaskom u prenoćište, prijemom, jelom, spavanjem, jelom, rastankom, odlaskom slijedećeg jutra. Ove dvije epizode, strukturirane i izdiferencirane, veoma su važne jer hrišćanski "kmetovi" /poglavari sela/, koji se javljaju u oba mjesta predstavljaju odjek ideja bosanskih muslimana. Oni nastavljaju sa iznošenjem vrijednosti scene skupštine, koje su bile izrazitije u stavu Mehinog oca prema veziru u Budimu. Međutim, u prvom mjestu zaustavljanja, "kmet" im nagovještava da nije sve u redu sa vezirom i da Meho i Osman trebaju biti oprezni u Budimu. Zahvaljujući ovome, čitalac je pripremljen za otkrića o veziru koja su dramatično i žestoko iznesena u slijedećoj epizodi. Nisu slučajno centralne tačke prstena u ovom paru "gostoljubivosti" razgovori Mehe i Osmana sa njihovim domaćinima. Postoje razlike u tonu i sadržaju između ova dva razgovora, mada su slični u drugom pogledu. Oni slijede isti šablon:

Dolazak
1. viđeni sa udaljenosti
2. nagađanje ko su oni
/1/
3. spoznaja da su Meho i Osman
4. upute ukućanima za njihov prijem
Prijem
1. susret u dvorištu
2. silazak sa konja
/2/
3. konji su odvedeni
4. Meho i Osman ulaze u kuću i sjedaju
Primanje gostiju
1. razgovor sa domaćinom / a) vezir, b) stari bolji nego mladi
/3/
2. jelo
3. spavanje
Pripreme za odlazak
1. ustajanje i oblačenje
/2/
2. silazak u dvorište
/4/
3. konji su dovedeni
4. penjanje na konje
Odlazak

1. pokloni i rastanak sa ukućanima
2. jahanje iz dvorišta

/5/

3. jahanje preko ravnice

Odjeljak u kojem se opisuje primanje gostiju čini centralni dio prstena.

Bilo bi zgodno za simetriju kad bi pod Primanjem gostiju tačka *Razgovor* došla između *Jela i Spavanja*, ali prirodni red u stvarnom svijetu na Balkanu jeste razgovor / dok se jelo priprema /, jelo, spavanje, i Avdo slijedi redoslijed stvarnog života.

Avdo nije izmislio dva mjesta u kojima zastaju na putu. Ona su se javila u štampanom tekstu koji mu je pročitan. Ni imena Vuk (Vukašin; u njegovom izvoru Toroman Vuk) i Vujadin nisu izmišljena. Ali sve što je bilo navedeno u njegovom izvoru je da su Meho i Osman bili dobro primljeni i dobro ugošćeni. Ostatak čini Avdin uobičajeni način dopunjavanja i obogaćivanja događaja. Kratko rečeno, Avdo je sam stvorio prstenove pričajući priču. Ove scene "gostoljubivosti" – koje su u izvoru samo pokazatelji udaljenosti, ali ih je Avdo razradio i uči-

nio značajnim – predstavljaju drugi elemenat u slijedu putova-nja koje je počelo Odlaskom.

U prvoj sceni skupštine, naglašena je lojalnost bosanskih velikaša sultanu, s tim da je prijetnja Mehinim izdajstvom pozadina te ideje, a na ličnom planu odlučujući korak u njegovom odrastanju. U slijedećoj sceni, gdje se javljaju Meho i njegova porodica, vezira predstavlja Mehin otac, Smail, kao lojalni prijatelj sultana. U ovim dvjema scenama koje prethode putovanju naglasak je na Mehinom prijetećem revoltu, s njegovim otvorenim upozorenjem da bi se mogao pridružiti hrišćanskom neprijatelju i tako postati izdajnik. Ovo je ironično — i Avdo i njegova publika su svjesni ironije – pošto će on uskoro saznati ko je pravi izdajnik i njegova sudbina će biti da ga ukloni. U prvoj sceni gostoljubivosti on sluša sumnje koje su izražene u vezira. U slijedećoj sceni, nakon dva zaustavljanja na putu, strašna istina o vezirovoj izdaji se dramatično otkriva. Mehin adolescentni bijes "Pobjeći ću neprijatelju i vratiću se i ubiću vas sve" je ironični uvod u glavnu radnju i poruku pjesme, koje se odnose na Bosnu i Carstvo i na lojalnost bosanskih velikaša prema sultanu.

U sceni koja slijedi, Meho i Osman stižu na rijeku Klimu i prelaze veliki most ka Mohačkom

polju prije Budima. Polje je pozadina presudnog Mehinog susreta sa Fatimom i njihove "vjeridbe". Pojavljuje se kočija koja dolazi iz Budima. Vuče je dvanaest kobila i okružena je pratnjom od pedeset vojnika, carskih janičara, što se može zaključiti po njihovim uniformama. Opis je iscrpan i bogat, kao i obično kod Avde. Pratioci su simboli moći i slave carstva. Meho i Osman se čude i odlučuju da im se prbliže i ustanove ko su i ko je u kočiji.

Kako prilaze čuju vrištanje u kočiji, i Meho se obraća zapovjedniku straže i pristojno ga pita ko je u kočiji. Meho je krajiški velikaš, raskošno odjeven i naoružan, s veličanstvenom i odgovarajućom Osmanovom pratnjom. Oni su na ravnoj nozi sa drugim velikašima carstva. Vrisak prekida taj uzvišeni ton kao i nepristojnost zapovjednika koji kaže da Meho mora da je pijan ili lud i da treba da se skloni u stranu i gleda svoja posla. On dodaje da vidi da je Meho iz dobre porodice, ali da je on, zapovjednik, član carske porodice i da mora izvršavati naređenja. Ako bi ga iko omeo u tome, on bi ga ubio. Osman im prilazi, a zapovjednik, nazivajući Osmana i Mehu banditima, govori da mu se sklone s puta.

Ovo je Mehin prvi ispit lojalnosti, časti i hrabrosti. Osman gleda mladića da vidi kakva je njegova reakcija. Mladićeve oči su zakrvavljene od bijesa, kosa se nakostriješila a ruka poseže za mačem. Onda pogleda Osmana. Da li će ga njegov pratilac podržati? Ovo je ispit i za Osmana. Osman čita Mehine misli (sve ovo se nalazi u tekstu; ja ne stavljam misli u Osmanovu glavu) i umiruje ga lijepim riječima te na kraju pita Mehu da li želi preuzeti pedeset janičara ili zapovjednika. Meho umjesto odgovora izvlači mač i ubija zapovjednika. Osman napada vojnike. Meho i Osman su položili ispit časti i lojalnosti. Približavamo se centru scene, kao i prstena.

Meho, nakon što se uvjerio da nije potreban Osmanu, siječe zavjese kočije i vidi unutra divnu djevojku. Začuđen, on pita ko je ona i šta se desilo. Njene oči su sklopljene, ona misli da razgovara sa zapovjednikom i proklinje ga. Meho joj govori da se vara i želi da vidi njene oči. Ona ih otvara. Zatim priča dugu priču o izdajstvu vezira u Budimu i sudbini onih velikaša koji su bili lojalni sultanu. Neki su ubijeni, drugi, uključujući Fatiminog oca, Zaima Alibega, prognani u Bagdad, na drugi kraj carstva. Sada je konačno sve otkriveno. Znamo na šta

je Kmet Vukašin mislio kad je upozorio Mehu i Osmana da budu oprezni u Budimu.

Postoje barem dva druga nivoa, ili isprepletena elementa, tipična za Homera, koji se javljaju u ovoj epizodi. Obratite pažnju na kontrast između dvije porodice, koje su obje lojalne sultanu. Cifrići kojima Smail i njegov brat pripadaju, i čiji je Meho potomak i uzdanica, su sultanovi štićenici, u neposrednom kontaktu s njim, a to je u Bosni uzor lojalnosti. Ovo je u kontrastu sa sudbinom lojalne porodice Zaima Ali-bega u Budimu, van bosanskog centra. Oca i kćer su razdvojili izdajnici. Zaimova porodica će izumrijeti. Jedna porodica je homogena i čeka je velika budućnost; druga je podijeljena i osuđena na istrebljenje. Ravnoteža i kontrast su jasni.

Drugi nivo je lični i mitski nivo inicijacije junaka. Naravno, on je prastari, ali u ovoj priči dvije ili čak tri faze odrastanja su kombinovane: dokazivanje herojeve vrijednosti kao ratnika, osvajanje mlade i, konačno, preuzimanje očeve pozicije kao vođe. Izgleda da se u procesima tradicionalnog oralnog pripovijedanja šabloni preklapaju u vremenu a u toku stvaranja slojevi priče srastaju. I tako, ako je tkač osjetiljiv na nijanse naslijeđenog materijala, nastaje veoma složena i raskošna tkanica.

Ponekad se mogu dodati početne niti i pomiješati sa drugim bojama na tapiseriji. Fatima priča kako je čula za Mehu i kako su joj roditelji odabrali Mehu za muža. Meho to prihvata jer se zaljubio u nju. Na kraju, kada je Osman uklonio vojnike i pridružio se Mehi i Fatimi, Meho mu naređuje da okrene kočiju i uputi se s njom i konjima nazad u Budim. Ovo je centralna tačka prstena ili, tačnije, jednog od nekoliko prstenova. Meho kaže da će on odvesti Fatimu kući – ona već sjedi iza njega na konju. On govori Osmanu da je vjeren. Tu nalazimo elemenat iznenađenja jer ovo nije u skladu sa običajem. Avdo je svjestan toga pa dodaje "Ako se njena majka slaže". Kasnije, kako ćemo vidjeti, konzervativni Avdo opet izbjegava kršenje običaja. Tako se drevne vrijednosti brane i čuvaju u tradicionalnom usmenom pripovijedanju.

Mali ali značajan prsten započinje pojavom kočije iz Budima s pratnjom. Centar tog prstena čine Fatimina priča i borba; njegov završni krug je povratak kočije u Budim, bez pratnje, ali sa Mehom. Ovo je vjerovatno najvažnija ezipoda u pjesmi. Jer sada nastaje odmjeravanje Kanjiže i Budima, njegove i njene porodice, i

njihovih sudbina, jedne sa ostarjelim a druge sa odsutnim ocem.

Epizode u Budimu su kontrastirane sa onim u Kanjiži ne samo s obzirom na dvije porodice već, kao što je pomenuto, i na velikaše oko Hasan-paše Tire i vezirskog dvora u Budimu. Spjev ili pjesma se završava tako što Meho preuzima očevo mjesto, Fatimin otac se vraća iz progonstva a u Budim je postavljen novi, lojalan vezir, pravedni Jahja-paša. Konačno, dvije porodice se ujedinjuju na vjenčanju Mehe i Fatime.

Fatimina porodica je u dubokom očajanju – otac je u progonstvu a kćerka i jedino dijete (kao i Meho) silom data hrišćanskom generalu Petru. Meho i Fatima stižu njenoj kući u pravi čas da spriječe njenu majku da se baci u smrt. Uporedite s ovim radost Mehine majke i oduševljenje ljudi u Kanjiži po razilaženju skupštine, kada se raduju zajedno s Mehom.

Takođe postoje sličnosti između dva opisa, između recitala Cifrić Hasan-age o Smailovom ugledu i bogatstvu i Fatiminog opisa Zaim Alibegovog bogatstva kada ona i Meho ulaze u Budim. Meho je opčinjen Budimom koji je mnogo veći i otmeniji od Kanjiže. Ova scena je čarobna, šarmantna – da upotrijebim riječ

koju rijetko koristim. Ona podsjeća na čuđenje Telemaha i Pejsistrata bogatstvu Menelajeve palate.

U razvoju Mehinog i Osmanovog puta u Budim i njihovog povratka, dvije scene gostoprimstva kod Vuka i Vujadina, hrišćanskih "kmetova", stoje oko scene s kočijom u ravnoteži sa gostoprimstvom u Fatiminoj kući u Budimu. Prevelika sreća "kmetova" okruženih sinovima i kćerima – poput Nestora – kontrastirana je s pustoši i tugom Fatimine kuće, koja nudi gostoljubivost tužnog, ožalošćenog i ugroženog bogatstva.

Ali, Meho je došao u Budim da bi ga izdajnički vezir priznao za *alajbega* u budimskom okrugu Kanjiže u Bosni. Ovome je dodato, nakon susreta u budimskoj ravnici, dobijanje "nićahname", dozvole za vjenčanje. Tako je Mehin i Osmanov boravak u Budimu, koji su neočekivano odsjeli u Fatiminoj kući, obilježen zvaničnom posjetom veziru, za kojeg Meho sada zna da je izdajnik. Situacija je puna potencijalne opasnosti, jer je očigledno da su Meho i Osman u manjini. Ali istina i pravda su na njihovoj strani, atutoritet Smailove porodice je veliki, a na strah od Bosne i njenog uticaja na sultana, kojeg Avdo pažljivo gradi od početka pjesme,

mora se računati. Kratko rečeno, oni nisu sami a Meho je već dokazao svoju hrabrost.

Kao što su radosne i sretne scene gostoljubivosti kod "kmetova" pomiješane sa porodičnom slikom u Smailovoj kući, kontrastirane s nesretnim i sumornim scenama u Fatiminoj kući, tako je zlokobni dvor vezira u Budimu kontrastiran sa skupštinom koja okružuje Hasan-pašu Tiru.

Tu je, dakle, završetak većeg prstena koji je započeo na početku pjesme:

1. Skupština u Kanjiži
2. Meho u svom domu
3. Gostoprimstvo u toku putovanja
4. Meho upoznaje Fatimu; Meho i Osman susreću zapovjednika i pedeset vojnika

3. Gostoprimstvo u Budimu
2. Fatima u svom domu
1. Vezirov dvor u Budimu

Da li je Avdo svjesno slijedio obrazac prstena? Avdo nikada nije čuo za prstenastu kompoziciju, ali vjerujem da postoje različiti stepeni "svjesne umjetnosti". Mehin boravak u Fatiminoj kući u Budimu, slika Fatime u svom domu, proizvod su Avdine mašte. To se ne spominje u štampanom izvoru koji mu je pročitan.

U tom izvoru, Meho ostavlja Fatimu u njenoj kući, predajući je majci, a on i Osman odmah nastavljaju ka vezirovoj palati. Pretpostavljam da je Avdu svjesna punoća pričanja navela da stvori scenu koja po svojoj prirodi predstavlja ravnotežu i kontrast sa scenom Mehe u njegovom domu, čiji su samo osnovni elementi bili u Avdinom izvoru. On je svjestan ove punoće i ponosan na svoju sposobnost. Takođe je svjestan odnosa između epizoda, "Meho u svom domu", "Fatima u svom domu", iako ih ne bi tako nazvao, niti bi vjerovatno imao ikakvo ime za njih. On koristi samo jedan termin: *kititi*, "ukrašavati", "uljepšavati" pjesmu. On varira epizode gostoljubivosti na putovanju do Budima, svjesnim umijećem. Isto čini i sa dvjema porodičnim scenama. To nisu mehanička ponavljanja unaprijed datih "tema". Avdo je znao šta radi kad ih je razvijao; on je razvio slične scene i u drugim pjesmama. Da nije razvio epizodu "Fatima u svom domu", prsten bi bio nepotpun. Ona se nije slučajno dogodila; u ovom slučaju samo *potencijal* je bio inherentan u Avdinom objavljenom izvoru.

Da je Avdo izostavio dvije scene gostoljubivosti kod hrišćanskih "kmetova" – kao u štampanom "izvoru" – simetrija prstena bi bila

očegledniji. Kako stvari stoje, tema "Fatima u svom domu" mora istovremeno biti i tema gostoljubivosti, što je lako izvodivo. Zapravo, kao što smo vidjeli, Avdo je dobro iskoristio dvije epizode gostoljubivosti, i bez njih bi njegova pjesma bila siromašnija.

U Međedovićevom *Vjenčanju Smailgaića Mehe* postoji jasna *prstenasta kompozicija*. *Avdo ju je stvorio i koristio* u umjetničke svrhe kao i da bi stavio u fokus *drevne mitske, herojske, društvene i istorijske vrijednosti svoje tradicionalne kulture.*

Albert B. LORD

ŽENIDBA SMAILAGIĆ MEHA

I

Prva riječ, “Bože nam pomozi!”
Evo druga: “Hoće, ako Bog da.”
Samo da ga pominjemo često,
Pa će nama dobro pomagati
I od svake muke zaklanjati,
Muke ljute i dušmanske ruke,
I svakoga hala i belaja,
Jer je gora od svakog belaja,
Od zlog duga i nevjernog druga.
Biće kiše, rodiće godina,
Dužan će se duga odužiti,
A zlog druga nigda dovijeka.
A u kući loše domaćice,
Od te nema gore kukavice.
Nije s mirom mužu kući poći,
Ni sa sobom poves musafira.
Sve ga vodi a o jadu misli,
Koji će ga jadi zadesiti
Od zle kučke na dom domaćice.
Crnše mu je srce od gavrana.
Kuću pokri, pa neće kapati;
Ženu udri, pa neće lajati.
Teško tome ko se ženom tuče,
Kad se sama na pamet ne vuče.

II

Ondar, moja skupljena gospodo,
Sad velimo pesmu da brojimo,
I s tom pesmom da se veselimo.
Ta je pesma od starog zemana,
Što su stare radile gazije
I junaci u svakojoj stranci
Za sjajnoga Sulejmana carstvo.
Uzviš'no se Carstvo Tursko zvalo;
Tristo šeset imo valiluka.
Bosna mu je ključanica bila,
Ključanica i zlaćeni ključi,
Od svakoga dobrog pouzdanja.
Ondar se je londža pokupila,
U Kajnidži u pjanoj mehani,
A đe se je vazda naučila.
Na toj londži trideset begova,
Sve glavnije od šeher Kanidže,
Age carske dvades i četiri.
Uvrh londže Hasan-pašaTiro,
Pored njega pedeset delija.
Pokraj Paše, sa lijeve strane,
Ajan Omer, od Kanidže dedo;
Pokraj Deda dva dizdara carska;
Kraj dizdara Cifrić Hasan-aga;
Do Hasana sindrak Mehmed-aga;

Mijo sinak hadžije Smajila,
A sinovac Cifrića Hasana;
Naokolo buljukbaše carske;
Pa napored seli bajraktari.
Sve posijo ajan do ajana,
A sve sijo akran do akrana,
Bezi carski jedan kraj drugoga,
Age carske ured z begovima,
Bajraktari jedan kraj drugoga,
Hasan-paša i delije š njime
Navrh londže među pendžerima.
Usred kola među beglerima,
Vino služe do dva bajraktara:
Jedan beše kanidžkog ajana,
A drugi je njihnoga dizdara,
Deli Hasan i Deli Husein.
Pod pazuho drže jaretine,
A u desne ruke litrenjače.
Sve naizred pojahu glavare,
Hasan-pašu i prvjence carske.
Kako kojem čaše dodavahu,
Ruke svoje pod kušak turahu,
Age svoje ićram činijahu,
Da him age slađe piju pivo.
Dok se age vina napojile,
Pa vinovske čaše poturili,
Jer him vince ulilo ulice,
A rakijske taze dofatili.
Kad se vino smeša i rakija,
Rakija je vazda eglendžija.

Age klete i begovi carski,
Muhtač ništa bezi ne bijahu,
Ni odela kakih im je drago,
Ni oružja ni sablji gadarki,
Ni gotovi u džepove para,
Ni gotovi konja ćulehana,
Ni na glavi carskije kalpaka,
Ni zlatnije carski čelenaka.
Otvori se sohbet po mehani.
Počeše se falit Krajišnici:
Ko je više dobijo mejdana,
Il' za sebe il' drugoga koga,
Il' za kaka pašu i vezira,
Il' za svoga cara čestitoga;
Ko je bolje hudut raširijo,
Ko l' njemačkog roba zarobijo,
Ko l' z đevojkom druga oženijo,
Ko je boljeg konja podhranijo,
Ko je boljeg sina podnivijo,
Ko je bolju šćerku odgoijo,
Ko odjela bolja nabavijo,
Ili 'dela, il'silah-oružje,
Ili sablju ostru na rebrima;
Neko svoje toke na prsima,
Neko konjski takum i oruž'e.
Počeše se falit Krajišnici:
Ko se s kojom curom oženijo,
Oženijo, il' se ko ženiti;
Ko je odžak bolji od kojega,
Ko jej unak jači od kojega.

Počeše se podizat kalpaci,
Zlatni ćurci turat na čivije,
Oštre sablje preko bedre dvije,
Bijele se palahati brade,
A sjajati na čelo zerdavi,
Mladijem se crne oči mutit,
Povrh čela šatreti čelenke,
Svak ponešto i ponešto falit.
Neko šćerku, neko seku fali,
Neko fali od brata devojku.
Egleniše šta ko begeniše.
Tu je više od šezdeset aga
I od dvades bega kanidžkije,
Osem paše i osim delija.
Koliko je gledat po agama,
Nit moš znati koji bolji beše –
Ili stari bolji od mladije;
Nit su mladi bolji od starije.
Đovde krupne, zlatna odijela,
Glave krupne, a oči im crne,
Sva gosposka ispod oči lica.
Na svakom se šatri jagodica,
Ka u bašči đurđevska ružica.
Oka mrka a čela široka,
Na glavi him carevi kalpaci,
A za kalpak careve čelenke
Lica bela a zlatne čelenke,
A sa glave kose kurijačke,
Oko vrata kolerovi zlatni,
Svi pod grlo na kanat spučeni,

Sve kanati od žeženog zlata;
Svim na prsi toke oluklije,
A na pleći mljetačke dolame,
Na starčeve mavi i zelene,
A na mlade bele i crvene;
Jednake him na čelo zerdave,
Sve dolame zlatom izvezene,
Zlatne grane uz pleći junačke,
A uz miške guje ispletene;
Pod grla him glave savedene,
Bi rekao kao da su žive;
Jednaki him na srce silahi
I oruž'e jedno u silahu;
S pušaka him jednaki ćetovi,
Sve ćetovi dragi kamenovi,
A karike od žežena zlata;
Na bedra him eždegske čakšire,
Čoha mrka, a prežuto zlato;
Uz listove grane zlatne sjaje,
A uz bedre guje opletene,
Pa pod silah glave sastavljene;
Pro bedara sablje okovane,
Balčaci him od žežena zlata,
A krne him u srebro skovane;
Otrovane džide pored aga,
Bi rekao da je gora čajna.
Zar se nije lasno veseliti?
Konji svoji, svako dobro svoje
Nit harača, niti kakog danka,
Niti ručku mislu ni večeri.

Svaki kmete ima i čivčije,
U ruznice para gotovije.
Ko veš' nije pa bi hi vidijo,
Zakl'o bi se da su pašalije.
Postarije dvore bajraktari,
Na vitke se sablje poduprli,

Baš ko lale cara u divane.
Kad pogledaš londžu na okolo,
Ima l' iko bolji od kojega,
Sve ostavi, jednoga prestavi:
Mehmed sinak Smajil-alajbega.
Eh, tog lica u toga sokola!
Momku nema još dvades godina.
Bi rekao, pa bi se zakleo,
Iž njegova obadva obraza,
Billah tešpih, ka da sunce sjaji,
A iž čela grije mesečina.
Crn mu perčin bijel vrat prekrijo,
Ko da mu je crn gavran zasijo.
Majka nema već njega jednoga.
Kolko mu je perčin odgojila,
Pa mu ture pro čela svezala.
Na glavi mu feščić medžedija,
Preko fesa mrke ture klete,
Mrke ture Smajilova sina.
Sve mu grane majka zakitila,
Sve su grane od bisera sama.
Mrkog oka baš ko u sokola,
Zuba sitna baš ko u đavola.
Čelo mu je kao hamajlija,

Veđe su mu kao pijavice.
Polećele s oči trepavice,
Pokrile mu dvije jagodice
Baš ki ono krilo lastavice.
Brade nema, a nema mustaća,
Bi rekao da je belogorka.
Na dečaka mljetačka odela,
A najprije burundžuk košulja
Više zlatano svilena platna,
Pa poslije pletena đečerma
Nit je tkata ni čekićovata,
No od suha ispletena zlata.
Na dolami – kud su švovi zlatni,
Kud su švovi, sve su gajtanovi;
Zlatne grane na četiri strane,
Uz mišicu uz ruku desnicu,
Kolika je u momčeta ruka,
Kolko dobra đovda u junaka,
U junaka preko tankog pasa.
Na đetetu bijele čakšire,
Od bijele mljetačke kadife,
Sve u zlato čisto izvezene,
Uz bedre mu guje opletene.
Vas se sjaji kao mesečina.
Dva traboloz-pasa oko momka,
Preko pasa pletena silaha
Od pletena venedičkog zlata.
U silah mu dvije mljetke male
Obadvije bez kremenja pale,
Cipcijele u zlato skovane;

Očnici im kamenovi dragi.
Ono gore što se drži rukom,
Svi vratovi u biser skovani.
Adžemka mu do lijevog kuka;
Vas je balčak od dukata žuta,
A krna joj u biser smotana.
Kostura joj od zehera ljuta,
Preko bedri momku preturena,
Bi rekao da spavaše guja.
Momka zlatne toke zagrlile,
Zlatne toke od četiri oke;
Dva kanata do bijelog vrata,
U njih ravna pola oke zlata.
Na njih oba jedno slovo piše,
Ti kanati od cara poslati
Alajbegu hadžiji Smajilu
I njegovom rođenome sinu,
Jer je na toj kući alajbegstvo,
Tamam četeres i sedam godina,
Pod fermanom sjajnog Sulejmana,
Pod fermanom i ulefom carskom.
Od tog bega nema starijega,
Niti paše, pa niti vezira,
U bosansko sedamdeset grada,
Niti take ima odžakzade
Ka hadžije Smajil-alajbega
I njegova brata Hasan-aga.
Oba starca nemaju nikoga,
Bog da čuva, sal jednog Mešina;
Nit imaju šćeri ni sinova.

Kad pogledaš kolo na okolo,
To je dete kolo začinjelo,
Cipcijelu londžu u mehanu,
Š njegovijem licem gosposkijem,
Baš ko žena pitu u tevsiju,
Il' kajganu na svome tiganju.

Kad pogleda Hasan-pašaTiro –
Turčin dobar što ga takog nema –
Kad to kolo što je naokolo,
Svi napored veseli junaci:
Sve veselo sjede i besjede,
A hadžijin Mehmed neveseo.
Bijelo je lice porušijo,
Crne oči preda se turijo
Kao da je u kopao baba,
Il' amidžu Cifrića Hasana.
Dvije ruke pod silah turijo,
Pa gledaše ka da umiraše.
Niti vina pije ni rakije,
Ni duhanske tegli tumbećije,
Niti kake ima lakrdije.
A to nije dobro pomisliti,
A kamoli s okom pogledati,
Takog zmaja od takoga baba,
Sal jednoga među oba starca,
Pa i njega viđet nevesela.
Prepade se Hasan-pašaTiro
Da se nije soko pobolijo,
Da utuli kuću alajbega,
Da polomi sve Krajine krila,

I samome caru stambolskome,
Pa se sade paša uzmučijo.
Nit ga more gledat nevesela,
Nit ga pita među beglerima,
Da mu dete svoje kaže derte,
Šta li mu je i kako li mu je.
Hasan-paša s koči na nogama,
Pa doziva Cifrića Hasana:
"Malo k mene, Hasan-aga, priđi,
Da te dvije lakrdije pitam."
Hasan-aga k Hasan-paši dođe,
Pa kraj njega sjede do koljena.
Hasan-paša šaplje Hasan-agi:
"Hasan-aga, zlaćena čelenko!
Moje srce puče u lubinu
Gledajući tvojega sinovca,
Mehmed-agu hadžije Smajila.
Sve veselo, a on neveseo.
Sad otidi, sedi kod Mehmeda!
Nemoj njega odmah zapitati,
Da se momak za me ne osjeti,
Đe sam zato tebe k mene zvao,
Da na mene hator ne ostane."
Ondar Hasan-pašu poslušao.
Hasan-aga sjede pokraj sina,
Kod Mešina hadžije Smajila.
Čaše klete naokolo lete;
Piju age, ni brige him nije,
A ni ko se tome ne sećaše
Što ta ličnos bješe nevesela.

Pošto svega ima i svačega,
Što će momak biti neveseo?
Dokle pola od sahata prođe,
Cifrić Hasan skoči nanogama:
"Malo, pašo i redom begovi,
Da me malo sabur učinite!"
Svi stadoše, agu pogledaše.
Cifrić Hasan sede na koljeno,
Pa sinovca Mehmeda pita:
"MojMehmede, moj obrazu svetli,
Što to, sine, sediš neveseo?
Među carskog Hasan-paša Tira
I carskije pedeset delija –
Osem što je aga i begova,
I šta ima carski buljukbaša,
Koliko je, sine, bajraktara –
Mili sine, među nama svijem
Nijednoga nevesela nema,
No svak nešto i ponešto fali;
Neko sebe, a neko paripa,
Neko sebe, sine, i paripa,
Neko sablju, a neko oružje,
Neko ko je hudut proširijo,
Neko, sine, roba zarobijo;
Neko fali dobro s' oženi jo,
Neko fali kako će se ženit,
Neko, mijo sine, sina fali,
Neko fali šćerku, neko seku,
Neko fali od brata đevojku,
Svi veseli, nevesela nema,

A ti, zvezdo, što si neveseo?
Ali ti je žalos, Mehimede,
Što mi stari mlogo doživjesmo,
BaboSmajil i amidža Haso,
Da ti, sine, stari ne dosade?
Vakat sada to će brzobiti.
Ko god živi, on će umrijeti.
Mehimede, moj obrazu svetli!
Ili ti je nestanulo para,
U sokake ili u kafane,
Mijo sine, među jaranima,
Il' u bašči među devojkama;
Ili ti se čoha poderala?
Na plećima roba svakojaka,
Neka dibna a nekakadifna.
Pa te neko prekoreo, sine?"

Kad je čuo Smajil-agić Meho,
Šta mu Cifrić Hasan-aga priča,
Sokolsku je ispravijo glavu,
Grahnuše mu oči sokolove,
Na obraz mu rascafćeše ruže,
Uz obraz mu ližu plamenovi,
Ka bujali duvak na đevojku.
Vako Mehmed adžu besedijo:
"Adžo Haso, sramota je živa
Da to Mehmed misli Smajil-agić,
Da li su mi stari omrznuli,
I da l' mislim da su doživljeli!
Zna Bog, adžo, i Krajina zna de,
Tebe, adžo, i mojega baba,

Na dan dvorim tri-četiri puta:
Jedan, adžo, kad sabah klanjate;
Jedan kadno kušluk ručak bide;
Jedan, adžo, kad s londže dođemo.
Pred vas svežem pro srdašca ruke.
Po polu vas od sahata dvorim,
Ka nevjesta skoro dovedena,
Koja muža il' đevera dvori,
Ili oca njezinoga muža,
Il' ka lala cara udivane."
Svi rekoše da je to istina,
Da takoga itadžije nema,
Da učini itat baba svoga,
I amidžu Cifrića Hasana,
Vego Mehmed, a drugoga nema.
"Sramota je pričat, Hasan-aga,
Pitati me je l' nestalo para,
U kafane među jaranima,
I u bašče među devojkama,
A ja para imam na gomile.
Božom pomoć', a u carsko zdravlje,
Pa u zdravlje baba Smajil-age,
I u zdravlje adža Hasan-age,-
Da hi jedem, pojes hi ne mogu,
Da hi pijem, popit hi nemogu,
Da hi dorat hoće mešte zobi,
Ni dorat hi pozobat ne more.
Što me pitaš za moje odjelo,
Da l' je na me svita opanula,
A na mene svite svakojake –

Broja ne znam, pa hesapa ne znam –
U sepete i u sanducima.
Koliko je u godini dana,
U nedelji po svaka dva dana,
Bi' se mog'o preoblačit, adžo,
Sva odela od svakoje ruke,
Konja dobra, a dobra oružja,
Ništa, adžo, ja željan nijesam.
Kad me pitaš što sam neveseo,
Dok je mene i od mene traga,
Ja se nikad veseliti neću.
Sve u zdravlje stara baba moga
I amidže Cifrića Hasana.
Čuješ, babo, šta zbore begleri,
Age carske, pa i buljukbaše,
Pa svi naši tanki bajraktari,
Neko vrsnik, a neko postari,
Valja pravo da mlađije' nema,
Od godina od mene Mehmeda.
No poslušaj, Cifrić Hasan-aga,
Čim se fale u mehani Turci:
Neki kaže, četu podizao,
Neki kaže, u četu hodijo,
Neki kaže, podizao vojsku,
Neki kaže, u vojsku hodijo,
Neki kaže, hudut raširijo,
Neki kaže, mejdan zadobijo,
Neki kaže, roba zarobijo,
A ja, adžo Cifrić Hasan-aga,
Sve u zdravlje Smajil-age babe

I amidže Cifrić Hasanage,
Ja ne znado što je četovanje,
Pa ne znado što je vojevanje,
Pa za mejdan ni pomena nema,
Hudut širit – ja ga ne poznajem,
Niti znadem kuda je granica,
Ni kuda je mejdanište staro,
A kamoli sisti pro huduta,
Robit roblje, te oženit druga.
Da sam muško, tu junaštva nema;
Neće se reć' da sam muška strana.
Više ništa ja pofalit nemam,
Bez da svučem mušku đeisiju,
Da obučem ka na se đevojke. –
Brade nemam, a nemam ni brka,
Perčin mi je ka i ženska kosa,
Vezak vesti, a preslicu presti.
Nek svak reče da sam ženska glava!"
Mehmed-agu sluša Smajilova,
Šta no Mehmed adžu besjedaše.
Mehmed reče: "Čuješ, adžo Haso!
Vi obadva nemate nikoga,
Bez sal Boga i mene jednoga.
Čekaj, adžo Cifrić Hasan-aga,
Dok se naša šćene rasturati ,
Londža naša, do kara-akšama –
Ovu londžu razvaljivat neću.
Kad pođemo ka našemu dvoru,
Na dvorove hadžije Smajila,
S tobom poći do mojega baba,

Vi na sebe avdes udariti,
Vi obadva, i ja ured s vama,
I na akšam nijet učinjeti,
Po akšamu dovu izučiti,
Vi obadva sednut na šilteta,
Hasan-aga, jedan kod drugoga,
Ja ka što sam naučijo, adžo –
Taj običaj razvaljivat neću –
Stat na noge, pa vas pridvoriti,
Adžo Haso, večerati neću!
Niti mogu, ni' ću večerati,
Ni ja ove trpet prijekore.
Svak se fali, a ja nemam čime.
Svega imam, tek mi ne da babo,
Ni š ljudima, ni đe sa ljudima.
Pred ljudima ni spomena nema!
Adžo Haso, sis' ću do podruma.
Opremiću kosnata dorina,
I na njega turiti takume,
Svitu doru baš ko o Bajramu,
Kad ga z babom spremam u džamiju.
Na mene je dobra đeisija;
Ništa bolju ni tražiti neću,
Samo uzet sa čivije luntru,
I z bedema džidu kostolomnu,
Mome konju sesti na srijedu,
Pa po noći od Kanidže krenut,
Mome doru dizđin popuštati,
Primaći mu tumbak uzengiju.
Dorat mahnut ka i vihar gorom,

Ponijet me kuda mi je drago.
Uvjeri se, adžo Hasan-aga,
Granicu ću pregaziti carsku;
Ustavljat se neću u Ćesarsku,[2]
Hasan-aga, ni zemlju Madžarsku,
No ću proći u Kara Bogdansku,[3]
Najjačoj se sili prijaviti,
U Bogdanu Petru Dženeralu,
Što sam sudi, a sam rasuđuje.
Take sile u svijetu nema,
Ni takoga pod njime putalja,
Niti take sablje u junaka,
Ni ko Petar guje za Turaka.
Niti cara ni ćesara pita;
Kud goj hoće on podiže vojske,
Regemente i ordije svoje,
Smajil-babo, koliko mu drago.
Dosta ima, pokupiti more,
Udariti đe je njemu drago,
Vojska bojna, komanda njegova,
Gotova mu hrana i džebhana,
Gotovi mu bojnici topovi.
Kad saženjem dora do Bogdana
I do dvora Petra Dženerala,
Onda ću se s konja razjahati –
Na mene su toke i čelenke,
Poznaju se đe su od Turaka.
Ja ću Petru uljeć u dvorove.
Poznaće me Petar Dženerale,
Đe sam sinak Hadži Smajil-age,

[2] Ćesarevina – Austrija.
[3] Karabogdan, Karabogdanska – Moldavija.

Po tokama i po čelenkama,
I pod grlo zlatnim kanatima,
I u njima ime Mehmedovo,
Milog sina hadžije Smajila.
Kad me Petar vidi Dženerale,
Čudiće se što sam došo tamo;
Da l' me k njemu opravijo babo.
Nije šala – lice baba moga,
Sve duvelje za mog baba znaju,
A Petar će na noge skočiti.
Sjedeći me dočekati neće,
Jer je sila od dobrog odžaka –
Po tome se poznaju odžaci,
I najbolji u boju junaci,
I najbolje vojne vojskovođe.
Oni sebe vazda ponizuju;
Ko se niži, njega sam Bog viši.
Ja mu s vrata 'Dobro jutro!' vikat,
A on mene: 'Dobro došlo, Meho!'
On mi ruku, da se rukujemo,
A ja njemu postupiti ruci,
Da ga ljubim kao starijega,
Što mi dinu podnijet ne more,
Ali ste me primorali, adžo.
'Šta je ovo sa Mehmedom bilo?'
Mislit Petar, pa se začuditi.
'On je carskog prvog kahrimana,
Gazi turskog Smajil-alajbega,
Što s' u sedam čuo kraljevina.
Rata nema đe nije dospijo;

Đe je došo, svud je pobedijo.
Na njihnoj je kući alajbegstvo,
Pod fermanom i iradom carskom,
Iz dan u dan četrdes godina,
Sedam više od četrdes ravno,
Što na njega, što na Hasan-agu.
Ta je kuća sveta u Kanidži;
Iz te kuće vazda u vijeku,
Iz te kuće izdavanja nema.
Šta je ovo od Mehmeda bilo,
Te je izdo baba i amidžu?'
S rukom će me Petar zagrliti,
Pa me pitat, još me poljubiti:
'Što Mehmede, sine alajbega,
Gazi bega hadžije Smajila,
Još nijesi, sine, ni odsijo?
Od tebe sam sejir učinijo.
Pitam tebe šta je s tobom bilo?
Je l' ti babo u život junački,
Je l' u život adžo Hasan-aga?
Jeste l' zdravo i od Boga mirno?
Kako vi je kanidžka gospoda?
Kako vi je Hasan-paša Tiro,
Paša carski, cele Bosne krila?
Vojujete i četujete li,
Pro huduta niz Ćesarevinu?
Palite li sela i palanke?
Robite li lijepe Madžarke?
Ženite li po Bosni Bošnjake?'
Ja ću Petru reći Dženeralu:

‘Babo mi je, Petre, u životu,
Babo Smajil i amidža Haso.
Zdravo jesmo i od Boga mirno.
Dobro stanje nije među nama.
Oko toga što me sada pitaš,
Četuje se, tèke drugi ljudi,
Vojuje se, tèke drugi ljudi.
Kad je četa, idu buljukbaše,
Kad je vojska, ide Hasan-aga.
Isti mora, begstvo je na njega.
Pa se jesam š njima zavadijo.
Sve se falu u mehanu ljudi,
Sve akrani, sve moji jarani...
Starijima zamerati neću,
No se ljutim na mojega baba,
I na adža hiljava Hasana.
Nit na čemu, Petre, naučiše,
Ni u četu ni stojeću vojsku,
Ni da znadnem što je četovanje,
A kamoli, Petre, vojevanje,
Niti znado đe se mejdan d’jeli,
Ni kudar su ćesarski gradovi,
Niti znado đe su pristaništa
Na tom moru od ćesarovine,
Ni zelena polja pokraj mora.
Bez ostadoh kao ženska strana.
Reko’ babu, i ostavijo ga.
Bogu jemin, Petre, učinijo.
Boža vera koja varat neće,
Nebo će se zemljom sastaviti,

A ja tebe neću prevariti,
Da me uzmeš u tvoje dvorove,
Ali, Petre, do kolena tvoga,
Da pijemo ka dva brata mila,
Da mi ne daš da kom bidem sluga,
No da sam ti tvoja desna ruka.
Sve ću s tvojom kalauzit vojskom,
Ja najprvi, pa ti iza mene.
U nad Boga vodiću ti vojsku,
Bosnu gazit a harat palanke –
Sve što dinu podnijet ne more –
Roblje robit, a sijeći glave.
Z đevojkama ženićeš Bogdance,
Sa glavama kitit bedemove.
Bog će viđet, a viđet Krajina,
Kakvoga si nabavijo druga,
Što ga nije niko nabavijo.'
Sve to će mi Petar učiniti,
Pod levo me turiti pazuho.
Kad ja bidnem njemu povodnica,
A on moja tvrda uzdanica,
Ne 'e kao babo i amidža,
No ka sivi soko od sokola.
Pre'vodiću vojsku od Bogdana,
Karavlašku[4] i Karabogdansku.
Na Bosnu je vašu navaliti,
I mlogo vi crna jada dati.
Petar će me dobro prifatiti,
Konja moga turit kod njegova,
Kod njegova džinovna putalja,

[4] Historijska pokrajina u Rumuniji.

Koji nosi pod kolane krila.
Videćete što su muke ljute!"
Kad to čuo Hasan-paša Tiro,
Niz obraz mu suze polećeše;
Staču mu se suze niz obraze,
Kao biser niz bijelo platno.
Pa pomisli: "Vaj do Boga Jaka!
Šta učinje babo i amidža,
Među oba jednog jedihnika,
Da upušte, prema sebe grdni,
Stari ostat bez niđe nikoga?
I to bismo s jadom oprostili,
No je crnje Smajilova sina,
Da svoj Bosni on oblomi krila,
Da na Bosnu crno delo pođe,
Vijes' tužna po cijelom svetu
Đe se sruši kuća alajbega,
Izda otac i amidža sina.
Sad ćemo him zala dočekati.
Sad će za njim propanut Krajina,
Pa za njome propas carevina.
Šala nije – Hadžiću Mehmede,
Vako dete od onakog baba,
Što ga više rodit majka neće,
Nit ga rodit, nit ga je rodila."
Hasan-aga kad čuo sinovca,
Šta mu soko među age priča,
Frknuše mu suze sa očiju,
Stočiše se niz bijelu bradu,
Baš ko biser ni bijelu svilu.

Stari skoči, pa raširi ruke,
A zagrli sina zmajovita.
Pa ga ljubi među oči vrane,
Đe se sivi sokolovi ljube:
"Moj Mehmede, moj obrazu svetli,
Zar bi ti to, sine, učinijo?
Zar bi naše oči izvadijo,
Ihtijara baba i amidžu,
Tvoju milu ostarjelu majku?
Babo ti se tri puta ženijo,
Babo triput, amidža četiri.
Bog ne dade evlad nijednome
Babu tvome hadžiji Smajilu,
Bog da čuva, sal tebe jednoga,
A ja, sine, nemam nijednoga.
Mi obadva ruke sve četiri
Savili hi oko tebe, sine.
I dan i noć Boga šućurimo,
Te na tebe mandat Al-Otmana,
Ferman z begstvom da na tebe prođe,
S nas dva stara na tebe mladoga,
Da se naša ne utuli sveća.
Ne moremo, sine, dočekati,
Da ta hasret s očima vidimo,
Da ti carsko alajbegstvo damo,
Da pred trides buljukbaša pođeš.
Dočekamo da te oženimo;
Molimo se Bogu da vidimo,
Sine mili, oba sa očima.
Kad bi, sine, u Boga videli,

Da na tebe alajbegstvo prođe,
I da ljuba prema tebe dođe,
Da pridvori men' i baba tvoga,
Da umremo ne bismo žalili.
No ti jedan hasret među nama;
Kako bi te, sine, pregoreli?
Dobar ponos, dobro izdržanje,
Alajbegstvo – mučno vojevanje.
A ti, sine, u dobro porasto,
Još si d'jete ljeta malehnije,
A Krajina zadrta haljina.
Nije šala trides buljukbaša,
Za svakijem po hiljada ljudi,
Sve birana krvava junaka.
Zadrte su unđurske delije.
Lako nije njima ugoditi.
Ti su ljudi svakojake ćudi.
A ti, sine, kad si se rodijo,
U šilte si glavom udarijo,
Palo ti je čelo preko zlata,
Kosa ti je u biser snizata,
Iz majčina od bisera krila.
Mili sine, kad si se rodijo,
Na svaki grad u celoj Krajini,
I u Bosni i Hercegovini,
Mijo sine, i Unđurovini,
Na svaki grad pukli su topovi,
Dohodili age i begovi
Na veselje mene i Smajilu.
Eto aga; sve to, sine, znaju,

I sultanu haber učineli;
I sultan je ferman opravijo
Babu tvome i mene, amidži:
'Obojici čestitam vi sina!
Dugoveko dobro se nosijo,
I na njega pala gospoštinja,
Ka na baba i adža Hasana!'
N'jesmo, sine, tebe nađenuli,
Nego ime Mehedije carskog,
Mehdija je šehul-islam carski.
Da bi više doživijo, sine,
Doveli smo tri dojilje bili,
Tri dojilje pored tvoje majke,
Da bi li te više podhranile,
Da l' bi bolje rasto u vremenu,
I povišu zadobijo snagu.
Nijesmo te mogli dočekati,
Da podrasteš amidži i babu.
Dojile te četiri dojilje,
Prva majka, pa tri iz ostatka.
Iz dan u dan četiri godine,
Kada su se naravnile, sine,
U nad Boga ti dobro poraste,
Ka i drugi od osam godina.
Onda smo te u mejtefu dali,
Doveli ti na noge imama.
Nijesmo te mogli pregoreti,
Iz dvorova u mejtef spremiti;
Na domu te imam naučijo.
Učijo si do osam godina.

Da s' učijo još devetu, sine,
Ti si mog'o hafiz iskočiti.
Onda smo te makli iz mejtefa.
Kad ti dvanes godinica bilo,
Opet ferman od Stambola dođe.
Men' i baba Smajil-agu pita:
'Smajil-aga, kako ti je dete?
'Oće l' pripsat sinak na babajka,
Na babajka i adža Hasana?'
Mi smo caru tebe pofalili:
'Padišahu, ljubimo ti ruke,
Prilika je da će dobro biti.
Od nas neće mlogo poturiti.'
Kad trinesta nasta ti godina,
Dode, sine, čohadare carski,
S mabejina cara Sulejmana.
Doveo ti misirskog dorata;
Kupijo ga u misirskog šaha.
Krila zlatna, griva do kopita.
Tad je bijo u drugoj godini,
Kolko drugi od sedam godina.
Takum građen u Afganistanu,
Prem dorata kada bi porasto.
Sedlo mu je od merdžana celo;
Sve je sedlo ozgo opleteno,
Sve od suhog zlata žeženoga.
Osmanlijska šega ispod sedla
Nije, sine, ka' i druge šege,
Nego svila iz Šami-Šerifa,
Da na sapi ne pilji dorata.

Zlatno sedlo i zlatni rahtovi.
Na dora su svileni kolani;
Do tijela misirskog dorata,
Meka svila da ga ne premilja.
A ozgo su u biser skovati.
Viđet ćeš hi, ako Bog da, sine,
Kad alajbeg budeš pred Krajinom.
Od tog dana tebe devetnesta,
Mili sine, ka si se rodijo,
A doratu danas je deveta,
Kako ti je na dar čatisao,
Mili sine, dorat sa takumom.
Što se devlet mogo domisliti,
Sprem takuma i sprem domišljenja,
Taki ti je takum opravijo.
Mi smo dora od tebe sakrili,
Jandal smo mu podrum načineli,
I kod njega više konja nema.
U podrumu dvije hizmečije,
I četiri goru viđelice,
Noć cijelu kod dorata tvoga.
U podrum ga na noge pojaju.
U dvadeset i četiri sata
Timaru ga po četiri puta.
Ne timaru ka što konji drugi,
No čaršafom od svilenog platna.
Kolko ti se dorat uhranijo –
Nit vidijo sunca ni meseca,
Mijo sine, za devet godina –
Pa podigneš čule sa dorina,

Koliko mu oluk sapi vrtu,
Kako mu se dlaka podkratila.
A čavla se na nokat bacila,
Da na njega muha pane crna,
S krilom bi se sa konja satrla.
Dorat čeka tebe, Mehmed-aga,
Kada budeš beg alajbeg bijo,
Carske vojske i baše voditi.
Došlo ti je odijelo, sine,
Od sultana na dar radi baba,
Rad hajtara oglašenog baba,
Tvoga, sine, hadžije Smajila,
Baba tvoga, mila brata moga.
Ta od'jela što su došla za te,
Te su toke samo od bisera,
A ta svila iz Šami-Šerifa.
Na dolamu i eždeg-čakšire,
Više zlata nego svile same,
Na sve strane rasturene grane.
Sablja ti je došla adžemačka,
Maksuz, sine, za te načinjena,
Od adžemskog ljutoga čelika.
U ljuti je zeher okaljena,
Koja ljute seče pancijere.
Krna joj je u biser vezena,
Balčak cijel od alem-kamena.
Pa kad se je sablja načinela,
Sablju su ti na Meću spremili,
Mećanskom je dodali delilu,
Te je šehu dao ćabenskome.

Šeh joj ajet metno iz Musafa,
Uza sablju te ga preučijo.
Ko je nosi loše biti neće.
Pred njim će se strašiti logori,
U Meći joj ime nađenuli,
S carskom dovom, Hadži-Adžemunku,
Đe j' u Adžem za tebe građena,
A na Meću na hadžiluk bila,
Pa se zove Hadži-Adžemunka.
Ko je čeka, njegova je muka.
Na balčak joj tri muhura carska,
I dva, sine, šeha Ćabenskoga.
Kalpak-kapa što je tebe data,
I na njojzi dvanes čelenaka,
Nit u mene ima, ni u baba,
A kamoli u koga drugoga,
Sal što ti je sultan darovao.
To od'jelo, tvoje i dorovo,
To oružje, tvoje i dorovo,
S čelenkama, tvoja sablja kleta,
Da mu zbiješ kimet na gomili,
To bosanskog dobrog vredi grada.
Pa zar bi to, sine, učinijo,
Da ni baba imaš ni amidže,
Iznad cara i njegova šana?
Znaš li baba tvoga, alajbega,
Za dvadeset i sedam godina,
Bez promene alajbeg je bijo,
I vodijo trides buljukbaša,
Ratovao na svakoju stranu,

Pripomogo svakom muslimanu,
Pored toga caru čestitome,
Carski obraz svuda otvorijo,
Svoje ime svuda osvjetlao.
Svud je ime s tvoga baba, sine,
Pripoznato pa i odobrato.
Kad ti babu kosti ostaraše,
Ne moga se držat na labuda,
Ni 'zengije z dvije noge stezat,
Ni čampare dizat na havaje,
Sabljom seći ko je naučijo –
Koliko je dobijo mejdana,
Toliko je dobijao rana.
Sine, kada stiže u godine,
Stare noge ne jašu hajvane,
Stare đovde ne delu mejdane,
Stare ruke ne siječu glave,
A najviše đovda ostarela,
Staro t'jelo sablje ne podnosi,
Otrovane, sine, od dušmana.
On ostaro, a ja jàko stigo,
Tvoga doba, i malo postari',
Tvoj babajko, moj brat, Smajil-aga,
Opremi se Meći i Medini,
Da na sebe hadžiluke svrši.
Pušta bradu i ode na Ćabu,
I hadžiluk ko hadžije svrši.
U Stambol se svrnu k padišahu,
Javijo se u pajtahtu carskom.
Car čestiti bujur učinijo.

Padišahskoj ruci poletijo.
Car ga z dvije ruke zagrlijo,
Na hadžiluk dao čestidbinu:
“Moj alajbeg, mumbareć ti Ćaba!”
“Sunce naše, a i tebe carstvo!”
Držo ga je cijel mesec dana,
A babo se caru požalijo:
“Nije, care, za me vojevanje;
Nijesu mi ruke za mejdana,
A ni đovda za ljutije rana,
Nit je moja ruka za mejdana.
Mrtve ruke ne siječu glave,
Mrtve noge ne delu mejdane,
Sunce naše, ni jašu hajvane.
Ja sam Meću tavah učinijo,
Od svašta sam tobe učinijo.
Piti vina ni rakije neću.
Lagat neću, ni se kleti krivo.
Sidet mogu i gospodovati,
Sa pomoćom Boga velikoga,
Sunce naše, sa vašom hajir-dovom.
Moje sa mene makni alajbegstvo,
Sunce zlatno, kome ti je drago!
Podaj mu ga ka i što si vlasan!”
Padišah mu ne do pomenuti,
Bez kad sina nejmo pristignuta,
Ondar z brata nek ode na brata.
Kad je došo sa Ćabe hadžija,
I sa š njime tatar Al-Otmana,
I s tatarom pašalija carski,

S moga brata hadžije Smajila,
Na me carsko begstvo preturiše,
I carev mi ferman preučiše.
Evo mi ga danas u nedrima.
Pod fermanom sjajnog Sulejmana
Alajbeg sam za dvades godina.
Sad zalazi dvadeset i prva,
A ja ima četiri godine,
Ka hadžiju molim baba tvoga:
‚Aman brate, hadžija Smajile,
Mahzar spremi caru čestitome,
Nek sa mene skine alajbegstvo,
Jer su meni kosti ostarale!
Ne mogu se držat na hajvana,
Niti s vojskom isti na dušmana,
A kamoli mejdan dijeliti,
A ni ostre sablje podnositi,
Da škripaju po tijelu mome.
Staro t'jelo sablje ne podnosi.
Osobito što sam ostarijo;
Mozak mi je pao po grkljanu,
Počela mi pamet opadati,
Mudro kader nisam govoriti.'
Sve me moli Hadži Smajil-aga:
‚Malo sabur, brate Hasan-aga,
Da l' bi Bog do i sreća od Boga,
Među nas dva da nam stigne dete,
(Sa tvog baba i amidže Hasa)
S nas obadva nek bude na sina,
Da ne manjka sa našega dvora

Alajbegstvo, i ta ferman carski,
I ta' berat sjajnog Sulejmana.
Đe je berat, tu je pomoć Bož'a;
Na onoj su kući berićeti.'
Bogu šućur i danu ovome,
Kad dva starca iščekaše sina,
Da sa nas dva alajbegstvo prođe,
S nas obadva na tebe jednoga.
Sad je nama, sine, olakšica.
Sad nećemo begstvo preturati,
I u Stambol tebe opravljati,
No je emer došo od sultana,
U Budimu uštugli veziru;
Tu je ferman carski sa emerom;
Kad se šće'ne begstvo preturati,
Valja tebe do Budima sisti,
Do našega dobrog prijatelja,
U Budimu carskoga vezira.
On će s mene alajbegstvo primit,
A na tebe mandat preturiti.
To je nama dobar prijatelju.
Bogu šućur kad to dočekasmo!
Ja ću, sine, sada ustanuti.
Eve ođe, zlatna krila naša,
Hasan-paše, carskoga većila;
U njega su četiri ćatipa,
Što se pro njih povrću dževapa,
U Stambolu caru čestitome.
Paša će nam mandat načiniti,
Potpisat ga pedeset delija,

A eve nam na iskupu aga.
Sreća, sine, i moja i tvoja.
Nećemo hi zvati na mehalu,
Da se skupu da muhure turu,
No evo nam skupljeni glavari.
Po potpisu i emeru carskom
Sve će age muhur pritisnuti,
Hasan će ga paša potvrditi,
Pa ga tebe u njedarce dati.
Pa doveče, kad se rasturimo,
Kod tvog baba na dvor otidemo,
Smajil-age, carskog alajbega,
Kazat ću mu u čemu su stvari,
Starijemu polećeti k ruci.
Nek te babo ka Budimu spremi,
Da na sebe alajbegstvo primiš."
To je Cifrić reko Hasan-aga.
Svi rekoše na mehalu Turci:
"Bogu šućur ka i što je kadar,
Kad babova dočekasmo sina,
Da pred nama nosi alajbegstvo!"

Hasan Cifrić skoči na nogama,
Hasan-paša emer učinijo,
Poskočiše četiri ćatipa,
Mandat gradu hadžijinu sinu,
Da prelazi s oca alajbegstvo,
I sa oca, i z brata njegova,
Š njih obadva na Mehmeda mlada.
Odmah šaren mandat načineše,
Potpisa ga pedeset delija,

A šezdeset aga kanidžkije,
I četiri kanidžka ajana,
Dva dizdara, dvanes buljukbaša,
I dvadeset turski' bajraktara.
Po mandatu turiše muhure.
Ćatibi su mandat načinili,
Delije su potpis udarile,
Sva gospoda turajli muhure.
Hasan ga je paša potvrdijo,
Cifriću ga dodade Hasanu,
Cifrić Hasan svojemu sinovcu,
Mehimedu, hadžijinu sinu.
Hasan Tiro, paša turski, carski,
Tu je paša dovu učinijo,
Paša dovu, a svi Turci "Amin!",
Za hajirli pute Mehmedove.
Srećite mu čestitaše pute:
"Čestiti ti, sine, puti bili,
I široki dok u Budim sideš,
Bez nikake tvoje glavobolje,
I na sebe primi alajbegstvo.
Sretno tebi ka i babu bilo,
Ka i babu i amidži tvome!
E, da Bog da, učinijo, sine,
Gazaluke, ka što ti je babo!
Za se dobar spomen ostavijo,
Sa su krila šira po Krajini,
Polećeli ka s tvoijem babom!
Dušmani ti pod nogama bili,
Ka dorove čavle i potkovi!

Učinijo što si naumijo!”
Sivi soko na noge skočijo,
Hasan-paši ruci poletijo,
Gazijsku mu poljubijo ruku,
Pa amidži Cifriću Hasanu,
Dva dizdara, četiri ajana,
I starijeg bega svakojega,
Pa starijeg bašu i bimbašu,
Pa starijeg svakog buljukbašu.
Bajraktari raširiše ruke,
Sokoli se grle sa sokolom.
Tadar sreća beše u Turaka,
Te hajaše jedan za drugoga.
Od hasreta toga zmaja zlatna,
Od hasreta i velje radosti,
Z dvije oči suze udariše,
Niz gazijska lica poleteše,
Baš ko biser niz bijelu svilu.
Vakat rekli, rasturiše londžu.
Svaki aga ode svome dvoru.

Cifrić Hasan dofati sindraka,
Sina mila hadžije Smajila;
On pred njime, a Mehmed za njime,
Uljegoše u begovske dvore.
Ti su dvori ka i divan carski,
Tenećetom žutom pokriveni.
Visoki su od četiri boja;
Bojevi su bojom obojeni,
A ćoškovi čohom pokriveni.
Na avliji četiri čardaka;

Sva četiri s po dvades sejmena,
Što hi hadži drži Smajil-aga,
I brat njegov Cifrić Hasan-aga,
O svojemu trošku svekoliku.
Uz merdiven stubu naljegoše,
Koje čohom behu pokovane.
Ta' je dvorac baš ko u vezira.
Kad su došli na najgornje boje,
U odaju đe sjedi hadžija,
Odajska je otvorijo vrata.
Hadži Smajil sedi na šiltetu,
Na šiltetu među prozorima.
Na hadžiju ćurka mavenoga,
Mavi ćurka, srebrena čibuka.
Tutun pali, kahvu pije gorku.
Hasan bratu selam naturijo.
Hadžija ga otur učinijo.
Pokraj sebe, đe je naučijo.
Mehmed dečak ruke preložijo
Preko srca i silaha svoga,
Pa on dvori baba i amidžu,
Ka nevesta skoro dovedena,
Koja muža dvori jal' đevera,
Il' muževa oca ili majku.
No ga stari gleda Smajil-aga
Ispod oka, tek preko čibuka,
Milog sina gosposkoga lica.
Na obraz mu ne cavti ružica,
No bi reko da se pobolijo,
Ili da se s nekim posvadijo,

Tako se je tevdil učinijo.
Babo nema u vijeku svome,
Ni amidža drugoga nikoga,
Niti muška ima ni đevojke,
Bog da čuva, bez njega jednoga.
Pa ovako reče Mehimedu:
“Moj Mehmede, moj obrazu svetli,
Što si, sine, nešto neveseo?
Da se n’jesi, sine, pobolijo,
Jali s kime kavgu izvadijo,
Ili te je preturilo piće,
U mehani među jaranima?
Što je tvoje potamljelo lice?
Što su take tvoje jagodice?”
Mehmed momak saže ramenima,
Sve šutaše, ništa ne govori.
Sad amidža zbori za sinovca:
“Sad, moj brate hadžija Smajile,
Mehmed ti se nije pobolijo,
Niti se je s kime posvadijo.
Pića nije pijo nikakoga,
A kamoli da je prenijelo.
No se Mehmed na nas naljutijo,
Baš neka je, i nevolja mu je!
Danas se je okupila londža,
Što odavno nije pokupljena,
Hasan-paša s pedeset delija,
Dva dizdara, četiri ajana,
Četres aga, dvadeset begova,
I dvanaes carsko buljukbaša,

I dvadeset i tri bajraktara.
Uza sohbet i uz grko piće,
Počeše se falit Krajišnici,
Šta ko ima bolje od kojega,
Ko je bolji junak od kojega,
Ko je više pogubijo glava,
Ko je više dobijo mejdana,
Ko madžarskog roba porobijo,
Il' staroga il' đevojku mladu,
Ko kojega druga oženijo,
Ko je boljeg konja podhranijo,
Kom je bolje u silah oružje,
Kom oružje, kome koplje bojno,
Čija l' bolja luntra dubrovačka,
Čija na kuk bolja poseklica,
Koji se je bolje oženijo,
Koji boljeg sina podnivijo,
Ko je bolje šćerku odgoijo.
Neko šćerku, neko seku fali,
Neko fali od brata devojku,
Neko sina, a neko sinovca.
Svak ponešto u mehani fali,
A naš Mehmed sjetan neveseo,
Nit se fali, niti duhan pali,
Niti vina pije, ni rakije,
Ni junačke ima lakrdije.
Tu detetu pokleknula glava,
Billah tešpih, ka i posečena,
Lice belo pa je potavnjelo.
Ja ne mogo od hasreta moga

Upitati, ni se nakaniti.
To vidijo Hasan-paša Tiro,
Izvrh kola, između prozora,
Našeg sina ka i ubijena.
Nit mu oči trepte sokolove,
Ni na obraz cavte jagodice,
Ka što nas je vazda naučijo,
No mu bela čehra potamnjela.
Hasan-pašu srce zabolelo,
Pa me sebe kraj koljena zovnu,
Pa mi šapnu tèke podkrijući:
'Znaš, Hasane, šta ti je sinovcu,
Tvom sinovcu Smajil-agić Mehi?'
'Ne znam, pašo, lijepog mi dina!
Za njim mi se srce prekinulo.
Ni sam pito, nit ga mogu pitat.'
Hasan Tiro, mudar paša carski,
Pa mi mudru reče lakrdiju:
'Hasan-aga, sjedi kod sinovca,
Pa kad pola od sahata prođe,
Pitaj njega šta li je Mehmedu,
Da vidimo hoće li nam kazat
Šta je š njime, Bog bijo sa š njime!'
Ja posluša' Hasan-pašu Tira,
Pa ja sedoh kod Mehmeda moga,
Mili brate, i moga i tvoga.
Pa kad pola od sahata prođe,
Po emeru Hasan-paše Tira:
'Mehimede, moj obrazu svetli,
Što ti glavu držiš preda sebe?

Što si, sine, glavu objesijo?
Da se n'jesi štogođ pobolijo,
Da izvadiš srce starijemu?
Jali ti je, sine Mehimede,
Nakav miso što ga ne zna adžo?
Ili, sine, što smo ostarali?
Mi dva stara mlogo doživljeli.'
Ondar Mehmed mene besjedio:
‚Adžo Haso, što tu pričaš ludo!
Da je mene vaša staros teška,
Ja vas ne bi uslužijo, adžo,
Preko dana tri-četiri puta;
Prvo, adžo, kad sabah klanjate,
Po sabahu dovu izučite,
Ja vas dvorim ka nevesta, adžo,
Ka nevesta skoro dovedena,
Koja muža i đevera dvori,
Il' mužova oca ili majku;
Drugo, kadgoj ručak pojedete,
I to tako kao sa sabaha;
Treće, adžo, kade akšam prođe.
Vidi i Bog, a vidi Krajina.
Al', amidža, Cifrić Hasan-aga,
Nek se age fale Krajišnici,
Nek se fale, imaju i čemu!
Neki bijo i čete vodijo,
I u čete z društvom pohodijo.
Neko, adžo, i s vojskom hodijo.
Neko, adžo, hudut razmotrijo,
I vidijo kuda je granica,

Naučijo kud će četovati,
Četovati i vojsku voditi.
Neko mejdan, neko roba, adžo,
Neko konja, a neko oružje.
Falu ljudi, imaju i čemu,
A ja, adžo, nemam ni o čemu.
Ja, u zdravlje baba i amidže,
Niti znado' što je četovanje,
A kamoli što je vojevanje.
Adžo, ne znam đe je hudut carski,
Adžo, carski, pa niti ćesarski,
A kamoli đe se more bije,
Đe je more, ni đe je primorje,
A kamoli da na mejdan pođem.
Ja izgubim sa dva rama glavu,
Ja dobijem nekog na mejdanu,
Barem spomen da ostavim za se,
Ka sve ove naše age drage.
Bi mi bolje, adžo Haso, bilo,
Da sam žensko nego muška glava,
Vezak vezla a preslicu prela.
Sedijo bih među đevojkama,
Pa nekaku čekao sudbinu.'
Smajil-aga, brate prekomili,
Reko mi je sine Mehimede,
Reče meni, pričati ti neću.
Ja sam sinu reko Mehimedu:
'Moj Mešine, moj obrazu svetli!
Mi nemamo nikoga bez Boga,
Mili sine, i tebe jednoga.

Ženili se po nekolko puta,
Ja četiri, a tri Smajil-aga,
Ja nemado' nikakog evlada,
Ni muškoga, ni devojačkoga,
Hadži Smajil, sam' tebe jednoga.
Bog da čuva, ako sreće bude,
Živ nam bijo i sreće lijepe,
Pa si nama dosta obojici.
Ne moremo, sine, pregoreti,
Mali' ljeta u čete spremiti,
Ni u čete, ni velike vojske;
No čekamo, u Boga ištemo,
Naše, sine, alajbegstvo carsko,
S nas obadva da na tebe prođe.
Da te, mili, oženimo, sine,
Da vidimo snahu u dvorove,
Zlatna zvezdo, s tobom uporedu,
Da umremo ne bi zažalili.
Svakog smo se dobra nadobili,
I dobrije konja najahali,
Svake sreće i svakoga dara,
I gotovi' u riznicu para.
Babo ti je bijo alajbeže,
Pod fermanom i ulefom, sine,
I beratom sjajnog Sulejmana,
Najstarijeg na svijet' vladara.
Za dvadeset i sedam godina,
Alajbeg je bijo Smajil-aga.
Pred cijelom Bosnom i Krajinom
Vodijo je trides buljukbaša,

I za svijem po hiljadu ljudi.
Mili sine, svuđ rat učinijo,
I carski je hudut raširijo,
Dobro pristo nama i Krajini,
Mijo sine, pa i carevini.
Babovo ti ime proglašeno.
Poznaje ga sedam kraljevina.
Dok ti babu kosti ostaraše,
I u miške ruke oslablješe,
Noge svoje stežat uzengije;
Sablju kretat, deliti mejdane.
Ne mogoše tvome babu, sine,
Podn'jet rebra rane od sabalja,
Da hi škripa stoji po kostima,
Jer je mlogo dobijao rana,
Od pušaka, pa i od sabalja,
Od mačeva i bojnije koplja.
Kad vidijo đe je alajbegstvo,
Š njim upravljat da ne more babo,
Na obraz je zapuštao bradu,
Uzo hašluk, otišo na Ćabu.
Našu Ćabu tavah učinijo,
I hadžiluk u njoj završijo.
Vrnuo se, i caru se svrno,
U pajtahtu pred Ali-Otmana,
Pred našega sjajnog Sulejmana,
Na čestite al-otmanske ruke,
Da poljubi sjajnog Sulejmana.
Car mu ne do, no ga zagrlijo,
U pajtahtu otur učinijo,

I dobro se sultan smilovao.
Vazda ga je, sine, milovao.
Držao ga za jedanes dana,
Dan cijeli u pajtahtu svome.
Hadžija se caru zamolijo:
'Aman, care,naše sunce jarko,
S mene makni vaše alajbegstvo,
Jer su moje kosti ostarale!
Mrtva đovda ne ćera hajvane.
Mrtve ruke ne delu mejdane.
Ne more mi t'jelo staro moje
Podnositi sablje od dušmana.
Mandat podaj kome vi je drago!
Od svašta sam tobe učinijo:
Vina piti ni rakije neću,
Krivo zborit ni kleti se krivo,
Jer sam grobu došo na obalu.
Kad je mrijet, nije se zavrijet.'
Ondar sultan njemu besedijo:
"Što mi zboriš, hadži Smajil-aga,
Da drugome dadnem alajbegstvo!
Dok je mene traga i otražja,
Dok je Bosna mene pri rukama,
U Kajnidži, sine, alajbegstvo
Drugom panu' bez vama ne more.
Sina nemaš, da ga sinu damo,
Ali z brata neka je na brata.'
Emer sultan tadar učinijo,
Te na mene dade alajbegstvo.
Njemu dao turajli fermana.

Iz Stambola pošo pašalija,
Pro svijeta došo u Kanidžu.
Preučijo carskoga fermana,
Emer dao, mandat preturijo
S tvoga baba na mene Hasana.
Evo, sine, dvadeset godina,
Sad zalazi dvadeset i prva,
Ka na mene sjedi alajbegstvo.
Ostareo, i borim se š njime.
Ja ne mogu jahati hajvane,
Ni se držat sprema dušmanina,
Ni podnosit sablje po tijelu
Od dušmana pa ma koji bilo.
Eve, sine, četiri godine
Kako molim Hadži Smajil-agu,
Da opravi mahzar u Stambolu,
Mahzar, sine, knjigu molbenicu,
Da zamoli sjajnog Sulejmana.
Hadžija mi ne da pomenuti.
'Sabur čini, brate Hasanaga,
Dok nam sindrak stigne na godine.'
I ja čekam izrad tebe, sine,
Bogu šućur i času ovome,
Dočekasmo da ti ga predamo!
Sad je lakše mandat preturiti,
Sine mili, nego što je bilo.
Sad je carski emer u Budimu,
Emer predat Budimskom veziru,
Našem, sine, dobrom prijatelju.
Sreća dobra i mene i tebe.

Trebalo bi sakupljati londžu,
Sve begove i age careve,
Buljukbaše pa i bajraktare,
Hasan-pašu pa i delibaše,
Da gradimo mandat za prenosa.
Sreća naša, a skupljena londža.
Eve londže, a eve nam Tira,
A eve nam pedeset delija!'
Ja skočijo na noge lagane,
Priletijo Hasan-paši Tiru.
Vika paša četiri ćatipa,
Te Mehmedu mandat načinismo.
Potpisa ga pedeset delija.
Age redom turiše muhure,
Aga četres i dvades begova,
I dvanaes tursko buljukbaša,
I dvadeset i tri bajraktara.
Kad smo sinu mandat načineli,
Za Budim ga paša potvrdijo,
I mene ga dade u rukama,
Ja iz ruka milu sinu tvome,
Smajil-aga, i mome i tvome.
Turci na to šućur učineše,
I rekoše: 'Blago nama svima,
Kad viđosmo gnezdo alajbega,
Da se njihan odžak ne zaturi,
Kad siv soko alajbegstvo prima.
Svi smo razi i zadovoljni smo,
Da si, sine, naša vojskovođa.
Berat nosi ka što ti je babo,

Berat nosi sa ulefom carskom,
Sa ulefom i zlatnom zerdavom!
Nek je sretan tebe ka i babu,
I amidži Cifrić Hasan-agi,
I svijema nama prema vama!'
Hasan-paša na noge ustao.
Paša dovu a mi redom ‚Amin!',
I sinu ti dovu preučili.
‚Neka ide, sa srećom mu bilo!
Učinijo što je naumijo!
Dušmani mu pod nogama bili,
Ka doratu čavle i potkovi!'
Za to ti je Mehmed neveseo,
Sram od oca i mene amidže.
Arli, brate, momak i namusli.
Bogu šućur, brate Smajil-aga,
Kad mi ovo s očima viđesmo!
Još u Boga hajir da ištemo,
Brate mijo, da ga oženimo,
Da nam Bog da glavnog prijatelja,
Što bi odžak bijo sprem odžaka,
Kaka vila sprema našeg sina."

Kad je Cifrić Hasan iskitijo,
Smajil-agi vakisuna kaza.
Kad hadžija brata razumijo:
"Mehimede, moj obrazu svetli!
Pohito si, pa se bojim, sine,
Da nam biti sa obrazom neće.
Ti si, sine, ljeta malenije,
A u dobru dobro podnivijo.

Teško na se ništa ne vidijo,
Ni na sebe, niti oko sebe;
Nit si znao što je nemaština,
Nit si znao što je nedovoljno.
Svega česa što ti duša traži
Imo dosta; imo i odsele!
Zadrta je sva Unđurovina.
Krajina je krvava haljina,
Dobri ljudi razdvojene ćudi;
Nej him umet, sine, presuditi,
Presuditi ka što volu Turci.
Pa se moreš i poveličati.
U odžaka nema veličanja.
Na svakome bidi pod nogama!
Starijemu nasijate primi,
A vrsnika grli sa rukama,
A mlađega među oči ljubit,
Pa za tebe da ne žale, sine,
Umrijeti, pa ni poginuti,
Ni plećima zindan napuniti!
Brade nemaš, a nemaš brkova.
Ama najzad sluša', Mehimede,
Potolnjo ti ovo s'jetovanje.
Ako danas alajbegstvo primiš,
Ako bide u životu babo,
Te mi štogoj s tvoje strane, sine,
S tvoje strane od moje Krajine,
Grka riječ u ušima dođe,
Od mlađije od tebe momaka –
Za starije ni govora nema! –

Da si kome krivo učinijo,
Doklen more mahnuti desnica,
I š čivije moja posjeklica –
Babo nema već tebe jednoga –
Bog ti vera koja varat neće,
Neću imat ni tebe jednoga.
Hajde sade iz moje odaje!
Evo, sine, sedam godinica,
Sve sam krijo, nijesam kazao.
Došlo ti je ‘djelo od sultana.
Od kako se Bosna zakopala,
Takog nije niko ni vidijo,
A kamoli da ga je nosijo.
Eno ti ga u sepetu, sine,
Do jastuka tvoje mile majke,
Koja no je mlados izgubila,
Za me stara oko tebe mlada.
Drži ti ga pod jastukom majka.
To je ‘djelo za te opravljeno,
Za ovoga vakta i zemana,
Kad se šćeneš alajbegstva primat.
Kaži majci alajbegovici,
Nek te svuče pa te preobuče!
Ja ću zovnut kavaz Husejina,
I njegova brata Ibrahima,
Koji evo sedam godin dana,
Kako hizmet čini kod dorata,
Pa ćeš viđet što je doro, sine.
Ne velim ti da t’ u Budim spremam
Dok se otud iz harema vratiš,

Dok te babo vidi opremljena,
Da te vidim, jesi l' za beglerstva.
Hoće li ti kalpak-kapa pripsat,
Zlatna kapa z dvanes čelenaka,
I na čelo pero alajbega,
I na kuku hadži-adžemunka.
A ta sablja nije šala naka.
Da je vidim pokraj kuka tvoga,
Jesi l' junak prema adžemunki!
Pa i ondar da vidimo, sine,
Ili ću te spremit il' ne spremit!"
Sve to Mehmed sluša Smajil-agu,
Al' je sivi soko od sokola;
Dobar babo dobrog ima sina.
Ništa njemu ne ostade krivo,
Što ga babo i amidža trlja,
S riječima milim i mrznijem.
No je babu ruci poletijo.
U desnu ga poljubijo ruku,
Baba svoga i adža Hasana.
Ode Mehmed odaji na vrata,
Preko svojih babovije dvora,
Dokle dođe u hareme k majci.
Pa podiže čohu na kapiju.
Sindrak majci dođe u odaju.
Selam vika, polete joj k ruci.
Majka sina među oči ljubi,
Pa pogleda lice na Mešina,
Na Mehmeda, zmajovita sina.
Kad to lice malo izgubljeno,

Nikad nije ka i što je bilo,
Već bi reko da je bolovalo.
Majka cijel vijek ostavila,
Dok je takog sina iznivila,
Kod staroga mlados' preturila.
Kad viđela lice Mehmedovo,
Pa skočila od zemlje na noge,
Pa Mehmeda zagrlila sina,
Pa zavika: "Moj milostan sine!
Šta je s tobom? Bog bijo sa tobom!
Da se n'jesi, sine, pobolijo,
Da l' mi ne bi srce izvadijo,
Da ti ne bi zakukala majka?
Bog da čuva, i pomoj od Boga!"
Mehmed majci vako besedaše:
"Ne bid', moja majko, adžamija!
Ako Bog d, u nad Boga jaka,
Ti za mene zakukati nećeš.
Već ti, majko, od baba selama.
Kod tebe je sepet od sedefa,
U njemu je đeisija carska,
Što je za me od cara poslata.
Da me svučeš, da me preobučeš,
Da opremljen odem kod babajka,
I amidže Cifrić Hasanage.
Nešto velik sevdah Smajil-agi,
Da me, majko, vidi opremljena,
Pa ja ne znam šta će sa mlom radit.
Sve će dobro biti, ako Bog da."
Tad kaduna skoči na nogama,

Pa na tome šućur učinjela,
Ama drugo beše promislila,
Da on neće oženiti sina,
Pa da njega na prosidbu sprema.
A to majka dočekat ne more,
E, da snahu vidi pokraj sina.
Pa sinovska svuče odijela –
I ta behu kao pašalarska –
Pa varakli sepet otvorila,
Iz sepeta bošču izvadila,
Od harira u zlato vezena.
Nije bošča vezom savezana,
No na zlatne igle zapučena.
Raspučala bošču pozlaćenu.
Kad se zlatna ‘dela pomoliše,
Billah tešpih, ka da granu sunce.
Najprije mu oblačaše majka
Čamašire od burundžuk platna,
Sve po svili treća žica zlatna.
Pa mu dade svilenu đečermu
Ime joj je svilena đečerma,
Sva u čisto zlato prenešena.
Niz đečermu puca od groca.
Od groca do svilenog pasa,
Zlaćenije’ dvanaes’ putaca.
Svako puce po pô litre zlata.
A što mu je puce od groca?
Sjaijaše baš ko mesečina;
U to puce puna litra zlata.
Na đečermi dva kanata zlatna,

Zaklopili momku pored vrata,
Obadva hi puce prikučilo.
Vrh puceta z desne strane vrata,
Tu je slika sjajnog Sulejmana,
Z druge strane šehul-lil-islama.
Pa mu dade toke oluklije,
Ne od srebra, veće od suhog zlata,
Sjajne toke od četiri oke.
Na leđa him paftu zapučila.
Pa na noge od svile čakšire,
Što su u Šam bile načinjene,
Cipcijele zlatom prenešene.
Uz bedre mu guje ispletene.
Zlatne su him glave savedene,
Pod srce mu glave sastavljene.
O kajasu kojom sablju veže,
Opasa mu dva traboloz-pasa.
Opasa mu pletenog silaha.
Nije silah ka i što su drugi,
No ispleten tek od žice zlatne,
A povezen belijem biserom.
U silahu dvije mljetke male,
U čisto su zlato okovane.
Nišani him alem-kamenovi,
A ćetovi od bisera sama.
Sjajijahu baš ko mesečina.
Oblje puške bez kremenja pale,
Pa po litre tučenika primlju,
Koje ljute lome pancijere,
Koje srca goru u junake.

Među njima handžar, kama ljuta,
Koja srca para u junaku,
Krna cela u biser snizana,
Pa ta držka đe dofaća ruka,
Cipcijela od zlata skovana.
Pa na pleći svilena dolama.
Dva joj skuta u zlato ogrezla.
Grane zlatne na četiri stane.
Uz plećke mu guje izvedene,
Preko vrata glave preturile.
Niz prsi mu četiri gajtana,
Svi od suha ispleteni zlata,
Sva četiri na silah turila.
Opasala na lasu kajasu,
Što mu drži ljutu adžemkinju.
Fildiš češalj dofatila majka,
Turu perčin sinu ražčešljala,
U perčin mu biser ponizala,
Kalpak-kapu na glavu turila.
Na toj kapi dvanes čelenaka,
Što hi niko ponijet ne more,
Ni veziri, ni carski muširi,
Ni ridžali, ni paše ostale,
Bez alajbeg što je pod fermanom.
Ondar sinu čizme i kalčine.
A na glavi naviše čelenke.
Pera zlatna pala preko čela.
Te careve bijahu čelenke;
Od dvije su načinjene vrste,
Pola fakli a pola čekrkli.

Kad goj jaše, jä pešice hoda,
Piska stoji fakli čelenaka.
Fakli pištu ka i guje ljute,
Čekrkli se na čekrk obrću.
Već junaku sahat ne trebuje;
Okreću se u sahatu klete,
Sve u sahat tri-četiri puta.
Obu mama čizme i kalčine,
Pa ga majka babu ispratila.
Kad je Mehmed došo kod babajka,
Adžemkinju pod lijevu ruku,
Baš ki ono sivzelen sokole,
Babu k desnoj postupijo ruci,
U desnu ga poljubijo ruku,
I babovu poletijo skutu;
Poljubi ga u skut i u ruku,
Tako baba, a tako amidžu.
Izmače se, kroka tri-četiri,
Pod pusatom i pod saltanetom,
U čizmama i u kalčinama,
Pod kalpakom i pod čelenkama.
Adžemkinju pokraj sebe pruža,
Pokraj sebe sa lijeve strane.
Levu ruku na balčak turijo,
A desnicu pro silaha ruku,
Pa pred babom stade na divanu.
Kako baba i amidžu dvori,
Ka i lale cara u divane.
Babo sina gleda sa šilteta.
Iz čas u čas čejrek od sahata,

Nit mu babo što goj govoraše,
Nit se Mehmed kud god pomicače.
Taki momak arli a namusli,
Tamam bi se s nogu obalijo.
Bez izuna milog svoga baba,
Otalen se ne bi pomerijo.
Babu blagoš kad ga je rodijo,
Ne sal njemu, no celoj Krajini,
Dosta dobra i svoj carevini.
Babo sinu riječ govoraše.
Čekmu babo mače po pendžeru,
Pa Osmana zovnu bajraktara,
Iž čardaka sa kahve-odžaka.
Odazva se mladi starijemu,
Pa istrča Osman iz odžaka,
Navrh stuba prema Smajil-agi.
Pro silaha prevezao ruke;
Šta li će mu stari besediti?
Ovako mu Smajil besedijo,
Hadži Smajil, bivši alajbeže:
"Moj Osmane, moja krila zlatna!
S tobom, sine, i s tvoijem licom,
Leti, sine, cijela Krajina,
A da leti Hasan i hadžija.
Ti si, sine, ka i od zmajeva.
Eve dvades i sedam godina,
Kako nama nosiš zelen bajrak,
Pred prsima alajbega tvoga,
Sedam mene, dvades bratu mome,
Taki si nam hizmet učinijo.

Ti si taki, taki niko nema,
Nit ga ima, nit će ga imati,
Nit će majka takoga roditi.
Niđe, sine, ne zakloni lica
Od pušaka dinu dušmanina!
Vazda su ti, moj premili sine,
Tvoje prsi raspučene bile,
Zečka ćero, a sjeko dušmane,
Rašćeravo N'jemce na buljuke.
Moj Osmane, sudbina ti dođe.
Meni, sine, i bratu Hasanu,
Dobar si nam hizmet učinijo,
Dobro teko, a dobro iščeko;
Ćeralo te dobro i sretalo.
S nas dva stara doteče sudbina,
Da beglerstvo prođe na mlađega.
Al', Osmane, begove ti hrane,
Da učiniš hizmet Mehimedu,
Bolje nego nama ijednome.
Dijete je, adžamija luda.
Tvoja pamet, sine, prekomudra.
Da pričuvaš sina od svačega;
Na svakome mestu tijesnome,
Da ga čuvaš svakog dušmanina,
Jer je Mehmed adžamija luda!
Ja ću njemu na amanet dati,
Da on tvoje prima nasijate,
S'jetovanje od tebe, Osmane,
Da ni od šta ne izbježi tvoga,
Da te sluša ka i baba svoga."

Osman vako besedi hadžiji:
“Da nijesam jemin učinijo,
Da poslužim odžak od odžaka,
Da mu budem ka u ruci ćorda,
I sokolska iz ramena krila,
Ne bi’ svoju kuću ostavijo,
U Orlovce sedam braćenaca,
Sedam brata, sedam Hamzagića.
Došao sam k tebe u Kanidžu,
I vidijo đe si odžak prvi,
Đe si majka svakoga Bošnjaka,
I svakoga carskog kahrimana.
Došao sam tebe poslužiti,
Zlo i dobro s tobom dijeliti.
S tobom volim živet i umrijet.
Nek su živi, no sad sedam brata!
Mlada su se braća izženila,
A ja hâla sjedim neoženjen.
Svi su mene zvali u svatove,
Da darujem snahe u dvorove.
Ti znaš dobro, tamo išo nisam,
Ni svadbovo, ni snahe darovo.
Od mojega baba imovinu
Pod’jelili, i mene su zvali.
Ni sam išo, ni sam dijelijo,
No him šarnu knjigu opravijo:
‘Na dio vi dolaziti neću.
Moje što je, vi ga pod’jelite!
Ako umrem prvi od vas koga,
Za dušu mi nešto pod’jelite!

A ja dijo imam kod hadžije,
Kod hadžije i brata njegova.
Dobro živim, u begovo zdravlje!
Svašta imam dosta i svačega.
Gosposki mi š njime ponošaji.
Zakleo sam, kako sam živijo,
Kod njih da ću tako umrijeti.'
Moj hadžija, moj nimetu prvi,
Moj nimetu prvi i potonji,
Dobro ću ti sina ugledati.
A hadžija, u nad Boga jaka,
Sa pomoćom Boga velikoga,
Dok je mene na dva rama glava,
Tvome sinu ništa biti neće.
Biću njemu kao desna ruka,
I ka ostra sablja oko kuka."
Hadžija mu vako besedaše:
"Tvoje oči ljubim, bajraktare,
Ljubim oči ka i sinu mome.
Ti si mene iz srca mojega.
Na amanet eto ti Mehmeda!
Opremi se, Osman-bajraktare,
Oprem', sine, sebe i zekana!
Opremaj se u ona od'jela
Što hi dvaput nosiš u godini,
Mili sine, na oba Bajrama,
Hadžijskijem i Ramazanskijem,
I kad no smo išli pred sultana,
I na tebe, sine, i zekana,
Rahte zlatne i kalkane, sine,

Da mi sina vodiš do Budima,
Do carskoga uštugli vezira,
Do mojega dobrog prijatelja.
Dobar nam je vezir prijatelje,
Al' u Budim' svašta ima, sine.
Da mi dobro pričuvaš Mehmeda,
U Budimu od zla svakojega!
Gore mu se bojim u Budimu,
Nego neđe u ratu veliku.
Zovi, sine, kavaz Huseina,
Nek oprema misirskog dorata,
Što se hrani za dana ovoga!
Neka mu je prvo putovanje!
Neka begstvo na sahiba primi,
I drugo će dobro biti, sine!"
Sal hadžija ruku opružijo,
Iza sebe sepet otvorijo.
Hiljadu je rušpi izvadijo,
Sve dukata, groša nikakoga,
U zlatan hi jagluk zamotao.
Kroz pendžer hi baci bajraktaru:
"Et', Osmane, moj milosan sine,
Eto tebe rušpi za troškove,
Za Budima, za sretnjega puta!
Amanet ti, mili bajraktare,
Nemojte se đegođ napatiti,
Ili đegođ, sine, zasramiti,
Jali vas dva, jali nas dva stara,
Da vas kogođ neđe ne prekori.
Mene staru u staro vrijeme

Da u staros zasramljenje dođe,
To ti nikad ne bi' prebolijo."
Osman sluša, zlatno čevre primi,
Pa on sada bajraktare vika:
"Braćo moja, oba bajraktara,
Siđ'te dolje kod zekana moga!
Oprem'te ga i opusatite
U ta 'dela što reče hadžija!"
Dok se Osman na odaju spremi,
Bajraktari njega poslušali.
Osman zovnu kavaz Huseina:
"Huseine, begski kavadare,
Hadžija je tebe naručijo,
Tog dorata hadžije Smajila,
Što je došo od cara našega.
Hranijo se za njegovog sina.
Bog nam dao, vakat dočekali,
Hadžić Mehmed za u Budim kreće.
Spremaj konja u ona od'jela,
Koja su mu došla iz Stambola!"
Ondar kad je čuo kavadare,
Sad doratu kod jasala priđe,
Dvanaes mu toka raspučijo,
Sve dvanaes od srebra liveno,
Dvanaes mu obori čulova,
Pa dovede kavaz Ibrahima.
Doniješe kazan vode mlake,
Vode mlake i raki sapuna.
Doratovu dlaku okupaše;
S tijem su ga naučili bili,

I na ta' ga timar navadili.
Sa sunđerom vodu pokupiše,
I na čaršaf dlaku namestiše.
Varak sepet ključom otvoriše,
Doratovi takum izvadiše,
Tu najprije ćebe šegetinu.
Preturiše ćebe pro dorata,
Pro ćebeta sedlo od merdžana,
Naokolo od zlata pleteno.
Po merdžanu morski hakikovi,
Razne boje, teke iz Misira –
Jedan vredi madžarije žute.
Zlato žuto, a bijeli biser;
Po biseru razni hakikovi,
Neki mavi a neki zeleni,
Neki žuti, a neki crveni.
Povrh zlata i povrh bisera,
Boja svaka sebe otvorila.
Mešt' unkaša od zlata jabuka,
Koja vredi kutije dukata.
Kuburluci što su od oružja,
Od šamske su ispleteni svile,
Pa u bijel biser unizati.
U njih ture dvije puške mljetske,
Već cijele u zlato smotate.
Pa turiše puške u kubure,
Pokriše hi hašom populjanom,
Neđe, neđe – da moreš viđeti!
Čohe mljetske, no sve žuto zlato,
Naokolo rušpom potkićeno.

Preko sedla četiri kolana,
I petica na dora kanica,
Što hajvana brani od kolana,
Kad j' u skoku il' veliku trku,
Sva četiri od svile istkata.
Do tijela što stežu dorina,
Postavljena crna kunetina,
A ispolja biser ponizati.
Pritegoše na toke kolane,
A na sapi ibrišim kuskune,
Nis kuskune rušpe ukovate,
A na njima mesečina sjaji,
Mesečina od zlata ščinjena.
Oklopiše z dva rahta od zlata,
A niz prsi ture klobukove;
Sve na njima alem-kamenovi.
Pod kolan mu turiše bilane,
Za uzdu hi spuče na čatale;
Svi na zlatne toke zapučati,
Pa po njima silimbeta zlatna.
Misirsku mu rešmu prekriliše,
Od ušiju pro cijela vrata,
Za sedlo hi pod unkaš spučiše.
Rešma zlatna od zlata pletena;
Krož nju mrka griva pronešena.
Mrka griva kroz zlato se sjaji,
Kao mesec kroz jelovo granje.
Doniješe okovicu zlatnu.
Misirski mu dizđin natakoše.
Na dizđin mu četiri čampare,

Preko zuba pod vrat zapučene.
Sva četiri u biser snizana.
Pa pored njih okovica zlatna.
Niz obraz mu dva kanata sjaju,
Od čistoga preliveni zlata,
Među ušim' puljkom zapučeni.
Navrh puljke daničkinja sjaji,
Od alema, u zlato slivena.
Kad goj noći mesečine nema,
Sa čela mu sjaji daničkinja,
I na njojzi alem-kamen dragi.
Pred doratom nema pomrčine,
No se vidi usred polu noći,
Ka i u dan oko polu dana.
Bože mili na svemu Ti fala!
Kad mamurli konja okovaše,
Zlatnim sedlom i zlatnim rahtima,
S kolanima i sa bilanima,
I niz prsi sjajnim klobucima,
A zlaćenom rešmom preko vrata,
I niz prsi silimbeta zlatna,
Okovica pala i kanati,
Svrh ušiju do nadno obraza,
Doratu se dlake ne vidaše,
Repa malo, a grive nimalo,
No sve žuto zlato obuzdalo.
Dorat hajvan kao gorska vila;
Kažu ljudi da je steko krila.
Dorat hajvan zborit ne znavaše,
Tek znavaše đe se ponosaše.

Dvije na nos nozdre razdrljijo.
Kad mu frka stoji iz nozdara,
Koliko je silan i plamenit,
Iz nozdri mu biju dumanovi,
Pa iza njih mavi plamenovi.
Povedoše do dva kavadara
Na avliju vilovna dorata.
Kad ga Hadži viđe Smajil-aga,
I brat njegov, Cifrić Hasan-aga,
Na prozoru čekmu pomakoše.
Čela njihna ture na prozore,
A bijele brade kroz prozore,
Sve četiri ruke na jabuke.
Smajil vika svoga jedihnika:
"Haj, Mehmede, eno ti dorata
Opremljena i hazurisana!
Čuvaj konja ka i svoju glavu,
Jer je dorat hamli u podrumu.
Šale nije sedam godinica,
Kako leži, a ništa ne čini.
Prvi danak i sjutra do podne,
Sve ga tiškaj, nemo' ga terati,
Dok se stega makne sa dorata,
Dok se čilje makne sa vilica.
Ja ne mislim, sine Mehimede,
Sjutra kad ćeš preko podne proći,
Da ćeš viđet kuda leti doro,
A kamoli ustavit dorata.
Mehimede, moj premili sine,
Ako derman bude od edžela,

Nemoj mlogo tamo začamati!
Ne mogu te, sine, iščekati.
Mudro hodi, nemoj ginut ludo,
Jer je Budim kao banevina,
Il' ka manja, sine, kraljevina,
Jer se Budim skoro uručijo
Od Madžara u ruke sultana,
Koji nam je mlogo jada dao!
Tu se, sine, nije umirilo,
Umirilo pa ni uredilo.
Još pucaju puške krajevima.
A vezir te od Budima, sine,
Mislim mlogo začamati neće.
Hajde, sine, hajirli ti bilo!"
Pa isprati niz skaline sina.

Da je kome stati pogledati,
Tog sokola niza merdivene,
To od'jelo od suhoga zlata,
A na kuku sablja okovata,
Z glave trepti dvanes čelenaka,
Ni na čemu ličit ne mogaše,
Bez s oblaka kad meće svećica,
Il' kad zmajske padaju otresi.
Kad siv soko side do dorata,
Oba dobra jedno kraj drugoga,
Dobro li je celoj carevini,
Taka do dva dobra sastaviti,
U svojoj hi imati državi,
A kamoli roditelju svome,
Rođenoga takog imat sina,

Ponosnoga, pa i pametnoga,
I dobroga srca junačkoga,
Gosposkoga lica i oblika.
Silne desne iz ramena ruke –
Kog bi šćijo, teške njemu muke.
Kad Mehmed-beg side na avliju,
Hadžijin se podrum otvorijo,
Puljat zekat izbi is podruma.
He, kakav je, da ti je viđeti!
Malo, malo slabši od dorata.
Da je lež'o koliko i doro,
On bi bijo bolji od dorata.
Kaka beše konju đeisija!
Sal je drugča jer je bajraktarska;
Nije mlogo gora od dorove.
Vodahu ga do dva bajraktara,
Za dva struka uzde i čatala.
Sal kad viđe Hadžića dorata,
Sal kad jednom zekan omahnuo,
Cijel metar diže bajraktare.
Ne bi reko što i koplje nema.
Ondar malo utišaše zečka.

Sa čardaka, sa kahve-odžaka,
Na odžaku pokleče kapija,
Kad ispade Osman-bajraktare,
A na njega i svita i zlato.
Na glavi mu kalpak š čelenkama,
Kalpak zlatan na glavi Osmanu,
I zlaćeno sedam čelenaka;
Tri su fakli, četiri čekrkli.

Fakli pište ka i guje ljute,
Čekrkli se na čekrk obrću,
U sahatu po četiri puta.
U daleku putu putujući,
Ili neđe u rat vojujući,
Tad junaku sahat ne trebuje.
Okreću se pera i kažuju
Koje doba i noći i dana.
Zlatna pera pala povrh čela,
Ova zadnja pala preko vrata.
Momku biju pera niz ramena,
Baš ki ono zmajske otresine.
Na Osmana vezena dolama.
Kud god švovi, sve gajtani zlatni.
Zlatne grane na četiri strane.
Pro ramena guje prepletene,
Pod grlo mu glave sastavljene.
Ko veš' nije a vidijo nije,
Bi rekao da su guje žive.
Toke zlatne momku po prsima,
Zlatne toke, araiš čakšire
Od crvene čohe venedničke.
Uz bedre mu šeritovi zlatni.
Između njih grane izvezene.
Zlato žuto, a čoha crvena.
Jedno drugom boju otvorilo.
Oko momka dva mukadem-pasa,
Pleten silah; zlaćeno oružje.
S leve strane mača grebenica.
Sa kojom je dobijo mejdane.

U ruke mu luntra dubrovačka,
Koja litru tučenika prima,
S kojom orle bije pod oblake,
Začekuje na more vapore,
I razbija pošte ćesareve.
Ta' je vitez, ne rađa ga majka,
Ka Osmana sila sokolova,
Bajraktara carskog alajbega!
Mrka oka a čela široka.
Koliki su brci u Osmana,
Mrki brci pali po tokama,
Prekrili mu toke i oružje.
Da to kogođ vidi izdaleka,
Bi rekao, u njegove zube
Crno galče nosi neodrto.
Kad se momak sigra do zekana,
Pogledaše oba ihtijara,
Hajirli him dovu učiniše.
Hadži Smajil reče bajraktaru:
"Bajraktare, moja krila ziatna,
Gledaj, sine, nemoj začamati.
Eto tebe na amanet sina."
Momci njima konje privedoše
Uz binjekteš Hadži'no kamenje.
Momka oba 'Jallah!' sa kamenja,
'Jallah!' rekli, konje pojahali.
Bistre luntre u desnice ruke,
O unkaš hi konjski objesiše;
Gadarkinje niz paripe sjaju.
Koliki su njihni ćulehani?

Dugački su kao krpa platna,
A visoki ka planinska jela.
Koliko su u visu visoki,
Na momke su duže gadarkinje,
Sve hajvane po čavlama tuču;
Pl'acaju se okolo hajvana,
Baš ko guja oko suha trna.
Prvi Osman, pa za njim Mešine,
Sa avlije na sokak čalije,
Pa š čalija na polje Kanidžko.
Bože mili, na svemu Ti fala,
Kako do dva konja treptijahu,
Bi rekao, ka da letijahu.
Čavle klete u havaj bacahu,
Preko sebe pene preturahu,
Preko sebe i pro svojih aga.
Na olukli padaju im sapi,
A sa sapi po poiju padahu;
Rekao bi, ovce se rađahu.
Iz nozdri him plamenovi liže,
Na čelo him rešmu pripaljuju,
Sve ispred nji' biju dumanovi;
Bi rekao – grme venedici,
Iz njih da su dimi otrovani.
Zečki ravno polje prijeđoše,
A vučki se planinama primlju.

III

Vazdan cijel danak do akšama,
Zemlje gazi, planine prolazi,
Ka i taka dva zmaja ognjena,
A pod njima dva ata vilena.
Koliko su za dan ufatili?
Kolko drugi dobri za dva dana.
Đe li hi je akšam zateknuo?
U nekako selo Vukašiće,
Pred dvorove kneza Vukašina,
Najboljega njihnog domaćina.
Vukašin se na dvor pridesijo,
I gospoja Vukašinovica.
Kad viđoše hadžijina sina,
Na njegova krilata dorata,
Vas u čistu ogrezao zlatu.
Sjaijaše kao mesečina
Oko konja njegova dorata.
Plaza mu se sablja okovata,
Ka i guja oko suhog trna.
Dorat dvije žvale razvalijo.
Da mu bugar-kabanicu baci,
Ne bi konju žvale zatisnula.
Bi rekao i bi se zakleo,
Da je mušir carev na dorata,
Saltanet mu bolji no muširov.
Za njim Osman ide na zekana,
Na zekana ka na tanku vilu,
I on silan na bijelu svetu.
Malo mu je svita podrukčija.

A zekan mu silan bez hesapa,
Silan zekan a i Osman silan.
Poznade hi kneže Vukašine,
Pa ovako ljubi besedijo:
“Vidiš one dvije pašalije,
I na njima od zlata haljine,
I na glavu zlatne kape carske,
Zlatne kape i zlatne čelenke,
A pod njima konji s rahtovima!”
Ljuba kad je čula Vukašina,
Vukašinu mužu besedila:
“Vukašine, gospodare mili,
Šta je ovo čudo neviđeno?
Ja ga dosad videla nijesam,
Onakije zmaja na atove,
Ni pod njima ata u rahtove.
Hèle ono što je momče mlado,
Blago majci koja ga rodila,
Sestri blago što se kune š njime,
A najbolje vijernici ljubi,
Što se š njime u dušeku ljubi.
Ona sila što je na zekanu,
Silan, silan i previše strašan!
O moj muže, kneže Vukašine,
Ja te molim kao muža svoga,
Šta li ono nosi u zubima,
Baš ko crno galče neodrto?
Niz prsi mu noge obisnule!”
Vukašin je besedijo ljubi:
“Ljuba moja, š njima (ne) viđela!

Ono galče nije u zubima,
No su brci u junaka, ljubo,
Bajraktara alajbegovoga,
Iz Kanidže hadžije Smajila.
Guje ljuče nema u turčina,
Silnijega pa ni vrednijega,
Nego Osman-begov bajraktare."
Ljuba knezu reče Vukašinu:
"Viđo' da je silan nad silama.
Kneže Vuče, ko je na dorata?
Či' je sivi soko od sokola?"
"Ono, ljubo, Smajil-agin sine.
Više ništa od poroda nema
U dva brata, bez njega jednoga."
Kad je ljuba razabrala reči,
Baš na tome šućur učinela:
"Bog da čuva i svi bož'i sveci
Od svih zala babovoga sina!
Jesam za te vijernica davno.
Ima, Vuče, toliko godina
Kod tebe sam u tvoje dvorove;
Kod tebe su dolazili Turci,
Svi ajani pa i buljukbaše,
Svi begovi pa i age carske,
Kapetani pod fermane carske.
One sorte nije dolazilo,
Niti ti je, niti će ti doći."
Vuk je njojzi reči potvrdijo:
"I baš nije! Istina je, ljubo."
Ljuba vako reče Vukašinu:

“Vukašine, dragi gospodine,
Čini mi se zmaje gledajući –
Da su tvome uočili dvoru.”
“Ljubo moja, no šta misliš, mlada?
To su moji prvi prijatelji.
Da znaš, ljubo, hadžiju Smajila,
Mile majke od bosanske raje,
Od kako je, ljubo, zasudijo
S alajbegstvom u gradu Kanidži,
U Kanidži i oko Kanidže,
Ne bi’ reko da smo podajnici,
No ka oni i njihni junaci.
Svi nas držu ka i oči svoje,
I mi, ljubo, tako age svoje.
No ja, ljubo, odoh na avliju
Da otvorim kanat i kapiju,
Da povičem mlađe na avliji,
Da prifatu konje agalarske,
A ja Turke za bijele ruke,
A ti strči te him primi luntre!”
To rekao, na noge skočijo,
Pa poleće niza basamake.
Pa on strča na avliju tvrdu,
Od avlije otvorijo vrata.
Ulećeše dva krilata ata,
I na njima dva careva zata.
Vuk podbaci kapu pod pazuho.
Oni njemu, “Dobro veče, Vuče!”
A on njima, “Dobro došli, age,
Naša zlatna pera i čelenke!”

Skidoše se; Vuk raširi ruke
Pa Mehmeda, sina Smajilova
Zagrlijo, pa ga poljubijo.
“Blagoš mene, zvezdo od sokola,
Kad dočekah u dvorove sina,
Milog sina hadžije Smajila,
Kanidžkoga prvog alajbega!”
“Šućur tebe na dvorove, Vuče,
I Bog tebe porod sačuvao
Od zle muke i dušmanske ruke!”
Vuk se grli s Osman-bajraktarom:
“Dobro došo, krilo alajbega!”
“Bolje tebe našo, Vukašine!”
Ljuba sleće ka i belogorka.
Prekloni se, poljubi him ruke,
Iz ruku him dofatila luntre.
Mlađe sluge ate prifatiše,
Malo njima kolan popuštaše,
Počeše hi po avliji vadat,
Ne bi l’ konji umor povrnuli.
Vuk dofati dva siva sokola,
Obojicu za gosposke ruke,
Izvede hi na bojali dvore,
Na mavene šilte posadijo,
Pa him skide čizme i kalčine,
Pa him turi agrli ćurkove,
Srmali him zapali čibuke.
Dok je ljuba puške obesila,
Dvije luntre i te sablje zlatne,
Povješala na čivije sjajne,

Vuk pritače đugum u odžake
Da im taze kahvu prigotovi.
Dok je šerbet u đugum provrijo,
Vuk im šećer šerbet rastopijo.
Dok beglere vodom napoijo,
Ljuba stiže iz druge odaje,
Sedef hastal turi pred bekrije,
I na hastal čoha pokrivena,
I donese dvije majalike,
U obije po četiri oke,
Jedna vina a druga rakije,
Rujnog vina od sedam godina,
Što ga Vuče kao za njih štiti.
To gospoda beše ponosita
Prema one dvije majalike;
Sve pojedna po pô litre fata.
Pita Vuče: "Koje ćete prije?
Ili ćete kahve agrlije,
Ili ćete vina il' rakije?
Što hoćete, što begenišete?
Izaber'te, gospodo junaci!
Volim što ste došli na dvorove,
Na dvorove da se odmorimo;
Što ste svoga kneza posjetili,
Nego velik prilog od nekoga,
Il' gotove pare nebrojene,
Ili dobre konje nejahane!"
"Fala, kneže, i puno ti fala!
Na dobro se k tebe dolazilo!"
"Amin, bezi, i vama i mene!"

Utoči him kahve nekolike.
Dokle momci umor povrnuše,
Vuk im dvije čaše natočijo,
Za njih dvije, a treću za Vuka;
Pa udriše čaše sa čašama.
Kapu skide, vako reče Vuče:
"Bog veliki, ka i što je kadar!
Rados vel'ka pala na hadžiju!
Rados mu je! Bog mu čuvo sina,
Ovu zlatnu nebesku zvijezdu,
Od oštrije' sablja u dušmana,
Od velikog hala i belaja!"
Ondar Mehmed Vuku besjedijo:
"Isto tako tebe, Vukašine!
Od tvog droba što imaš poroda!"
Kad obadva predaše molitve,
Ljuba verna Vukašina kneza
Opet Mehu ruku poljubila,
Pa Osmanu njihnu bajraktaru,
Pa svojemu Vuku gospodaru.
Vuka Turci odmah posadiše
Na stolicu ured pokraj sebe.
"Ako hoćeš da noćimo, Vuče,
Doček dobar od tebe i ljube,
Bog ti doček dao na dvorove,
Što je milo i tebe i ljubi,
Ondar nared da pijemo pivo."
Vuk se moli na dvije bekrije:
"Molim vam se kao starijema,
To sam dobro jedva dočekao.

Nemo'te me odbit od usluge!
Milo mi je kad imamo koga."
"Fala, Vuče, ovo je usluga!"
Među oba sede na stolicu.
Ljube nesta, mlogo ne čamala.
Odmah koka dođe isprigana,
Prvo meze njima pokraj pića.
Gospa ljuba kneza Vukašina
Uz ruke je bacila rukave,
Pite gradi, priga priganice.
Mlađe sluge kolju jalovice.
Jedni 'čele biju is pletnice.
Koliko je Vuče poletijo,
Bi rekao, sin mu se rodijo,
Jedan jako među đevojkama,
A još više Vukašinovica.
Za dva zmaja – obadva junaka
Koliko je Vuče pripremijo,
Od ovaca mesa debeloga,
Od kokoški mesa prženoga!
Koliko je pred njih priganica,
Koliko je mednije satova,
Da je deset došlo na dvorove,
Namesto dva momka iz Kanidže,
Pa da sedu za neđelju dana,
Ne bi tome čare učineli!
Mlađi momci konje provedoše,
Dok him vodu konji pokupiše.
Pa sa konja sedla oboriše,
Svitu c'jelu i njihno oružje,

Pa na konje čüle navališe,
Da umorni konji ne ozebu.
Pa him sitnu arpu natakoše.
U podrum hi za jasli svežaše,
Kod putalja kneza Vukašina.
Dok atovi zobcu izedoše,
Na atove timar navališe,
Te him käo i znoj otrljaše.
Na čaršafe dlake namestiše,
Pa him opet čule navališe.
A goreka momci ućejfiše,
Na bijele dvore Vukašina.
Vukašina dobrog domaćina.
Zinet mu je i prostitka kleta;
Čoha mljetka, mrkovna kadifa,
Ka u zgodnog bega ili age,
Jer je Vuče rođen među Turke,
Kao oni te se i on vlada.
Ondar jako sohbet otvoriše.
Vuk Mehmedu reče Smajilovu:
"Moj Mehmede, moja zlatna zvezdo,
Kako ti je Hadži Smajil-aga,
I amidža Cifrić Hasan-aga?
Ide li ti po londžama babo?
Kako vi je hudut do ćesara?
Je li begstvo na vašemu dvoru,
Al' je drugog iza baba bilo?
Dok si, srećo, za to odrastao,
Vaša kuća bez toga ne more."
Vukašinu Mehmed besedaše:

“Vukašine, dobro mi je babo,
Bogu fala, i amidža Haso.
Dobro su nam naokolo Turci,
Ka i mrki u planini vuci.
Sve četuje ko je za četištva,
A vojske se s alajbegom kreću.
Ne ide mi po londžama babo.
Na dvor mu se okupljaju Turci,
Sohbet gradu na bijelu dvoru.
Babo mi je predo alajbegstvo
Davno, kneže, na brata Hasana,
Mila brata, amidžu mojega.
Babo mi je na Meću hodijo,
Izradijo što rade hadžije,
Vukašine, tobe učinijo,
Vino neće, a neće rakiju.
Ko ne pije, on za bega nije,
Ni vojevat niti četovati.
Evo, Vuče, dvadeset godina
Da je begstvo na amidžu moga,
Ta je mandat od cara našega.
Obadva su, Vuče, ostarala,
I za mene hasret učinjela.
Juče su mi mandat načinjeli,
Među naše age i begove.
Naši Turci turili muhure,
Potpisalo pedeset delija,
Hasan ga je paša potvrdijo.
Danas su me, Vuče, opravili
Da u Budim kod vezira sađem,

Jer je vezir, kazo mi je babo,
Prijatelj je babu i amidži;
Carski mandat i sa alajbegstvom,
S njih dva stara na mene mladoga."
Vuk skočijo pa se prekrstijo,
Prema Bogu pa se preklonijo,
Pa na tome šućur učinijo:
"Bogu fala i danu ovome
Kad ta' hasret čusmo sa ušima,
A tu želju viđoh sa očima!
Malo sam se, sine, začudijo,
Što je tebe kazo za vezira,
Da je vama dobar prijatelju.
Ja nijesam vjeran na vezire,
Ni za mene kamoli za bega,
Za tvog baba i amidžu Hasa,
Što su ključi od Bosne cijele,
Sultaneva ruka od ćilera.
Ondar, mijo sine, Mehimede,
Pripazi se i Osmanu kaži,
Nek te dobro pazi u Budimu!
Veziri su izdajice carske."
Zafali mu Mehmed sa Osmanom.
U to stiže gosposka večera.
Večeraše i šta imadoše,
Svašta dosta na kneževe dvore.
Večeraše, mrve pobrisaše.
Po večeri rujno piše vino.
Kad je vakat od ležanja bilo,
Uljegoše dvije bliznakinje,

Obadvije ka i belogorke.
Na bedre him šareni fistani,
U bijeli biser okićeni.
Oko srca dva kušak-ćemera;
Na srce him tahta zapučena,
Oblje tahte od suhoga zlata.
Na glavi him kose raščešljane,
Niz kosu him trepte perišani.
A uz ruke krmzi čiftijani,
A niz prsi šareni behari.
A pokraj nji' zlaćeni đerdani;
Na njima su rušpe i šarvani.
Na bijele dojke popadali;
Bele dojke, a žuti đerdani,
Jedno drugom boje odvojilo;
Bi rekao, s mora protokali.
vije cure podaviše skute;
Sviše skute, uviše rukave,
Momčadima na rukama prišle,
Pojmile him skutu i rukama –
Ne daju se bezi poljubiti.
Đevojke su momke podvorile.
Od harira dušek prifatile;
U dušeku vuna ne bijaše,
Nit je vuna niti je jarina,
No sve s mora 'tičja perušina.
Svilen čaršaf na dušek turiše,
Više zlata no svilena platna;
Dva jastuka od mljetačke dibe,
Na jastuke bošče pozlaćene.

Kumašli him jorgan rastriješe.
Devojke se natrag povratiše.
Oba momka silah otpasaše,
Kalpak-kape i od'jela zlatna,
Pa legoše jedan kod drugoga.
San zaspaše, a ne zaspa Vuče,
No hi svu noć čuva u odaji,
I gospoja Vukašinovica,
Nit zaspaše nit mume ćešiše.
Dvoriše hi svu noć spavajući,
Da se u san momci ne razbude,
Da ne traže jä vode jä vina.

Kad je noći prošla polovina,
Pro ponoća dva sahata ravna,
Te sitnice tice zapevaše,
A petlići u krilo udrili,
Ondar Osman skoči na ložnicu,
Meha ljubi po bijelom licu.
"Dig' se, moja zlaćena zvijezdo!
Zora blizu, valja s' opremati.
Dokle momci opreme atove,
A mi sebe sigur učinimo.
Daleko je danas putovanje,
Čak do sela Vujadinovića;
Kratki danci, dugački konaci.
Znaš kako je naručijo babo."
No to sluša kneže Vukašine,
Pa ovako besedi Osmanu:
"Al' se šališ, al' ozbiljno pričaš,
Dva gazije, da odma' krenete,

Za noć jednu sa mojega dvora?
Vanj pro mrtve Vukašina glave,
Ili dvije osječene ruke.
S moga dvora koletanja nema,
Za najmanje tri-četiri dana!"
Okrenu se Mehmed sa Osmanom,
Ovako mu tiho besediše:
"Vukašine, slavni domaćine,
Ljubimo te ka i svoga brata.
Bogu fala, vidimo te, Vuče;
Sve na redu tvoje ponošaje.
Bogu fala, svašta i svačega,
Svašta dosta imo i poviše.
Što se tvoje tiče imovine,
Da sve dadeš ne bi zanoćili,
Jer smo doma jemin učineli,
Bez ginjenja i bez zarobljenja,
Niđe dana predanit nećemo,
Dvije noći na jednom konaku
Zanoćiti, sal to biti neće.
Ondar, naša slavna srećo zlatna,
Ako hoćeš da ti dobro znamo,
Dok smo živi i dok ni je traga,
Niti diraj, niti imaš rašta,
Sal od toga razgovora nema.
Molimo te ka i brata svoga,
Valja emer slušat starijega,
Da ti na nas ne ostane krivo."
Koliko je Vuku žao bilo
I gospođi Vukašinovici,

Obadvoje suze profrktaše.
Pa ovako reče Vukašine:
“Žao mi je što karara nema,
A krivo mi na vas ostat neće.
No vi fala kao braći svojoj,
Što slušate emer starijega,
Onakoga carskog kahrimana,
E, hadžije carskog alajbega.
Tek ovako da mi besu date,
Ako ćete da mi nije krivo!
Kad u Budim poso učinite,
Prvi konak noćiti morete
Jedva, jedva do Vujadin-kneza,
U to selo Vujadinovića;
Drugi konak, age, ako Bog da,
Jedva, jedva do mojije dvora.
Da me otud s puta ne prođete,
Ne svrnete, bilo bi mi krivo,
I to nikad ne bi pregorijo.”
Sad dva zmaja zavikaše Vuku:
“Dragi dostu, kneže Vukašine,
Ako bide od Boga sudbine,
Kad s’ vratimo, obratićemo se.”
Vuk na noge vika na mlađije:
“Sjajne čule maknite sa ata,
Sedla zlatna i rahtove zlatne!
Odmah brzo spremite hajvane!”
Ustadoše tri Vukove sluge,
Opremiše dva ata krilata.
Dok bi majka podojila sina,

Dok se do dva zmaja siguraše,
Kad evo ti Vukašinovice.
Sa atova skinula bisage.
Priganica i frugoga jela,
Ovčeg mesa i kokošinjega,
U svilene savila marame,
U meneviš turila bisage,
Pa hegbeta tura na hajvane.
Mlađi momci pritežu terkije,
A dva momka čizme i kalčine,
Pripasaše ostre gadarkinje.
Niz skaline niz Vukove dvore.
A pred njima kneže Vukašine
Ide pratit dva zmaja careva.
A gospođa Vukašinovica
Dvije luntre nosi u šakama.
Kad sidoše age na avliju,
Mlađi momci konje za binjekte,
Za binjekteš – jahačko kamenje,
Posjedoše konje gazalije,
Sa Vukom se rukom rukovaše.
A gospođa Vukašinovica
Obojici vedre luntre dade.
Turiše hi na a'ske unkaše.
No da vidiš sina Smajilova,
Hadžić Mehmed ruke u čpagove,
Te joj dvades dade čekrklija.
"Naj to tebe, Vukašinovice,
Podaj ovo dvjema ti šćerima,
Kneževice, dvades' čekrklija!

Nek se bolje spreme za udaje!
Nek se srećom sretu i namiru!"
Mudra gospa Vukašinovica,
Pa se kune z dvije oči svoje:
"Zlatno zmajče, Hadžiću Mehmede,
Jä zdravlja mi i oči mojije,
B'jeloga ti marijaša neću.
Zar, Mehmede, hadžije Smajila,
Da mi konak na dvorove platiš,
Ka i da si bijo u mehanu,
U mehanu il' šarenu hanu,
Da mi konak i uslugu platiš?
Prije no bih oči izvadila,
Sama svoje, jal koga mojega,
Ja to na se kabuliti neću!"
Mehmed veli Vukašinovici:
"O gospođo Vukašinovice,
Nemoj luda biti adžamija!
Ne plaćam ti konak ni uslugu,
Tvoje, gospo, i tvojega muža.
Nije noćas za dukate bilo,
No za ljubav i za bratska krila,
Da ostane spomen do vijeka,
Da se nikad kod nas ne zaturi,
Ni zaturi ni se zaboravi.
To darujem dvije šćeri tvoje.
Mile su mi ka da su mi sestre."
Plačući hi gospa prifatila,
Doratove oči poljubila:
"Ej dorate, zlatna krila tvoja,

Zlatnoga ti nosiš gospodara.
Živijo ti za mlogo godina!
Što je babo i njegova majka,
Svako dobro dočekali sinu,
Dočekali, pa ga oženili,
I ti jedek bijo pod đevojku!"
"Dobro fala, Vukašinovice,
Fala tebe ka sestri starijoj!
I ti tvoje sretnje dočekala,
Poženila i šćeri udala,
I svijema mirnu sreću znala!"
Pa dorata steže 'zengijama,
Čatal diže, kleti dorat znaše,
Skupi čavle, podiže čatale.
Ne šće izić na demir-kapiju,
No preskoči duvar na čaliju.
Odigra ga poljem zelenijem,
Za njim Osman na puljali zečku.
Odlećeše poljem zelenijem,
Ka pro neba kad leti zvijezda.

Sela gaze, a brda prolaze,
Vazdan cijel do karakšama.
Koliko su zemlje Bosne prešli,
Do akšama došli đe su rekli,
Do dvorova kneza Vujadina.
Knez se beše pridesijo tuna,
I kod njega Vujadinovica,
I dva sina kneza Vujadina.
Pogledaše sa džamlli pendžera,
Kad izbiše dva zmaja careva,

Svi u zlatu i u čelenkama,
Ati kleti teke s rahtovima.
Obadva su ka i paša carskih,
Teke mlogi bolji binjadžije.
Saltanet him mlogo bolji beše
No u paša, pa no u vezira,
I carskije velikih mušira,
I na njima i na konje njihne.
Polećeše dva kneževa sina.
Na prozore čelo naturiše.
Kad vidoše, pa se začudiše,
Njihnom babu knezu zavikaše:
"Da vi'š, babo, čuda neviđena,
Što vidosmo čuđo nevideno,
Dva junaka na dva konja zlatna!
Il' su paše ili su veziri?"
Ondar kad je kneže osejrijo,
Viđe sina hadžije Smajila,
Na deliju kalpak š čelenkama,
Među njima pero alajbega,
A pod njime krilatog dorata,
A za njime viđe bajraktara,
Silu tešku na kletog zekana,
Vu jadin se jadu osjetijo,
Da je glavom hadžijino dete,
Po Osmanu i konju zekanu,
Jer Osmana poznaje Krajina,
I napored svaka kraljevina.
Pa Vujadin reče sinovima:
"Sad skočite na noge lagane!

Potrčite na avlijska vrata!
Osunite četiri mandala,
Dva bukova a dva čelikova!
Na avliji otvorite vrata!
Z dvije strane pred dva zmaja carska;
Pozdravite, na počas stanite!
Kake paše, a kaki veziri!
Ovo su vi paše i veziri!
Vako ćete noćas učineti:
Ni spavati ni na stolu sjesti,
Već prevezat preko srca ruke,
Ne besjedit, a služit delije,
Kako znate da hi ustimate,
Da za mene i za kuću vašu,
Nakom mene spomen ostavite!"
Pogledaše dva kneževa sina,
Potrčaše ka dva gorska vuka,
Na avliji vrata otvoriše,
Dva delije ate uteraše.
"Dobro veče!" – rekoše delije.
"Dobro veče!" – momci na avlije.
Pred njima se momci prekloniše,
U naručje momke prifatiše.
A Vujadin stari sa dvorova
Poletijo na dno merdivena.
Delijama "Dobro došli!" vika,
Pa dva momka za gosposke ruke.
A dva sina konje za čatale
Provađaju tamo i ovamo.
A gospođa Vujadinovica

Dvije luntre skide sa unkaša,
Pa ponese na gornje bojeve.
Odnese hi đe je soba muška,
Đe tu mlogi gosti ne ulaze.
Ta je soba raz takije ljudi,
Prestrvena čohom venedničkom.
Naokolo svilena šilteta,
Oko šilta kumašli jastuci;
Na njih rešme od bijele svile,
Po srijedi zlatom povezene.
Pred odaju čohu podigoše,
Prilećeše dvije snahe mile,
Ka bijele iz planine vile.
Skidoše him čizme i kalčine,
Sa srdašca sablje otpasaše.
Kade momci sjeli u odaju,
Pogledaše zinet po odaji.
Povrh šilta a pored jastuka,
Tu svilena rešma povezena.
Nasred sobe raspeta skemlija,
Mljetačkom je dibom pokrivena.
Na skemliji demirli tevsija;
Tu je takum od raznoga piva,
Đugumovi sa zlatnim tabljama,
I fildžani od biljura sama.
Kraj takuma hastal od sedefa;
Na hastalu bure šestopero,
Koje fata četrdeset oka,
Dva bukala od sedefa sama,
I četiri čaše trolitrice,

Pa svilenom boščom pokrivene
Naokolo četiri stolice,
Pa primorskom puljkom pokovane,
Naokolo sjede za hastale.
Kad uljegla dva zmaja careva,
Obadva hi otur učinijo
Knez Vujadin na dvije stolice.
Dvije him je čaše natočijo,
Dobro hi je ićram učinijo.
"Dobro mi je milo, age carske,
Što ste moje dvore pohodili!"
"Fala tebe, Vujadine kneže!
Pohodili, imali kod koga."
"Fala vama, dobro došli, Turci!"
Ono vi je bilo u avliji,
A sad ovo novo u odaji.
"Kako si mi, Hadžiću Mešine,
Dobro pile od dobroga baba?
Čini mi se – stare gledajući,
Nećeš mlogo ostavit babajka,
Nit ćeš gori biti od babajka.
Ha gajiret, moj milosan sine,
Nemoj baba pokoriti tvoga!"
Pa Osmanu hoždeldije daje:
"Dobro došo, begova čelenko,
Diko c'jele serhat i Krajine!"
"Dobro tebe našo, Vujadine!"
"A Mehmede, kako ti je babo,
I amidža Cifra Hasan-aga?"
"Oba dobro, na pitanju fala!"

"Kako ste mi tamo do ćesara?
Kako su vi age Krajišnici?
Krećete li čete planinama,
Čete bojne i velike vojske?
Gazite li niz Ćesarevinu?
Širite li hudut Sulejmana?
Jesu l' stare nadvladali mladi?
Kako ti se čini pred očima,
Mehmedag, il' su bolji stari,
Ili ovi što će biti mladi?"
Mehmed starom reče Vujadinu:
"Svačija je miso odvojena.
Moja miso vazda do vijeka,
Da su bolji stari od mladije."
"Haj, aferim, ka od srca sine!
Ti ćeš dobro biti, ako Bog da."
Pa kod oba sjede na stolicu,
A natoči čašu trolitricu.
Sve tri čaše vina natočijo,
I Vujadin stari ućejfijo.
Dokle momci konje provedoše,
S ćelehana umor povrnuše,
Pa im zlatna sedla oboriše,
Zlatna sedla i zlatne rahtove,
I kalkane sa četiri strane.
Na sunđer him vodu pokupiše,
A na čaršaf dlaku namestiše.
Na pleći him čule navališe.
Arpu daše, pa hi pričekaše,
Dok hajvani arpu pozobaše.

U jaslima seno utakoše,
Pa na podrum vrata zatvoriše,
Uz skaline na babove dvore,
Pa na taze otvore uslugu.
Dvije kape na čivije daju;
Gologlavi momci pred Mehmeda,
I Osmana, njihnog bajraktara,
Pa se tekrar š njima rukovaše.
Pitaše se za mir i za zdravlje,
I za njihnu c'jelu otadžbinu,
I cijele age u Kanidžu.
Pa ustaše dva kneževa sina,
Ka dva mrka is planine vuka.
Dvije snahe za dva sina kneza,
Svaka razna jela doniješe.
Ode čaša šetat naokolo,
A rujno se nasipati pivo.
Ode sohbet stajat među njima.
Rakija je mlogo eglendžija.
Večer dođe, pa i večeraše,
Večeraše, mrve pobrisaše,
Pa poslije vino i rakiju.
Pa pred njima šilte prostriješe,
I dobro hi u šilta sturiše.
Svu noć momci age prečuvaše;
Tu iz pića umorni junaci
Da se štogođ ne bi napatili,
Zatražili jal' vode jal' vina.
Dokle sabah zora udarila,
Osman ondar na Mehmeda vika:

"Ha Mehmede, mi smo odocnili!"
A Vujadin sa obadva sina,
Ustavljaše što bolje mogaše,
A od toga zbora ne imaše.
Ondar krenu dva kneževa sina,
Dva sokola konje opremiše.
Dok se oba momka siguraše.
Na avliju sidoše begleri.
Snahe dvije doniješe luntre,
Sinovi him konje privedoše,
Momci konj'ma sjede na srijede.
Prenoćili, i dobro him bilo.
Danica se pomoli zvijezda,
I zorica pomolila krila.
Oni njima "U čas dobar pošli!"
Oni njima "I vi ostanuli!"
Mehmed ruke turi u džepove,
Te dariva dvije snahe njihne,
Obadvjema po pet madžarija.
Kneževa se deca kunijahu,
Ne daju him primit madžarije:
"Nej, Mehmede, plaćati konake!
Ovo nisu hani ni mehane,
No je dvorac za dobrije ljudi."
Mehmed njima ne da govoriti.
"To plaćanje nije, kneževići,
No ljubav je naše darovanje.
Neka češalj i bjelilo kupe!"
Pa na vrata istera dorata,
Za njim Osman otera zekana,

Ka zvijezda preko vedra neba.
Taman zora raširila krila,
Kad dva momka ate saterali,
Kod studene Klime sprem Budima,
Do Budima četiri sahata.
Ta je Klima silno glibovita,
I golema što nema hesapa.
Tišinom je ilo zatapilo.
Konja nema što bi je brodijo,
Što ga ilo ne bi utopilo.
Na Klimi je sal jedna ćuprija,
To se zove Čekmedže-ćuprija.
Ćuprija je sa dvanaes grla,
A Klima je duga i široka.
Kad ćupriji konje doćeraše,
Pro Čekmedže prođoše ćuprije,
Fatiše se polja Muhačkoga.
Jarko poče rašatravat sunce,
Samo malo neđe vrhovima.
Kad pogleda Hadžiću Mehmede,
Zelenijem poljem Budimskijem,
Kad izbiše šikali kočije,
Cipcijele čohom pokrivene.
Pod kočije dvanes bedevija,
Savrh glave dibom pokrivene,
Savrh glave do zelene trave.
Dvije bele baš ko labudice,
Dvije crne ka i gavranice,
Dvije sive ka i golubice,
Dvije behu nogu putastije,

Dvije behu glava brnjastije,
Dvije behu u crno šarene,
A najzadnje behu alataste.
One behu jedek uz kočiju.
Kraj kočija pedeset delija,
Na pedeset šamski' bedevija.
Na kobile vojni takumovi.
Sedla behu tek od sahtijana,
Kolani him behu janjičarski.
Na zube him đemi od čelika.
Na kobile što jašu delije,
Na bedre him crvene čakšire,
A na pleći gunje janjičarske,
I na glavi kape janjičarske,
Na kapama znaci janjičarski.
To je vojska sultan Sulejmana.
Bojna koplja nosu uz ramena,
Oštre sablje sa lijeve bande.
Koliko su šamske bedevije?
Koliko su tanke i dugačke?
Tanke behu ka i tanke vile,
A dugačke kao krpe platna,
A visoke ko planinska jela.
Kolko lete, baš ko lastavice.
Delijama u ruke kandžije,
Te pod sobom biju bedevije.
Pred delije jedan starešina,
Delibaša, silan bez hesapa.
Na glavi mu kapa alem carska,
I čelenka jedna navrh čela.

Na njoj ime delibaško piše.
Starješina na stotinu ljudi,
Na jednoga ata alatasta.
Na alatu sedlo osmanli'sko,
Z dvije strane dva rahta puljata.
Niz prsi mu klobukovi sjajni,
Ispod vrata na čatal bilani.
Uzda mu je zverkom potkićena,
A najviše vukom i lisicom.
Kakav duman beše alat kleti!
Z dvije nozdre duman letijaše;
Bi rekao, vatre gorijahu.
Iz nozdri mu maven plamen liže.
Pripaljuje kožu od lisice,
Od lisice i zelenog vuka.
Velik tutanj stoji bedevija,
A još više šikali kočija,
A najviše carskog delibaše.
Silan beše i bijesan đido;
Mrka brka a čela široka,
A jedra mu u mišici ruka,
A oštra mu mača grebeštička,
O lijevom kuku obješena.
Kolik alat beše u visinu,
Još je duža mača u dužinu.
Više ima no dva rastegljaja.
U trku se pokraj ata vuče,
Pa koliko po kamenju tuče,
Ka da ide jedna četa ljudi,
Toliko je zveka stoijaše.

Uz rame mu džida prislonjena,
Kostolomna od tri rastegljaja.
U njoj oke dvades i četiri.
O unkašu visoka alata,
S jedne strane topuz od pirinča,
Z druge strane puška dvogrlica,
Dvogrlica, četvorozrnica.
Kad ga Mehmed sejir učinijo:
"O Osmane, moj premijo brate!
Plahe li su careve delije!
Silne li su pod njih bedevije,
Silna onog, brate, starešine,
Što on jaše ata alatasta!
A Kake su zlaćene kočije!
A pod njima što su bedevije!
Vid', Osmane, čohom pokrivene.
Kako li je čudo z delijama?
Ko li ono sjedi u kočiji?
Il' su paše ili su veziri,
Il' je nakav harem pašalinski?"
"Ni sam ne znam, Hadžiću Mehmede."
Malo, malo, konje poteraše,
Kad posluša Mehmed sa Osmanom –
Bože mili, na svemu Ti fala! –
Ljute piske u klete kočije.
Od te piske do neba se čuje.
Mehmed pita Osman-bajraktara:
"E Osmane, moj premijo brate!
Al j' istina, ali sam pričuo?
Čuj, Osmane, pisku u kočije!"

"Čujem, Meho, tako mi imana!
Tak'u pisku ni čuo nijesam."
Hadžić reče Osman-bajraktaru:
"Ja ne mogu srcu odoleti,
Što upitat neću delibašu,
Šta mu ono u kočije pišti.
No Osmane, moja krila zlatna,
Ja oterah pobrže dorata,
Da ja carskog delibašu pitam,
Šta je ona žalos u kočije."
"Haj, Mehmede, braniti ti neću."
Meho svoga priteže dorata,
Malo steže z dvije uzengije.
Kad je kletan raširijo krila,
Bi rekao, letijaše vila.
Odmah Hadžić među njima dođe,
Selam dade, ustavi dorata.
Delije mu selam prifatiše,
Delibaša ne obrnu glave.
Mehmed pred njim ustavi dorata:
"Čekaj malo, delibaša carska!
Ja sam jedan jabandžija daljnji;
Pa me takav slučaj udesijo,
Kad ja viđoh careve delije,
Na careve šamske bedevije.
Na kobile sedla janjičarska,
Na delije crvene čakšire,
I na pleći gunje janjičarske,
Kape takve, a zerdave carske,
Dobri momci, divna odijela.

O kukove dobre sablje carske,
Bojna koplja vama uz ramena.
Svi su momci ka od gore vuci,
A ti opet njihan starešina,
Najviđeni pa i najopremni.
Pa pokraj vas vidosmo kočije,
I pod njima razne bedevije,
A na njima još bolje kočije.
Ja s onijem drugom putujući,
Koliko sam od vas ućejfijo,
Zakl'o bi' se da bi poletijo.
Počeh garkat pod sobom dorata,
Da pobliže među vama dođem.
Pa mi nešto preko uši dođe.
Ljutu pisku kad čuh is kočije,
Iz radosti tešku žalos primih.
Pa sam k vama doter'o dorata,
Da te, brate, po istini pitam,
Šta to vama u kočije pišti?
Il' je vila, il' je guja ljuta,
Il' je kaka druga utvorica?
Da je vila, bi u gori bila,
Da je guja, pod kamen bi bila.
Stvor od Boga leti havajima.
Da mi pravo po istini kažeš!
Je l' nasilje što pišti đevojka?"
Ondar carski reče delibaša:
"Mik' s' otale, pjana jabandžijo!
Il' si p'jano, ili si mahnito?
Vidim da si odviše azgino.

Miči konja, vuči kabanicu!
Nemo' više pričat besposlicu!
Odmah moreš izgubiti glavu!
Vidim da si soja gosposkoga,
Iz nekaka roda visokoga.
Da ne kahrim tvoju staru majku,
Da ne kuka do vijeka na me!
Ja sam, bolan, u kapiji carskoj.
Kad mi nešto stari zapovidi,
‚Ovo stvori, a ovo učini!',
Emer njemu poslušati moram,
Da ne gubim i platu i glavu.
Ondar ko bi mene pretvorijo
I pred tijem susret učinijo,
Ja bih njemu glavu pogubijo!"
U to Osman stiže na zekanu,
Pa obadva pita serhatlije:
"Šta je vama, Bog bijo sa vama!"
Carski 'vako kaže delibaša:
"Hajt' otale, dvije čarkadžije,
Vi ste naki razbojnici carski!
Nemojte me ljutit z delijama,
Da ne sečem jal' vas vežem žive!"
Kad Osmanu oči utekoše,
Kad pogleda sivoga sokola,
Mehimeda hadžije Smajila,
Obadvije oči Mehmedove
Krvi su se pune natočile,
A na glavi kosa jastrebova
Nastrhnula ispod čelenaka,

Ka na vuka prosenca meseca;
Junačko mu srce zadrhtalo,
Na prsi mu toke zakleptale,
Desnu ruku na silah pružijo,
Pa je š njome sablju prihvatijo.
Al' se malo straši od Osmana,
Pa se boji, postupiti neće
Ta bajraktar kako Mehmed hoće,
Pa ne znade koje jade hoće,
Osman soko što ga niđe nema;
Od tog momka izdavanja nema.
Pa ovako besedi Mehmedu:
"Mehmed-aga, adžamijo luda,
Šta okrećeš oči na Osmana?
Il' ne smiješ, il' mi ne veruješ,
Da udariš dušmanina tvoga?
Za čem me je opravijo babo,
Tvoj hadžija beg alajbeg stari,
No da bidem tebe od pomoći,
Na svakome mestu tijesnome?
Biraj, bolan, Hadžiću Mehmede!
Al' se voliš borit z delijama,
Boriti se s pedeset delija,
Ili samim delibašom carskim?"
Kad je soko reči razumijo,
Ka svetlica i grom iz oblaka,
Kleče ruka, poleće gadarka,
Z delibaše polećela glava.
Mrtav pade, a alat mu stade.
Okrenu se Hadžiću Mehmede,

Pa pogleda šta bi od Osmana.
U grozd puče pedeset šešana
Na njegova Osman-bajraktara.
Što je fajda što ga puške biju?
Puške neće učiniti kvara.
Dim popade, Osmana nestade,
Puče u njih ka nebeska munja,
Sa posjeklom s kuka gadarkinjom.
Vidoše ga murtatbaše carske,
Đe na njega puške ne hoćahu,
Ni sa kuke oštre gadarkinje.
Na muku se Mehmed udarijo.
Niti smije ostavit kočije,
Nit pod njima vitke bedevije.
Pobeći će, odnijet đevojku.
Od boja se šturne uplašile,
Pa bi reko da su poviljene,
Da bi čavlom oblak dofatile.
A delije pleći obrnuše.
Dok bi majka podojila sina,
Dvajes i pet razminulo glava,
Dvades i pet svuža razbežalo,
Ka bijele ovce od vukova.
Viđe Mehmed, podiže se tama,
Šta no Osman od delija radi.
Viđe Mehmed nije za potrebu
Pomagati zmaju ognjenome,
Pa prileće dečko do kočije,
Pa posluša šta u piski priča,
Šta li priča kako l' narijeca,

Tanko grlo, teke devojačko.
Prvu riječ cura govoraše:
“Lijep dinu, moja rano ljuta!
A imanu, srce izvađeno,
Turska vero, jadi dovijeka!
Hej, Budimu vatrom izgorijo,
A vezira cigan pogubijo!
Sve glavare što su kod vezira,
Dunavska hi voda podavila
Ka i šta je vezir učinijo
Od mog baba Zajim Ali-bega,
I stotinu zata budimskije!”
Kad je Hadžić curu razumijo,
Šta govori u plaču đevojka,
Gazijsko ga srce zaboljelo.
Sa dorata žežen mizdrak primi,
Te prekide gajtan na kočije.
Čoha pade, kočija ostade.
Kad ugleda belogorsku vilu,
U kočije curu porušenu.
Kolika je kosa na đevojci,
Koliko je cura odgojila,
S rusom se je kosom opasala,
Teke z desne strane očupala.
Od veliki’ njezinije’ jada.
Kakvo beše na devojku lice?
Baš ka ono gruda od snijega.
Tek od njehni’ velikije’ jada,
Niz obraz je kožu poderala,
Vrane svoje oči zatvorila.

Vako Mehmed kad viđe đevojku,
Od njezina lica bijeloga,
Od njezine kose rasčešljane,
Mehmeda je pamet zanijela,
Pa pomisli na srdašcu svome:
“Fala Bogu, je l’ ovo istina,
Da ovaku more rodit majka?
Od kojeg je soja i odžaka?”
Pa ovako Mehmed besjedijo:
“O đevojko, moje oči drage,
Zlato moje, ne bud’ neveselo!
Nemoj kuka, zarar ti je dinu,
Ni plakati, da te boli glava!
Bog će dertu derman učineti.
Kaži mene,živa bila majci,
Ko je tebe zulum učinijo,
Ko je tebe srce porobijo,
I kom te je bijo opravijo?
Kaži mene ka i srcu svome!”
A đevojka od jada velika
Hesapljaše da je zapituju
Il’ delije ili delibaša,
Pa ovako besjedila mlada:
“Sikter otlen, izdajice carska!
Bog vi dao, izgubili glavu,
Ka i što ste tursku veru tvrdu!
Mučite se da je potomite;
Bog vam dao, a on vas topijo!”
Mehmed reče lijepoj đevojci:
“Nemoj kleti, lijepa devojka!

Ovo nije z Budima delija,
Srce moje, no sam jabandžija.
Sreo sam te za Bož'om pomoćom,
I sa zlatnom rukom Osmanovom.
Srijo sam te i obranijo te.
Još danas se zarobiti nećeš,
Pa po danas, kako Bog da jaki.
Vidijo sam đe s' od soja dobra,
I u tvome stasu gospoštinja,
Iz bijelog lica ljubavština.
Ja ne želim ništa na svijetu,
Bez da vidim dvije oči tvoje,
Il' su vrane, il', đevojko, plave,
Pa da umrem ništa žalit neću."
Kad đevojka razabra eglenu,
Kad otvori dvije oče klete,
Preko srca prekide Mehmeda,
Ka i sablja što je od zehera.
Taka mu se dopade đevojka,
Taka mu je sreća donijela.
Pa ovako besedi đevojci:
"Srce moje, kojega si baba?
Gledaj dobro mene na doratu!
I, đevojko, kako ti je ime?"
Kad je čula lijepa devojka,
Smotrila ga i ogledala ga,
Ogledala i begenisala,
I namah ga srcom sevdisala.
Š njim je sva zla svoja zaturila.
Serbez š njime stade govoriti.

“Srce moje, zmajče na doratu,
Srce moje, ako j’ i sramota!
Ja sam Fata Zajim Ali-bega,
Najboljega soja i odžaka;
Najstariji odžak u Budimu.
Od nas se je Budim osnovao.
Življenje je u Budimu bilo,
Što ga niđe u svijetu nije;
Nit je take bogaštinje bilo,
Bogaštinje, pa ni gospoštinje,
Ni takije aga ni begova,
Ni takije njihnije atova.
Ni boljije dvora visokije,
Niti više svite i prostirke.
Đe je sreća tu je i nesreća.
Sad je, srce, petnesta godina,
Od sultana sitan ferman dođe,
Na mog baba Zajim Ali-bega.
Ja sam bila od godine dana.
‚Zajim-beže, careva čelenko!
Dobro ste mi Budim održali
Od dušmana, bez moje pomoći.
Sad u Boga jaku nadu imam,
Spremam vama uštugli vezira,
Najboljega iz mog mabejina,
I sa š njime pašu janjičara,
Vojske š njime pedeset hiljada,
I pedeset carskije topova,
Da moj vezir s vama raspolaže,
I da vama zadovoljstva daje,

Ko je begler, za njega čelenke,
Ko je aga, careve zerdave;
Ostalijem niz prsi nišane.
A paša će raspolagat vojskom,
I štititi Budim i Krajinu,
I čuvat je od din-dušmanina,
Pod upravom mojega vezira.'"
To zborući, reče Mehimedu:
"Srce moje, više zborit neću,
No ti mene, moje srce, kaži:
Kaži mi se ko si i kako si,
Či si sinak, kako ti je ime,
Kakav ti je odžak i kabila?
Jesi l' ženjen il' si sad pošao
Neđe curu prema sebe tražit?"
Mehmed vako besjedijo Fati:
"Srce moje, Zajimova Fato,
Ja tvoj odžak i tvojega baba,
Sve ja znadem, pričo mi je babo
Isto tako ka ti sade, Fato.
No ja ne znam ho' l' ti znati, mlada,
Kakav mi je odžak i kabila,
I kojeg sam soja i plemena,
Jer si ženska u kafazu rasla,
Da upitaš baba Ali-bega,
Kud' s' odžaci, a kud' je gospoda,
Ko je sina rodijo kakvoga,
I koji je bolji od kojega.
Ama, Fato, čare ne imade,
Ja ću tebe po istini pričat.

Ako s', Fato, čula i od koga
Za široku Bosnu ponositu.
Bosna naša, carska krila zlatna.
Krajina je Bosni ključanica,
I tvrda je carska uzdanica.
Ja sam, srce, sa carske Krajine,
Sa Krajine iz šeher Kanidže.
Ako s' čula, lijepa Fatima,
Iz Kanidže Smajil-alajbega.
Ja sam, Fato, Hažiću Mehmede,
Mijo sinak Smajil-alajbega,
A sinovac Cifrića Hasana.
Fato, srce, na naše je dvore
Alajbegstvo davno i predavno,
Taman četres i sedam godina,
Pod fermanom i ulefom carskom.
Zna i sultan za mojega baba.
Pa, Fatima, ako j' i sramota,
Zna ga ćesar s nekolika kralja.
Babo mi se tri puta ženijo,
Babo triput, a adžo četiri.
Babo z dvije, adžo sa svakojom,
Nemadoše od srce evlada,
Ni muškoga ni devojačkoga.
S ovom trećom mene imo babo,
Mene jednog, više nikakoga,
Niti više šćeri ni sinova.
Ja sam jedan među oba starca.
Obadva su dobro ostareli.
Ostareli, mejdan ostavili,

A u Boga mene iščekali.
Sad u Budim mene opravili,
Da ta mandat s moga baba prođe,
I s amidže Cifrić Hasan-age,
Pod emerom sjajnog Sulejmana,
Pod pečatom našeg prijatelja,
Prijatelja uštugli vezira."
Kad to čula Zajimova Fata,
Koliku je vrisku učinela,
Ljuta vriska ode ka oblacima!
"Zvezdo zlatna Hadžiću Mehmede!
Kakog vašeg prijatelja kažeš!
A pitaš me, znam li štogod za te,
Za te, srce, i tvojega baba!
Kad sam bila od osam godina,
Te sam turski mejtef naučila,
Pa me babo u kafaz turijo.
Ta je kafas pola od sedefa.
More, srećo, u sudbini doći,
Pa ga viđet, da ti ne kazujem.
Al' kud' s' poš'o, viđeti ga nećeš,
Sad ćeš stopit od vezira glavu!
A ti, srce, da ti kaže Fata
Toga vašeg, zlato, prijatelja;
On je gotov Budim izgubiti,
I dati ga u ruke Madžaru.
Kad je onda ferman doletijo,
Što ti pređe pričah za vezira,
Đe ga sultan sa Stambola sprema,
Da nas od zla brani svakojega,

I sa š njime pašu janjičara,
S vojskom carskom i sa topovima,
Da zaštite Budim i Krajinu,
I čuvaju od din-dušmanina,
Moj je babo ferman preučijo,
Budimske je skupijo begove,
Age carske što su pod berate,
Tamam, Meho, stotinu junaka,
Srce moje, aga i begova,
Koji kalpak nosi i čelenke,
Na atove zlaćene rahtove,
Te su sile konje opremile.
Povedoše četir muderiza,
Četirista softi iz medresa,
Svakojemu musaf pod pazuha,
Na dva dana od grada Budima,
Čak su dotle susreli vezira,
Sreli su ga, hoždeldije dali.
Dovu četri uče muderiza,
Oni dovu, a sve softe: ‚Amin!'
I sve age i begovi carski,
I još kod njih ko se pridesijo,
S pašom otud došli do Budima.
Za dva dana, i to sa dovama,
Boga mole za toga vezira,
Sa pomoćom Boga Velikoga,
I nusretom cara čestitoga,
Da s hajirom u Budimu dođe,
I sa srećom ka što volu Turci.
Dovedoše u sadat vezira,

U dvorove đe će carovati.
Dvor cijeli svilom prestriješe,
Ćoškove mu čohom okitiše,
Mehimede, đe je vezir sijo,
Pod njime su turili serdžadu,
Po svoj svili izvezenu zlatom,
Zlatnijem ga ćurkom prigrnuli.
Odmaro se cijeli mesec dana.
Svako jutro po četiri hatma,
Iz Kur'ana dove pred vezira,
Da hajirli u Budimu sudi.
Pa se medžlis poče sakupljati.
Cijel mesec i godinu dana
Prvijenci od Budima grada,
Dohodili paši na viđenje,
I čestite paši holđedije,
Sve davali, š njim se poznavali.
Sve hi vezir pita za imena,
Za imena i jaka plemena,
Ko je koji odžak i kako je,
Kako mu je srce kahrimansko,
Dok je svakom srca razvidijo,
Koji dobro tursku veru čuva,
One druge i take i take,
Što je moglo znati i doznati,
Što će ka on u Budimu sudit,
Onake je u medžlis turijo.
Ona' paša što je janjičarski,
Emer uzo od cara svojega,
S vojskom ništa radit da ne smije,

Bez što vezir rekne iz Budima.
Kad je dvorac u kuvet turijo,
Sve što hoće da more činеti.
Budim cijel u gradu jednome,
Ta je tvrđa na tom gradu kletu,
Što je take u svijetu nema.
Na gradu je na svaku kapiju,
Đe s' ulazi i đe se izlazi,
Na svaku je dvorac načinijo,
I u njega metno janičare,
I njihove vojne komandare.
Ovako him zakreč učinijo:
'Ni po noći ni po bl'jelu danu,
Iz Budima ni na koju stranu,
Da nit more kogođ uljeć amo,
Ni da more kogođ izljeć tamo,
Što ga straže pretarašit neće,
Da ne nosi uza sebe pisma,
Ili pisma ili mahzar kakav,
Pod pulima i pod muhurima.'
Kada tako rapta udarijo,
Ondar pred dvor čardak načinijo,
Na kapiju čardak od dželata,
I nad njima dželatbašu crna.
Oštre mače držu u rukama,
Glave su him ka i ćumur crne,
Glave crne, a bijeli zubi,
Da hi neko usred dana vidi,
Na njiha su sahtijan-haljine,
Od njih bi ga fatala groznica,

Bog zna Jedan, ne bi prebolijo.
Dželatbaši vezir naručijo:
'Kogoď šćedne k mene u sadate,
Uzmite mu ime i prezime,
Pitajte ga šta će kod vezira!
Ako šćene sa nekakom davom,
Da se žali da je zulum težak,
Posec'te hi, ne dovodite hi!
Kako karakšam mrki dođe,
Hujdurisa' pedeset sejmena,
Po noći hi baca' u Dunavo,
Nek hi ribe jedu iz Dunava!
Oni drugi što će k mene poći,
Pitajte ga ko je i kako je.
Ako rekne: 'Hoću kod vezira ,
Da konušmu sa vezirom gradim,'
Svežite ga, u zindan bacite!'
One treće, što s dvora ne kreće!
Onda, srećo, dušo Mehmed-beže,
Što smo tako njega sačekali,
S hajir-dovom u Budim doveli,
Ta nam dova u kabul ne bila.
On ne dođe u Budim hajirli,
No zlom srećom na njega se našla.
Kad je treća godinica bila,
Dragi Meho, da ti Fata kaže,
Sto pedeset kahrimana carskih,
Koji vatan od dušmana brane,
Glave daju, vatan ne puštaju,
Pedeset hi turi pod dželata.

Niko ne zna kud se đeše mrtvi.
Pedeset him savezao ruke,
O grlo him kamen obesijo,
Svezane hi bači u Dunavo,
Na muke him duše ispadoše.
A pedeset z dvora pokupijo,
Sve po noći iz dušeka svoga.
Po noći hi surgun učinijo,
Pro svijeta u gradu Bagdatu,
Kako nikad kuće viđet neće.
Ja sam tadar, bezbahtnica bila,
Srce Meho, od ljeta četiri,
Kad je sve te jade učinijo.
Baba mi je sura zapanula,
Baba moga Zajim Ali-bega,
I njega je u Bagdat spremijo.
Mehimede, moje srce drago,
Kad to viđe moja mila majka,
Što je bilo u gradu Budimu –
Odžakzade u gradu Budimu,
Odžakzade koji vatan brane,
Dok nestade više nijednoga;
Kad je cijel Budim opazijo,
Đe se jadi nemereni grade –
Sve umuča ka da nema usta,
Ni pameti, ni jezika svoga.
Hanke naše smakle burundžuke,
I harirli sa glava čatkije,
I sa grla biser i merdžane,
U crne se krpe zamotaše,

A na đovde anterije crne,
Odvrh glave do zelene trave.
Moja majka u dobru ostala.
Da ti pričam, pričati ti neću.
Mlada bila bez kaka poroda,
Samo mene jedinu imala.
Ukrila me u devet odaja,
Krijući me mejtef naučila.
Krijući sam, srce, kukavica,
Oči moje, u dvorac porasla.
Mljela jesam, ja i moja majka,
Murtat ništa za me znati neće.
A ja ne znam, tako svijet priča.
Da je Bog d'o da sam bila sl'jepa,
Nego što sam odviše lijepa,
Faljenje me diglo pro Budima,
'Što je Fata Zajim Ali-bega,
Što je take ni u carske dvore,
Sultanije take carske nema!'
Ta me fala takla do vezira.
Murtat silan sevdah ufatijo,
Pa opravi svoje Budimlije,
Što ka i on u Budimu sude,
Iska mene u moje matere,
Srce moje, da mu budem ljuba.
Kad smo čule ja i moja majka,
Prosce sam mu rezil učinila,
Nešto i ja, a više matera.
Da ja moje dadnem belo lice,
Za mojega dušmanina, Meho,

Koji mi je kuću zatvorijo,
Koji mi je surisao baba,
Koji mi je uzo imovinu,
Hane uzo, oduzo dućane,
Nit ćeš viđet, niti mogu kazat.
Ima jedna pljaca u Budimu,
S obadvije strane od sokaka;
Tamam ravan čejrek od sahata,
Kule dobre, pa dvorovi dobri,
Pa dućani i šareni hani.
Srce Meho, to je naše bilo.
Oduzo ga vezir preda sebe,
Te se njemu andaluci daju.
Što je selo u polje Budimsko,
Srce moje, kod vode Dunava,
To je selo stotina kmetova,
Od stotine ima tri stotine;
To je, srce, silna imovina,
Čitluk jedan ka četiri druga.
I to nam je uzo murtatbaša.
Te ga sada Vezir-polje viču.
Kad mu vrnu' prosce bez jagluka,
I ne uzeh prsten dušmanina,
Juče me je, srce, porobijo.
A jutros me do Bogdana sprema,
Moju vjeru da da za nevjeru,
Moju mlados da zacrni crnu,
Da zacrni u Kara Bogdanu.
Ti, Mehmede, moje srce drago,
Kažuješ mi – imaš prijatelja.

Srce moje i dušice draga,
Izrad Boga i ako ga znadeš,
Te veruješ đe je Jedan kadar,
Natrag bježi odkud si došao.
Sad će tvoja mlados poginuti.
Neka vraga, a neka mandata!"
No Mehimed sokolova sina,
Evo vako Fati besjedaše:
"Čisto zlato, Zajimova Fato,
Dobra li si i lijepa li si!
Čini mi se tebe gledajući
Da si malo lakrdije lude.
A zar bi me povratila, Fato?
C'jela Bosna čula i Krajina,
I, Fatimo, sva Unđurovina,
I na to su šemluk učineli,
Đe sam pošo u Budimu gradu,
Da na sebe turim alajbegstvo.
Babo stari Hadži Smajil-aga,
On je za to jedva iščekao,
I hesapi, rodijo je sina.
No, Fatima Zajim Ali-bega,
Što zborismo, Na čem ostadosmo?
Viđe li me, begenisa li me?
Bi l' m' uzela da mi bideš ljuba?
Ja te volim i primam te, Fato,
Ne, Fatima, da me uzmeš mlada
Đe se ova' slučaj dogodijo;
No kad bi mi lice poklonila,
Da od toga nije ništa bilo,

No da ti je na dvorove babo,
Zajim-beže i sva dobra vaša."
A Fatima reče Mehmed-begu:
"Moj Mehmede, moj dragi kamene!
U dvorove kad sam s majkom bila,
I na nas je žalos udarila.
Puno puta rekla mi je majka:
'Ej, Fatima, rodih te lijepu,
U crne te nivim ponošaje.
Ja sam mljela da te nivim z babom,
Tvojim babom, carskim alajbegom,
I u dvoru i svakome dobru,
Da te nivim dokle stigneš mlada,
Da te dadnem za dobroga sina,
Za Mehmeda Smajil-alajbega.
Baš bi bila vila za sokola,
Našo bi se odžak spram odžaka.'
Mehimede, srce izvađeno!
A ti pitaš znam li za te, ko si ,
Srce moje, ko si i kako si,
A vidim ti tvoje gazaluke,
Vidim tvoje srce gazalijsko,
Vidim tvoje oči sokolove,
Ispod oči oblik zaljubljeni.
Kunem ti se, lagati te neću.
Da umirem tamam sedam puta –
Teško li je jednom umrijeti! –
Kad bi' mogla mrijet pa živeti,
Ja bih mrla pa opet živela,
Osmom za te vijernica bila.

Al' ovako nema selameta.
Kad sam čula tvoje lakrdije,
Da se natrag sada vratit nećeš,
Što nej tamo otić kod vezira,
Od mene ti uzimanja nema,
Za mene ti pominjanja nema.
Ja sad vidim đe ću zapanuti;
No te molim i čizme ti ljubim,
Bog ti vera tvrđa od kamena,
Jal' me kolji, jal' mi handžar dadi,
Da ukinem moju mlados crnu,
Ne rad samog moga zarobljenja,
No rad' tvoje, Meho, pogibije,
Da ne čujem jal' vidim s očima,
Taka mlados da je poništena,
Ni mrtva te pregoreti neću."
Pa joj klete suze poleteše,
Sa očiju niz bijelo lice,
Baš ko biser niz bijelo platno.
Mehmed vako besedijo Fati:
"E, Fatima, baš si adžamija!
Strašno li vas vezir uplašijo,
Ciganska ga sablja pogubila!
Ako Bog da, Zajimova Fato,
Mlogo vreme zatrajati neće,
Vezir će se dati na sudiju,
Na sudiju pred Oraškog Tala.
Tale će mu nahodit dželata,
Čim će njemu odkljuvati glavu,
Da mu više jada dadne crna.

No, Fatima, mlogo očamasmo,
Osman će se na nas naljutiti.
Delije je porušijo carske,
Pofatao bedevije šamske,
Povezo hi za tvoje kočije,
Pa on emer čeka starijega.
Štogoj rečem, on će postupiti.
Hoćeš, Fato, pružit desnu ruku,
Da te za se turim na dorata,
Da ti bedre turim u terćije,
A bijele noge na 'zenđije,
Da me grliš, Fato, sa rukama,
Preko pasa i pro srca moga,
A ja ću te pokrit kabanicom,
Koja mi je vrh cijelog zlata,
Te me sunca i od kiše čuva,
Da te vodim tvojoj miloj majci,
Da je opet ka kadunu pitam,
Je li razi, hoće l' mi te dati,
I hoće li mene zetom zvati.
Osmanu ću reći bajraktaru."
Sad Fatima Mehu besedila:
"O Mehmede, srce iz njedara!
Ja ti neću jednu ruku dati,
No ti evo, dušo, obadvije!
Al' nijedna trebovat ti neće,
Srce moje, ni tvoja ni moja."
"Haj, Fatima, ne bid' adžamija!
Nije, Fato, ka što je rečeno,
No što bide od Boga suđeno."

Pa Fatimu bači na dorata,
Fata njemu oko srca ruke.
Mehmed-beg je pokri kabanicom,
Pa joj bedre turi u terćije,
A bijele noge u ‘zendije,
Pa zavika sa konja dorata:
“Bajraktare, naša krila zlatna,
Ja isprosih za sebe devojku,
Ako bude od Boga sudbina,
I ako joj bide razi majka,
No je odnjeh na dorata moga,
Jer ću brže, brate, ako Bog da,
Do Budima odnijet Fatimu.
Ti, Osmane, okreni kočije,
I poćeraj vitke bedevije,
Te priveži njima za kočije,
Štono si hi uzo u delija!
Jaši zečka, a ćeraj kočije!
Brzo dođi, moje desno krilo,
Brzo dođi, nemoj začamati!”
Pa okrenu na dizgin dorata.
Ode poljem ka Budimu gradu,
Ka zvijezda preko vedra neba.

Odmah dorat polje preletijo.
Koliko se kleti uhranijo,
Ne znavaše što dvoje nosaše.
Odmah gradu na kapiju dođe.
Kad zagazi pljacom pro Budima,
Budim šeher golem bez karara.
Mehmed nije prije dolazijo,

Ne zna Mehmed kud će okrenuti.
Pro ramena ispod kabanice,
Potihačko upita Fatimu:
“Fato moja,i srce i dušo!
Prij’ u Budim nisam salazijo.
Ne znam kud ću dora okrenuti,
Ni kod tvoga pogoditi dvora.”
“Mehimede, moje oči drage,
Udri z desna pljacom na lijevo,
Otlen nikud pobrkati nemaš.
Pljaca ima za pola sahata.
Niko pljacu prije proć ne more,
Nikad prije od pole sahata.
Gledajući tvojega krilaša,
Dorat čejrek ostaviti neće.
Molim tebe kao gospodara,
Nemoj gledat u grivu doratu,
No na dvije okreći se strane!
Štogođ vidiš dvora svakojaka,
Na obije strane od sokaka,
To je ona moja babovina,
Što je tebe kod kočija priča’,
Svi ti hani, pa svi ti dućani,
Što sad murtat vezir njima sudi.”
Meho čatal diže na krilaša.
Fala Bogu na svemu ti fala!
Čavle baca na mermere klete,
Iz mermera živa vatra seva.
Kogoj viđe sa strane Mešina,
Jedno drugom u Budimu viče:

“Od kako se Budim zakopao,
Vaka sila nije dolazila,
Ni ovaki krilati dorane,
Ni ovaki zlatan majdandžija!
Blago majci što ga je rodila,
Onoj sestri što se kune š njime,
Blago ljubi koja li ga ljubi,
Il’ ga ljubi ili će ga ljubit!”
Starci viču jedan kod drugoga:
“Mene ima stotina godina,
Viđao sam carskije ordija,
U ordije carski’ komandara,
Pa viđao paša i vezira,
Ovakoga ni snijo nijesam,
A kamoli da sam ga vidijo!”
Momak konja oćera dorata.
Sve gledaše što mu kaza Fata,
A mišljaše na srdašcu svome:
“Nij’ istina što je rekla Fata.
To je dosta za pola Budima.”
Evo Mehmed kraju i sokaku.
Fata vako reče Mehmed-agi:
“Srce moje, Hadžiću Mehmede,
Kada malo ponaprijed dođeš,
Udri z desna dora na lijevo,
Dok razmineš tri-četiri dvora,
I kapije š četiri avlije.
Pred avliju petu kada dođeš,
To ćeš znati da su naša vrata.
Lasno ti je poznati avliju.

Ta avlija od dva boja muška,
Od mermera tesanog kamena.
Svaki kamen babo oboijo,
Neke bele, a neke rumene,
Neke mavi, a neki su plavi,
Neki po tri boje najednome –
Već je tak'e u vas Budim nema.
Pokrivena tumbačinom žutom.
Na avliju halkali kapija.
Iznutra su vrata od čelika.
Druga vrata što su do sokaka,
Ta su vrata od sedefa sama,
Ta su vrata na ćemer svedena,
Liče vrata na rebra junačka.
Dvije halke što su na kapiji,
Obadvije od srebra slivene;
Dvije puljke više halke dvije,
I one su od srebra slivene.
Slika him je ka dojke ž đevojke.
Više vrata sivi soko spava,
A niže njeg zlatan gajtan sjaji;
Na gajtanu kuca medenica.
Ko goj hoće uljeć ili izići,
Soko pišti, kuca medenica,
Glas dodaje u babove dvore."
Sve to sluša Hadžić Mehmedaga,
Pa sve misli da to vara Fata.
Tog bogatsva ni u cara nema.

U toj trki pred kapiju dođe.
Tome se je jadu začudijo,

Pa z dorata čalak podigao,
A sa vrata kanat odletijo,
A zakuca sitna medenica.
Više vrata sivi soko pisnu.
Kad je drugi kanat otvorijo,
Duvar debel od dva rastegljaja,
A druga ga začeka kapija,
Cela vrata od čelika sama.
Pa pomisli na srcu svojemu:
"Istina je štono kaže Fata."
Dok čelična otvorijo vrata,
Kad ućera u avliju dora.
Avlija je duga i široka,
Mermer ploča po njoj ponizana.
Naokrugo baš ko demirlija.
Svaka ploča mačkom prevezana.
Koliko se sjajaše avlija,
Ka i zimi ledi po vodama.
Kad pogleda sejir po avliji,
Tu ugleda vodu šedrvana,
I na njojzi dvanaes česama;
Svaka lula od suhoga zlata.
Pokraj česme sofa načinjena;
Na toj sofi prostrta halija,
Cipcijela zlatom izvezena.
Više sofe drvo bademovo.
Celu sofu i česmu begovu
Hlad držaše, i zima bijaše,
Ka da čovek sedi u planini.
Kad pogleda hadžijino d'jete,

Samu česmu i sofu begovu,
I na njojzi česme pozlaćene,
Zinet sofe i njejnu haliju,
Pa pomisli na srdašcu svome:
"Hej, moj babo Hadži Smajil-aga!
Mi kažemo ka što je istina,
U Kanidžu i oko Kanidže,
U našije trides buljubaštva,
To istina zgodnijega nema.
Jadni, babo, tvoji zengiluci!
Ti da prodaš tvoju imovinu,
Ne bi ovu spravijo avliju,
I u njojzi zinet učinijo.
U avliji i oko avlije.
Da sve pare i sve blago tvoje,
Da potrošiš iz riznice, babo,
Ne bi ovu česmu opremijo,
I begovu sofu okićenu."
Koliko ga umi zaniješe
Kad pogleda u dvor Alibega?
Kletan beše od četiri boja,
A širok je ka i zadudžbina.
Šezdeset je u njemu odaja,
Svaka svojom bojom obojena,
Svaka svilnom svitom prestrvena.
Što su ćoški naokolo dvora,
Na ćoškove parmakluci sjajni,
Sve primorskom puljkom pokovani.
Nis parmake čohe na donluke.
Stube što su uz dvorove klete,

Cipcijele čohom pokovate,
Obgrađene čohom i kadifom.
Kad to viđe Hadžiću Mehmede,
U momka se pamet zanijela,
Pa u dvorac oči obečijo,
Baš ko tele u šarena vrata,
Ni s' umije skinut sa dorata.
Ta' je dvorac pod tenećom žutom,
Mesto šiljka šipka od alema;
Navrh šipke od zlata jabuka,
Koja vredi hiljade dukata.
Preko noći oko dvora sjaji,
Oko dvora po celoj avliji,
Te se vidi ka i usred dana.
Fata reče Hadžiću Mehmedu:
"Što to, srce, ne sjašeš z dorata,
I sa sapi ne skineš đevojku?"
Mehmedu se dade poslušati,
Kad na dvoru, na najgornje boje,
Piska stoji Alibegovice.
Svaku svoju sobu preobila,
Od svog dvora želju oduzima,
Za noj dvije i dva dana bela,
U svaku je na dvoru odaju,
Potužila, bega pomenula,
I Fatimu adiđar đevojku.
Ondar Hanka tekmil učinjela,
Navrh dvora na najgornje boje.
Ovu tužbu dala na dvorove:
"Tužni dvori Zajim-bega moga!

Kad sam došla za zata carskoga,
Ja sam mljela, uzela Zajima,
Ali-bega, carskog kahrimana,
Da na dvorac kukat neću mlada,
No pevati i danom i noćom,
A đečicu u naruč'e nosat,
Drugu begler davat u mejtefe,
Da će treća stizat za oružje.
Ali nije ka što sam mislila,
No žalosna dotekla sudbina,
Da ta dvorac bude bez nikoga.
Da j' od Boga, ne bih ni žalila,
No od silnog carskog murtatina,
Murtatina Budimskog vezira.
Kukavica liše moga dina.
Đe ostado' bez nigde nikoga,
I mojega bega imovina
Da je kurva jede i đidija.
Šta je gazi-begler zaslužijo,
Te se ovo učinelo š njime,
Kud ne osta od bega muškoga,
Crne sreće sina nikakoga?
Ni Fati mi seđet ne dadoše,
Mojoj Fati, mojoj sreći miloj.
Š njom sam celu žalos' pokrivala,
I žalosnog moga gospodara.
Umrijeću, takog ni čut neću.
Fata mi je sve te jade crne
Pozledila, moje rane ljute,
Što je majka na zlato rodila,

U zlatan je povoj podnivila,
U zlatan je dušek ishranila,
Š njom lećela i svijet gledala.
Danas mi je vlasi porobiše,
U nezdravlje, carskog izdajice.
Izdalo ga ljeto i godina!
Ciganska ga sablja pogubila!
Zlato moje ode u neznanstvo,
Da od Fate mloge jade grade.
Čemu će se, kukavica majka,
Sama, grdna, na dvor okretati?
Dina mi se ni okretat neću!"
Pa rukama u džam udarila.
Oči svoje stade zavijati,
Da se slomi sa visokog dvora.
Hadžić Mehmed ne o'sjede dora,
No razume šta no hoće hanka.
Soko vika ka da jelen rika,
Sliježu se dvori i ćoškovi:
"O hanumo Alibegovice!
Šta je s tobom, Bog bijo sa tobom?
Zar u Boga ne polažeš nadu,
No zavijaš tvoje oči crne,
Da izgubiš vjeru na pendžeru?
Bac' čatkiju s tvojije očiju!
Strči dolje, prifati Fatimu!"
Kad to čula Zajimbegovica,
Pa promisli da je poluđela,
Već od Fate nadu izgubila.
Misli da je došla do Bogdana.

Pa pogleda hanka u avliju,
Kad ugleda sivoga sokola,
Kod visoka crnogriva dora,
Visok, tanak ka i gorska vila,
A na konju momak zmajoviti.
Momak skino divan kabanicu,
Ukazo joj lice Fatimino,
Da bi prije uvjerovo majku,
Da j' istina, da je to Fatima.
Driješaše pojas i kajasu,
Da sa sapi oturi đevojku,
Da je s rukom spušti na avliju,
Ka i što je uzo is kočije.
Kad je hanka ugledala zmaja,
Đe je z dvije svoje ruke primi,
Te rastrije svoje oči crne,
Baš da vidi je li to istina.
Dok rastrije dvije oči majka,
Ozdolj vika sa dorata Fata:
"Šta to radiš, Alibegovice?
Jesi l' grdna pamet ištetila?
Sidi, strči, prifati dorata
I s dorata carevoga zata.
Za Fatimu, kako ti i drago!
Fata će se prifatiti sama.
Dok joj opet čatiše sudbina,
Zla sudbina našeg murtatina."
Kad poleće Alibegovica,
Od brzine pade joj čatkija,
Zlatan čember s hanumine glave.

Niz dvorove strča gologlava,
Baš ko b'jela savrh bora vila.
Malo starša beše no Fatima,
Jera nije mlados proturila,
Za beglerom bez tri godinice,
Sal Fatimu od srca imala,
Pa ostala udovica mlada.
Pa zavika i "Blagoš!" i "Šućur!"
Nit okrenu glavu na Fatimu,
Ni gaziju Hadžića Mehmeda,
No dorata grli oko vrata.
Podiže mu čavle sve četiri,
Poljubi mu ploče sve četiri.
Ovako je doru besedila:
"Doro zlatni, i zlaćena krila!
Dobroga li nosiš gospodara!
Ne znam, doro, ko je ni kako je,
Bez Bog Jaki i svi bož'i sveci,
Bog ga čuv'o od zla svakojega!
Bog mu dugi vijek obrnuo,
Da doživi dobrijem spomenom,
Ka i što je jedan spomen, doro,
Jedan spomen što ga svijet viče,
Is Krajine, iz šeher Kanidže,
Alajbega Hadži Smajil-age.
Svijet kaže, rodijo je sina,
Da je bolji mlogo od Smajila.
Ta' mu spomen, molimo se Turci,
Da doživi ljeta i godina,
Sivi soko Smajil-alajbega.

I ja ove hajir-dove dajem,
Nesretnica srca žalosljiva.
Pehlivane, gospodaru tvome,
Koji mi je donijo Fatimu,
Odbranijo sile od dušmana,
Makar, makar ako dalje neće,
Barem od sad do karakšama."
"Za dženetske tvoje hajir-dove,
Kod Boga ti u kabulu bile!
Dobre li mu hajir-dove daješ,
Ovom zmaju što je na avliju,
Da doživi ka Hadžić Mehmede,
Ponositi sinak alajbega!
Da se stignu oblje hajir-dove,
Na ovoga što je na doratu!
Primi zeta, a primi đevojku!
Majko moja, vidiš li ga zlatna,
Po čuvenju kako svijet priča,
E da majka ne rađa junaka,
Bez kaduna alajbegovica
Njezinoga Hadžića Mehmeda!
Mlogo si mi puta rekla, majko,
'Dorasti mi, adiđar Fatima,
Da te dadnem za dobroga sina,
Za Mehmeda Smajil-alajbega!'
Tvoja dova a od Boga sreća,
Eto mene i tebe Mehmeda.
On je mene srijo na Muhaču.
Poslom svojim došo u Budimu.
I delije razrušijo carske.

Jedna sila što će sada doći,
Moja majko, što je š njime bila,
Dok bi majka podojila sina,
Dvajes i pet poseče delija,
Hadžin Mehmed – delibašu carskog.
Eto otud šikali kočije,
Đe hi vuču šamske bedevije.
One druge, što su od delija,
Oduzete, s kočijom svezate,
Sada će hi Osman doćerati."

Majka šćerku primi u naručje,
I Mehmeda sina hadžijina.
Posadila sina na sekiju,
Na sekiju i sofu begovu,
Oko vrata ruke zapučila,
Među oči crne poljubila,
Iz oči ga suzom oparila,
Od radosti i od hasretluka,
Od žalosti što je došo amo,
Da izgubi u Budimu glavu,
Kad je taka djela učinijo:
"Što ne beža natrag u Kanidžu?
Ondar bi se oženijo Fatom,
Pa vidijo koga bi ljubijo,
I š čijeg se dvora oženijo,
A ovako, kuku mene grdnoj,
Mili sine, ni s Fatom ni s drugom,
Vet sa sabljom crne dželatine,
Po emeru murtata vezira."
To mu reče, pa se baildisa.

Pade Hanka momku po kriocu,
Kao da je bez duše ostala.
Tek Bog dao blizu šedrvana,
Svoju majku umila Fatima,
Umila je i vodom zalila.
Dok joj majka oči otvorila,
Opet k momku hudžum učinila:
“Srećo moja i tvojega baba,
Što dolazi s Fatom u Budimu,
Što ne beža š njome u Kanidžu?
Sad ćeš odmah izgubiti glavu!”
Hadžić Mehmed govorijo Hanki:
“Što to radiš, Ismihan-kaduno?
Što si mi se tako uplašila
Od murtata budimskog vezira?
A mene je opravijo babo,
Da na sebe uzmem alajbegstvo,
Sa mog baba i amidže Hasa,
Jer s’ obadva ostarela, majko.
Pa me babo za života svoga,
On ne more dočekati, Hanko,
Da to begstvo na Mehmeda prođe.
Bi li ti to učinjela, Hanko,
Da me vrneš bez mandata k babu,
Da pocrnim obraz alajbegu,
Da pjevaju u kolo đevojke:
‘Bak, Mehmeda Hadži Smajilova,
Đe ne smjede u Budimu sisti,
Da na sebe carski mandat primi.
Oduzima cure sa sokaka,

Niti znade ko su ni od kog su,
Pa ne čeka da ga ženi babo,
Sa svatima i sa mehterima,
S ćemanima s tahterivanima,
Sa agama i sa begovima,
I s alajli carskim bajracima!'
Znaš, hanumo Alibegovice,
Šta bi rekli u Kajnidžu Turci,
Prema momu babu i amidži,
Da se naša kuća izrodila,
Da tu sina nema ni grdila.
Zar mi nije bolje poginuti,
No se rezil vrnut u Kanidžu?
Za blago se ne daje junaštvo,
Bez daje se za obraz svijetli.
No ovako da ti kažem, Hanko,
Da je mene opravijo babo,
Da ne čamam, da se vrnem brzo.
Taka me je dosrela sudbina,
Bog mi dao, ja je odbranijo,
Begeniso i srcem sevdiso,
I kazo se tvojoj šćeri Fati,
Či sam sinak, i kojeg plemena.
'Ho' l' me uzet da mi bideš ljuba?
Ni'e što se slučaj dogodijo,
Nego da si u serbestvu svome,
U najboljem kad je bijo babo.'
Fata mi je tak'u riječ dala,
Da je kabil sedam mrijet puta,
Sve umrijet pa opet oživjet,

Da bi tak'e smrti pregrcala,
I za mene vijernica bila.
Kolko za me ima hasret Fata,
Ja još više imam za Fatimu.
'Fato, i to: vodiću te majci,
Pa je pitat, je l' ti razi majka.'
Ne velim ti, Alibegovice,
Da mi dadneš Fatu zbog vezira.
Kunem ti se i besu ti dajem,
U nad Boga i Božje pomoći,
A u zdravlje mojeg starog baba,
Prijatelja – dosta babovije,
Bosna c'jela želi baba moga,
A Krajina i još više, Hanko.
Ako li je mene dati nećeš,
Ništa mene nije krivo, Hanko.
Udaji je, ne kri' ni od koga,
Fatu tvoju za kog ti je drago!
Više ti je vezir dirat neće."
A kad Hanka čula Zajimova,
Pa ovako reče Mehimedu,
"Mehimede, ka iz srca sine,
Znaš šta ti je kazala Fatima
Kod kočija? Sve je to istina.
Ja, tako mi turske vjere tvrde,
Radija bi' viđet Fatu za te,
Nego, sine, za cara sultana,
Ili cara il' njegovog sina,
Da u Stambol' bide sultanija.
Eto ti je, čestita ti bila!

Tek se bojim, da Bog čuva jaki,
Da ne vidim tvoje jade, sine.
To bi mene bilo preteženo,
Preteženo pa i pretegnuto.
Da ne vidim tvoju mlados' bujnu,
Da ne bideš stapljen od vezira."
"Aj hanumo, ne bid' adžamija!"
U to džaka stade sokacima.
Hanka kuka da l' su pašalije,
Iz murtatskog dvora za Mehmeda.
Pašilija ni đavola nema,
No kočije vuču bedevije,
I za njima druge povezate,
I ta alat delibaše carskog.
Na avliji vrata otvorena,
Osman ugna srebrene kočije,
I sa š njima redom bedevije.
U avliji Zajim Ali-bega,
Kletan podrum stoji od mermera,
Što je vazda u ta' podrum bilo,
Na jaslima pedeset krilaša,
Njegovije na dvoru sejmena,
Što hi vazda na trošak držaše,
E, ta silni Zajim Ali-beže.
Mehmed skoči sa sofe begove,
Te zagrli bajraktara svoga.
A Fatima vadaše dorata,
Sa doratom prifati zekana,
Pa hi Fata po avliji voda.
Mehmed primi za ruke Osmana,

Na svoje ga mesto posadijo,
Pa otvori od podruma vrata,
Te uvede ata i kobile,
I ućera u podrum kočije,
Poveza hi za jasli mermerske.
Dok se Osman malo odmorijo,
Mehmed natrag kod Osmana dođe.
Posjedaše jedan kraj drugoga,
A hanuma Alibegovica,
Polećela kao belogorka
Prema zeta, ako bude suđen,
I silnoga Osman-bajraktara.
Šećerli him šerbet donijela,
Pa Mehmedu reče hadžijinu:
"Moj Mehmede, moj bijel svijetu!
Sramota je sedet na avliju.
Hajdemote na dvor Ali-bega,
da sednete, da se odmorite!
Bog je dao svašta na svijetu.
Ima svakog i jela i piva,
Za pred dušu Zajim Ali-bega,
A za zdravlje tvoje i Fatino."
Mehmedbeg joj reče lakrdiju:
"Fala, Hanko Alibegovice!"
Još ni pola nije dana bilo.
"Svaki pos'o mogu učiniti.
Ako Bog da, Alibegovice,
Sad s Osmanom idem pred vezira
Da potvrdim alajbegstvo na se.
Kad se otud od vezira vrnem,

Valja tražit carevu mehćemu,
I u njojzi haćim-efendiju,
Da za sebe privenčam Fatimu,
Nićahnamu da ponesem babu."
Kad je čula Alibegovica,
Uzdisaše sa srca svojega,
Oči joj se suza napuniše.
"Srećo moja, moj Mehmede sine,
Ja znam što je tvoja nićahnama –
Nićahnama sablja od dželata!
Kako ću te, sine, pregoreti?"
Pa s' u njojzi baildisa duša.
Oni znali dok je ispravili.
Ovako joj Mehmed govorijo:
"Čuješ, Hanko Alibegovice,
Baš sad vidim đe si poludela!
Bog ti vera, najkraće riječi,
Doklen odem i otud se vrnem,
Ako tvoje vidim kvasno lice,
Ni ću tebe na dvor zanoćiti,
Ni ću tvoju uzeti Fatimu!
Znaš li jadna, jesi li mahnita,
Ja ti pričah alajbega moga,
Kako se š njim ponosi Krajina.
Kunem ti se Bogom Milosnijem,
Veruj mene, neće mlogo proći,
Ja ću otić' u konak veziru,
I vezir me dočekati fino,
dočekati, pa me zagrliti,
I pod desnu ruku poturiti,

Ustavljat me, gosta gostovati,
I odma' mi mandat potvrditi.
O razbojstvu ništa zborit neće,
Nit me pitat, niti biće smjeti.
Ja se tebe kunem kao majci,
Da mi štogod šćene zatrakovat,
Ja' sa kime tajno sašaptavat,
Ja li koga opazim dželata,
Da me štogoj na kapiju pita,
Ja li mene, jal' Osmana moga,
Bog će viđet, a čuti Krajina,
Ako Bog da, šta će Mehmed radit,
Od vezira i od Budimlija,
I njegovi' redom kapilija!
Prvom paši pogubiću glavu,
U nad Boga, drugom svakojemu,
Dvorac ću mu krvljom obojiti!
Ko goj šćede od mene bežati,
Kamen crni, nikad pobeć neće,
Jer će Osman biti na avliji,
Konje držat, a mene čekati,
Pa kad čuje šta ja u dvor gradim,
Da je u dvor njegov mio babo,
Kod vezira ka ostali ljudi,
Za me bi ga Osman pogubijo!"
Pa skočiše sivi sokolovi,
A vilene konje posjedoše,
Sokacima ka dva zmaja zlatna,
Na dva ata, obadva krilata.
Šta him konji po Budimu rade?

Kudar konjske čavle udarahu,
Podizahu ploče mermerove,
Sa sokaka u dućane skaču,
Velik su him zijan učineli,
Trgovcima i dućandžijama.
Vas je Budim na sejir skočijo,
Te te momke gleda zmajovite,
I pod njima konje krilovite.
Priješli su Budim serhatlije.
Baš na kraju od šeher Budima,
Na kraju se dvorac pridesijo,
Đeno vezir od Budima sudi.
Sve to vezir beše razumijo,
Koja li je sila udarila
Na kočije i delije carske,
Razbili hi, hašer učineli,
Tolike him pogubili glave,
Oteli him bedevije šamske,
I vrnuli s kočijama Fatu,
S kočijama i s bedevijama.
Pito vezir svoje kapilije:
"Biste l' mogli znati ko su bili,
Ko su bili te su udarili,
I moj emer pod noge turili?"
Kazale su njemu kapilije:
"Mi hi, čestit, ne znamo, vezire.
Njih u Budim ni oko Budima,
Nit hi ima, nit hi poznajemo.
Moremo ti kazati, vezire,
Jedna sila što je na doratu,

Pašo, brade i mustaća nema.
Za ljepotu i gosposko lice,
To ti niko opisat ne more.
Ne moremo reć ni verovati,
Da je njega obrodila majka,
No od Boga poslanjština naka.
Ona' drugi što je na zekana,
Da ti nešto za njega pričamo,
Koja li je sila i divota.
Strašno ga je viđet naprema se,
A kamoli kom se biti š njime!"
Ondar se je vezir osjetijo.
On je reko: "Mene su poznati!
To su silni momci Unđurovci.
Ta' je momak, ta bijela vila,
Na doratu, Hadžiću Mehmede,
Mijo sinak Smajil-alajbega,
Ljute guje od mene starijeg,
Starijega i ponosnijega.
Dok je Hadži Smajil u Krajinu,
I brat njegov Cifrić Hasan-aga,
Osobito Hadžić Mehmed-aga,
Bosna zaval nikad naći neće.
Car hi voli od nas svije' redom,
Od svih paša i redom vezira.
To je pošo Smajilagić Meho,
K mene ga je opravijo babo,
Da preuzme z baba alajbegstvo,
Da mu šaren mandat ja potvrdim.
Pazite se za svoju nesreću,

Da mu kogod kakvu riječ reče,
Ja li njemu, jal' jedan drugome,
Da nas svije ne razmine glava,
Jer s tom kućom nema ratovanja
Kako dođe Hadžiću Mehmede,
Ja ću njega ićram učinjeti.
On će mojoj ruci polećeti,
Rad ićrama i carskog fermana,
Đe je carski tura-ferman na me.
Ja mu ruku ne dam poljubiti,
S moje ću ga dvije zagrliti,
Među vrane oči poljubiti.
Odmah svaki poso ostavite,
Te Mehmedu mandat potpišite,
A ja ću mu turu privaliti,
Turit ture, pritisnut muhure,
Po emeru sjajnog Sulejmana.
Moliću ga na konak voditi,
A on meni neće zanoćiti.
Sad vičite na čardak kapiju,
Nek dželati idu u odaju,
Nek nijednog na kapiji nema,
Doklen Mehmed kod vezira dođe,
Dokle dođe i ovdale pođe,
Da hi ruse ne razminu glave,
Da vas jednog na kapiji nema,
Jera će vas razminuti glave,
Pa ni meni toplo biti neće!
Neka ide đavo od đavola,
Bez našega višega belaja!"

Odmah mladi trče na kapiju.
Sreća njihna, makoše dželate,
dok nijesu sile dolećele.
Svake što su njihne nobedžije,
Na kapije u vezirske dvore,
Makoše hi vezirski dvorani.
Vezir sedi na ćošak od dvora.
Dvorac visok, a blizu do polja.
Polje ravno okolo Budima.
Tijem poljem bašče nasađene.
Baščama se kola pofatala;
Igraju se u kolo đevojke,
A gleda hi murtatine carski,
Sa dvorova đeno vezir sudi.

IV

U to dvije stigle serhatlije.
Sa sokaka konje ućeraše,
U sadatu, vezirsku avliju,
Što tu niko ni peške ne ide,
U avliju paši bez izuna.
A ti momci izun ne čekaju,
Do pod dvorac konje doćeraše,
Pa s' obadva jedanak skidoše,
Dvije uzde na unkaš vrnuše.
Mehmed ruku turi na gršnicu,
Konja dade Osman-bajraktaru.

“Na ti konja, moja krila zlatna!
Konje vadaj, a čekaj nevolju,
Da m’, Osmane, bideš od pomoći!
Gledaj dobro, moje krilo zlatno!
Nemoj mene izdat kod vezira,
Jera znaš li šta smo učinjeli,
Da na mene napad ne napa’ne!”
A Osman je Mehu besjedijo:
“E Mešine, adžamija li si!
Da sam bijo, bolan, izdajica,
Ne bi’ bijo kod tvojega baba,
Ni amidže Cifrić Hasan-age,
Za dvadeset i sedam godina!”

Mehmed pravo ode uz skaline,
Dok se prope na boj kod vezira.
Kad pogleda preko divanhane,
Z divanhane na obije strane,
Sve odajska vrata sprema vrata;
Neka čojom behu pokovata,
Neka čohom, a neka kadifom,
Neka behu u sedef skovata,
Neka behu srebrom šikosata,
Neka svakom bojom obojata.
Mehmed hodi preko divanhane;
Dok prijeđe svakoju odaju,
Dvajes i šes prebroijo vrata.
Kad na ćošak kod vezira dođe,
Vezir-paša sedi do kafaza.
Njega sedam dvori Budimlija.
Na njega su odijela zlatna.

Na rame mu mavena mavluta,
Oko glave čalma zamotata,
Zelen saruk od zelene svile,
Za njom sedam pera carevije,
I na jedno 'uštuglija' piše.
Najviša je glava od Budima,
Na civilje i na vojsku sudi.
Niz prsi mu carevi nišani,
Pritisli su pro prsi vezira,
Neki zlatni, neki od bisera.
Poznade ga Hadžiću Mešine,
Poznade mu pero navrh čela,
Đe na njemu:,uštuglija' piše.
Momak sablju pod ruku turijo,
Savi skute, a povi rukave,
Pa vezirskom skutu poletijo.
Vezir svoje ruke prikupijo,
Pa mehmeda kao sina svoga:
"Zlatno momče, odkud te imamo?
Odaklen si, iz šehera koga,
Il' iz Bosne il' si iz Krajine,
Il' si, sine, iz Unđurovine?
Po tvojemu oku gledajući,
I po tvome licu gosposkome,
Da s' od nekog prekodobrog soja,
Zlatno momče, i dobra odžaka."
"Fala, lalo, uštuglijo carska!
Mene visiš, a Bog tebe Jaki!"
Pa mu opet poletijo ruci.
Vezir mu se ne da poljubiti.

Mehmed vako besedi veziru:
“Vezir-pašo, uštuglijo carski!
Ja sam otud od naše Krajine,
Iz šehera, iz stare Kanidže.
Dijete sam Smajil-alajbega,
Ako, pašo, što za njega znadeš,
Ja sam jedan, drugog sina nema.”
No murtata – Osmanlije prave!
Kako ga je slatko zagrlijo,
I u crne oči poljubijo!
Do lijevog skuta prigrlijo,
A pod levo turijo pazuho,
Pa zavika murtat Mehimedu:
“Je l’ istina što to pričaš, sine,
Da se zmajsko gnezdo isplodilo?
Da l’ je zmajče iz njega izbilo,
I kod mene u dvor doletelo?
Sine mili, oči obadvije!
Kako ti je babo Smajil-aga?
Je li dobro ostarijo, sine?
Kupi l’ londžu, ide l’ po mehalu?”
“Paša, naša zlaćena čelenko!
Dobro mi je babo ostarijo,
I Ćabu je tavah učinijo.
Ti o tome sve znaš, uštuglijo,
Ko goj hoće da mu kabul bude,
Što je Ćabu tavah učinijo,
On ne more ići po mehalu.
Kod baba mi dohode glavare,
I konušmu čine sa babajkom.

A ide mi adžo Hasan-aga,
Još na njega alajbegstvo stoji.
Al' je i on, pašo, ostarijo.
Mene oba k tebe opravili.
Mahsuz selam i ljubim ti ruku,
Za amidžu i za baba moga."
Opet šćaše poljubit vezira.
Ne da vezir za to pomenuti,
No ga jako prope pokraj sebe,
Na šiltetu sa saltanetima,
Sa čizmama i sa kalčinama.
Na mladije okom namiguje,
Nargilju mu čibuk zapališe,
Na tablji mu kahvu priniješe.
Serbez ga je dobro učinijo.
Ićram čini ne ko momka mlada,
No ka jednog od njeg starijega,
Od godina pa i od rudbeta.
Pa ovako vezir besedaše:
"Mehimede, moje oko crno,
Što je tebe babo opravijo?
Ali, sine, k mene u gostima,
Al' tvoijem poslom do Budima?"
Mehmed paši vako besedaše:
"Carska lalo, spremijo me babo,
Š njih obadva alajbegstvo carsko,
Š njih obadva da na mene pređe,
Da ga tvoja potvrdi idara,
Po emeru sjajnog Sulejmana."
Pa mu mandat dade iz njedara,

Što je sklapljen mandat u Kanidži,
Potpisalo pedeset delija.
Age redom i begovi carski
Po mandatu muhur pritisnuli,
Za Budim ga paša potvrdijo,
Od Kanidže gazi Hasan Tiro.
Kad je vezir mandat preučijo,
Jaki šućur Bogu učinijo.
"Kad to, sine, viđoh sa očima,
Da se odžak snuje od odžaka,
Mili sine, snuje i osniva!"
Na ćatipe emer strogi dade:
"Sve poslove otrag ostavite!
Na mandatu hizmet učinite!
Dones'te ga da ga potvrdimo,
I da zlatnu turu privalimo!"
Ustadoše vezirski ćatipi.
Jedni pišu, drugijema daju.
Oni drugi potpis potvrđuju.
Odajama u svakoju redom.
Sami sobom hizmet učiniše.
Ne potraja ni polu sahata,
Mandat odmah pred vezira dođe,
I vezir ga odmah potvrdijo.
Carsku turu turi na mandatu.
U desnu ga ruku prifatijo,
Pa u desnu dodade Mehmedu.
"Naj, Mehmede, desna ruko naša!
Nek je tebe sretno i hajirli,
I za mlogo ljeta i godina!

Dočekao pa te oženijo,
Mijo sine, ko te je rodijo!
Pa i mene zvao u svatove,
Da ti bidem sva'ski starešina!
Mandat, sine, turi u njedrima,
Pa se rahat učin kod vezira!
Pa pogledaj sa mojega dvora,
Mili sine, iz mojega ćoška,
Što igraju u bašču đevojke,
Što igraju i pesme pevaju."
Mehmed skoči da mu ruku ljubi.
"Fala, pašo, naše ogledalo!
Ako pitaš za Mehmeda tvoga,
Nećeš, pašo, mene ustavljati.
Ne more me babo dočekati."
Kolik murtat beše Osmanlija,
Čak za njime skoči na nogama:
"Neću, sine, za to pomenuti,
Ni tvom babu hajtar ištetiti,
No haj', sine, čestiti ti puti!
Selam mahsuz i babu i adžu!
Kaži babu Smajil-alajbegu,
Ako mogne, neka k mene dođe,
Radi gosta, barem mesec dana!"
"Fala pašo, mogu mu kazati,
Na dobro se k vama dolazilo!"
Mehmed ode na vezirske vrata
Do Osmana svoga bajraktara.
Osman vada oba ćulehana
Sa lijevom iz ramena rukom.

Desnu ruku hali ostavijo,
Ako štogođ zao slučaj bide,
Da dofati odmah za gršnicu.
Mehmed side i selam mu dade.
Odmah svoje konje pojahaše.
Sa selama na sokak ispaše.
Obrnu se Osman na Mehmeda:
“Kako, Meho, sa vezirom prođe?”
“Eh, Osmane, ne mogu ti kazat.
Sve se čudim što se žale Turci.
Da nijesmo slučaj udesili,
Justros, brate, u polje zeleno,
Da m’ je babo kazo za vezira,
Babu svome ne bih vjerovao.”
Osman se je grohotom nasmijo.
“E Mehmede, adžamijo luda!
Take su ti, Meho, izdajice.
Oni take daju povlastice.
Ako đegođ zapa’ne vezira,
Onda ćeš ti viđet prijatelja!”
Pa izvadi knjigu iz njedara,
Pa ovako reče Mehimedu:
“Vidiš, moja adžamijo luda,
Ti kad jutros odnese Fatimu,
Kad ja vezah vitke bedevije,
E za kola srebrene kočije,
Ovu knjigu kod kočija nađoh,
Kod onoga njihnog starešine,
Kojemu si pogubijo glavu.
Beše mu se glava skotrljala,

A sa glave kalpak odletijo.
Kod kalpaka ova beše karta.
Vidi kartu šta ti u njoj kaže!”
Mehmed uze knjigu u Osmana.
Kad vidijo šta no šarna piše,
Baš pod potpis uštugli vezira!
Pozdrav sprema pobratimu svome,
U Bogdanu, Petru Dženeralu.
“Oči moje, Petar Dženerale,
Kako smo se u bratstvo saznali,
Nijesam te darom darivao.
Eto tebe opravljam đevojku
Na dar, Fatu Zajim Ali-bega,
Što je tak’e u sve carstvo nema.
Žen’ se š njome, leži sokolove!
Oči moje, Petar Dženerale!
Ni na to te ostaviti neću.
Bolji ću ti peškeš opraviti,
Dvije glave sa dva alajbega,
I njihova sina jedihnika.
Kad Bog dadne te do toga dođem,
Ne bi Bosna mlogo začamala,
Vama bi se u ruke predala,
A za Budim ni pomena nema.
Ja se, Petre, za Budima nadam,
Da u Budim’ prije zasudimo,
Nego što ti opravimo glave.”
Mehmed triput knjigu preučavo,
Pa sam sebi nije vjerovao,
Pa s’ udari rukom po koljenu,

Gotovo mu prskoše čakšire.
Pa tu knjigu turi u njedrima,
Kod mandata što ga vezir dade.

Kud goj išli pred mehćemu sišli,
U avliju konje ućeraše.
Kad je Mehmed u dvor pogledao,
Šta je dvorac Budimca vezira,
Sprem mehćeme đe kadije sude,
Tom se jadu Mehmed začudijo.
"Šta je ovo, brate bajraktare,
Te je ova način u mehćemi?
Ova dvorac bolji od onoga,
Đeno bješe te vezir sudaše!"
"Mehimede, adžamijo luda,
Ovo hi je vezir podigao.
Ovo su ti njemu jatakbaše.
Što je jada palo na svakoga,
Pojam mu je otlen od propasti,
Otlen hućum, gotovi dželati,
S'jedočanstvo cijelo vezira,
U mehćenu kod dvanes kadija.
Kad bi teško došlo za vezira,
Od sultana i carskog fermana,
Oni njemu daju opravdanje,
Pošto hućum od kadija biva,
Jer šerijat drže u rukama.
To je caru prvo vjerovanje."
Ondar Mehmed pa se začudijo,
I momak se malo naljutijo
Na kadije izdajice carske.

Konja dade Osman-bajraktaru,
Pa ga eto uza merdivene.
Srdan momak na dvorove dođe,
Pa pogleda Mehmed đe su vrata,
Đe su vrata efendi kadija.
Kad pred vrata đe kadije sude,
Tu stajahu dvije nobedžije,
Prijavljuju ko će pred kadiju.
Mehmed dođe pa him selam vika,
Silom selam njemu prifatiše.
Momku više lice zapališe,
Ovako him riječ govorijo:
"Nobedžije, je l' kadija tuna?
Imam posla. Ja sam jabandžija.
Da pohitro poso izvršimo!"
Viđoše ga dvije nobedžije,
Đe je momak srčan bez hesapa,
Đe su mu se oči zamutile,
Ka da su se krvi natočile.
Malo mu se oba ukloniše,
Sreća njihna, ne zatrkivaše.
Mehmed čohu diže na vratima,
Pa ulježe među ćatipima.
Kad pogleda kadijsku odaju,
Kolika je duga i široka,
Naokolo dvanaes kadija
I vrhovni u čelo kadija,
Iz Budima hafiz-efendija,
Murtat prvi, gori od vezira.
Z donje strane u istoj odaji,

Skraj do ukraj masa načinjena,
Dvades i dva za masom ćatipa,
Svaki kalem u ruke držaše.
Emerove haćim efendije,
On naredi, oni prepisuju.
Velik đido haćim efendija,
U pendžeru pleći prislonijo,
A na hastal čalmu položijo.
Srdan Mehmed pade u odaju,
Srdno stade, srdno selam dade.
Haćim što je đaur od đaura,
Niti ćeret noge potkupljaše,
Niti šćede selam prifatiti,
Koliko se beše naljutijo,
Što ulježe Mehmed bez izuna,
Što ne čeka haćim-efendiju,
Za ulazak da mu izun dade,
Jer je tako u Budimu gradu,
Sve je tako u jade radući,
I gubljući sa gazija glave.
Ali soko trehnu vilicama.
Koliko se haćim naljutijo,
Na pendžer je glavu obrnuo,
Ne gledaše hadžinoga sina,
No gledaše kud je njemu drago.
No kad viđe Hadžiću Mehmede,
Šta no murtat u mehćemi radi,
Pa dofati sablju po balčaku,
Pa sa š njome trupnu o podove.
Od velike sile Mehmedove,

Bi rekao i bi se zakleo,
Da propaše mešćemski podovi,
Srušiše se u donje bojove.
Pa poteže adžemačku ćordu,
I vadi je golu u šakama.
Otrovana sijevaše ćorda,
Ka svetlica sa mrka oblaka.
Kad je murtat tutanj opazijo,
Kad pogleda Hadžića Mešina –
Golu sablju drži u rukama,
Nastrhla se kosa na junaka,
Ka na vuka prosenca meseca,
Digla mu je kalpak i čelenke,
Škrguću mu u vilice zubi,
Ka testerom kada stružu ljudi,
I sa zuba živa vatra skače –
Kad je murtat vidijo Mehmeda,
Sve kadije na noge skočile,
Po pojasu ruke pomatali,
Pred Mehmedom na poklon panuli.
Ćatibska se pera skamenila:
U ruke him krvi ne ostalo,
Ukočene ka da su umrle.
A murtatu vrhovnom kadija,
Murtatu se pamet uzaftila,
Od šideta sokolova sina.
Obadvije na đidu vilice,
Skamenjene baš ko izglavljene.
Zborit šćaše, teke ne mogaše.
Usta mu se jezik uzaftijo.

Pa učinje aman da učini!
Otele se murtatu vilice.
Zadrhtala i glava i brada.
Pa skočijo na noge lagane,
Pa zavika: "Aman, aman, sine!
Aman, aman, i pomagaj, sine!
Ne izgubi ihtijaru glavu!
Imam ženu i đečicu ludu.
Mlad si, sine, ti ćeš se ženiti.
Nemoj svoju mlados' izgubiti!
Ja sam, sine, pod emer vezira,
Veliki mi posli u rukama,
Do po dana na vršnos predati.
Kad hi, sine, ne bi izvršijo,
S ovo moje u odaji društva,
Svije bi nas razminula glava!
Pa ne znado' đe si jabandžija,
No ja mišljah da si iz Budima,
Pa da moreš malo pričekati."
Mehmed 'vaku reče lakrdiju:
"Nemoj lagat, murtatine carski!
Ako ti je težak poso bijo,
Nije bilo selam prifatiti
teško, svinjo, no okretat glavu!"
Drugi niko ništa ne govori,
Nit govori, niti umijaše.
Murtat opet "Aman!" učinijo:
"Aman, sine, eto sablje tvoje,
Eto sablje, evo moje glave!
Ja zgrešijo. Ti učini, sine!

Poznadoh te da učinit moreš,
Što namišliš do Boga miloga!”
“Murtatine, mol’ se Boga svoga,
Ka što si ga zabacijo davno!
Tek ne smijem od mojega baba,
Na mene je amanet predao:
‘Hajde, sine, hajirli ti bilo!
Da u Budim bez belaja prođeš!’
Đidibašo, ja te nasihate
Moga baba pokoriti neću.
Ako Bog da, kad s’ u Budim vrnem,
Sa svatima da uzmem đevojku,
Mlogome ću na grdilo doći!”
Ništa kučak momku ne zboraše,
Bez niz prsi opružijo bradu,
A iz vrata posnižijo glavu,
K,o da mu je pasja presječena.
Mehmed ‘vako besjedi murtatu:
“Murtatine, viči na mlađije
Da mi odmah izunamu grade –
U Budim sam curu isprosijo –
Izun namu da ponesem babu,
Babu mome Smajil-alajbegu.”
Kad je murtat riječ razumijo:
“O mašala, Hadžiću Mehmede!
Avaj! Što se ogriješi’, sine?
Što ne kaza čije li si dete?
No ga držim na dvoru svojemu!
Sjedi, sjedi, sjedi, sine mijo!”
Pa ga uze haćim-efendija,

Na svoje ga šilte posadijo,
Maveli ga ćurkom prigrnuo.
Mlađi momci čibuk zapališe,
I grku mu kahvu doniješe.
Be da vidiš kurvinoga sina!
Jallah pred njim sjesti na koljena,
Ko i đeca što su u medresu,
Te kad sede pred svog muderisa.
Mehmed vako reče efendiji:
"Sed' ovamo sa mlom uporedu!
To mi samo podnijet ne more.
U tebe je na obrazu brada,
Sa bijelom dlakom progrušana.
Osobito sediš kod šer'jata,
Da svakome po Kur'anu kažeš.
Ali si ga zaturijo davno,
Ali će te neko naučiti!"
Jedva mu je povrnuo dušu.
Kraj sebe ga sjede us koljeno.
Jedva haćim dušu povrnuo,
Pa ovako reče Mehimedu:
"Sa hajirom velikijem, sine,
I ponosom dugog vekovanja,
Koja ti je cura za venčanje,
I čija je, i ko joj je babo?
Da vičemo, neka mlađi grade!
Oprosti me, što sam očamao!"
"Ime joj je Ali-bega Fata,
Iz Budima soja najboljega."
Haćim saže u ramena glavu,

Pa ponizi i glavu i bradu.
“Oprosti me, Hadžiću Mehmede!
To je tebe neko prevarijo.
Drugu curu na njezino ime,
Tebe daju da ti je pofalu.
Te Fatime što je kažeš, sine,
Do juče je na dvor njezin bila,
Od juče je došla bujruntija,
Otišle su pašalije carske,
I uzele na silu od majke.
U dvor su je dali kod vezira.
Noćas š njome šta je učinijo,
Već ti dalje ne umijem kazat.”
Mehmed vako besedi kadiji:
“Sve ja znadem šta je š njome bilo.
Što ti kažem, ti mi ono gradi!
Za prevaru nijesu govori.”
Ondar haćim odmah besedijo:
“Sve pobac’te, izunamu grad’te!”
Svi škočiše, te je načineše.
I Mehmedu u ruke dadoše,
I rekoše: “Srećita ti bila,
I sa š njome sokolove lego,
Šćeri prve, potolnje sinove,
Da ti snahe ne zateču zave!
Ti dočeko, ženijo sinove,
Od odžaka ka što si i sebe!
Šćeri tvoje dav’o za zajime,
Ka i što si uz’o od Zajima!”
Mehmed ne šće ni “Fala vi” reći,

A kamoli njima "Amin!" reći.
Njihna dova ide naopako.
Viđe momak da su izdajice,
Pa njihove hajir-dove neće.
Momak skoči ka i soko sivi.
Ruke tura u svoje džepove,
Da kadiji izun namu plati.
Pita Mehmed hakim efendiju:
"Kolika je vaša zahmedija?"
Haćim skoči pred njim na nogama,
Pa ovako reče Mehimedu:
"Para nema zahmediju dati.
Da je više tije' izunama!
B'jeloga ti marijaša neću."
Mehmed dade dvije madžarije.
Pare bači, ode sa odaje
Kod Osmana smijenjena lica.
Osman pita Hadžića Mehmeda:
"Šta je s tobom, Bog bijo sa tobom!
Što si tako čehru mijenijo?
Da se n'jesi štogođ pobolijo?"
Mehmed reče Osman-bajraktaru:
"Nijesam se, brate, pobolijo.
Nevjernik me haćim naljutijo."
Ondar oba sjeli na viteze,
Sokacima k Zajimbegovici.

V

Da vi sada za hanumu pričam.
Dok je Hanka zeta iščekala,
Sve brinući da ne stopi glavu,
Da ga murtat vezir ne poharči,
Tri puta je na dvore padala,
I padala i prenemagala.
Kad začaka čavo pro sokaka,
U avliju stigoše delije,
Oba zmaja od Kanidže grada.
Istrčala i stara i mlada,
Pred svog zeta i pred bajraktara.
Srete stara Osman-bajraktara,
A Fatima svoga gospodara.
A hanuma momke dobavila:
Kad joj otud vitezovi dođu,
Da uslužu konje ćulehane.
A Hanka je uslužiti kadra
Na dvorove zeta i Osmana.
Hanka uze Osman-bajraktara.
Momci s nogu čizme odvališe.
Fata uze za ruku Mehmeda,
A hanuma za njom bajraktara.
Izvela hi na najgornje boje,
Na najgornje boje u odaju.
Kad uljegli, momci pogledali.
Da pričamo svitu po odaji,
Ni opisat ni pričat ne mogu.
Od ljepote i od dževahira,
Obadva hi pamet zanijela.

Tek se oba mudra pridesila,
Pogledaše jedan na drugoga.
Već za ićram ni hesapa nema,
Nit mož reći al' je bolja majka,
Ali bolja majka ili šćerka,
Ni na kojoj više dževahira,
Ni na glavi više madžarija,
Ni na grlo više ogrlica.
Ićram dale, ruke prevezale.
Oba momka umi zanijeli,
Od ićrama i njihnog gospostva,
I njihova na dvor svega dosta.
Doniješe piva svakojega.
Momci piše, a Hanke služiše.
Tako dobro niko nije snijo,
A kamoli da ga je vidijo!
Nit su paše, niti su veziri
Dosad nikad čuli ni viđeli.
U to doba kara kšam dođe.
Zapališe srebrene kandilje,
Po dvanaes s obadvije strane,
Povrh toga tuđe i pođeđe.
Pripališe zlatne šemedane,
Da je viša svita po odaji.
A svita him ništa ne trebaše,
Od kandilja ni od šemedana,
Sprema svite z grla madžarija,
I Fatina gosposkoga lica,
I odajskog svakog dževahira.
U to doba gosposka večera.

Uniješe čaršaf od harira.
Prostriješe po šikli odaji.
Postaviše sofru od sedefa,
Pa po sofri demirli tevsiju,
Sva od srebra, a savat od zlata.
Jela svaka od svakoje ruke.
Tu gosposku večer večeraše.
Sofru digli, mrve pobrisali,
U harirni čaršaf umotaše.
Poseđeli i sohbet činjeli,
A dvije hi predvoreše Hanke,
Gorska vila Zajim Ali-bega,
I hanuma, ljuba Zajimova.
Kad je vakat od spavanja bilo,
Fata turi dva dušeka b'jela,
Pa obadva jedan kraj drugoga
Razastrije po šikli odaji.
Obadva ih gledaju junaka.
Nit mogoše znati ni poznati
Od šta li su i kaki li behu.
Ondar na nje čaršafe turiše
Od samoga burundžuka platna,
Pa turiše svrh njih jastukove –
Il' je čoha, ili je kadifa –
Svi morskijem mišom postavljeni,
Kogoj legne da ga ne pritišti.
Oba momka u dušek legoše.
Ništa njima jorgan ne trebaše.
Preko njih se dušek prelevaše,
Ka pro mora pena navođena.

Momka oba iz maha pospaše,
U taj zinet ka da pomriješe.
Niti šćeše zaspati hanume,
Ni u sobi sveće poćešiti.
Spavajući ićram učineše.
Kad petlići u krilo udriše,
Osmanu je sanak iskočijo,
I Mehmeda brata probudijo.
"Dig' se Meho, moj obrazu svetli!
Malo seđet, a vakat kretati!"
Obadva se skočiše sokola.
Dok s' umiše i dok s' odmoriše,
Kahva dođe i svakoja pića.
Prije zore ćeif namestiše.
Hanki reče Hadžić Mehmed-aga:
"Hanko draga ka i moja majko!
Sudba dođe, pade me Fatima,
I neka je, srećita mi bila!"
"Amin, sine, i ja ti je dala!"
"A da, Hanko, sad da tebe pitam.
Ako Bog da, idem u Kanidžu,
Kazat babu, alajbegu mome,
Sve to što sam učinijo amo.
Do koliko dana i neđelja,
Ja li petnes pošto odem dana,
Kaž mi vadu i koliko svata,
Šta ću, Hanko, rezat na devojku?
Il' ćemo joj graditi kočije,
Il' dovesti jedek za đevojku?"
Hanka vako, pa se nasmijala:

“Moj Mehmede, ka od oči vidu!
Zar nej’ sade voditi Fatimu?
Smiješ li je, sine, ostaviti,
Kada odeš, od murtat vezira,
Da je kudgoj ne utopi, sine?
Kud je žalos, da je obraz crni.”
Mehmed ‘vako govori hanumi:
“Moja Hanko ka i moja majko!
Od sad vodu nemoj govoriti!
Bogu fala, vidim sa očima!
Dobra dosta imaš svakojega.
Da je cijel Budim na Fatimu,
Pa da mi ga dadneš pod tapiju,
Kad bi’ šćijo, znaš da ne bi’ smijo,
Od mog baba Smajil-alajbega,
Poves tvoju bez svatova Fatu.
Da mi car da svoju carevinu,
Što mi potlje hoće carevina,
Kad mi glava sa ramena prođe
Od mog baba Hadži Smajil-age?
Evo, Hanko, da mi reče babo:
‘Vodi, sine, bez svatova Fatu!’
Ja bih prije glavu izgubijo
Nego obraz i namus stopijo.
Znaš, hanuma, šta je s nama bilo,
Kud je Fata opravljena bila,
I ko li je od toga vratijo,
Od tog puta, i šta je š njom bilo.
Da je sa mlom vodim u Kanidžu,
A riječ je, Hanko, hodilica.

Prosto ljudi, no naše đevojke! –
Namah bi mi pjesmu ispjevali:
‘Haj, mašala Hadžića Mehmeda!
Svijet kaže takoga sokola
Nit će biti, niti ga je bilo.
Tu sokola nema ni đavola!
On ne smede svate pokupiti
Od carskoga uštugli vezira.’
E, od toga nema razgovora!”
Ovako mu govorila Hanka:
“Hajde, sine, kako ti je drago.
Za ruho ti na đevojku kažem,
Što ćeš trošit i prosipat zlato,
Moj sokole, za moju Fatimu,
Kad Fatima ima odijela,
Baš od danas do kada je živa,
Da ibrišim konac ne ponovi,
A kamoli stambolsku čatkiju!
Fata, sine, ima za udaje,
Svoga dara četrdes komora;
Sve komore u čohe smotate,
Za pokriće mljetačka kadifa.
Sal vi zdravlja, neće stat do dara.
A Mešine, ka od srca sine,
Za svatove nemo’ pitat Hanku!
Tamo kad ćeš kazat milu babu,
Šta je vamo bilo sa Fatimom,
On će znati šta treba svatova.
Izrad mene, moj milosan sine,
Ako s’ kadar svate pokupiti,

Da nikoga ne zamolim, sine,
Bez Zajima, bez muža mojega,
Sal da njihne istrijebu dvore.
Da dovedeš sto hiljada svata,
Mi smo kadri svate dočekati,
Da ne bide tesno svatovima,
Da ne bide devet na konaku,
Već trojica, neđe četvorica.
Sal kod mene hoću đeverove,
I ako ćeš doves jenđikade,
I vašega svatskog starešinu,
I sa š njime koga mu je milo,
Od jednoga pa i do stotine.
Svata kupi više no što treba!
Mulćim nije što rat biti neće,
Il' sa vama od našeg vezira,
Il' od Petra od Kara Bogdana.
Ne, fala ti, moj milosan sine!
Ja pred dušom bivšeg muža moga,
Para imam i dosta imaća.
Groše što ćeš harčit i dukate
Za kretanje velikije svata,
Račun fata' šta ćeš potrošiti!
Ako Bog da, kad u pohod dođem,
U pohode mojoj jedihnici,
Sva'ski ću ti trošak donijeti,
Za svatove što si potrošijo.
Za tu vadu kad ćeš dolaziti,
Volj' ti, sine, do petnaes dana,
Volj' ti, sine, i do mesec dana,

Volja ti je koliko ti drago.
Ja sam hazur dočekati svatove,
Kako danas, tako do godine."
To izrekla, Hanka polećela,
Među oči zeta poljubila,
Zlatna zmaja u oba obraza,
On kadunu u bijelu ruku.
Kada ruci, i gospostvo njejno,
Pristupila Osman-bajraktaru,
Osman ruku ne dade kaduni:
"Ćut, kaduna, ne griješi duše!
Ne more mi podnijeti, Hanko,
Take Hanke da mi ljubu ruke!"
Odajska se otvoriše vrata,
Uljegoše četiri đevojke.
Na ruke him četiri tevsije,
Na tevsije četres boščaluka.
Pet nabaška nosaše Fatima,
Te hi majci spušti do koljena.
Pa turiše dare pred Mehmeda
Sa četeres boščaluka zlatnih.
Kakvi behu boščaluci zlatni!
U kake su bošče zamotati!
Svaka bošča na pero saš'vena,
Na svakojoj od zlata jabuka.
Na jabukam piše za darove,
Đe ti dari behu komandarski,
Što će biti svatovski glavari.
Mehmed vika Osman-bajraktara:
"E Osmane, donesi bisage,

Od meneviš svile ispletene!
Tvoje nosi sa zekana tvoga,
A te moje sa moga dorina!”
Mlađi odmah sluša starijega.
Poletijo, pa heljbe donijo,
Jedne svoje, druge Mehmedove.
Mehmed uze boščaluke zlatne.
Ono četres dade bajraktaru,
Da hi Osman turi u hegbeta,
Da hi dadne tamo starom babu,
Babo tamo kome njemu drago.
Ono što je do pet boščaluka,
Oni mahsuz behu za Mehmeda:
Jedan beše Hadži Smajil-agi,
Jedan hanki alajbegovici,
Jedan adžu Cifrić Hasanagi,
Jedan strini, ljubi Hasanovoj,
Jedan njemu, gospodaru milu.
Da pričamo što behu darovi!
To pet vredi pet stotin dukata,
Sal Mehmedov bolji od svakoga.
Po njegovoj bošči gledajući,
Ta je bošča od zlata pletena,
Pa na njojzi dva kanata zlatna.
Obadva su od žežena zlata.
Na jednome slika od Fatime,
A na drugom sina hadžijina.
To je davno za njega građeno.
Ondar Mehmed primi boščaluke
Te hi turi u svoje bisage.

Pa se momku poče menjat lice,
Nema para prema darovima.
Ima Osman stotinu dukata,
No to ništa prema tome daru.
Mudre hanke Zajimbegovice:
“Mehimede, moj zlatan ćemere,
Što mijenjaš čehru na obrazu?
Ti nijesi pošo na prositbu,
Sine mili, da prosiš Fatimu,
No ti taka sreća donijela.
Boga dajem tebe i besjedu,
Da si mahsuz došo za Fatimu,
Da s’ donijo na hurč madžarije,
Groš ti dala ne bih poharčiti.
Što će mene tvoje madžarije,
Kad ć’ i moje u tvoj dvorac doći
Čim je Fata za te privenčata?”
“Nemoj tako, Alibegovice!
Ako derman bude od edžela,
Bide duša u Zajima tvoga,
U tvog muža Zajim Alibega,
Pretekne mi glava od vezira,
Moj će babo tvoga muža tražit
Preko carstva, pa ma oklen bilo.
Ti si mlada, mlad je i gazija.
Ako Bog da, Koji more dati,
More doći, porod obroditi.
Pa ja potlje lećet sa šurama
Ka i sivi soko sa krilima!”
Hanka reče: “More, ako Bog da!

Ako zeman ka što kažeš dođe,
Šta je dobra u mog muža bilo,
Sal što ga je vezir oduzeo,
Da od toga polovina dođe,
To bi mlogo mome begu bilo.
Ovo što je da se dadne Fati,
Što ti kaza', to je sve Fatino,
Što je moje materinstvo bilo.
Tu begove mešavine nema."
Mehmed svoju pamet izgubijo
Od tolike klete imovine.
Hanka uze Mehove bisage.
Jedan bisag turi boščaluke,
A u druge lake brašnjenike.
Ne mijesi pite ni kolače,
No him slatke tura gurabije,
Sve od meda i od masla sama.
Onda oni ručak doniješe.
Sad ga hanka Zajimova pita:
"Sad, Mehmede, to nije sramota,
Za tebe je venčata Fatima.
Dovešćemo budimskog imama
Te ti Fatu nićah učiniti.
Budi š njome jedan mesec dana.
Od riječi ništa biti neće.
Kad bi tebe suđen danak bijo,
Oči moje, u rat kod Budima,
Da ne žališ što si poginuo,
Kad si Fati lice obljubijo."
Beži Fata odaji na vrata.

Mehmed svojoj govori punici:
“Fala, Hanko, što mi želju vršiš.
Što se svojoj šćeri ne domišljaš?
Kad bi’ š njome mesec dana bijo,
Da mi potlje suđen danak dođe,
Da se zove udovica Fata,
Da joj namus ide đevojački,
Ja to na se kabuliti neću.
Ni se broji odek ljubit Fatu,
No se broji u Boga nad Jaki,
Kad dobijem mejdan dženeralski,
Kad vezira na dvor ufatimo
I Talu ga damo na sudiju,
Kad veliko polje pod Budimom,
Krvljom, Hanko, polje obojimo,
Sve od krvi konjske i junačke,
I kad Klimu vodu zamutimo,
Kad protoči Klima skraj Budima
Pola s vodom, pola drvljom crnom,
Kad ponese kape i kalpake,
I Petrove šapke sa junaka,
Ko dobije, neka mu Fatime,
Nek je ljubi kad se god probudi.”
Hanki za to suze polećeše.
Mehmed čekmu mače po pendžeru,
Pukoše mu dvije daničkinje
Ka dva groma od oblaka crna,
Osman z dvije gađa merdžankinje.

Kad pukoše (one) sa dvorova,
Sa dvorova Zajim Alibega,

Puške čuo murtatin vezire.
Vezir znaše šta se učinelo.
Zadrhta mu srce u lubinu,
I domuski na prsi nišani,
I na glavi pera Al-Otmana,
Pa zavika među dvoranima:
"Neka, neka, Smajilagić Meha!
Bog mi vera koja slagat neće,
Bez krvi je Meho odves neće,
Bez mrtvije' i bez ranjenije!"

Ode riječ pro Budima grada,
I skočilo i žensko i muško.
Jedno drugom sokacima priča:
"Isprosi se Zajim-bega Fata,
Za Mehmeda alajbegovoga!"
Ondar Mehmed vika na hanumu,
"Viči mlađe, nek konje spremaju!"
Mladi momci konje opremiše,
A momci se hazur učineše.
Odajska se otvoriše vrata.
Kad ulježe Zajimova Fata.
Povi skute, a povi rukave.
Pa prileće gospodaru svome,
Poljubi ga u skut i u ruku,
Pa gazijsku čizmu na Mehmedu,
Pa serdžadu pred muža svojega,
A on Fatu u oba obraza.
Pa otale dva viteza kreću,
Poslušnice luntre u šakama.
Hanke dvije pred njih na avliju.

Kad su bili navrh merdivena,
Kad tu jedna stajaše devojka,
Malo gora beše od Fatime.
Ovako je stala pred Mehmeda,
Ovako mu govori đevojka:
“Mehimede, novi alajbeže!
Srećita ti Zajim-bega Fata!
I sretno ti novo alajbegstvo!
Ovaki je adet u Budimu,
Koja pane ka i što je Fata,
Tek takije mlogo ne zapada,
Da kažemo šta ima Fatima,
Alaj-beže, kad bide sudbina.
Vidiš ono polje prema nama,
I u polje dva sela velika,
Kule česte, ka i da su dvori,
Oba sela po stotinu kuća?
To je s majke na šćerku ostalo.
Vidiš ovu pljacu u Budimu?
Ona nije što je rekla Fata,
To je Zajim Ali-bega bilo,
No ti kažem – njejno materinstvo.
Ova pljaca z desne stran’ sokaka,
Od ovoga što gledamo dvora,
Do onoga što je prema nama
Što je na njem tenećeta žuta,
Što se sjaji kao mesečina –
U dvor onaj sedi ćehajbaša
Što Fatinu gleda imovinu –
I ono je za tebe predato.

Ova soba što je preda nama,
U njoj, momče, nigđe ništa nema
Bez mušeme sa suhijem zlatom."
Mehmed vako besedi đevojci:
"Živa bila, i sreću imala!
Sve kažuješ što je u adetu.
Blago nije groši ni dukati,
Vet je blago što je srcu drago.
Ja sam sinak onog kahrimana
Koji glavu daje za sultana,
I za vatan i za kahrimana,
Za ovako roblje napadeno.
Zdravlja nama i caru našemu!"
Ondar momci niz dvor salećeše.
Na gotove konje pojahaše.

VI

Polećeše dva sokola siva
Ka pro neba danica zvijezda.
Dan za danom, konak za konakom,
Vakat dođe, u Kanidžu sišli.
Haber ode u Kanidžu carsku
Njegovome amidži i babu.
Ko god prvi na muštuluk dođe,
Dadoše mu blago nebrojeno.
Ko god drugi na muštuluk dođe,
Njemu konje daše nejahane,

A trećijem čohu nerezanu.
Hasan-paši Tiru carevome
Haber daše za hadžina sina.
Hasan-paša emer učinijo,
Te z bedema tope isturijo.
Šemluk čine novom alajbegu.
Sad kada je Mehmed doletijo
Sa Osmanom tankim bajraktarom,
Od viteza konja odsjedoše.
Kavadari konje prifatiše.
Momka oba uz dvor polećeše,
Đeno sedi hadži Smajil-aga,
Prvi Osman pa za njim Mehmede.
Osman selam turski naturijo,
Dvije age selam prifatiše.
Osman savi ruke i rukave,
Obojici ruku poljubijo,
A oni mu hoždeldije daju,
Hoždeldije i safađeldije.
Kod sebe mu mesto načiniše.
"Sed', Osmane, naša krila zlatna!"
Osman sede, a Mehmed prilete.
Baba ljubi u skut i u ruku,
I amidži Cifrić Hasan-agu.
Izmače se, pa hi dvorit stade,
Sivi soko preložijo ruke
Prema svoga baba i amidže.
Sad mu babo hoždeldiju daje,
I pita ga za mir i za zdravlje.
"Kako, sine, do Budima side?

Jesi li se, sine, napatijo
Kod našega dobrog prijatelja,
U Budimu uštugli vezira?"
"Nijesam se, babo, napatijo.
Radi mene, nikad u vijeku
Bolji ićram nisam dočekao,
No kod onog uštuglije carskog.
I odmah mi mandat preturijo,
I dobro me za tebe upito,
I za tebe i amidžu Hasa,
I mahsuz ti selam opravijo:
Ako mogneš kako pa ikako
Da otideš u Budim veziru
Radi gosta jedan mesec dana."
"Fala paši i njegovu šanu,
Što je pito i selam spremijo!
Moj Mehmede, moj obrazu svetli,
Kako ti se sviđe u Budimu?
Ti nijesi prije silazijo.
Jesi li se čemu začudijo?"
"O moj babo, hadži Smajil-aga,
Šeher dobar, što nema karara,
Ni čemu se začudijo nisam.
Što mi reče: 'Hajde do Budima,
Do našega dobrog prijatelja.' –
Počem tuna prijateljstvo nađe?
O moj babo, Hadži Smajil-aga!
Kad sam došo na široku Klimu,
Na široku Klimu sprem Budimu,
Naiđosmo na čekme-ćupriju.

Beše jako ogranulo sunce
vrhovima i po planinama.
Naljegosmo preko polja ravna,
Pa smo čudno čudo sagledali:
Izbi, babo, srebrena kočija,
I pod njome dvanes bedevija,
Cipcijele čohom pokrivene
Odvrh glave do zelene trave.
Pred kočije na ata jednoga,
Na jednoga ata alatasta,
Izbi jedan delibaša carski,
Silna sila što nije karara.
Malo gori beše od serdara;
Onakoga i brka i oka,
Čehre strašne, a čela široka.
I na njemu ‘djela janjičarska,
I na njega i konja njegova.
Samo kalpak beše nad očima,
I na kalpak zlatno pero piše,
Starešina na stotinu ljudi.
Pored njega pedeset delija
Na pedeset šamski’ bedevija.
Silne behu, klete, džinovite,
I na njima takumovi, babo!
Janjičarska sedla sahtijanska.
Uz rame him džide prislonjene,
A na bedre crvene čakšire,
I na pleći gunje janjičarske,
I jednake iza kuka ćorde.
Ja zavikah bajraktaru mome:

‘Bajraktare, moj premijo brate!
Dobre li su šikali kočije,
Što hi dobre vuču bedevije!
Dobre li su carske sve delije,
Što pored njeg idu us kočije,
A najbolji njihan starešina!’
To je, babo, sila nad silama.
‘O Osmane, bi li mogo znati
Šta je ono njima u kočije?
Il’ su paše ili su veziri,
Il’ haremi paša i vezira?’
‘Meho, ne znam, mojega mi dina!’
Pa naprijed konje poterasmo.
Kad nas piska srete is kočija;
Pišti, babo, ka pod kamen guja.
Piska stoji, do neba se čuje.
I uz pisku ove reči viče:
‘E Budimu, vatrom izgorijo!
I vezira cigan pogubijo!
Što u crno zavi po Budimu,
Što razdvoji i milo i drago,
A pogubi glave gazalijske!
Neke žive u Dunav pobaca,
Neke turi pod svoje dželate,
Neke hi je surgun učinijo
U Bagdatu, u trećemu carstvu,
Kako nigda kuću viđet neće.
Sad u roblje udarijo ruku.
Robi vezir gazijske devojke;
Roblje robi, sprema u dušmane;

Vjeru tursku daje za nevjeru.
Ta je zulum toliko godina,
Pa nemade nigđe kahrimana
Da odnese mahzar kod sultana,
Da spriječi zulum od dušmana.
Lijep dinu, moja rano ljuta,
A imanu, srce izvađeno!
Turska vero, jadi do vijeka!
Moja majka, sinja kukavica,
Đe ostade biz nigđe nikoga,
Kod njejnoga dobra svakojega;
Mene jednu, pa ni mene jednu,
A muža joj davno surisali!'
Roditelju, kad razumjeh reči,
Živo mi je srce zaigralo,
Klepnuše mi toke na prsima,
I mloge me misli pritiskoše:
'Je l' istina da to vezir gradi?'
Pa ne mogoh vjerovati, babo,
Jer si mi ga prijatelja kazo,
Što takoga dobijao n'jesi.
Priđoh s konjem, turski selam vika'.
Ne šćeše mi, babo, prifatiti.
Delibaša ne okreće glavu,
Niti k mene, niti ka Osmanu.
Ja njihova starešinu pita':
'Bolan bijo, mlad janjičar-aga!
Šta je ova piska u kočije?
Al' je vila, al' je guja ljuta,
Al' od Boga naka utvorica?

Kakav li je zulum u kočije,
Što ga vodu na silu delije?'
Be, moj babo, vidi delibaše!
Odmah na me hamlet učinijo,
Poče ruku turat na gršnicu,
Pa mi vaku reče lakrdiju:
'Sikter otle, pijana delijo!
Il' si mahnit, ili si prepijo,
Il' te babo luda podnivijo?
Teraj konja, vuci kabanicu,
Nemoj mlogo pričat besposlicu!
Odmah će te rusa glava proći!'
Da Osmana ne bi bajraktara,
Ja se hotah posvaditi š njime;
Ni bih toga roba propuštijo
Da otide u dušmanske ruke,
Što me ne bi razminula glava."
Kad alajbeg čuo Mehimeda
Te mu taki zulum njihov kaza,
Iz nosa mu jugovina puhnu,
A iz čela kiša udarila.
Sklamnuše mu dvije viličine,
Ka na moru morske kajičine.
Na četvoro razdvoijo bradu,
Poče gledat više sebe ćordu,
A ovako zađe besjediti:
"Kurvin sine, kurva te rodila!
A vamo se dičiš u mehanu
Kako ne znaš što se mejdan deli,
I kako te čemu ne učismo!

Što će mejdan prema ženskoj glavi?
Crn ti obraz Bogu na divanu,
Ka što ti je danas na mejdanu!
Prepade l' se, kurva te rodila,
Od njihovo pedeset delija
I jednoga njihnog starešine?
A kako ćeš sutra na dušmane,
Na dušmane među logorima?
Pa baš pušta curu zarobljenu!
Odvedoše careve delije,
I ti ne smje odbranit đevojku!"
"Ne smjeh, babo, od tebe staroga,
Jer si mene reko na pohodu:
'Hajde, sine, hajirli ti bilo!
Gledaj tamo bez belaja proći!
Nemoj čamat i vrni se amo!'"
"Mehimede, rodila te kurva!
Belaj drugo, a drugo je namus,
A drugo je tako napadanje,
Da propuštaš cure zarobljene!
Pa š čim, kučko, u Budimu side
I pokori pred vezira glavu?
Crn ti mandat, crno alajbegstvo,
Beli š njime sporovati nećeš!"
Pa hadžija baš ko vatra živa,
Bi rekao i bi se zakleo
Da mu nema ni trides godina.
Š čivije mu planu adžemkinja.
Bog da znaše, izgubit ga hćaše,
I tu mlados u zemlju srušiti.

Osman skoči, grli alajbega:
“Šta to činiš? Jesi l’ poludijo?
E, to nije kako Meho priča,
No te sindrak kuša na odaju.
Da koja je djela učinijo,
Da ga ne bi za ta djela karo.
To je bilo ka što Meho priča,
Al’ je Mehmed babovo dijete,
On je na njih hudžum učinijo,
Delibaše glavu pogubijo.
Ja mu malo bijo od pomoći,
Udarismo u delije ruku.
Polovinu (s) glavam rastavismo,
Polovina ode bez pameti.
Tvoj je Mehmed naldžak izvadijo,
Te prekide gajtan na kočiju.
Čoha pade, kočija ostade.
Kad obadva pogledasmo, babo,
U kočiji sedaše đevojka
Ka planinska vila belogorka.
Pa od jada njejnih velikije
Z desne strane kosu očupala,
A niz obraz kožu poderala,
Vrane svoje oči zatvorila.
Poznadosmo d’ ‘e od soja dobra,
Iako su na njoj odijela
Crna, mrka, bojom obojena.
Pa je pita tvoj sindrak Mehmede:
‘Curo mlada, svrh tvoije jada!
Čija li si? Kako ti je ime?

Kojeg li si soja i odžaka?
Koja te je podnivila majka?'
Moj hadžija, mišljaše devojka
Da sa š njome govore delije.
Nit otvara svoje oči vrane,
Z dvije ruke za čelo se drži,
A sve tuži i narica reči.
Ovako je Mehu besedila:
'Sikter otle, carski murtatine!
Vi ste svaki izdajice carske,
Kad činite hizmet izdajici;
Carski namus i vjeru lomite,
I vodite vjere za nevjere,
Što nam dinu podnijet ne more.'
Tvoj Mehmed je njojzi besedijo:
'Zlato milo iz sred srca moga!
Ja nijesam careva delija,
No sam, curo, dalnji jabandžija.'
Kad devojka razabra besjede,
Ondar svoje oči otvorila.
Nije fajda ni za mene pričat,
A kamoli za Mehmeda tvoga!
Prekide nas oba sa očima,
Baš ka momka sablja otrovata.
Taka beše od gosposkog soja!
Ak', alajbeg, u sudbini dođe,
Te je vidiš za Mehmeda tvoga,
Pa ćeš viđet je li to istina.
Onda pozna đe smo jabandžije,
I viđela šta smo učineli,

Đe smo njejno ropstvo spriječili,
Od delija ga'ret učinjeli.
Jeknu mlada, tvome sinu kaza:
'Srce, oči, momče na dorata!
Ja sam šćerka najboljeg odžaka,
Ja Fatima Zajim Ali-bega.
To je prvi odžak u Budimu,
Od nas se je Budim osnovao.'
Pa kad stade jade jadovati:
Kad je bila od dvije godine,
Ferman njima došo od Otmana,
I u njemu hajir-dova carska:
'Dobro ste mi namus održali,
Skoro otet Budim od dušmana.
Sad sam vama, age, odredijo,
Da u Budim opravim vezira,
I sa š njime vojnog komandara,
Komandara pašu janjičara,
Sa š njim vojske pedeset hiljada
I pedeset bojnije' topova,
Da utvrdim Budim od dušmana.
Vezir 'oće s vama upravljati,
Vezir s vama i mojim zemljama,
Paša vojni sa njegovom vojskom,
Pod upravom mojega vezira,
Da zaštiti i vas i Krajinu,
Da vam teret skine od dušmana.'
Kad su čuli za metanet, adžo,
'Moj ga babo Zajim preučijo,
Pokupijo age i begove,

Tu stotinu aga i begova,
Te him carski ferman preučijo.
I na tome šućur učinili.
Srce moje, pošli u sretanje,
Age, bezi što su po izboru,
Koji nosu careve čelenke,
I na ate rahte pozlaćene.
Uzeli su četir muderisa,
Četiri sta softi iz medresa,
Na softama čantre o ramena,
I u njima Kur'an, knjiga Božja.
Na dva dana jandal od Budima,
Tu su sreli careva vezira,
I pred njim se age poklonile,
Rad fermana skutu pristupili.
Muderisi dovu zaučili,
Oni dovu, a svi Turci amin.
I đečica, ne bi l' kabul bilo,
Da se hajirom vezir k nama dođe,
Za dva dana učili Kur'ana.
U dvor smo ga stanom nastanili,
Sve na čohu i na čisto zlato.
Za godinu išli na čestidbu,
Jabandžijo, ka i pred vezira,
A da carske adalete vidu.
A Budim je u jednome gradu,
Vojska c'jela njemu pod komandu.
Svakom agi i begu carevu,
Uzeo mu ime i prezime,
Od kojeg je soja i plemena.

I vidijo koji zemlje brani,
Vatan carski i obraz sultanski.
Glave daju, zemlje ne puštaju.
Na četiri mesta na Budimu,
Na svakoju na izlaz kapiju,
Načinijo straže i čardake.
Postavijo straže janjičarske,
I nad njima njihne starešine.
Starešinam emer učinijo,
Svakog dana i cijele noći,
Ko god šćene uljeć il' izići,
Da ga straže vide i pretresu,
Da ne nosi pismo il' mahzara.
Kad je take zapte udarijo,
Ondar oni što su drugi bili,
Na vezirski emer pristanuli,
Kako hoće da sve more radit,
On je one u dvor uturijo,
Na sadatu, na svojoj kapiji,
Tu je silan čardak načinijo,
I u njemu dvadeset dželata,
Glave crne a zubi bijeli,
I nad njima crnog dželatbašu.
Ovaki mu emer učinijo:
'Ko god šćene uljeć kod vezira,
Pitajte ga, šta će i kako će!
Ako rekne da za nečim tuži,
Posec'te ga i đovdu bacite,
U Dunav ga leden utopite!
Oni drugi što kod mene dođu,

Pitajte hi šta će kod vezira!
Ako reknu: ‘Hoćemo k veziru,
Da sedimo i konuštišemo.’ –
Svežite ga i uhapsite ga!
Ja ću znati šta ću š njim raditi.’
Kad je taki zulum učinijo,
Pedeset hi turi pod dželata,
A pedeset žive povezao,
O grlo him kamen objesijo,
Žive hi je u Dunav bačijo,
Da ispada duša na mukama.
Ono što je u dvore ostalo,
Te ne smjelo ni tamo ni amo,
One z dvora noćom pokupijo,
Svakog noćom surgun učinijo,
U Bagdatu, u trećemu carstvu,
Kako nikad kuću viđet neće.
I moga je surisao baba.
Ja ostala luda iza baba.
Majka me je krijući nivila,
Nije znala da ko znade za me.
Kad je moga surisao baba,
Ja sam bila od četiri ljeta;
I taj murtat kako sedi tuna,
Sad se puni petnesta godina,
Mene crnoj devetnaes ravno.
Vidoše me budimske devojke
I budimske udovice hanke,
Što je vezir dvore zacrnijo,
Ka i moga Zajim Ali-bega.

Ne znadoše, no me pofališe:
‘Što je Fata Zajim Ali-bega,
Što je take ni u gori nema,
Ni u gori belogorke vile,
A kamoli da je rodi majka!’
Murtat vezir za me razumijo,
I za mene prosce opravijo,
Budimlije izdajice carske,
Da ja uzmem dušmanina moga.
Prosce sam mu sikter učinila:
‘Sikter otle, izdajice carske!
Ja uzeti dušmanina neću,
Da će nebo na zemlju panuti!’
I vezir se naljutijo na me.
Jučera je mene porobijo,
I jutros me sprema z delijama
Za nekoga do Kara Bogdana,
Za nekaka Petra Dženerala.’
Kada Mehmed razumi besjede,
Njemu reče Zajimova Fata:
‘Zlatno zmajče, ti čije si dete?
Od kojeg si mesta i odžaka?
Zlatni zmaje, i od kojeg baba?
I kako je tvoje ime zlatno?’
On se kazo: ‚Hadžiću Mehmede,
Mijo sinak Smajil-alajbega,
Ako si ga čula ja raznala.’
‚Dobro znadem, kazala mi majka:
‘Ta’ je prvi odžak Smajil-age,
Ta’ j’ gazija z Bosne ključanica,

I odrasti, adiđar Fatima,
Da te dadnem za hadžina sina!
Neka ode vila za sokola,
Nek se odžak sprem' odžaka nađe,
Nek se odžak snuje i osniva!'
Moj hadžija, Mehmed Fatu pita:
'Bi l' m' uzela da mi bideš ljuba?
Vidiš li me, begenišeš li me?
Ne, Fatima, po ovom slučaju,
Što te vezir robi i opravlja,
No da ti je u Budimu babo,
Po viđenju i svetskom pričanju?'
Fata reče tvome Mehimedu:
'Uzela bih tebe, Mehmedaga,
Da je sedam puta umirati,
Da je kabil pa opet živeti,
Osmi put bi' tebe ljuba bila!
Tek ti, srce, trebovati neću,
Sad će tebe razminuti glava.
Ti će mene jadi zadesiti,
Da te jade vidim povrh jada,
Tvoja mlados da se stopi bujna.
Bez ako ćeš da ti bidem ljuba,
Tur' na dora, beži ka Kanidži!
Ako da Bog da kod baba dođeš,
Te nas babo spasi od vezira,
A drugčije nikad do vijeka.'
Molila ga i vika mu Fata.
To kod tvoga ne prijonu sina.
'Od tog, Fato, razgovora nema.

Ja sam jedan u mojega baba
I amidže Cifrića Hasana.
Ne ženim se potkrijući babo,
Bez ako ćeš da te vrnem majci,
Pa i opet da pitamo majku,
Da te dadne da mi bideš ljuba.'"
Jedva ondar Osman-bajraktare
Posadijo starog alajbega.
Sve slušaše, a sablju držaše.
Najzad Osman reče alajbegu:
"To je, stari, duga muhamela,
No da tebi ponakraće pričam.
Dečko Fatu uze na dorata.
'Ti, Osmane, naša zlatna krila,
Ti okreni šikali kočije,
A otete sveži bedevije,
Za mlom tragom hajde ka Budimu!
Ja odnijeh Fatu Zajimovu.'
Ja poslušah tvoga jedihnika,
Sveza' hata, sveza' bedevije.
Mehmed ode i odnese Fatu.
Tamo ga je susrela hanuma.
Da je u čas nije ugrabijo,
Šćela se je z dvora salomiti.
On je znao dok je ustavijo,
I tamo ga dočekala Hanka.
Kazo šta je učinijo amo.
Ona ga je Bogom zakumila:
'Što ne nosi Fatu u Kanidžu,
No dovede da izgubiš glavu?'

On joj kaz'o ko što je i Fati.
'U nad Boga, a u zdravlje baba,
Ništa Fati tvojoj biti neće!
Fata mi se tvoja poklonila.
Ja je primam da mi bide ljuba,
Ako si ti za Fatimu razi.
Nemoj reći đe je zatočena,
Udaji je kome ti je drago!
Serbez drži dvore otvorene!
Tvoju Fatu vezir dirat neće.'
Dala mu je i čestitala je.
U to dognah šikali kočije.
U podrum hi begov uterasmo,
I oba se malo odmorismo,
I viteze konje pojahasmo,
I u sadat odosmo k veziru.
Nit imaše preke ni dželata,
Ni tvom sinu na dvor zastavljanje.
Ja ostado' provadat hajvane,
I sve slušam šta će gore biti,
Da ti sinu bidem od pomoći.
Vezir ga je dobro dočekao.
Pričo ti je, mandat preturijo,
I tvom sinu hajir-dovu dao.
Mehmed sišo, konje pojahali,
Pošetali pljacom od Budima,
Našli dvorac haćim-efendije.
Da ti pričam šta je gore bilo,
Ako Bog da, imaće vremena.
Gore ti je uzo nićahnamu,

I eto je u njedrima sinu.
Došli opet, vratili se Hanki,
Na dvorove njene prenoćili.
Da ti pričam šta u dvor imaše,
I što li je zinet u avliji,
U avliji, pa uz merdivene,
Pa ćoškove, čim su okićeni,
Merdiveni š čim su pokovani,
Kakva him je duvar od avlije,
A kaka su vrata od kapije!
Kad smo potlje viđeli Fatimu,
Njejnu majku Alibegovicu,
I na njima biser i dževahir,
I na glave zlatne okovice,
A niz prsi zlatne ogrlice,
U odaji biser i dževahir,
Šta smo pili i šta li smo jeli,
I na čem smo sanak preturili!
San zaspali i rano se digli,
I svakoji ićram podnijeli.
Jela, pila bilo izobila.
Za Fatimu nišan preturili.
Pita Mehmed Alibegovicu:
'Kolko ćemo odaljiti vadu
Pošto odem, jal' neđelju dana,
Jal' nedelju, jal' petnaes, hanko,
Ili mesec ili i dva dana?
Kake ću ti porezat haljine,
Ja jedihnik tvojoj jedinici?
Il' ću za nju dovesti kočije

I u njima jenđikade mlade,
Il' jedeke za tvoju đevojku?'
Ona rekla: 'Sve kako ti drago!'
Za svatove da upita tebe:
'Kad mu kažeš šta je bilo amo,
On će znati kolko će kupiti.
Izrad mene, stotinu hiljada.
A pred dušom Zajim-bega moga,
U Budim je hiljadu dvorova,
Sve Zajima od roda jednoga –
Neđe bezi, neđe udovice,
Neđe luda majka i đečica –
Kojijem je vezir učinijo,
Mili sine, ka i mene mladoj.
Sa svatima dosaditi neću,
Ni svatima težak konak gradit.
Niđe devet ne dam na konaku,
Bez trojica, neđe četvorica.
Držaću hi za neđelju dana,
Adiđar ti natovarit Fatu;
I njezino četrdes komora,
Venedničkom čohom zamotane,
A mljetačkom dibom pokrivene.'
Za ruho mu nije dala Hanka
Da on reže ruho na Fatimu:
'Fata ima od današnjeg dana,
Mili sine, za vijeka njejna,
Da oblači kate povrh kata,
A da nosi zlato povrh kata.
Samo zdravlje i vijek, Mešine,

Tebe, sine, i mojoj Fatimi,
Mene, sine, ka i tvojoj majci,
I tvom babu i adžu Hasanu!
Svijeto vi obraz ostanuo,
Učinjeli što ste naumili,
Dušmani vi pod nogama bili!
Nemojte se, sine, prepanuti
Za svatove što ćeš potrošiti!
Račun vodi, harči madžarije!
Ako Bog da, kad bude sudbina,
Pa kad dođem u pohodaj šćerki,
Svatski ću ti trošak donijeti,
Fata ima dosta materinstva,
Sem babova dobra svakojega.'
Moj alajbeg, da ti Osman priča,
Šta je odžak, a šta je gospoda,
Što je hanka Alibegovica,
Šta je samo njejno u Budimu,
Što je hanum' Alibegovice,
Osim što je Ali-bega bilo,
Što je danas vezir oduzeo,
Da dovedeš četiri ćatiba,
Da ti pričam za petnaes dana,
Ne bih mogo, beže, opričati,
Ni ćatibi mogli napisati.
Sal nek sretno i hajirli bude!
Kad se hankom z darom preturismo,
Dala nam je četres boščaluka,
Za svatskije četres starešina,
Mahsuz tebe i Mehmedu tvome:

Jedan tebe, jedan tvojoj ljubi,
Jedan tvome bratu Hasan-agi,
Jedan hanki Hasanaginici.
Viđećeš hi, preda te će doći.
Imaš, dedo, stotinu godina,
Vidijo si svašta i svačega,
A takije ni čuo nijesi.
To pet vredi pestotina rušpa,
Osim drugo četr'es' boščaluka.
Kad turismo dare u bisage,
Poče nam se lice mijenjati.
U nas para nema sprema dara,
Jer nijesmo pošli na prosidbu,
Bez da putni hašluk provedemo.
Mudra hanka, tri je našla jada!
Bir viđela, bir se osjetila,
Pa Mešinu tvome besjedila:
'Mijo zete, ne mijenjaj lice!
Ti nijesi došo na prosidbu,
Niti te je opravijo babo,
Il' za Fatku ili drugu kakvu,
Bez si trošak uzo za Budima,
Dokle dođeš i natrag se vrneš.
Ova ti je prva riječ moja:
Baš da si mi mahsuz u Budimu
Da isprosiš Zajimovu Fatu,
Ne bi o'đe groša potrošijo.
Što bi mene, mijo sine, kćele
Madžarije il' dukati žuti,
Kad ć' i ovo u tvoj dvorac doći?'

Tvoj je sinak reko begovici:
'Nemoj tako zboriti, kaduno!
Neće biti ka što misliš mlada,
No će biti što Bog dade Jaki.
Bog će dati i sreća don'jeti,
More dati derman od edžela.
U nad Boga a u zdravlje baba,
A bide živ Zajim Ali-bego,
More njega naći Smajil-aga,
Sa pomoćom cara Al-Otmana;
Kad budemo učinili čare,
Nadvladali murtata vezira,
Bega tvoga doves' u Budimu
A ti mlada i dobra kaduna,
Pa sa tobom porod obroditi,
I ja nove imati šureve,
Pa s moijem letet šurevima
ka i sivi soko sa krilima!'
'Mijo sine, amin, ako Bog da,
I to bilo i mi dočekali!
Ja ti dajem moje materinstvo,
A ne diram, sine, imovinu,
Imovinu mojeg Zajim-bega.
Sal što mu je vezir oduzeo,
Da bi od tog došla polovina,
On bi svašta imo i svačega!'
Pa da više reči prekratimo.
Moj hadžija, evo ti darova,
A evo ti mandat i beglerstvo,
A evo ti snaha za sindraka.

Samo snaha nije badihava.
Ja ti kažem, Smajil-alajbeže,
Nijesi se stari izrodijo,
No si dobrog zmaja obrodijo!
Od njega se zasramiti nećeš,
Ni pred Bogom na rasat mejdanu,
Ni pred carom, ni kakim divanom."
Ondar skoči Hadži Smajil-aga,
Pa raširi ruke obadvije,
Pa zagrli jedihnika svoga.
Poljubi ga među oči vrane
Đe se sivi sokolovi ljube,
Pa zavika: "Haj' aferim sine,
Kad si obraz sv'jetli očuvao!
Sada, sine, brige imat nemoj!
Uzmi, sine, Osman-bajraktara,
Šetaj š njime kud je tebe drago!
Poj jarane, dovodi ahbabe
Po kafama i po mehanama,
Amo nemoj okretati glavu!
Sad ja viđoh da sad imam sina,
I ostadoh srca napunjena.
Zdravlja tebe i tvojemu babu,
I Cifriću adži Hasan-agi,
Ravnoj Bosni i Unđurovini,
Zlatnom krilu i našoj Krajini!
Ja ću znati šta ću sad raditi,
I Kake ću knjige rasturiti,
I kako ću podizat Krajinu.
Za ta' svetli obraz sina moga

Ja ne žalim pare ni dukate,
Pa ni svoju sa dva rama glavu,
Niti moju, niti brata moga;
U nad Boga da želju svršimo,
Da tu vilu vidim za sokola;
Tog vezira, dušmanina svoga,
Da ga vidim šta ć' od njega radit!"
Mehmed svoje toke raspučijo.
Mandat Meho pred njega turijo.
Knjigu šarnu budimskog vezira,
Babovoga prvog prijatelja.
Babu svome Mehmed govorijo:
"Da vi'š, babo, prijatelja tvoga!
Ova karta za tebe poslata
Od vezira do Kara Bogdana.
Darivo je Fatu za bratimstvo,
Darivo je Petru Dženeralu,
Da je ljubi kad se god probudi.
A ni na to da ga ne ostavi,
No da skoro obdaruje pobra,
Z dvije glave od dva alajbega
S tvojom, babo, i brata Hasana,
I sa trećom od vašega sina.
Pa u karti vako vezir kaže:
'Ako Bog da, mili pobratime,
Ako Bog da, kad do toga dođem,
Te ti glave spremim za darove,
Odmah će ti za tim Bosna doći,
Da na Bosnu turiš komandarstvo.
Budim ću ti pređe uručiti,

Pređe, pobro, no što spremim glave.’
Eto viđi prijatelja tvoga!”
Smajil sinu reče alajbeže:
“Sad ja, sine, viđo’ i razviđo’,
Ha je u din ruku udarijo,
I odžake tolke pogasijo!
Ja sad vidim šta bi sa mlom bilo.
Bog će dati, to ćemo gledati.”
Sad Osmana zagrlijo svoga.
“Moj Osmane, moj obrazu svetli!
Pito sam te nekoliko puta:
‘Ho’ li, sine, da te oženimo?’
Nijesi mi dao pomenuti!
Sad ti, sine, po gotovu dođe
Sa ovijem našima svatima.
Kad našega sina oženimo,
Tražiću ti curu u Budimu,
Koju rekne Alibegovica,
Ka Fatimu što je sinu dala.
Onom ću te curom oženiti,
Mijo sine, za života moga.
U nad Boga ištem, ako Bog da,
Davo sam ti sedam-osam puta,
Da t’ oženim, polu imovine.
Ti nijesi šćijo imovinu,
No je štitiš za sindraka moga.
Sad kad bide, u nad Boga jaka,
Dosta, sine, i tebe i njemu,
Tebe moje, njemu Fatimino,
A Hasanu ima Hasanovo;

Ako redom bude umirati,
To će isto naše ostanuti.
Ni s tijem ti dobro vratit, sine,
Vratit neću, niti mogu platit."

Osman starcu ruku poljubijo,
Oba momka odaji na vrata.
Stari dare uze preda sebe,
Te hi stade stari razdvajati,
Četres bošči, četres boščaluka.
Trides turi za trideset svoje,
Za trideset svojih buljukbaša.
Jedan turi za Hrnju serdara,
Za cijele vojske komandara.
Jedan dobar ostavi Halilu,
Što će đever biti už đevojku.
Jedan dobar ostavijo Talu,
Jer bez toga ne koleće Tale.
Jedan s Like ličkom Mustajbegu.
Šes drugije na šes bajraktara,
Što su krila cijele Krajine.
U to njemu karakšam dođe.
Akšam klanja Hasan i hadžija,
I njihove obije kadune,
Te kadune da rode junake.
Majka mlada Hadžića Mehmeda,
Oko njega vijek proturila,
Mlada beše ka i gorska vila.
Šućur čini, a ne žali sina,
U koje ga opravlja svatove
Na krvava djela i mejdane,

No letaše i pesmu pevaše,
I u pesmi reči narecaše:
“Bogu šućur kad mi dade sina
Što namnože carstvo Al-Otmana,
Što pomaže svakog kahrimana,
Što uzima roblje od dušmana!
Svijetal mu obraz i desnica,
I njegova ostra posjeklica!
Učinijo štogoj naumijo!
Ja ne žalim izgubiti sina,
Sal da stopim carskog murtatina,
Da ne daje zemlje dušmanima.”
A Smajil joj aferime daje.
“Haj’ aferim, Ismihan-kaduno!
Vidijo sam tvoju gospoštinju,
Mlados tvoju prema mene starom.
Dobar si mi hizmet učinila!
Bog ti dao, i rodila sina!
Take hanke rađaju junake,
Što ne višiš mlados od staroga.”
Ondar stiže gosposka večera.
Večeraše, mrve pobrisaše,
Pa pospaše, noćcu boraviše.
Kad je sahat pred zoricu bilo,
Sad gazija hadži Smajil-aga,
On Omera viče bajraktara
Sa čardaka na svoje dvorove.
Kad je mlađi došo kod starijeg,
Ruci pođe, izmače se dvorit.
“Sine mili, Omer-bajraktare,

Na mene se dva veselja grade.
Sinu novo došo alajbegstvo,
I neka je, ima i na koga!
Kavgali se curom oženijo,
Što su na nju do dva zatočištva.
Jedno, sine, Petra od Bogdana,
Drugo, sine, Budimskog vezira.
Sad će samnut i granuti sunce,
Navaliće čestidbina na me.
Nemoj mene obraz ocrniti!
Sad poviči četrdes sejmena!
Ti si na nji', sine, starešina.
Otvor ključe od podruma moga,
Od onoga što j' u njega pivo,
U kojeg je na hardove vino,
I rakija ljuta pokraj vina!
Rastur tvoje na redu sejmene,
Ko će sretat, a ko će pratiti,
A ko će hi na dvoru stimati.
Barem mesec ili više dana
Kod mene će dolaziti age,
Čestitat mi sinu alajbegstvo,
A ja pričat, đe se oženijo.
Hizmet čini, ne okreći glavu!
Piva harči i toči svakoja!
Nemoj gledat šta će ostanuti!
Ak' u život bide Smajil-aga,
Za svadbu ću drugo nabaviti."
On Omera vrnu na čardaku,
Pa svojega zovnu kavadara,

Što sa tabljom i topima sudi.
Huseinu reče na odaju:
“Sad iziđi na grad, na kapiju,
Te opali dva topa velika,
Koji haber od veselja daju,
Koje znade serhat i Krajina,
Što s’ od rata, što su od veselja!
Nek svak znade da ja ženim sina!
Neka age na polaze dođu!
Da hi dobro, sine, dočekamo!”

Kad je taki emer učinijo,
Omer ode među sejmenima.
Njima reče šta je stari reko,
Pa prskoše na četiri strane.
Sa avlije vrata otvoriše.
Iz podruma pića povadiše.
Svaku sobu u dvor potpuniše.
Rasturiše čaše i bardake,
I od srebra srmali bukale.
Svaka soba jednaki hastali,
A jednake čaše i bardaci.
Razna pića pred svakog jednaka,
I stolovi pod age careve.
Dok dvorove hazur učinješe,
Sa bedema topi zapucaše;
Glas dodali do svakoga kraja,
Jeka ode povrh zemlje crne.
Tope čuše baše i bimbaše
U Kanidžu i oko Kanidže.
Za topove šućur učineše:

“Blagoš, došo Mehmed iz Budima,
I na sebe mandat preturijo,
I svojega obradovo baba
I cijelu serhat i Krajinu!”
Šućur ode od grada do grada,
Na grad svaki i svaku palanku,
Neđe s topom, neđe s kumbarama –
Jedno drugom haber učinelo.
Veselje se na svaki kraj gradi,
Ka da svaki svoga ženi sina,
Ili ženi, il’ udaje šćerku,
Ili svoje sunećaje čedo.

Tadar sreća beše u turaka,
te hajaše jedno za drugijem.
Hajanje je dobro vojevanje,
I na svakoj strani prodiranje,
Odoše se age opremati,
Na čestidbu Hadži Smajil-agi.
Ko je bliži pješe na nogama,
Ko je dalje na konja svojega.
Ko najprvi na čestidbu dođe?
Najprvi je Hasan-paša Tiro,
Š njegovije pedeset delija.
U begove ukrcaše dvore.
Selam dade paša Smajil-agi
I gaziji Cifrić Hasan-agi,
I čestidbu za dolazak sina,
Đe je zdravo došlo iz Budima,
I dobijo alajbegstvo na se.
Šemluk ide, a pije se vino,

I rakija triput prepečena.
Smajil-aga paši govorijo:
“Zlatni paša, carevo koljeno,
Za sina sam curu isprosijo!”
Pa mu kaza koju i kakoju.
“Ti si, paša, ključanica naša.
Da mi, paša, bideš od pomoći!”
Paša reče Hadži Smajil-agi:
“Što, hadžija, zboriš lakrdije?
Bogu šućur kad si ga rodijo
I taki je uspjeh učinijo!
Ja ne žalim za njeg poginuti
Sa dvanaes hiljada vojnika,
Vojske carske, braće janjičara.
Prvi ću ti u svatove poći,
Ako Bog da, kad je tebe drago.”
On ga svojom rukom zagrlijo.
Paši reče:”Haj, gazijo carska!”
Ondar Hasan-pašu ispratiše,
Pa ostale baše navališe,
Iz Kanidže, grada bijeloga.
Najprva su dva dizdara carska,
Pa za njima četiri ajana.
Svaki svoga vodi bajraktara.
Uspeše se na dvor Smajil-agi.
Selam daše, pa se zagrliše,
Posjedaše jedan kod drugoga.
Smajil-agi čestidbine daju,
I on njima: “Dobro, age, fala!
Na mene su dvije čestidbine:

Na mojega sina alajbegstvo,
A druga je, curu isprosijo,
Iz Budima Fatu Zajimovu.
Teke, braćo, kavgali Fatima,
Na njojzi su do dva zatočnika,
Jedno Petar od Kara Bogdana,
Drugo carev vezir od Budima,
Što je carev Budim razorijo."
Sve him kaza vakisuna redom,
Šta je s Fatom Zajimovom bilo
I šta je š njom Mehmed učinijo.
"Pa sad braćo, četiri ajana,
I vi, braćo, dva dizdara carska,
Prema tome da me pomožete!
Kada ja šćenem kupiti svatove,
Hoćete li žalit poginuti
Radi mene starog ihtijara,
U potrebu svega muslimana,
Radi šana sjajnog Sulejmana,
Da bismo li tome našli čare
I veziru na kraj iskočili?
Da vidite kako murtat radi!
S carskom zemljom nudi dušmanina,
Gotovo je Budim uručiti.
Za Budimom Bosna čamat neće.
A znate li, kad bi tako bilo,
Đe cijela pade carevina?"
Rekoše mu carevi ajani:
"Alaj-beže, carsko ogledalo,
Ti to znadeš da nas i ne pitaš:

Đe smo onda jemin učinjeli,
Dokle od nas traje pojednoga,
Za našega cara padišaha,
I za našu otadžbinu c'jelu,
Đe smo svaki kurban za sultana,
A kamoli, ogledalo, za te!
Ti ostale pogledaj Krajine,
Okolice iz daljije strana!
Piši karte, zovi kapetane,
Iskupnicim rokovište kaži!
Što se tiče u Kanidži ravnoj,
U Kanidži i oko Kanidže,
Ne treba ti knjige rasturati,
Sal isturi dva topa velika,
Svije trides tvoje buljukbaša
Hazur će ti biti pred dvorove,
Sa svatovskom spremom cipcijelom,
I u svate i za u boj ljuti."
A Smajil him dobro zafalijo:
"Blago mene, krila zlatna carska!
Dok je takih, Bosna otić neće."
Pića piše i džumbus gradiše,
Pa navali jedno za drugijem.
Za cel mesec i neđelju dana
I dan i noć dolazi Krajina
Na bijele dvore Smajil-age.
Šala nije Hadži Smajil-aga,
I njegova kuća i bogastvo,
I njegovo veliko gospostvo.
Nikom tuna ne ostade krivo,

No svakoga ićram učineše.
Kad se mesec i neđelja sravni,
Smajil se je opremijo stari.
Na pleći je ćurak navalijo,
A srmali čibuk dofatijo.
Pa mu mlađi ata opremiše
Ka i lale cara u divane.
Pred njim pošla dva sejmena mlada,
Pro Kanidže ode sokacima
Na selame Hasan-paše Tira.
Kad je Hasan-paša poranijo
Prije toga na dva dana ravna,
Beše paša haber učinijo,
Da se londža skuplja od glavara
Na pašine u Kanidžu dvore,
Da među se muzaćeru gradu,
Kako će se dizati Krajina,
Kako će se knjige rasturati
Po cijeloj Bosni kalovitoj,
Da nikoga ne zaboravljaju
Sa knjigama i za pozivima.
To ne sanćim što bi manje bilo,
No da kome ne ostane krivo,
Da ne rekne: "Baka Smajil-age,
Što s' od mene ćibur učinijo?
Tog njegovog jednog jedihnika,
A nas svije' zlaćenije krila,
Ženi sina a nas ne poziva!"

Ti glavari behu iskupljeni
Na bijele Hasan-paša dvore

Bez habera hadžije Smajila.
Kad vidoše hadži Smajil-agu,
E đe stari dođe u avliju,
I odjaha ata bijeloga,
Paša vika na dvades delija:
“Odmah siđ’te na dišer-avliju
I sretite našega gaziju!
Deset njega i sejmene prim’te,
A deset mu konja namjestite
U podrume kod moga putalja!”
Mlađi odmah pašu poslušaše,
I hadžiju prifatiše starog.
Iz ruku mu čibuk prifatiše,
I sa pleći maven ćurak zlatan.
Oni drugi ata bijeloga,
Vode ata u podrume mračne.
Kad hadžija na dvorove dođe,
Kad kanidžki skupljeni glavari:
Dva dizdara, četiri ajana,
I kanidžko trides buljukbaša
Posjedali jedan do drugoga.
Svakojega po bajraktar dvori,
Na vitke se sablje poduprli.
Kad hadžija među njima dođe,
Selam njima naturi hadžija.
Pred selamom i gazijom carskim,
Svi na noge pred njim ustadoše,
Pokraj paše mesto načineše,
A svaki se š njime zagrliše,
Pa hadžiju starog zapituju:

"Jesi li se umorijo, stari,
E sinovi šemluk gledajući,
I na dvoru ićram činijući?"
Hadžija him reče Smajil-aga:
"Zar je umor kada je veselje,
Kad se kupu kod mene glavari,
Te od mene ne okreću glavu?
Od tog, braćo, umaranja nema."
Zauzeše sohbet od svačega.
Paša starom reče alajbegu:
"Ja sam, beže, skupijo glavare,
Štogod tebe da bi pomognuli,
Da sa š njima muzaćeru gradim
Kako ćemo knjige rasturati,
I široku Bosnu sakupljati,
Da se niko ne ostavi, dedo;
Ne rad toga, što bi manje bilo –
Kad je sreće manje biti neće –
No da kome ne ostane krivo,
Da ne rekne: 'Bak hadžije starog,
Jedihnika među nama svijem
Ženi sina, mene ne poziva!'"
Smajil-aga raširijo ruke,
Pa zagrli carskog kahrimana.
"Zlatna krila od Kanidže grada,
Blago nama kad si među nama!
Ti sad znadeš šta ćeš uraditi,
U tebe je pamet i komanda.
Ja sam, pašo, dobro ostarijo,
Mozak mi je pao po grkljanu.

Mogu, pašo, nešto zgriješiti,
Pa nekome krivo ostanuti.
Ja sam cijel vijek doživijo,
Pa nikome ne ostade hajtar,
Ni na mene ni na brata moga.
Pa polažem nad u Boga Jakog
Da će Mehmed dobro upravljati."
Ondar paša vako besjedijo:
"Sad je vakat karte rasturavat,
Jer je Bosna duga i široka.
Dok se karte pišu i rasture,
Tu će proći cijel mesec dana,
Za petnaes' skupit se svatovi.
Mesec ima kako je Fatima
Isprošena za našega sina.
Dok se svati skupe i pokrenu,
I dok sila side do Budima,
Tu će biti tri meseca ravna."
Paša reče, karar učineše.
Kleče carsko dvanaes ćatiba
Na hastale među begovima.
Paša vika pedeset delija
Da pedeset spreme bedevija,
Da se carske delibaše spreme,
Da delije knjige rasturaju.
Hadžijini na dvoru sejmeni,
On' imaju posla u Kanidži
Da slušaju šta hadžija kaže,
Šta him rekne, da su na gotovu.

VII

Sad ćatibi pera dofatiše
I bijele knjige bez jazije.
Kom će prvu knjigu našarati?
U Travniku Pašić Ibrahimu.
Ovaku mu paša besedaše:
“Moj jarane, Pašić Ibrahime,
U Travnik je cijela komanda,
Vojna struka i zemlja careva,
Na upravu tebe ostavljena.
Moj jarane, jesi l’ čuo, dragi,
U Kanidžu šta se učinelo?
Đe hadžija, stari alajbego,
Svoje begstvo sinu preturijo,
I za sina curu isprosijo,
Na daleko u egri Budimu,
Plemenitu Ali-bega Fatu?
Pa, kolega, svate sakupljamo.
Nisu svati što se svadba gradi;
Nadamo se mlogo veljoj kavgi,
Jer je Fata, pašo, isprošena
Na protivu dvije mušterije,
Z dženeraljom od Karabogdana,
I s carskijem z Budima vezirom.
Kod tebe su, lalo, janjičari,
U Travniku dvadeset hiljada,
A znamo te đe si gazalija,

I kuća ti plemenita da je.
Da nam, lalo, pođeš u svatove
Sa dvanaes hiljada svatova,
I sa dvanes topa velikije,
Da vidimo šta s' u Budim gradi!"
Pa je gradu spremi Travničkome.
Ovaki je emer učinijo:
"Delibaša Ibrahimu kaži
Mahsuz selam, da ne čami s vojskom!
Vada mu je za petnaes dana."
Drugu šara. Kom je opravljaše?
Ličkom begu na široku Liku,
Jer je begler turski pod fermanom.
On je stari' od svakog vezira.
"Lički beže, ogledalo carsko,
Primi selam Hasan-paše tvoga!
Na našu je Kanidžu veselje.
Ženi sina Hadži Smajil-aga,
Novog, beže, našeg alajbega.
Kavgali je curu isprosijo,
U Budimu Fatu Zajimovu,
Kojoj no je sreća uzafćena
Od vezira iz grada Budima
I od Petra od Karabogdana.
Da, beglerbeg, opremiš goluba
I tvoije sedam bajraktara,
I Ličana dvanaes hiljada,
I dvanaes topa carevije!
Da, beglerbeg, mlogo ne čamite,
Vade ima puno petnes dana.

Polazimo kao u svatove,
U nadi smo ka i u bojeve."
Pa carskoga delibašu vika:
"Nosi knjigu u široku Liku!"
Tu opravi, treću knjigu gradi,
Pa je sprema u Vrljiku Gornju,
Na vrljičkog staroga ajana.
"O ajane od Vrljike ravne!
Jesi l' čuo, carski kahrimane,
Za staroga Smajil-alajbega,
Đe je sinu curu isprosijo
Za svog sina, novog alajbega,
U Budimu kavgali Fatimu,
I kojoj je sreća uzafćena,
Na kojoj su do dva zatočnika,
Jedno Petar od Karabogdana,
Drugo murtat vezir sa Budima?
Pa te molim kao brata svoga
Da pojašeš na sijaha tvoga,
Da sakupiš tvoje Vrljičane,
I povedeš tvoga bajraktara,
Velagića na konja dorata.
Bez Selima nema putovanja!
Spremamo se kao u svatove,
A idemo ka i u ratove.
Da od toga, aga, ne ostaneš!
Najdalje je za petnaes dana,
Da vidimo šta s' u Budim radi."
Tu pošilje, a četvrtu šara,
Da ta knjiga Banjoj Luci side

Na gaziju Fetibegovića.
Hasan-paša vako begu kaže:
“Feti-beže, naše ogledalo,
Jesi l’ čuo za naše veselje?
Hadži Smajil iz Kanidže ravne
Kavgali je curu isprosijo,
U Budimu Fatu Zajimovu,
Za Mehmeda, novog alajbega.
Da, Feti-beg, spremiš bedeviju,
Da pokupiš sve Banjalučane,
Vojske tvoje do sedam hiljada –
Sve atlije, nemoj pešadije,
Jer je Budim daljnjo putovanje!
Svadba nije, no velika kavga.
Fatimi je sreća uzafćena.
Izdaje je vezir od Budima,
Brate mili, u Karabogdana,
Za dušmana Petra Dženerala.
Spremaj svate ka i u svatove,
A nadaj se ka i u ratove!”
Tu opravlja, onda drugu šara
Na turčina Fatić Omer-agu
Od bijela Jajca kamenoga.
“Aga zlatni, Fatić Omer-aga!
Ti si glava od cijelog Jajca.
Da riđana opremiš tvojega,
I Jajčane plamene junake,
Više mlogo no koliko moreš!
Kavgali smo curu isprosili
Za našega novog alajbega,

Za Mehmeda hadžije Smajila,
U Budimu kavgali Fatimu,
Što su na nju do dva zatočnika:
Jedno Petar od Karabogdana,
Drugo, brate, uštuglija carski,
Što se muči da izda Krajinu
I da sruši butum carevinu.
Pa te molim ka brata svojega,
Što mo'š više pokupićeš svata.
Vada ti je do petnaes' dana."
Tu pošilje, drugu knjigu šara,
Pa je šilje na Lijevno gornje,
Na turčina Ljevak Omer-agu.
"Omer-aga, krila od Lijevna,
Od Lijevna i donjega Duvna!
Jesi l' čuo za šeher Kanidžu,
Za našega hadži Smajil-agu?
Za sina je curu isprosijo,
U Budimu Zajimovu Fatu,
Od najboljeg soja i odžaka,
Tek je Fati sreća uzavćena
Od dušmana Petra Dženerala
I murtata z Budima vezira,
Što je Budim u crno zavijo.
Pa te molim, brate Omer-aga,
Svata diži štogoj više moreš!
Tu će kavga biti u Budimu,
Da se priča i pripovijeda!
Pa te molim ka brata svojega,
Ne očamaj! Najkraća je vada,

Omer-aga, do petnaes' dana."
Tu on šilje; onda drugu gradi.
Sad dvanaes knjiga načinijo,
Preko Une za Unđurovine,
Na dvanaes' carsko kapetana,
Koji vojske vode bez fermana,
Bez fermana cara Sulejmana
I vezirske sitne bujruntije.
Ovako hi paša molijaše:
"Braćo moja, unački begovi,
Jeste l' čuli, carovi zatovi,
U Kanidžu, gradu carevome,
Od sve Bosne mestu krvavome,
Za našega hadžiju Smajila?
Za sina je curu isprosijo,
Za Mehmeda, novog alajbega.
Kavgali je curu isprosijo,
Silnu Fatu Zajim Ali-bega,
Što je take nije postajalo,
Niti će je po sada postati.
Al' se cura kavgali desila;
Izdaje je carska izdajica
Izdajica z Budima vezire,
U Bogdanu Petru Dženeralu,
Koji radi da izdade carstvo.
Pa vas molim kao braću svoju –
Vojska vi je carska pri rukama,
Rusatnama data od sultana,
vi ste zlatna pera među nama –
Da kupite vojsku silovitu.

Da pođete nama od pomoći!
Da sidemo, braćo, do Budima,
Da vidimo carskog murtatina,
Šta to radi s našom otadžbinom,
Koju smo mi u krv obojili;
Ko je Budim hašer učinijo,
U crni ga povoj obavijo,
A i nas će obaviti brzo!
Ustanite, careve gazije,
Da bismo li vatan održali!
Vada vi je do petnaes dana,
U Kanidžu skupljati svatove."
Pa povika dvanaes delija.
Pojahaše dvanes bedevija,
Odniješe dvanes karti šarni,
Na unačko dvanes kapetana.
Pa je dvije karte načinijo
Na dva bega z dvije Janje carske,
Dvije Janje, dvije Bijeljine,
Na Filduša i Fildiša š njime.
Pa ovako Hasan-paša moli:
"Ja vas molim, dva careva zata!
Jeste l' čuli za našu Kanidžu?
Hadži Smajil curu isprosijo
Za svojega sina alajbega,
U Budimu Zajimbega Fatu.
Fatima se kavgali desila;
Izdaje je z Budima vezire
U Bogdanu Petru Dženeralu
Koji radi izdat carevinu,

Bosnu našu, ključanicu carsku.
Pa vas molim, dva bega careva,
Da krenete dvije Janje carske,
Svata, braćo, što više morete!
Spremajte se kao u svatove,
Nadamo se ka i u ratove!"
Te poslao, odma' druge piše.
Jednu sprema u Tuzlu krvavu
Na Mehmeda carskog kapetana.
Jednu sprema u gradu Gradašcu,
Na turčina Brka Ibrahima.
Hasan-paša oba bega kumi:
"Diž'te vojske što više morete!
Kanidžki se ženi alajbeže
Sa kavgali budimskom Fatimom,
Kojoj curi sreća uzafćena
Od onoga paše budimskoga."
Te poslao, opet druge piše.
Jednu sprema begu u Brčkovo,
A turčinu Šahić Ali-begu.
"Moj gazija, beže sa Brčkova,
Vidi dobro što ti knjiga piše
Od vašega Hasan-paše Tira,
Za našega hadžiju Smajilu!
Za sina je curu isprosijo,
Iz Budima ćerku Zajim-bega,
E, kavgali Alibega Fatu,
Kojoj curi sreća uzafćena
Od dušmana Petra od Bogdana,
Sa pomoćom Budimca vezira.

Pa te molim ka brata svojega
Da pokupiš posavinsku vojsku –
Vojske kupi što najviše moreš! –
Da pred njima na galeši dođeš,
Da bismo li vatan obranili,
Kojeg vezir dušmaninu daje!
Vada ti je do petnaes dana."
Tu poslao, drugu knjigu gradi
U Osiku Delibegoviću.
"Osman-beže, ka i pašo carska!
Vidi dobro šta ti karta piše
Od vašega Hasan-paše Tira!
Jesi l' čuo za našu Kanidžu
I našega hadži Smajil-agu?
Za Mehmeda, novog alajbega,
U Budim je curu isprosijo,
Dobru Fatu Zajim Ali-bega.
Teke Fata ima zatočnika,
Od Bogdana Petra Dženerala,
Sa pomoćom murtata vezira,
Dragi beže, izdajice carske,
Što se muči da izdadne carstvo,
Da nam glave turi na tojage,
Da okiti dušmanske gradove,
Ka i što je dosad u Budimu.
Pa te molim kao starijega,
Kupi Osek i Krajinu redom,
I pred njima dođi na kulašu,
Da sa nama u svatove pođeš.
Bez tebe nam putovanja nema!"

Tu načinje, dvanes karti gradi
Da hi gradu cazinskome prati
Na carskije dvanes buljukbaša.
Svaki ima po hiljadu ljudi.
Ovako hi Hasan-paša moli:
“Molim vi se, cazinski bašlari,
Jeste l’ za nas haber ufatili,
Za Kanidžu, za mesto krvavo,
Za našega Hadži Smajil-agu?
Za sina je curu isprosijo,
U Budimu kavgali Fatimu,
Za svojega sina alajbega,
Što je novo uz’o alajbegstvo,
Da se prvo sabljom okrvavi
U Budimu našoj carevini.
Pa vas molim ka što ste mogućni,
Jaš’te ate, sprem’te bajraktare!
Pokupite cazinske bekrije,
Koji vatan od dušmana brane,
Glave daju, zemlje ne puštaju.
Vada vi je od petnaes dana;
Što morete brže da dođete!”
Te pošilja, sedam karti gradi
Da hi Bihću šilje krvavome
Na carskije’ sedam buljukbaša,
Dva Kozlića, tri Huremagića,
Sadno Bihća dva Poprženovića.
Ovako him Hasan-paša piše:
“Buljukbaše, careve gazije,
A sa Bihća krvave delije!

Vi ste vazda careve gazije!
Jeste l' čuli za našu Kanidžu,
Đe je stari Smajil-alajbeže
Za svog sina, novog alajbega,
U Budimu curu isprosijo,
A lijepu Fatu Zajimovu?
Al' se cura kavgali desila,
Vezir joj je sreću uzaftijo,
Da je izda dinskom dušmaninu,
U Bogdanu Petru Dženeralu.
Ako tome na kraj ne stanemo,
Brzo će nam izdat carevinu,
Po Bosni će trkati Madžari,
Njemska zemlja i Madžarska š njome,
Naša vjera otist pod nevjeru.
Pa vas Bogom milosnijem kumim,
Kup'te vojske što više možete!
Bihćani su krvavi junaci.
Bez vas nama nema putovanja.
Pa vas molim da ne očamate,
od petnaes dana kad morete,
Pa do dvades da ste u Kanidžu!"
Te pošilje; jednu knjigu gradi,
Pa je sprema kliskom alajbegu.
"Alajbeže, svega Klisa glavo,
Viđi, beže, šta ti knjiga piše
Od vašega Hasan-paša Tira!
Jeste l' čuli za našu Kanidžu,
Za našega gazi Smajil-agu?
Za sina je curu isprosijo.

Za Mehmeda, novog alajbega,
U Budimu kavgali Fatimu,
Šćerku milu Zajim Alibega,
Kojoj no je sreća uzafćena
Od carskoga z Budima vezira.
Izdaje je našem dušmaninu,
U Bogdanu Petru Dženeralu.
Pa te molim kao bega svoga,
U Klis vojsku i okolo Klisa,
Vojske kupi štogod više moreš!
Da ne čamaš, hajde u Kanidžu!
Vade ima za petnaes dana.
Da nam, beže, bideš u pomoći!
Ne rad sama Hadži Smajil-age,
Ni njegova sina Mehimeda,
No rad Boga i cara našega,
Radi dina cijelog turčina,
Da smičemo našeg dušmanina!
Nemoj s vojskom, beže, začamati,
Da pred vojskom na šarinu dođeš!"
Onu posla, opet knjigu piše,
Pa je šeher Sarajevu sprema,
na turčina pašu Sehidića.
"Mili brate, paša Sehidiću!
Gledaj knjigu Hasan-paše tvoga,
Od Kanidže, mesta krvavoga!
Da pojašeš šamsku bedeviju,
Da pokupiš momke Sarajlije!
Hoću, pašo, dvanaes hiljada,
Sve momaka kao devojaka,

Neću momka koji nema toka,
Ni na glavi carskil čelenaka.
Nit ću ata koji nema rahta,
Jer je, pašo, vojska sarajevska
Celoj Bosni cvijet i okita.
Ti pred nama ka car pred lalama!
Bez tebe nam putovanja nema.
Valja kavgu pod Budimom gradit.
Ako Bog da, u nad Boga Jaka,
Da veziru na kraju stanemo,
Da sultanu mahzar opravimo,
Neka vidi koga je spremijo,
Što izdaje careve gradove,
Roblje robi, a seče gazije!
Da pitamo cara padišaha,
Je li razi šta to vezir radi!"
Tu poslao, drugu knjigu gradi,
Pa je sprema u Visoko ravno
Na Tarića Omer-kapetana.
"O Tariću, mlad gospodičiću!
Vidi, sine, šta ti knjiga piše
Od tvojega Hasan-paše Tira!
Jesi l' čuo za našu Kanidžu,
Za našega Smajil alajbega,
Smajil-agu golema imena,
Kojeg znade i car i duvelje,
Koji no je svakom trebovao,
I svakome u susret pošao,
I svakoga od zla odbranijo,
Direk držo od Bosne cijele

Za četrdes i sedam godina,
Na kojeg je alajbegstvo carsko?
Pa sad sine, Tara-kapetane,
Za sina je curu isprosijo,
Za Mehmeda, novog alajbega,
U Budimu Fatu Zajimovu.
Kavgali se desila Fatima,
Na njojzi su do dva zatočnika.
Jedno, sine, Petar Dženerale,
Od Bogdana – dinski dušmanine,
A još gori Budimac vezire,
Koji radi i danom i noćom
Da nam izda Bosnu i Krajinu,
Da okrnji caru carevinu.
Pa te molim kao sina svoga,
Svo Visoko i Zenicu ravnu,
I s Maglaja Šahić-bajraktara,
Nek bajraktar diže Maglajčane,
Nek na šarca u Kanidžu dođe,
Ti na vranca, on s tobom na šarca!
Bez vas oba nema putovanja."
Tu poslao; opet knjigu piše,
Pa je sprema u šeher Mostaru,
U Mostaru, čelebi pazaru,
Na turčina beg Ćemalovića.
"Ćemal-beže od Hercegovine,
Krila naša od Bosne cijele!
Vidi, brate, šta ti paša piše,
Hasan-paša od Kanidže Tiro!
Jesi l' čuo šta je amo bilo,

Od našega bivšeg alajbega,
Smajil-age, carskog kahrimana?
Za sina je curu isprosijo,
Za Mehmeda – novog alajbega,
U Budimu Fatu Zajimovu.
Tek se Fata kavgali desila;
Hude sreće od murtat vezira,
Naše zemlje c'jele izdajice.
Robi Fatu, sprema u Bogdanu
Da je dadne Petru Dženeralu,
Da daruje dinu dušmanina.
Vjeru našu daje za nevjeru!
Diko naša, beže od Mostara!
Pa te molim kao brata svoga,
Diži butum svu Hercegovinu!
Javićeš se Ahmet Ljubović̆u,
Nek gazija jahne na dogata,
Neka krene bega Dževetića,
Sa Trebinja s kraj Hercegovine,
Oni oba, i ti preda njima!
Da si, beže, nama od pomoći!
U nad Boga i Bož'e pomoći,
Da vidimo šta to vezir gradi!"
Te pošalje; druge knjige gradi,
Dvije knjige na vrelo Cetinje,
Na dva carska bega sa Cetinja,
Na gaziju Babahmetovića
I turčina bega Zenkovića.
Ovako hi paša molijaše:
"Dva beglera ka dva brata moja,

Vid'te, braćo, šta vi paša piše,
Od Kanidže gazi Hasan Tiro!
Da vi pričam šta je amo bilo
Od gazije Hadži Smajil-age,
Od našega prvog dindarbaše.
Za sina je curu isprosijo,
Za Mehmeda, novog alajbega,
U Budimu kavgali Fatimu.
Fatimi je sreća uzafćena
Od murtata z Budima vezira,
I dušmana Petra Dženerala,
Braćo bezi, od Karabogdana,
Što je prego vezir z Dženeralom,
Da zacrni Bosnu i Krajinu,
Svu Unđursku i Hercegovinu,
Ka i što je Budim zacrnijo.
Pa vas molim ka dva brata svoja
Da skupite vojsku od Cetinje,
Vojske vaše što više možete,
Da nas, mila braćo, pomožete!"
Te pošilje, druge karte gradi.
Jednu sprema Hrnjici serdaru,
S c'jele Bosne vojske komandaru.
Ovako mu Hasan-paša piše:
"Naša pera i čelenko zlatna!
Vaša ličnos, Hrnjički serdare,
S c'jele Bosne vojsci komandare!
Jesi l' čuo šta se učinelo
U Kanidžu, mestu carevome?
Novoga smo stekli alajbega,

Mila sina hadžije Smajila;
Begstvo stekli, curu isprosili,
Da njegova oženimo sina,
Za Božijom i tvojom pomoćom.
Da opremiš konja pjegavoga,
Tvog đogata uha klopavoga!
Doklen si ti, sva je sreća naša;
A đogat je dobar za turčina,
A tvoj Halil – svoj Krajini krila.
Ti znaš, Mujo, šta je mesto tvoje;
Ti si celoj vojski komandare.
Halila ti ište Smajil-aga,
Da mu đever bide už đevojku.
To je vašoj kući dodadeno,
Da si svakoj vojsci starešina,
Halil svakom našem momku, Mujo,
Svakom momku đever už đevojku.
Nema ljeta bez Đurđevog dana,
Nema brata dok ne rodi majka,
Nema žara bez ‘rastovog panja,
Pa ni boja bez vašega soja.
Pa te molim kao vojskovođu,
Jaši đoga, povedi Halila!
Sebe spremi ka carskog vezira,
A Halila ka i pašaliju!
Kupi, Mujo, svoje Kladuščane,
Tvoje ono trista Kladuščana,
Od zla oca a od gore majke,
Koji seču od junaka glave,
Glave seču i vežu hi žive!

To je tvoja vojska sa Kladuše,
Koja vadi iz živoga duše,
Kade, Mujo, vaše sablje zveču,
A pred njima svi dušmani ječu.
Ondar, naša krila pozlaćena,
U pomoj nam pođi s junacima!
Mahsuz selam vama Hrnjicama!
Bez vas nama nema putovanja!"
Tu poslao; drugu paša gradi,
Među Liku i među Vrljiku,
Na Orlujce selo preširoko,
Na gaziju Grdu Osman-agu,
I njegova Grdić Huseina.
"Gazi aga, Grda Osman-aga!
Vidi, aga, šta ti paša kaže,
Hasan-paša, vaše desno krilo!
Jesi l' čuo šta je amo bilo,
Od našega bivšeg alajbega,
Od Kanidže hadžije Smajila?
Za sina je curu isprosijo,
Za Mehmeda, novog alajbega,
U Budimu Fatu Ali-bega,
Najboljega soja i odžaka.
Al' se Fata kavgali desila.
Vezir joj je sreću uzaftijo
Z dušmaninom Petrom Dženeralom.
Protiv toga, Grda Osman-aga,
Da pojašeš putastu kobilu,
Da povedeš bajraktara svoga,
Na zekana Grdić Huseina,

I povedeš hiljadu junaka!
Znaš, Osmane, đe je mesto tvoje!
Vazda đe se nalaze tvrđave
Tvoje društvo stoji na zastave.
Od sad ti je mesto određeno
Đe je čekme, na Klimi ćuprija,
S ovu stranu polja Muhačkoga,
Na visoko brdo Semešića.
Tu ćemo ti hendek zakopati,
I na hendek oplesti koševe,
Na hendeku dvanaes koševa,
Na njih dvanes topa Mustaj-bega,
Tvojoj vojsci šance i lančeve.
Dok svatovi do Budima sidu,
Kolko budnu i kada se vrnu,
Da pričekaš na brdo Semeško
Vojsku velju od Karabogdana,
Da Semeško brdo ne ufatu,
E da od nas jade ne počinu.
Još ćemo ti pridružiti vojske,
Jal udbinjske jal donjootočke,
Il' vrljičke il' vojske cetinjske.
To je tebe potvrđeno davno,
Đe goď si nam osto na zastavi,
Vazdi si nam obraz otvorijo,
I njihne si vojske nagrdijo.
Zato tebe Grda Osman viču."
Onda odma' knjigu opravijo.
Opet paša knjigu načinijo,
Te je spremi u Udbinu ravnu,

U Udbinu starom Ćejivanu,
I njegovu sinu Mehimedu.
Sve mu kaza šta je i kako je.
“Da pokupiš udbinjsku ordiju!
Udbinjci su krvavi junaci,
Mladi momci ka sa gore vuci.
Sve se jedan piše po na sedam.
Da, ćehaja, jahneš na labuda,
Da povedeš sina na doratu,
Da nam, aga, od pomoći dođeš!
Vojske vodi što goj više možeš!”
Onu posla; drugu načinijo,
Pa je hadži kapetanu sprema
S Mekog Dola iz Udbinjskog polja.
“Kapetane s polja Udbinjskoga!
Gledaj dobro šta ti karta piše
Od našega Hasan-paše Tira!
Kavgali smo curu isprosili
Za našega novog alajbega,
Za Mehmeda, sina Smajilova,
U Budimu adiđar Fatimu,
Šćerku milu Zajim Alibega.
Al’ se Fata kavgali desila,
Vezir joj je sreću uzaftijo,
Jednu vezir, drugu Dženerale
od Bogdana, naša krvopija.
Da, hadžija, spremiš bedeviju,
Da pokupiš Donjoudbinjane,
Udbinjane i Mekodoljane,
Da, hadžija, dođeš od pomoći!

Vada ti je samo petnes dana."
Tu pošilje; drugu načinijo,
U Otoku, teke u Ribniku,
Na turčina Alagić Aliju.
Reče njemu šta je i kako je.
Knjigu posla; odma' novu gradi,
Pa je selu Orahovu spremi
Na turčina Begzadić Rizvana.
Sve mu što je i kako je kaza.
Tu pošilje; opet knjigu gradi,
Pa je sprema Bojičić Aliji.
Sve mu što je i kako je kaza.
Onu posla; opet knjigu gradi,
Pa je sprema na Stijenu Žutu,
Zukan-agi, carskom buljukbaši.
Sve mu što je i kako je kaza.
Tu pošilje; drugu knjigu gradi,
Pa je Orlić sprema Mustaf-agi.
Sve mu što je i kako je kaza.
Tu pošilje; drugu knjigu gradi,
Pa je šilje Alem Kaduniću,
Te mu reče što je i kako je.
Tu pošilje; drugu knjigu gradi.
Opravi je Alju Vlahinjiću.
Sve mu što je i kako je kaza.
Tu pošilje; jednu taze gradi,
Te je spremi Šarac Mahmut-agi.
Sve mu što je i kako je kaza.
Tu pošilje; drugu knjigu gradi.
Kuniću je Hasan-agi spremi.

Sve mu što je i kako je kaže.
Tu pošilje; drugu knjigu gradi.
Onu posla Ramu glamočkome.
Sve mu šta je i kako je kaza.
Pa sad stade mislit i rasmišljat.
Više knjiga za poslatka nema.
Ovako je paša svakom kazo,
Ko j' odnijo knjigu šarovitu,
Sve da meće s konja kuburlije,
A da viče kao telal carski:
"Ko god misli sa Bož'om pomoćom
Danas svoju branit otadžbinu,
Nek Hadžiću u svatove pođe!
Danas će se znati u Budimu,
E vodeći Fatu Zajimovu,
Il' će Bosna zaval dočekati,
Il' će mlogo godina cvetati."
Ondar reče Hasan-paša Tiro:
"Sad, hadžija, nijesam te diro,
Knjige šaro, a spremo delije,
Nijesam ti krpao sejmene.
Sad sejmene kud goj znadeš, stari,
Ti opravlja' i š njima upravlja'!
Eto tvoje pestotina kmeta.
Suvati su tvoji po planini.
Kmetovi će hizmet učineti,
Hendek kopat u polju Kanidži.
Sažen' krave, saženi volove!
Kolji ovce i škulje ovnove!
Svate skuplja' i ovdale prati!

Jelo daji i daji him piće!
Opet mlogo potrošiti nećeš,
Ako sreća i Bog dade jaki.
Ovo što je svatskije glavara,
Ko goj tebe u svatove dođe,
Svaki će ti prilog donijeti:
Neko krave, a neko volove,
Neko ovce, a neko ovnove,
Neko konje čohom pokrivene,
A neko će u gotovo blago.
A odviše, ako sudba dođe,
Te ti Fata dođe za sindraka,
Ti bi ondar kupijo Kanidžu,
I sva sela okolo Kanidže!
Što sam znao, sve sam ti pozvao.
Nijesam ti zvao najboljega,
Ličkog Tala od Orašca grada.
Da za Tala naku knjigu šaram,
A Tale ti z delijama neće,
Nit će poći, nit će te slušati.
Ti znaš šta je naučijo Tale,
On bez para noge ne pomera.
Opravi mu nešto madžarija,
I opremi kavaz Huseina,
Nek opremi svojega riđana,
Nek u čevre ponese dukate,
Neka Talu ode na Orašcu!
Teke kavaz Huseinu kaži,
Neka ludo ne izgubi glavu,
Neka mudro do Talage priđe,

Nek ne harči lakrdije lude
Kad Husein do dvora mu dođe!
Talova je kuća od tri boja,
Sa tri strane sohom poduprta,
Na tri strane krovom otkrivena,
A š četvrte šticom pokrpljena.
Oko nje je brezova avlija,
Na avliji johova kapija,
Ni mandala ima ni zatvara.
Huseine, mijo kavadare,
Odjaš konja teke pred avliju,
Pa poslušaj, sine, pred kapiju
Ne t' li čuti na dvorove Tala,
I poslušaj šta govori Tale;
Il' se Tale s majkom razgovara,
Ili s majkom, ili s vernom ljubom,
Il' sa sestrom – mahnitom Azizom,
Il' je, sine, u avliji Tale,
Da ne ostri na tocilo ćordu,
Jal u podrum da kuje kulaša.
Ako dadne Bog i sreća jaka,
Š njim ćeš lako proći na avliju.
Sal kad nije na dvor kod matere,
Tale neće biti u ljutini,
I zazovi na kapiju Tala.
Nemoj, da te ne prevari vrazi,
Da ti počneš otvarat kapiju,
Huseine, što je na avliju!
Ona veze ni baglame nema,
Već bukovom sohom poduprta.

Mogu pasti, tebe pritisnuti,
Ti bez sablje izgubiti glavu!"
A Husein begu govorijo:
"Dragi paša i ti Smajil-aga!
Đe je lako knjige rasturati,
Vi sve knjige daste delijama,
Da hi daju turskim gazijama.
mene grdnu da gubite glavu,
Mahnitome Tali opravljate!
Ja bi radi' te sve vaše karte
Rasturati na četiri strane,
No tu jednu budalini Tali!"
Ondar njemu reče Smajil-aga:
"Na ti, sine, pedeset dukata,
Te hi podaj Talu Oraškome,
Pa mu desnoj pođi, sine, ruci,
Kaži Talu selam od hadžije!
Za sina sam curu isprosijo,
Sve mu kaži otkale je Fata,
I čija je soja, kojega je,
I ko su joj, sine, zatočnici!
Neka sebe i kulaša spremi,
I turčina hodžu Šuvajliju,
I njegova Belaj-bajraktara!"
Huseinu milo ne bijaše,
Ama drugo čare ne imaše.
"Podaj, sine, pedeset dukata,
kaži Talu: 'Ovo ti je, Tale,
Opravijo jadži Smajil-aga
Da ostaviš na dvorove ljubi,

Staroj majci i tvojoj đečici.
Kad ćeš, Tale, u Kanidžu doći,
Druge će te čekat madžarije,
Za trošak ti para manjkat neće.
Ako bide sreće od Allaha,
Da svršimo borbu z Dženeraljom,
I s vezirom, carskom izdajicom,
Te te dvije sile nadvladamo,
Ako, Tale, bide sreće stare,
Kulaš blago moć donijet neće.'
To mu rekni, pa se natrag vrati,
I videćeš šta ti reče Tale!
Il' će doći ili neće doći."

Kavaz ondar opremijo vranca,
Pa vraninu sede na srijedu,
Pa navede gradu na kapiju.
Pređe polje, primi se planine,
Sela gazi, planine prolazi.
Kud god ide, do Orašca side,
Do dvorova Oraškoga Tala.
Kade priđe dvoru Talaginu,
Sve to beše ka što paša kaza,
A kavaz se čudi Huseine,
Kako Talu đeca preživeše
U ovakom halu velikome.
Lako kavaz poredo avlije
Dokle s konjem dođe pred kapiju.
Odsjede se od svojega vranca.
Ode slušat jeda đegod Tala,
S kim govori i s kime se psuje.

Huseina muke ufatile.
Huseinu dobra sreća bila;
Na dvorove ne bijaše Tale,
No ostraše sablju u avliju.
Kolko Tale s ćordom galamaše,
Bi rekao, ima četa ljudi,
Pa veliki inad otvorili.
Vako Tale sablju besedaše:
"Sabljo moja, ho' li biti pusta!
Sve te ostrim u neđelji dana.
Eve danas tri meseca ravna
Gladan, žedan ležim na dvorove,
I tužna mi đeca polipsaše;
Ka svojoj se ljubi ne pomaljam,
Nit joj smijem na oči izisti,
No me psuje i nevolja joj je:
'Ajd otale, turska nagrštinjo!
Što ti šćede ljuba i đečica,
Kad im kader nisi dobaviti
Barem, barem koru hljeba suha,
A na smok se ni učila nisu!'
Bog ubijo Bosnu i Krajinu,
Đe nestade oni' prvi' aga,
Što dizahu i čete i vojske,
Udarahu na din-dušmanina!
Svaki mene dobro pribiraše,
Pribiraše, i dobro držaše.
Vazda imah u džep madžarija;
Pojah sebe a i ljubi davah.
I više se momčad ženjavahu,

I mahom me zvali u svatove.
Doduše me niko nije zvao
Da mu bidem svatski starešina,
Bez da čauš bidem u svatove,
Ali j' onda uharnije bilo!
Ponijo bih talambasa moga,
Pa bi zašo od svata do svata.
Neko grošić, a neko četiri,
Od dukata nije ni pomena;
Samo mi se znalo od momčeta,
Od momčeta dvije madžarije,
Od devojke svilnog boščaluka,
U boščaluk gaće i košulja,
Jagluk zlatan i marama š njime.
Gaće odma' turi na bedrama,
A košulju podaj vernoj ljubi.
Ona od nje tri košulje gradi;
Jednu podaj ostareloj majci,
Jednu sebe turi na plećima,
Jednu podaj mahnitoj Azizi,
Da ne skače gola sokacima!
Ja maramu turi oko glave,
Mešte poše te zavi čelenke,
A mene se đeca pošprduju.
Jagluk sakri od vijerne ljube,
Te ga sestri podaj premahnitoj,
Pa joj rekni: 'Mahnita Aziza,
Skupi dara, ne bi l' se udala!'
Govno pasje, niko mi je neće!
Mahnite se cure ne udaju.

Gora mi je od mlogije jada!”
Sve to sluša kavaz Huseine,
Što se Tale sabljom razgovara.
“Govno Tali, stari pomriješe,
Niti četa ide, niti vojska.
Mladi momci malo pomudreše,
Sve se ženu teke potkrijući,
Ni svatova kupe ni đavola!
Došlo mi je do velikije’ jada.
Još sad ću te, sabljo, naoštriti,
Čekati te jos neđelju dana,
Pa ću tebe nosit na kovača
Te od tebe dvije načinjeti:
Jednu prodat te đecu hraniti,
Hraniti hi i od zla braniti.
Govno pasje, ni to nisam kadar!
Nemam groša, kamoli dukata,
Da kovaču zahmediju platim!
Ni od toga selameta nema.
Da kulaša prodam vilenoga!
Nit mu zobi imam ni sijena,
Da g’ ugojim i načinim sapi.
Da je gojan, da ga jedu vuci,
S nekijem bi trampu učinijo,
Pa bih uzo i konja gorega.
Uz brdo ga ne bi ni jahao,
Poljem malo, uz brdo nimalo,
Nakom da mi nosi krpatinu,
A ovako, niko mi ga neće,
Ni za paru ni za dinar beli!”

Sad se misli kavaz Huseine:
“Čini mi se Tala gledajući
Da je velkog dopanuo hala.
On je muhtač groša bijeloga,
A kamoli madžarije žute!
Kad mu dadnem pedeset dukata,
A druge mu u Kanidžu kažem,
Neće mene pogubiti glavu.”
U to kavaz Huseine vika
Sa sokaka pred kapiju Tala:
“Adžo Tale, da ti Bog da zdravlje!
Izid’ amo, otvori mi vrata!
Ja sam jedan poslat izrad tebe,
K tebe su me opravili ljudi!”
Tale vako njemu besedaše:
“Ko me otud zove sa sokaka?
Ja nijesam čoban kod ovaca,
No sam gazi aga Tahir-aga!
Sablju ostrim, spremam se za rata!”
A kavaz mu reče Huseine:
“Tahir-aga, tako mi imana,
Tvoja vrata ne pripšu na kak’a,
Ni (na) nikaka u našoj Krajini,
Niti ima halke ni čakaljke!
Bez sam čuo kako svijet priča,
A sam sada vidim sa očima,
Svijet priča da se čuvam v’oma,
Da nijesu ni š čim savezana,
Ni s halkama niti baglamama,
Bez bukovom sohom poduprta.

Da hi ćuhnem, ona će panuti,
Bukova me soha pritisnuti,
Pa bez sablje izgubit ću glavu!"
Tale vako riječ govorijo:
"Ko li te je na to naučijo,
Pas mu jebo i ćaću i majku!"
Pa ostavi sablju na tocilo.
Mače sohu s johovije vrata,
Pa obadva otvori kanata.
Tale dvije zasukao ruke.
Kolko mu se zakaljale šake
Od tocila i od ostre ćorde,
Kao da je ćumur miješao.
Husein se na muku turijo.
Paša mu je emer učinijo
Da mu desnu on poljubi ruku.
"Kako ću mu ruku poljubiti?"
Nema čare, poleće mu k ruci.
Huso sretan! Ne dade se Tale.
Huso ruku turi u džepove
Da mu jagluk dadne z dukatima.
Tale vako riječ besedijo:
"Ja oklen si, daljnji jabandžijo?
Što je tebe u jagluku, sine,
Il' dinari ili karantani?"
"Adžo Tale, da ti Bog da zdravlje!
Ni dinari, ni su karantani,
No su carske žute madžarije!
Ja sam otud, od Kanidže ravne,
Kavadar sam Hadži Smajil-age.

Alaj-beg me k tebe opravijo,
I naš turčin Hasan-paša Tiro,
Mahsuz su ti selam opravili.
Hadžija je curu isprosijo
Za Mehmeda, novog alajbega,
U Budimu Fatu Zajimovu.
A Fata je kavgali đevojka.
Vezir joj je sreću uzaftijo,
Predao je Petru Dženeralu,
S pedeset je spremijo delija.
Mehmed bijo s Osman-bajraktarom.
Poš'o bijo budimskom veziru,
I srijo je pedeset delija,
Sa carskijem delibašom, Tale,
I sa š njima sefer učinjeli,
I posjekli delibašu carskog,
I njihnije dvades i pet glava.
Ono drugo u Budim pobeglo.
On je Fatu u Budim vrnuo,
I adiđar isprosijo Fatu,
I na sebe mandat preturijo,
Sa dva stara – na Mehmeda mlada.
Sad hadžija stari Smajil-aga
Svadbu gradi, a kupi svatove.
Mahsuz selam tebe opravijo,
Da opremiš sebe i kulaša,
Da povedeš hodžu Šuvajliju,
I tvojega Belaj-bajraktara,
I tvoje sve trista Oraščana.
Tu ti ima pedeset dukata.

Da hi dadneš vijernici ljubi,
Da nijednog za se ne ostaviš;
Tebe druge čekaju, Talaga,
Za tvoj trošak do Budima grada.
Bož'a pomoć kada bide s nama,
Ako dvije sile nadvladamo,
Ako, Tale, bide sreće stare,
Kulaš pare moć donijet neće!"
Tale planu, a poče psovati:
"Kakav Mehmed, psi mu drli majku!
Sišo dolje do Budima grada,
Prevarijo moju zaručnicu!
A zna l' Mehmed, rodila ga kurva,
Đe je Fata moja zaručnica!
Sad će ravna godinica dana,
Sedam sam joj knjiga opravijo,
Sve je pitam hoće l' me uzeti.
Ne znam, kučka, ni ona šta čini,
Nikako mi dževab ne povrće!
Tri puta sam u Budim slazijo,
I šetao po Budimu gradu,
Nijesam je s očima vidijo.
Kaž' Mehmedu hadži Smajilovu –
Tek nemogu rad' hadžije moga –
Bih ga za to zvao na mejdanu,
Da Fatimu sabljom dijelimo!
Mislijo sam, Bož'i nesretniče,
Da je uzmem da mi bude ljuba,
Da proživim š njejnom imovinom.
Ali kučka prevari me mlada!

Selam ćeš mi hadžiji Smajilu.
Ne mogu mu hator ištetiti.
Doći ću mu z bratstvom u svatove.
A s Mehmedom ni merhaba neću
Što je moju uz'o zaručnicu!"
A kavaz ga sluša na kapiju,
Da smijaše, smijat se hoćaše,
Odrijet se od smijeha Talu.
Pa kavadar sede na vranina,
A natrag se u Kanidžu vrnu,
I sve kaza vakisuna redom
Na svu londžu kod age svojega,
Za cel sahat šta je pričo Tale.
Svi slušaju kavaz Huseina.
Nit ko vina pije ni rakije,
No se Talu Oraškome smije.
Ondar taze piće nastaviše.
Smajil zovnu oba kneza svoja,
Marijana i Mališu š njime,
Na dvorove među serhatlije.
Kad dođoše dva kneza njegova,
Uljegoše, "Dobro jutro!" daše,
Preko srca ruke prekloniše,
I pašinu skutu poleteše.
Poljubiše pašu i hadžiju,
I turčina Cifrić Hasan-agu,
Dva dizdara i četri ajana,
I makli se, pa hi pridvoreše.
Hadžija him mesto načinijo,
Na stolicu oba kneza svoja,

I to blizu do kolena svoga.
Rujnijem hi napojijo vinom,
Napojijo pa hi poslužijo,
I sa š njima čašom pozdravijo;
On s fildžanom, oni sa čašama.
"Zdrav' u zdravlju, oba kneza moja!
Ja sam vi se i poprije nado.
Ja sad imam dva veselja svoja.
Na sina mi prešlo alajbegstvo.
Uzgred tamo curu isprosijo
Od dobroga soja i odžaka;
Kako svijet po svijetu priča,
Da je vila sprema moga sina.
Ama njojzi sreća zazafćena
Od vezira – našeg murtatina!
Šćijo, đeco, da j' u Bogdan spremi,
Da daruje dušmanina š njome,
Dženeralja od Karabogdana.
Moj se sinak Mehmed pridesijo,
Sa mojijem zlatnijem krilima,
Sa Osmanom mojim bajraktarom.
Bog him dao, razbili delije
I oteli šikali kočije!
Isprosijo naprotiv veziru,
I na sebe mandat preturijo.
Za mojega sina alajbega
Kupim Bosnu kao za svatove,
A spremam je ka i u rat bojni,
Ka i što će silan rat postati –
Za celoga veka pominjati.

Sad sam, đeco, knjige rasturijo,
Na skupljanje vadu odgodijo.
Hoćete li, oba kneza moja,
Hoćete l' mi hizmet učineti?
Vi ste mojih kmeta starešina;
Da krenete kmete i čivčije,
Da pouske šance iskopate,
Da u njima vatre naložimo,
Da vi predam suvat i bačiju,
Na sureke krave i volove,
Na buljuke ovce i ovnove,
Da sa tijem vi raspolažete!
Ne, fala vi! ni za dušu bilo,
Da vi vaše jagnje poharčite!
Bogu fala, ja imam svačega.
Još tu svadbu mogu načiniti.
Ako bide edželskog dermana,
Ako dođe u Kanidžu Fata
Za Mehmeda, za mojega sina,
Kolaj će se svadba isplatiti!
Da mi, kneže, hizmet učinite,
Ispratite vojsku, i sretete.
Ne nagonim, oba kneza moja,
Ni na silu ni na jaku 'naku,
Bez ako je vama draga volja,
Vama, đeco, pa i kmetovima."
Oba kneza na noge skočiše.
"Naš hadžija, naše ogledalo!
Što to take zboriš lakrdije?
Tvoj ded nam je i otac sudijo,

E hadžija, našim đedovima,
Pa tvoj otac našim očevima,
Pa ti nama toliko godina.
Ti si naša krila i okrilje,
Nit nam činiš sile ni nasilja,
No nas čuvaš od drugog nasilja.
Bog ti čuvo sina jedihnika,
Ta mu rados' mlogo dobra bila!
I hodijo i vojsku vodijo,
Ka što mu je babo i amidža!
Svetlom srećom prošli pred Budimom!
Murtatinu pajtaht razrušili!
Njegovih se jada nagledali!
Generalju glavu pogubili
I Fatu ti doveli svatovi!
Čestita ti za tvog sina bila,
Mlogo ljeta i mlogo godina!
Dočekao da ti u dvor dvori,
I dočeko da rađe sinove!"
"Fala, fala, oba kneza moja,
I vi vaše sreće dočekali!"
"Al' hadžija," – rekoše kneževi –
"Ali smo se malo naljutili
Što nas samo za hizmet ostavi!
Od tvojije pestotina kmeta,
Svaki dvorac ima po dvojicu,
A puno hi ima četvoricu.
Svaki su se haman iženili,
Puni dvori đece i sinova.
Što ne uze jednog od dva kneza,

Da ga jednim buljukbašom gradiš,
Da on sudi na pestotin kmeta,
Da pođemo u tvoje svatove?
U nad Boga a u tvoje zdravlje!
Mi imamo ate i takume,
A ti bi nas naoružo brzo.
Vidijo bi i Bog i Krajina,
Kako bi te pomogle čivčije!
Kad bi tamo svaki poginuo,
Po jedan bi, i po dva, ostala.
Već gotovo đeca preduspela,
Na dvor nam se ne bi ni poznalo,
A tebe bi od susreta bili,
I mi drugi hizmet učinili!"
"Fala vama, oba kneza moja!
Baš ta nužda nije čatisala.
Ja vas štitim ka i krila zlatna;
U potolnje sa Mehmedom vreme,
Kade bude caru pomaganje,
Na nekakog kralja velikoga,
Ondar ćete spomen ostaviti.
I dosad ste dobri bez karara!"

Otidoše oba kneza mlada.
Smajil zovnu četrdes sejmena.
Na divane ovako him kaže:
"Hajte, moji svi redom sejmeni,
I vi, đeco, moji kavadari!
Znate l' đe je deboj Sulejmana
Te na njemu Hasan-paša vlada?
Ne ta' deboj što je od oružja,

No ta' deboj đe su šatorovi,
Što za nas (su) za preču spremljeni,
Kad bi neđe s kime ratovali,
Da šatore za rat ponesemo,
Đe ustreba da hi raspinjemo.
Hasan vi je paša pripremijo,
Hiljada je tamo janjičara,
Bez oruž'a i bez bedevija,
I bez na kuk ostri' ćemerlija,
Da vam, sine, bidu od pomoći,
Da us polje šatre raspinjete,
Po ortama njihnijem bojama;
Prve b'jele, a druge crvene,
Treće mavi, četvrte zelene,
Pete, sine, u žuto bojene.
U neke će carska vojska biti,
Janjičari iz dvije krajine,
Jedni naši, drugi iz Travnika.
Janjičari nek su u bijele,
A begovske vojske cipcijele
U crvene i u one mavi,
A aganske vojske u zelene,
A serdarske pa i buljubaške,
I ajanske pa i kapetanske –
Sve se broji serhat i Krajina,
Nek posjedu u žuto bojene.
Nek poznaju svoji komandari,
Đe su njihne vojske i bajraci,
I pod koje na vrste šatore."

Potrčaše mlađi preko polja.

Janjičari deboj otvorili.
Sadno ravnog polja kanidžkoga
Do pod brijeg brda Karnidžkoga,
Mesafa je šes sahata ravno.
Sve na vrste raspeše čadore,
Kako him je stari naručijo,
Za dva dana i za dvije noći.
Jedva su hi tekmil učinjeli,
A kmetovi sjuriše bačije,
I sureke Smajil alajbega.
Pokopaše u polju hendeke,
I pod njima vatre naložiše.
Od volova meso nastaviše,
Od volova i jalovi' krava,
Od ovaca i škulja ovnova.
Dim se izvi nebu u havaje
Od veliki' vatri pod kazane;
Bi rekao gorahu planine!
Čemu vakat i vrijeme dođe,
Hasan-paša vika janjičare.
Od Kanidže konje siguraše.
Ovaki him emer nalagaše:
"Janjičara četiri hiljade,
Sve napored na polje sedite!
Kako koji bosanski gazija,
Ili paša, pa ili bimbaša,
Ili ajan il' carski kapetan,
Ili aga, ili begler carski,
Ili carska buljukbaša glavna,
Ko goj vodi pestotina druga,

Svakojem na selam stanite,
E, za ovo nekoliko dana!
Svakog dana dok se zbije vojska,
Junaštvo je ikram učineti,
Te gazije na odžaku svome,
Iza sebe spomen ostaviti,
Da nas fale dok je ovog sveta!”

Odvoji se vojska janjičarska.
Janjičara četiri hiljade
Posjedaše da čekaju turke.
Pred šatore džide pobodoše,
Za te džide ate povezaše.
Alajli se razviše bajraci.
Pisnu zila, kucnu mehterija,
I z bedema pukoše topovi
Prije zore u šeher Kanidži.

Sad je Kozar jeknula planina,
A pogleda paša i hadžija.
Sjajnu bajrak, sjajnuše čelenke.
Izbi carev paša sa Travnika
Na labuda konja velikoga,
I na pašu zlatna kapa carska,
I na njojzi pera janjičarska,
Pa pred pašom dvanaes bešlija.
Oni vodu dvanaes jedeka,
Cipcijeli čohom pokriveni
Savrh glave do zelene trave;
To je prilog Hadži Smajil-agi.
Za turčinom Pašić Ibrahimom
Ide dvanes alajli bajraka,

I dvanaes hiljad janjičara,
Sve na ate i na bedevije.
Na konje him jednaka odjela,
Sedla njihna i njihni takumi.
Jednako him konjičko oružje,
Jednake him uzde i bilani,
Jednake him luntre o unkaše.
I jednaka ruha na junake.
Crvene him na bedre čakšire,
A na pleći gunje janjičarske.
Jednake him kape i čelenke,
Jednaka him koplja uz ramena.
Ta je vojska Kozar zaplišila.
Palahaju krpe sa bajraka,
Visu ostre ćorde niz hajvane;
Bi rekao, visu mrke guje.
Samo Pašić u čistome zlatu,
I labud mu u zlaćenu rahtu,
I za njime dvanaes topova,
I cijela hrana i džebhana;
I hurč paša nosi madžarija,
Da potroši gredom do Budima,
Dokle ode i natrag se vrne.
Paša pašu viđe niz planinu,
Borija mu pisnu na bedemu.
Talumli se digli janjičari,
Pred šatore stali na selamu,
A sejmeni hadžije Smajila.
Kad je Pašić stigo Ibrahime,
Selam dade i od ata spade.

Na ruke ga nosahu sejmeni
Kod staroga na dvoru hadžije,
I turčina Hasanpaše Tira.
Ibrahim hoždeldiju dali,
A on njima turski selam vika.
Paša s pašom sjede uporedu,
A hadžija ured sprema njima.
Dva se paše rukom rukovaše,
I za mirno zdravlje upitaše.
Paša dade begu čestidbinu:
"Čestitam ti sinu alajbegstvo,
I Fatimu za sina prošenu!"
Mlađi pašu ćurkom ogrnuše,
Nargilju mu čibuk zapališe.
U čadore janjičari paše.
Alajli se razviše bajraci,
Bojna koplja oko šatorova.
Za koplja se svezaše kobile,
Sve kobile bedevije šamske.
Topovi se ukraj polja daše,
Pod Karaško brdo, pod bogaze,
Kuda će se ka Budimu kretat.

Taman bili, pa se odmorili.
Vihra nema, a jeknu Kozara,
A zapišta đetelina trava,
I alajli izbiše bajraci.
Zapevaše unđurski junaci.
Izbi begler sa široke Like
Na golubu konju visokome.
Na begleru kalpak-kapa zlatna

Sa dvanaes carsko čelenaka.
Ta se sila opisat ne more,
Koja li je sila i gospoda.
Ta je sila u zlatna ‘dijela,
A golub mu visok u rahtima.
Jadan paša, jadan ti vezire
Pri toj sili bega Ličanskoga;
Saltanet mu bolji od vezira.
Pred beglerom dvanaes bešlija,
I za njime sedam bajraktara.
E, kaki su begski bajraktari!
Kaki li su pod njih ćulehani!
Bi rekao i bi se zakleo
Da letahu, a da ne hodahu.
Ti su njihni konji kriloviti,
A na njima momci zmajoviti.
Zlatne toke, a carske čelenke,
O kukove visu grebeštice,
Iz ramena džide kostolomne,
Na bajrake temre okovane,
Na temreta zlaćene jabuke.
Povile se krpe svrh momaka,
Zlatne kite do trećeg jamaka.
Svije sedam oko Mustajbega,
Kao sedam lala oko cara.
Vojske za njim dvanaes hiljada,
Sve Ličana, sve atlije carske,
Unđuraca ka i vatre žive.
Kada silan izbi Mustaj-beže
I za njime dvanaes topova,

Š njima hrana i džebhana carska,
Begler polju na ravninu siđe,
A borija Hasan-paše pisnu.
Janjičari na selam stanuli,
A sejmeni bega prifatili,
Vojska lička pade u čadore,
A beglera vodu kod hadžije.
Kad je bego došo na dvorove,
Selam dade, paše ustadoše,
Za b'jele se ruke dofatiše,
Ličkom begu hoždeldiju daše.
Kod paša ga u red posadiše,
I sa rukom se rukovaše š njime.
Pitaše se za mir i za zdravlje.
Beg hadžiji čestidbinu dade:
"Čestito ti sinu alajbegstvo,
I čestita sinu ženidbina!"
"Amin, beže; i ti dočekao,
Ćeri udo, ženijo sinove!"
Mlađi piće služe i don'ješe,
Nargilju mu čibuk zapališe,
Maveli ga ćurkom prigrnuše.
Vojska s vojskom pade pod šatore,
A topovi blizu do topova.

Malo bilo, dugo ne trajalo,
Vihra nema, a jeknu Kozara,
Kad izbiše alajli bajraci,
A pukoše čiftom venednici.
Carev begler izbi na sijahu,
Na sijahu konju visokome;

Vas u žutu ogrezao zlatu,
I sijah mu u rahtove zlatne,
Kapa carska z dvanes čelenaka.
Kako sjaji i konj i delija?
Billah tešpih, grije mesečina!
Pred njim ide dvanaes bešlija,
I dvanaes za njim bajraktara.
Bože mijo, ko je begler bijo?
Z Banje Luke Fetibegoviću
Za dvanaes hiljada turaka,
Sve atlije, pešca nikakoga.
Na atlije toke na prsima,
I na glavi careve čelenke.
Na atove rahti i kalkani,
I niz prsi klobukovi sjajni.
Kade paše bega sagledaše,
Svi od aška na noge skočiše,
Pa na prozor čela nasloniše,
I za bega šučur učineše.
Beg s Kozara ode ka Kanidži,
Kada poljom izbi Kanidžkijem,
A borija Hasan-paše pisnu.
Na selam mu stali janjičari,
A sejmeni bega Feti-bega,
Jedni bega na dvor kod hadžije,
Drugi konja vode u podrume.
Kad Feti-beg među paše dođe,
Selam dade, pa među njih stade.
Svi ustaše pa ga prifatiše,
Među sobom otur učinješe,

I sitne mu hoždeldije daše.
Pitaše se za mir i za zdravlje.
Kad rekoše da su zdravo bili,
Momci mladi čibuk zapališe;
Svakim pivom svakog ponuđaju,
Sve po volji, šta je milo kome.
Sad Feti-beg čestidbinu daje,
Čestidbinu hadži Smajil-agi:
"Čestitam ti novog alajbega,
I za njega curu od Zajima!
Čestita ti i srećita bila!"
"Amin beže, i ti zdravo bijo!"

Taman seli, tek se odmoril,
Vihra nema, a jeknu Kozara,
Kad evo ti carskog komandara,
A od Jajca age Omer-age,
Na njegova visoka kulaša.
E, kakav je gazi Omer-aga?
Silan momak, silna odijela,
Silan hajvan kao na krilima!
Za njim ide alaj zelen bajrak,
I Jajčana hiljadu junaka.
Sve atlije, pešca nikakvoga,
Sve na ate jašu i paripe,
I kobile bedevije šamske.
Dobar him je silan komandare,
I za njime silan bajraktare,
Gajet silna za bajrakom vojska,
Izbi begler sa Kozar-planine;
Na tog agu hasret učinješe,

I na agu i konja njegova,
I njegova silnog bajraktara.
Aga side sa gore Kozara
Na zelenu polju kanidžkome.
Udri truba Hasan-paše Tira,
I skočiše pred njeg' janjičari
I pred njime na selam stadoše.
Sejmeni mu konja prifatiše.
Jedni konja, a drugi gaziju.
Na hadžine dvore povedoše,
Ćuljehane u tople podrume.
Selam dade careva gazija.
Svi mu sitne hoždeldije dali,
I na dobro mesto postavili.
Sve napored jedan do drugoga.
Čestidbinu dade Smajil-agi,
I za sina novo alajbegstvo,
I za sretnju sinu ženidbinu.
A on njemu: "Fala, aga dragi!"
Taze čaše s vinom polećeše
Nazdravljati pa se ponositi,
I čestitat jedan drugom pute
U svatove novom alajbegu.

Tamam seli, ćeif namestili,
Vihra nema, a jeknu Kozara.
Pogledaše paše i begovi.
Izbi jedan carev gazalija
Na njegova visoka alata,
Vas u suho ogrezao zlato,
Kalpak carski i carske čelenke

I niz prsi toke oluklije,
I uz rame koplje kostolomno.
Bi rekao da je vezir carski!
Saltanet mu baš ko u vezira,
I četiri za njim bajraktara;
Vojske za njim četiri hiljade.
Svi skočiše paše i begovi,
Te silnoga gledaju gaziju.
Silan beše i vitez bijaše,
Što takoga nijednoga nema!
Jednom mu se čudu začudiše:
Svaki aga i svaki beg carski,
I ostali carevi ajani,
Carske baše pa i buljukbaše,
Svaki nosi na lijevo ćordu,
A ovome na desnome kuku.
Ko je ovo, i koje je čudo,
Što li sablju nosi naopako?
Ondar reče lički Mustaj-beže:
"Paše dvije, naša krila zlatna,
Zar se tome paše ne sjećate?
Ono nam je Ljevak Omer-aga!
On siječe l'jevom rukom glave;
Zato nosi z desna alamanku.
Vidite li, dvije paše carske,
Onog agu Omera Ljevaka?
S lijevom je rukom uzaftijo
Od Lengera sve do Silitora!
Od njega se plaše kraljevine.
To je ljuta bez hesapa guja!"

Paše na to šućur učineše,
I na njega i konja njegova,
I njegove silne bajraktare,
I njegovu silovitu vojsku.
Momak aga Omer-aga side
Sa Kozara do polja zelena,
A borija Hasan-paše pisnu,
Na selamu staše janjičari.
Gazi Omer turski selam vika.
Sejmeni mu konja prifatiše,
Jedni agu, a drugi alata.
U podrum mu konja uvedoše;
Aga carski na hadžine dvore.
Sve mu na red selam prifatilo,
I sitne mu hoždeldije dalo,
Među sobom mesto načineše.
Hazur ga je piće dočekalo.
On hadžiji čestidbinu daje
Za beglerstvo i za ženidbinu.
A on njemu: "Fala, Omeraga!"

Ode sohbet, a ode veselje.
Vihra nema, a Kozara jeknu.
Pogledala kanidžka gospoda.
Kad zamreži Kozara planina,
Fala Bogu na Bož'oj pomoći,
Bi rekao izbi carska vojska,
I pred njima pašalije carske.
Tu se dvije paše začudiše,
I pitaše ličkog Mustaj-bega,
Koja li je sila sa Kozara?

“Carske paše, svito nada nama!
Ono dvanes carsko kapetana,
Preko Une od Unđurovine,
Koji vojske dižu bez fermana,
I vezirske sitne bujruntije.
Svaki kreće svoga bajraktara,
Za svakijem hiljadu gazija.
Sve se jedan piše po na sedam.
Ti su momci ka iz gore vuci,
A gledni su kao belogorke!”
Na to paše šućur učinješe:
“Bogu šućur i domu ovome,
Kad imamo ove kahrimane;
Još se lako more carevati,
Carevati i gospodovati!”
Kapetani u polje sidoše,
A borija Hasan-paše pisnu.
Istrčaše carski janjičari.
Pred svakoga na selam stadoše,
I svaki him turski selam vika.
A sejmeni konje i gazije:
Konje vode u podrume mračne,
Kapetane na bijele dvore.
Selam daše kahrimani carski,
Sve što beše na hadžine dvore
Sve begove srelo na nogama.
Prifatiše za bijele ruke.
Pred svakijem mesta načineše.
I sitne him hoždeldije daju.
Za mirno se upituju zdravlje.

Tu svačije oči poletele
Na tu silu i na te gazije.
Sad se zlatne čaše povedoše.
Sohbet zlatan ode među njima,
A vojske se s vojskom smiješaše.
Viteška se kola pofataše,
Alajli se razviše bajraci.
Zapevaše u kolo Bošnjaci.
A pašanske biju mehterije,
A pištu him zile i borije.
Vrištu ati, pištu bedevije.
Čadorovi baš ko šeherovi,
A bajraci ka nebom oblaci,
Bojna koplja ka i gora čarna.
Bože mili, silovite vojske,
U Kanidžko polje preširoko!
Bi rekao da je ferman došo
Od sultana, i carski muširi,
Da su vojsku svu za sefer zbili,
Da se sultan bije sa ćesarom.
Ordije se rahat učinele,
I begovi na bijele dvore.

Vihra nema, a jeknu Kozara,
A pogleda sa dvora gospoda,
Kad evo ti dva bega careva,
Dva gazije z dvije Janje carske,
Dvije Janje, dvije Bijeljine,
E Filduša i Fildiša š njime.
Oba bega na dva konja njihna,
Na dva konja obadva zelena.

Na begove kalpak-kape zlatne,
A na pleći crvene dolame
U zlaćene grane ispletene,
A na rame guje dovedene.
Na prsi him toke oluklije.
Uz ramena bojna koplja kleta.
Niz kukove visu grebeštice;
Sjajkaju se ka s neba svećice.
I za njima do dva bajraktara,
I za njima do dvije hiljade,
Sve atlije i dankrlačlije.
Bože mili, kaka bješe vojska,
A kaki su vojski komandari!
Komandari ka carski ridžali,
A ta vojska baš ka džinovita,
A pod njima konji viloviti.
Pod njima se crna zemlja trese.
Sve na dvoru ustade gospoda
Sejiriti do dva kapetana,
E Filduša i Fildiša š njime.
Na njih viši šućur učineše.
Kapetani u polje skrcaše,
A borija Hasan-paše pisnu.
Janjičari pred njih na selame,
A dva bega selam naturiše,
A sejmeni oba prifatiše.
Konji njihni u mračne podrume.
Kapetane na begove dvore.
Uljegoše careve gazije,
U to kolo selam naturiše.

Cijela je skočila gospoda
Pred begove rad Bož'eg selama,
Rad selama i svoga ićrama.
Kod paša him mesto načineše,
Gotove hi čaše dočekaše.
Čaše piju, hoždeldije daju,
Za mirno se upituju zdravlje.
Čestidbinu daju Smajil-agi
Za novoga sina alajbega
I njegova sretnu ženidbinu.
On zafalu daje begovima.

Taman bili, pa se odmorili.
Vihra nema, a jeknu Kozara,
Pred oči him zamreži Kozara,
Popade je silovita vojska.
Kad gospoda pogleda sa dvora,
Izbi otud Tuzla-kapetane
Na njegova konja visokoga,
Vas u srmi i u čistu zlatu,
I na konja rahti obuzdali.
Š njime Tuzla i Donja i Gornja,
Dva bajraka i dvije hiljade,
Sve momaka baš ko đevojaka,
A vrijedni ka planinski vuci.
Svi jednaci i jednolikasti:
Jednake him toke i jeleci,
A jednaci na glavi kalpaci;
Jednake him džide uz ramena,
A jednaki pod njima hajvani,
I jednaki rahti na hajvane,

I na age ćorde o kukove.
Gospoda hi sejir učinjela,
Za Tuzlića šućur učinjeli.
Malo prođe a dugo ne bilo,
Izbi za njim Brče Ibrahime,
Na Labudu ka (na) gorskoj vili,
I za njime hiljada atlije,
Sve momaka ka iz gore vuka,
Koji stići more i uteći,
I ranjena iznijeti druga.
Sva gospoda šućur učinjela:
"Kad je vaka Bosna ponosita,
I ovake hrani gazalije,
Lasno li je caru carovati,
Carovati i gospodovati!"
Oba bega u polje skrcaše,
I borija Hasan-paše pisnu.
Janjičari na selam stadoše.
Dva sokola selam naturiše,
Selam daše a od konja paše.
Sejmeni him konje prifatiše.
Sa konjima idu u podrume,
A begove vodu kod begova.
Kad gospoda kod gospode dođe,
Selam dali, nasred kola stali.
Age carske na ruke pribrali,
I mesto him dobro načinjeli.
Hoždeldije redom naturili,
I gotovom čašom dočekali.
Za mirno se zdravlje ispitali,

I rekli su da su zdravo bili,
I hadžiji dali čestidbinu
Na novoga sina alajbegstvo,
I njegovu sretnju ženidbinu.
A on njima rado povraćaje:
"Fala, age, sve u pomoć Bož'u,
A u zdravlje vaše i sultansko!"
Vojske s vojskom, bezi z begovima,
Age carske među ajanima.

Tamam rekli, pa se odmorili.
Vihra nema, a jeknu Kozara,
Kad nakrca vojska pro Kozara.
Piska stoji đeteline trave,
A š četine odlijeće lišće.
Pogledala cijela gospoda,
Kad evo ti bega od Brčkova,
Ali-bega ka vezira carskog,
Na njegova visoka galešu,
Vas u zlatu, galeša u rahtu –
Billah tešpih, ka da grije sunce –
I sa njime momak na doratu.
Alaj-bajrak nosi u rukama,
Z bajraka ga krpa zamotala,
A jamaka kite od bajraka.
Za njim ide hiljada atlije,
Posavinski' aga i bekrija.
Kad begovi viđoše beglera,
Đe s Kozara skrca u Kanidžko,
U Kanidžko polje preširoko,
Hasan-paše zapišće borija.

Janjičari na selam stadoše.
Beg him selam turski naturijo.
Selam dade, od galeša pade,
Galeša mu u podrum turiše.
Vojska k vojski, a beg begovima.
Selam dade, nasred kola stade.
Svi begovi raširiše ruke,
Zagrliše bega sa Brčkova,
U grljenju holđedije daše.
Široko mu mesto načineše,
I taze ga čašom dočekaše.
Kad su rekli da su zdravo bili,
Beg hadžiji dade čestidbinu:
"Mubareći sinu alajbegstvo,
Mubareći za sina đevojka!"
"Tebe, sine, Allah razijala,
Tebe Boži pali raziluci,
I na tebe, sine, gazaluci!"

Tamam seli, pa ućeifili.
Kozara se razječa planina.
Pogledala sa dvora gospoda,
Kad evo ti dvanes buljukbaša
Na dvanaes ata krilatije,
Ka dvanaes paša carevije.
Buljukbaše, na njima čelenke,
A na prsi toke klobuklije,
Uz rame him koplja kostolomna.
Gadarkinje visu o kukove.
Na hajvane rahti i pusati,
Pa se sjaju ka i mesečine.

A za njima dvanes bajraktara,
Ka i dvanes belogorki vila.
Pod njima su konji džinoviti,
A na njima ljudi zmajoviti.
Sve te krpe sa bajraka zlatne
Prekrile su bajraktare carske,
A z bajraka kite na jamake.
Šućur na njih učinje gospoda,
I na vojske dvanaes hiljada,
Sve atlije, pešca nikakoga.
Sva gospoda viđe buljukbaše,
I veliki šućur učinele
Na cazinske buljukbaše carske,
I na njihne bajraktare zlatne,
I na njihnu silovitu vojsku.
Dvije paše Bogu zafališe:
"Bogu šućur i času ovome,
Kad viđosmo sreću muslimansku,
I njihovo milosno držanje!"
Dokle baše u polje skrcaše,
A borija Hasan-paše pisnu,
Janjičari na selam stadoše
Buljukbaše s konja se skidoše.
Sejmeni him konje prifatiše.
Čulehane u tople podrume,
Age carske na bijele dvore,
Smiješaše jedan kod drugoga,
I bijele ruke raširiše.
Posjedaše jedan kod drugoga.
Jedan drugom holđedije daje,

Za mirno se upitaše zdravlje.
Bože mili, na svemu Ti fala!
Da je kome zgledati gazije
Kod hadžije starog alajbega,
Bi rekao i bi se zakleo,
Da su carske lale u divane.
Koliko je vojska ufatila,
Digao se duman u oblake,
Sve od duhe konjske i junačke.
Da otpane od neba jabuka,
Ne bi mogla na zemlju panuti,
Već na konja ili na junaka.
Ta gospoda ćeif namestila.
Vino piju, dimovi se biju.

Tamam bili ćeif ufatili,
Kozara se prolomi planina.
Pogledala sa dvora gospoda,
Kad evo ti sedam buljukbaša
Sa pitoma Bihća i Krajine.
Za njima je sedam bajraktara,
U ruke him alajli bajraci,
Temre sjajne, a jabuke zlatne,
A krpe him zlatom izvezene.
Koliko se sjaka udarila,
Pro Kozara između homara,
Neđe toka a neđe čelenka,
I oštrije' na kukove ćorda,
Sjaka stoji ka od jarkog sunca,
Ka od sunca kroz jelovo granje.
Paše oblje viđoše glavare.

Oba paše na noge ustaše,
A Ličkoga bega upitaše:
“Lički beže, ono koji li su,
Od koje su careve krajine?
Oni silni’ od nas svakojega,
I bolji him ati vitezovi,
Viša svita no na nama svije!”
“Paše dvije, Bihać i Krajina,
Jer je Bihće najkrajnja Krajina,
Cijelijem nama krila sjajna,
Car je na njih okrenuo glavu
Više, paša, nego na nas svije.
Pa baš neka, i mrzno mi nije,
Jer su ono najbolje gazije.
Svud su turski namus očuvali,
I na hudut carstvo održali.
Kad na koga mejdan, pašo, dođe,
Od ćesarske il’ zemlje madžarske,
Makar okle da ga neko zovne,
Za njega se ističu begleri,
Te za njega krvav mejdan dele.
Ono što je sedam buljukbaša,
Svi imaju po sedam mejdana.
Ono njihno sedam bajraktara,
Il’ toliko, il’ više od toga,
Njihova je cipcijela vojska.
To su, paše, krvavi junaci,
Što od borbe ne okreću leđa,
Ni svojega ostavljaju druga,
No iznosu mrtve i ranjene,

Jer sa š njima miješanja nema.
Prizno him je i car i Krajina."
Paše na to šućur učineše.
Buljukbaše u polje siđoše,
A borija Hasan-paše pisnu.
Janjičari pred njih na selamu.
Selam dade sedam buljukbaša,
Pa od sedam o'sjedoše konja.
Mlađi konje njihne prifatiše.
Vojska k vojsci, gospoda gospodi.
Selam sedam dade buljukbaša,
Među paše i među gospodu.
Sve pred njima na noge skočiše.
Najbolje him mesto načineše,
A taze hi čaše dočekaše.
Uza svaku čaša vina dođe.
Uza svaku sitnu hoždeldiju.
Pitaše se za mir i za zdravlje.
Svi rekoše da su zdravo bili.
Svi hadžiji mumbareći viču,
Mumbareći sinu alajbegstvo,
A hadžija svima zafaljuje.

Još ne behu sohbet ispunili,
Kozara se otvori planina.
Kad pogleda sa dvora gospoda,
Sade Pašić izbi Sehidija,
Sa bijelog šeher Sarajeva,
Na labuda konja visokoga.
Bože mili,na svemu Ti fala,
Tog zineta toga paše carskog!

Ni' se znaše, al' gledni bijaše,
Ili đovde viši, i hrlosni,
Ili više zlata na junaka,
Il' na njega, il' ata njegova.
I pred njime dvanaes bešlija,
I mećara s hurčom madžarija;
Da je paša ponijo dukate,
Da se đegođ ne napati s vojskom,
Za njim ide dvanes bajraktara,
I za njima dvanaes hiljada.
Odlična je vojska sarajevska.
Nema momka koji nema toka,
I na glavi carski' čelenaka,
I na konja rahta pozlaćena.
Kad vidoše sa dvorova Turci
Vojsku zlatnu i pašu Sejdiju,
Svi od aška na noge skočiše.
Naprema se šućur učineše.
Dokle paša za bešlijama side,
Iskrca mu vojska pod Kanidžu,
A borija Hasan-paše pisnu.
Janjičari na selam stadoše.
Carski paša odjaha kulaša.
Sejmeni ga rukam dofatiše,
Do po stuba na dvor izniješe.
Kad ta' soko među njima dođe,
Svi na noge čekahu gaziju.
Selam dali, ruke raširili,
U bela se lica poljubiše.
Među paše mesto načineše.

Maveli ga ćurkom ogrnuše,
Nargilju mu čibuk zapališe.
Namah pred njim dva momka ispala,
Da ga dvore dokle bude tuna.
Takav silan beše serhatlija,
I njegova glavna gospoštinja.
Čestidbinu dade alajbegu:
"Alaj-beže stari od Kanidže,
Krila zlatna naše carevine!
Čestitam ti sina alajbega,
I za sina prošenu đevojku!
Sretnja bila za nas i za tebe!"
"Amin, pašo, i ti svijetlijo
Tvoje lice ka i daničkinja!"

Pa se sohbet među njima krenu.
Kozara se otvori planina.
Pogledaše sa bijela dvora,
Kad evo ti Tare-kapetana
Na njegova visokog dorata,
I za njime do dva bajraktara.
Jedan bješe od Zenice ravne,
A drugi je od grada Maglaja,
Od Doboja do Dervente Donje.
Š njima vojske petnaes stotina,
A za Tarom četrnaes ravno,
Sve momaka od Bosne ponosne.
Na njih behu drugčije haljine
Nego što se nosu po Krajini.
Niz prsi him toke po dolami,
A na glavi sa strane čelenke.

Na atove drugčija odela,
Rahta nema, ni sedla od zlata,
Sal takumi kao za mejdana.
Svakom momku puška o unkašu,
A u ruke koplja kostolomna.
Ondar paše Taru pogledaše,
Pogledaše i begenisaše,
Bez ponosa i bez veličanja.
I kapetan i njihova vojska,
U momaka lica đevojačka.
Ali vidu da s' od soja dobra,
Od plemena i od turskog dina.
Baš mu paše oči ne skidoše.
Jedan drugom fale kapetana,
Dok kapetan u Kanidžu side,
A borija Hasan-paše pisnu.
Janjičari na selam stadoše.
Selam dade Tara kapetane,
Selam dade, od hajvana spade.
Sejmeni mu konja prifatiše,
U mračan ga podrum uvedoše;
Kapetana među gazijama.
Selam dade, turci prifatiše,
I dobar mu ićram učineše.
Pa ga sitne srele hoždeldije.
Uza svaku puna čaša vina,
A druga ga čeka sve po redu.
Za mirno se ispitaše zdravlje.
Šućur dali, kad su zdravo bili.

Tamam ćeif behu namestili,

Kada jeknu Kozara planina.
Pogledaše sa dvora gospoda.
Ko najprvi na Kozar izide?
Mehmed-aga od Konjica grada,
Na njegova puljali zekana.
Aga beše ka i paša carski;
Zekan tanak ka i tanka vila.
Za gazijom pestotina druga,
Sve momaka ka i đevojaka,
Ali svaki ka i vatra živa.
I na njega šućur učinješe.
Ko za njime izbi na Kozaru?
Ćemal-beže – od grada Mostara,
Na njegova visoka riđana.
Momku nema ni dvades godina,
A dvanes mu pera povrh čela,
Đe za njega i sam care znade,
Đe je vitez i krila sultana.
Saltanet mu baš ko u vezira;
Ponos begu bolji od vezira.
Za njim ide hiljadu junaka,
Hercegovca ka i vatre žive.
Ko najprvi za beglerom dođe?
Beg Ljubović s Nevesinja ravna,
Ahmet-beže na kosmata dora.
Sad da vama za Ahmeta pričam,
Ahmet-bega gazi Ljubovića.
Na odaju kod hadži Smajila
Iskupljeno sedamdeset ravno,
Trides aga, četeres begova.

Kad viđoše bega Ljubovića,
Tog zineta i bogastva bega,
Toga begstva nesta nijednoga
Sprema licu sjajnog Ljubovića,
Jer to lice – ne rađa ga majka
Bez sal njega koja je rodila.
Nit kobila ka njegova dora.
Koliko je gledan i gosposan,
Toliko je spreman i ponosan.
Toliki je silan u rukama,
Toliko mu pripsaše oblaka,
I ta na kuk zlatna alamanka,
I rahtovi zlatni na dorata,
Ništa vama opisivat nemam.
Bog ga čuvo od zla svakojega,
Celoj Bosni i njegovu babu,
I njegovoj ostariloj majci!
Begu nema sem dvades godina,
A dvanaes dobijo mejdana,
I četiri za cara sultana.
Kad beglera paše sagledaše,
Naprema se na noge skočiše,
Da bi bolje bega ugledali.
Ko za njime izbi na kulašu?
Beg Dževetić od grada Trebinja.
I ta begler ka i gorska vila.
S Dževetićom i sa Ljubovićom,
S njih obadva pestotin junaka.
Ali jedan bolji od šestine!
Te se sile pod Kanidžu zbile,

Janjičari na selam stadoše.
Vojska k vojski, bezi begovima.
Ćulehani u podrume mračne.
Beg Ljubović i beg Ćemalović,
I s Trebinja beže Dževetiću,
Sva tri bega jedan za drugijem
Kod hadžije među glavarima.
Sva tri stala kolu u srijedi.
Svi pred njima na noge skočiše.
Sva tri sjeli jedan kod drugoga.
Široko him mesto načinili,
I svakome mahsuz hoždeldije.
Uza svaku čaše dodavaše,
Nekom vino, a nekom rakiju.
Begovska se ponosi gospoda.
Vojska turska potpunjaše polja.
Čestidbinu Smajil-agi daju,
Smajil-aga vrće zafalama.

Jako behu ćeif namestili,
Kozara se otvori planina.
Kad z dvorova pogleda gospoda,
Kad eve ti dva bega s Cetinja,
Zenkovića, Babahmetovića.
Babahmeta jaše na dorata,
Za Zenković na visokog doga.
Obadva hi zagrlile brade,
A na pleći zelene libade,
I zelene oko glave poše,
A za njima pera zađevena.
Na čelo him careve zerdave;

Poznaju se đe su od fermana,
Đe je njihno begstvo sa beratom.
Da ko vidi dva bega careva,
I na njima svitu zapripsatu,
Na begove i na konje njihne,
Nit bi mog'o reći ni uteći,
Što nijesu dva vezira carska.
S njima vojske pestotin junaka,
Cetinčana kao vatre žive.
Na dva bega sijevaju ćorde,
O kukove hadži adžemunke,
Ka i da su od dvades' godina.
Paše dvije oči napuniše.
Sa dva bega oči ne skidaju,
I njihove saltanete stare,
Njihov ponos i njihno pripsanje.
Ljepote se nagledat ne moreš.
Dvije paše bega zapitaše:
"Beg Mustaj-beg, naše ogledalo,
Koja s' ono dva bega careva?"
A Lički him beže besedaše:
"Ono, paše, dva bega s Cetinje,
Pod fermanom carskim bez promjene.
Za obadva sultan care znade."
Paše na to šućur učineše.
Neka znade, ima i za koga!
Begovi se s vojskom poskidoše,
A borija Hasan-paše pisnu.
Janjičari na selam stadoše,
Beglerbege s konja prifatiše,

Na bijele dvore izvedoše.
Što je bilo u hadžinom dvoru
Pred dva bega na noge skočilo;
Među paše mesto načinješe.
Ko je mlađi poleće im k ruci
Radi cara i carskog fermana,
I njihove gosposke starosti.
Begovima kahvu doniješe,
Jer dva bega vino ne pijahu.
Nisu pili kad su mladi bili,
A kamoli sada u starosti!
Dva bega se rukom rukovaše
Sa hadžijom, starim Smajil-agom:
"Mumbareći, hadži Smajil-aga,
Na tvog sina novo alajbegstvo!
Srećito mu i veselo bilo!
Obraz čisti i njemu i nama!"
"Amin, amin, dva gazije carska!"

Tamam seli, pa se odmorili,
Kozara se otvori planina.
Kad pogleda sa dvora gospoda,
Kad evo ti Hrnjica-serdara,
Od cijele vojske komandare,
Na njegova pjegava đogata,
I za njime goješna Halila,
Na malina ka na šejitana.
Sad da vi je pogledat serdara!
Sila teška, pa se opremila.
Koliko je čelo u serdara,
Pro tog čela dva muška čepera,

Među veđe muška podlanica,
Pa mu veđe pale na brkove.
A kroz veđe badže načinijo,
Pa katilske oči izvrljijo.
Ta je glava strašna bez karara!
A dva brka s ramena na ramo
Pokrile mu toke i oružje.
Sjaje mu se toke kroz brkove,
Kao sunce kroz jelovo granje.
Miške s ruke ka đovde junačke.
Na glavi mu kapa serdaračka,
Na njemu su dva serdarstva carska,
Na pleći mu pletena dolama,
Sve od žice i venednik zlata.
Na bedre mu crvene čakšire,
Sve u zlatne prevezene grane.
Kud goď švovi, sve gajtani zlatni.
Uz bedre mu guje ispletene,
Na kukove glave izvedene.
O kuk visi ostra gadarkinja,
Dugačka je od dva rastegljaja.
Kako mu se plaza oko đoga?
Baš ka guja oko suhog trna.
Na đogatu rahti pozlaćeni,
A niz prsi klobukovi zlatni.
Po klobuku silimbeta sjajna,
Okićena zlatom i biserom.
Svi bilani puljkom pokovani,
Pa pod bradu za uzdu svezani
Sa halkama od srebra samoga.

Đogatova rešma oko vrata
Ispletena od žeženog zlata
Srvh ušiju taman do unkaša.
Od ušiju niz oba obraza
Dva kanata od samoga zlata,
Na uši mu oba zapučena.
Među njima daničkinja sjaji,
A na sapi grije mesečina.
Kad viđeše paše vojskovođu,
Sve tri paše pa se sagledaše.
"Koja j' ovo sila? Znate li ga?
Da l' j' istina majka ga rodila,
Al' j' od Boga pala utvorica?"
Sve na paše kose nastrhoše
Od silnoga Muja Kladuškoga.
Pa pitaše bega Ličanskoga:
"Lički beže, Bogom te kumimo,
Koja j' ono rota na đogata?
Hajde, što je silan i bijesan,
Što to nikad ni čuli nijesmo;
No što galče nosi u zubima,
Crno mrtvo, teke neodrto?"
Beg pašama riječ besedaše:
"Paše carske, zar ne poznajete?
Vidite li kalpak-kapu carsku,
I dva pera njemu preko čela?
U jednomu komandarstvo piše,
Komandar je od cijele vojske,
A na drugom ime serdaračko,
Na njega su dva serdarstva carska.

Ono ti je Hrnjica-serdare.
Niz cijelu zemlju ćesarevu,
U svakome velikom šeheru,
Na svakome velikom bedemu,
Svuda slika ima na mermeru
Od serdara i konja njegova.
Kade žene đecu uspavljuju,
Ja l' bešikom, ja l' na bl'jele ruke,
Sve hi strašu s Hrnjicom serdarom:
'Šut'te đeco, sad će Mujo doći!'
A vi hala pitate beglera
Koja j' ono sila na đogatu!"
Na to paše šućur učineše:
"Blago našem caru Al-Otmanu
Za ovake u Bosni serdare,
I ovake s vojske komandare!"
Pa kad za njim izbi Hrnjičiću,
Gojan Halil na konju vrančiću,
Na malinu ka na šejitanu,
Što će biti đever uz Fatimu.
Bože Mili, na svemu Ti fala!
Lijep li je i ponosan li je,
On je bolji od svake đevojke.
Brade momak ni mustaća nema.
Crn mu perčin bijel vrat prekrijo,
Ka da mu je crn gavran zasijo.
Na dvije ga strane razdvojijo:
Jednu polu niz vrat opružijo,
S jednom pera svez'o preko čela,
Preko čela i preko kalpaka.

Kosa crna, a kapa mu zlatna,
Bi rekao, opasala guja,
Guja crna pro čela junačkog.
Š čelenaka pera obisnula
Preko vrata i mrka perčina.
Kroz kosu se smiješalo zlato;
Sjajuka se baš ka otresina
Kad otpada sa zmaja s oblaka.
To je čelo kao hamajlija,
A veđe mu kao pijavice.
Obrazi mu ka i knjiga b'jela.
Na obraze dvije jagodice,
Rumene se ka dvije ružice.
Oči su mu baš ko u sokola.
Zubi sitni kao u đavola.
Sa oči mu treptu trepavice
Ka široka krila s lastavice.
Oko vrata kolijera zlatna,
Dva kanata z dvije strane vrata.
Pod grlo mu puce od dukata,
Koje ima pola litre zlata.
Toke zlatne na prsi spučate,
A na pleći pafte savezate.
Oko dečka dva traboloz-pasa.
Vezen silah cijel od bisera.
U silah mu dvije zlatke male,
Obadvije bez kremenja pale.
Ćetovi him kamenovi dragi,
A karike od žutoga zlata.
Među njima handžar od zehera,

Koji pori srca u junake,
Balčak cijel od žeženog zlata.
Tri gajtana momku po prsima;
Sva tri behu od zlata pletena,
Na kajasu na kuk zapučena,
Na kajasu koja drži lasu,
Posjeklicu Hrnjičinog sina,
Koja lige seče i panc'jere.
Na bedre mu bijele čakšire
Od bijele mletačke kadife,
Više zlata no što ima platna.
Kostolomna džida uz ramena;
Do po džide čohom opšivena,
Od po džide krvi nalivena,
Navrh džide od aždahe glava,
I u glavi dva filova zuba,
Koja kosti zoblje od junaka.
Na vrančića dva rahta od zlata
Za merdžansko sedlo pripučata.
U sedlo je zlato pokovato,
Od bisera unizane grane,
Razne vrste od merdžan-kamena:
Neki mavi, a neki zeleni,
Neki žuti, a neki crveni.
Šatri ono ka da mesec sjaji.
Na malinu povrh sedla zlatna
Pretureno konjičko oružje;
Pro oružja haša dubrovačka,
Ni kovata ni čekićovata,
No od suhog ispletena zlata;

Naokolo po trostruke rese,
Na te rese rušpe okićene;
Haša vredi hiljadu dukata.
Kakav beše nagojak Halile,
Kakvoga je lica ljubeznoga,
A kakoga oka milosnoga?
Kad gledaše, ka da milovaše,
Kad se smije, ka da biser sije.
Sve tri paše na noge skočiše
Od nagojka Hrnjina Halila,
I njegova lica i pogleda.
Pa Ličkoga bega upitaše:
"Lički beže, naše ogledalo!
Koje j' ono lice i odličje?
Koja li ga vila obrodila?
Koja li se sestra kune š njime?
Koja li ga hasretuje majka?
Blagoš majci, pa da ništa nema,
Sal onakog zmaja zlaćenoga,
Što onakog u svoj vojsci nema,
Ni u vojsci, niti među nama!"
Tadar sreća beše u Turaka,
Te višahu jedan na drugoga.
Kada paše bega zapitaše,
Još ga više beže povišijo:
"Zar ga sve tri paše ne poznaste?
Njega znaju dvije kraljevine.
U Madžarskoj i zemlji Ćesarskoj.
Đe đevojke ima za udaje,
Koja platno po đerđefu veze,

Grane su joj slika Halilova,
Okolica lice Hrnjičića,
Naspučnice prsti i ručice.
Pa đevojke po ćesarskoj c'jeloj,
Sve na sofri prisrkuju š njime,
Ka čobani s varenikom vrućom.
Kad đevojke u ćesarevinu,
Paše moje, kolo pofataju,
Sve Halila u pesmu pevaju."
Paše sve tri jemin učinješe:
"Nek pevaju, i nevolja im je!"
Sa Hrnjama trista Kladuščana,
Od zlog oca, od gore matere,
Koji nose čeličane kuke.
Kad se u rat smiješaju vojske,
Ko hi čeka, crne su mu muke.
Na kukove oštre palampuše,
Koje vade iz junaka duše.
Otrovane džide uz ramena.
Okovane kape na glavama.
Pod njima su konji viloviti.
Pro konja him samo šegetina.
Preko šega koža uštavljena.
Na čelične toke zapučena.
U ruke him šiljate gargije,
Koje poru vojske prema sebe.
Kad te paše Muja sagledaše,
Svi od Muja i Mujove vojske,
Na svijema kože nastrhoše.
Sa Halilom malo zablažiše.

Kad u polje vojskovođa side,
A borija Hasan-paše pisnu,
A dva topa z bedema pukoše.
Pred serdara, s vojske komandara,
Janjičari na selam stadoše.
Silan Hrnjo pade od dogata.
Za njim Halil odsjede malina.
Kladuščani s kraj polja zelena,
Ni š čijom se ne smešaše vojskom.
Hrnje dvije na hadžine dvore.
Ćulehane konje u podrume.
Sve serdara čeka na nogama.
Selam dade, age prifatiše.
Paše sve tri ruke opružiše.
Blizu sebe mesto načinješe,
Muja k sebe, Halka prema sebe.
Sve junake sila nadmašila,
A Halil him kolo začinijo.
Sad pred Muja čašu doniješe,
Čaša nije no je bukal sjajan,
Ta je bukal od dva litra vina.
Sve naizred skoči na nogama,
S Hrnjice se dvije rukovaše.

Tamam dali na dvor čestidbinu,
Hrnje dvije za Mehmeda sina,
I njegovo novo alajbegstvo,
I za sina Zajimovu Fatu,
I hadžija: "Fala vam, Hrnjice!" –
Na Kozaru niče serhatlija
Na alatu konju visokome.

Na njemu sad nema odijela,
Ni zlaćena niti izvezena,
No od'jelo sve od sahtijana,
Pa povrh njeg silah i oružje.
I na momka i konja njegova,
I njegova za njim bajraktara,
I njegovo hiljadu junaka,
Sve na njima jednaka od'jela,
Sve od kože mrkog sahtijana.
Jednake him kape uštavljene,
Oko kapa poše zamotate,
Za pošama careve čelenke;
I oruž'e konjsko i junačko,
Sve jednako i jednolikasto.
Jednake him o kuk ćemerlije,
Jednake him džide uz ramena.
Svim naizred pocrnelo lice,
Baš ko da ga vatra opržila.
Tek se vidi da j' odlična vojska,
I pred vojskom dobar vojskovođa,
I bajraktar silan i bijesan.
Viđoše ga sve tri paše carske,
Pa pitaše bega Ličanskoga:
"Beg Mustaj-beg, otkale je vojska
I oklen je vojski vojskovođa?"
"Paše naše, naša krila zlatna,
Ono nam je Grda Osman-aga.
Ono za njim što je bajraktare,
Ono nam je Nagrd Huseine.
Ono su him mahsuz odijela

Za njegovu vojsku načinjena.
Đe zastava bide otežena
Da ostaje vojska pred topove,
Pred topove i pred napadove,
Preko rata i drugi' država,
Tu ostane Grdan i Nagrdan,
Ko god na njih dođe napadati.
Ako Bog da, paše, kad dođemo
Sprem Budima kudar teče Klima,
Tuna ima čekmedže-ćuprija,
S ove strane čekmedže-ćuprije,
Jedno tepe i brdo visoko.
Tu nam valja ostavit Osmana,
Pred topove hendek iskopati,
I u hendek oplesti koševe,
Na koševe naslonit topove;
Obrnut him grla na tri strane –
Na tri strane po osam topova –
Kad svatovi u Budim otidu,
Da nas Petar ne bi zakolijo
I turijo zastav na ćupriju.
Klima voda mlogo je ilava.
Bez velike sile i belaja,
Svaki konji prelazit ne mogu.
Valja sedam iskopat lanaca,
I ostavit do sedam hiljada,
U šančeve uturiti vojsku,
S topovima čekat dženerala,
I Osmana turit komandara."
Tu se sve tri paše začudiše,

Kak' Unđurci upravljati znaju,
Kako valja i kako trebuje,
Kao da su vojsku vojevali.
Grdan Osman stiže u Kanidžu,
A borija Hasan-paše pisnu.
Janjičari na selam stadoše.
Osman Grdan i bajraktar dođe,
Selam daše, od konja o'sješe.
Sejmeni him konje prifatiše;
Osmanagu na hadžine dvore,
Ćulehane u meke podrume.
Osman selam u gospodu vika,
A one mu dobro prifatiše.
Blizu Muja mesto načiniše.
Neka strašan sedne do strašnoga!
Bajraktara Nagrd Huseina
Namjestiše kraj Hrnjina Halka.
Neka gledan sedne kod glednoga!
Holđedije i safalđedije.
Rujno vino piju izobila.
S hadžijom se Osman rukovao.
"Mumbareći!" reko za Mehmeda
I čestitu plemenitu Fatu.
A on njemu: "Allah razijala!"

Tamam rekli te se odmorili.
Kozara se prolomi planina.
Pogledaše paše i begovi.
Izbi jedan buljukbaša carski,
Na jednoga visoka putalja,
I za njime carev bajraktare,

Z bajraktarom tri stotin' atlija.
Ko li carski beše buljukbaša?
To gazija od Glamoča Ramo,
I sa š njime trista Glamočana.
Ramo side s vojskom pod Kanidžu,
A borija Hasan-paše pisnu.
Janjičari na selam stadoše,
Buljukbaši Ramu na selamu.
Selam dade, od putalja pade,
A sejmeni konja prifatiše,
Jedni konja, drugi Ramadana.
Rama vode na hadžine dvore,
A putalja u tople podrume.
Selam dade Ramo među njima;
Oni Ramu sitnu holđediju,
Holđediju i safalđediju.
Široko mu mesto načinješe,
Majaliku taze doniješe.
On čestidbu dade na hadžiju,
Alajbegstvo i prošenu Fatu.
Hadžija mu dobro zafalijo.
Sad pašama oči polećeše;
Pogledaše bajrak za bajrakom.
Pa izbiše baše za bašlarom.
Izbi jedan ihtijare stari
Na jednoga visoka mrkova,
Glavni aga i ođeven voma,
Pod od'jelom dobrim i kalpakom,
I za sobom vodi bajraktara,
Na dorata konja kosnatoga.

Među c'jele doslen bajraktare,
Takog nije doslen dolazilo.
Paše sve tri bega zapitaše:
"Ko je ono, beže, na mrkova?"
"Ono, paše, vrljički ajane,
A za njime Selim-bajraktare,
I vrljička za ajanom vojska,
Š njime vojske pe'stotina druga."

Sad učesta Kozara planina,
Navališe age od Udbine.
Za njim izbi kahriman ćehaja,
I za sobom vodi Mehimeda.
Ćejvan dedo na kobilu kusu,
Mehmed jaše na konja zekana.
Za ćehajom trista Udbinjana.
Ta' razminu, drugi naljegao,
Na dogatu, Hadži-kapetane
S Mekog Dola iz Udbinskog polja,
Na njegova visoka alata,
I za njime tri stotine druga.
Hadžija je ka i paša carski.
Čim on prođe, drugi ajan dođe.
Bože mijo, ko je junak bijo
Na zekanu konju puljatome?
Zukan-aga za Stijene Žute.
Za Zukanom stotina atlija.
Bolji Zuko no četeres ljudi,
Zekan bolji no četrdes konja.
Zukan-aga prođe pro Kozara.
Zuko prođe, drugi junak dođe.

Pod njime je vitka bedevija,
Bedevija ka i tanka vila.
Bože mijo, ko je junak bijo?
Od Čekrka Alem Kaduniću.
I ta prođe, drugi aga dođe
Na riđanu konju visokome,
I za njime stotina atlija.
Bože mijo, ko je junak bijo?
To gazija Šarac Mahmut-aga,
Od Otoke, grada carevoga.
Mahmut prođe, a drugi izađe,
Na visoku konju labudastu,
I za njime stotina atlija.
Bože mijo, ko je junak bijo?
Ono Zović beše Šaban-aga.
Šaban prođe, drugi aga dođe
Na čilašu konju visokome,
U tokama i u čelenkama,
I za njime stotina atlija.
Bože mijo, ko je junak bijo?
To gazija Kunić Hasan-aga.
Pa za njime drugi na dorata.
To gazija Kurtagić Nušine,
I sa š njime stotina atlija.
Za Nušinom drugi iskočijo,
Na dorata dugačkoga vrata.
Bože mijo, ko je junak bijo?
To gazija Bojičić Alija.

Malo bilo, dugo ne trajalo,
Na Kozaru drugi iskočijo

Na njegova visoka šarina,
I za njime stotina atlija.
Bože mijo, ko je junak bijo?
To je Gavrić bijo Ali-beže
Od Pripora, od palanke male.
I ta prođe, drugi aga dođe.
Bože mijo, ko je junak bijo?
To delija Vlahinjić Alija,
I sa š njime stotina atlija.
To sve carski behu bajraktari,
Sve bajraci jedan za drugijem.
Najpotolnja četir bajraktara,
Huso Vilić i Aljo Ibričić,
Tankoviću, Arnautoviću.

Kad se sila pod Kanidžu zbila,
Sad mislili više niko nema,
Za šes dana i sedam noćiju,
Što se vojska i dan i noć zbija.
Sad rekoše sve tri paše carske:
"E, hadžija, svije od nas krila!
Svi smo paše u krajeve vaše.
Neki ima tri godine dana,
Neki ima više od četiri,
Nekome se i babo rodijo.
Da je ferman došo od sultana
Da nam kaže da je Bosna vaka,
I da ima ovolko junaka,
I da volko ima kahrimana,
I gospode aga i begova,
Pod ničanom carski' buljukbaša,

Pod beratom carski' kapetana,
Alajbega ovaki sokola,
Svi bismo se nared objesili,
Nit bi znali Bosna kaka li je,
Ni kake li kahrimane hrani,
Ni kaka je zgodna ni bogata.
Bogu šućur i daru Bož'emu!
Blago caru u Stambolu gradu,
Dok je Bosna što će carovati!
Sad beglerbeg i Hrnja-serdare!
Vojska se je zbila pod šatore.
Ev' je danas drugi dan do podne,
Vojska puni brdom homarima,
Čadore smo s vojskom potpunili.
Da l' je vakat dovu preučiti
Za hajirli pute ka Budimu,
Puštavati u vojsci telale?
Nek delije pritežu kolane,
Nek preprazne silah i oružje,
I dugačke puške sa umkaša,
Pregledaju lase na kajase.
Nek tobdžije obidu topove,
Neka toke vidu na konjima,
Koje vuču halkali topove.
Nek se hrana sprema i džeba'na,
Nek se Hadžić sprema za mejdana!"
Tako sve tri paše besjedahu.
Beg Mustaj-beg reče među paše:
"Malo sabur, carevi većili!
Dosta ima pod Kanidžu vojske,

Vojske dosta ka na gori lista,
I vojnije' dobri' komandara,
Bogu šućur, paša i bimbaša,
I serdara pa carski' ajana.
I imamo dobri' kapetana,
Dosta baša, dosta buljukbaša,
Bajraktara ka gorski' vukova.
No nam nema najboljega druga,
Sa Orašca Ličanina Tala!"
Kada paše čuše beglerbega,
Sve tri mu se paše začudiše.
Jedan drugom potkrijući viče:
"Aman, brate, čuješ Mustaj-bega!
Od ovije' oće naske svije',
Još kažuje nakog najboljega!
Znaš li, brate, paša Sejdijiću,
Ovog Tala da je taka sila?
Ti si rodom u Bosni ponosnoj,
U bijelo šeher Sarajevo.
Znaš li štogođ, je li taki Tale?"
Sejdić-paša travničkome viče:
"Viđ'o nisam, a čuo ga jesam,
Da su s Talom mlogi ćirameti,
A s vojskom su krupni adaleti."

Malo bilo, dugo ne trajalo.
Vihra nema, a jeknu Kozara.
Pogledaše paše i bimbaše,
I cijela sa dvora gospoda.
Izbi jedan bajraktare carski,
Sal gologlav na bosoj kobili.

Naopako bajrak prevrnuo,
Temre gore, a krpa mu dolje.
Naopako sijo na kobilu,
Glavu repu, hrbat ka unkašu.
Paše sve tri na noge skočiše.
Počeše se laktovima gurat,
I čuditi čudu neviđenu.
Pa za mlogo ne traja vrijeme,
Pa za tijem što je na kobili,
Izbi jedan šehovačke čalme,
I na obraz umršene brade,
Na jednoga visoka mrkova.
Konju uzdu na umkaš turijo.
U dve ruke drži dvije stvari,
Fildiš češalj i pljosku mavenu,
I u pljosku čet'ri litra vina,
A u drugu Kur'an, ćitap carski.
I tome se paše začudiše.
Brada dobra, a zelena čalma,
I na njega hodžanska od'jela,
Ali pljoska neobična voma!
Ćitap s pljioskom nema drugovanja.
Hodža fildiš češalj dofaćaše,
Češlja bradu, ne bi l' ugladijo.
Brada mu je mlogo zamršena.
Iz brade mu trunje ispadaše.
Bradu gladi, oko sebe truni.
Vaz kazuje, pljosku iskapljuje.
Paše ruku od ruku udriše,
Pa od jada na noge skočiše,

A begler hi gleda ispod oka,
Ispod oka preko mrka brka.
Malo vreme, za dugo ne traja.
Izbi Tale na konja kulaša.
Mani hodžu, seri bajraktara,
Prema Talu na konja kulaša!
Kako li se opremijo Tale?
Na Talagu čakšire od jarca,
A na pleći jandžik od magarca.
Na glavi mu kapa ćulafina.
Na noge mu čizme i kalčine.
Ne sturaju paše oči svoje,
Niti s Tala niti z bajraktara,
Ni š njihnoga hodže na mrkova.
Što su Talu čizme na nogama!
Kroz čizme mu prsti propanuli,
Kroz čakšire obadva koljena,
I laktovi kroz jandžika kleta.
Kroz ćulah mu perčin proklasao.
Oko Tala namesto silaha,
Oko Tala lika opasana.
Na prsima čamašira nema,
A kamoli toka oluklija!
Za liku mu dvije puške male;
Kremenje mu trbuh isfašalo.
Na te puške od njihni' kundaka,
Od kundaka nema ni mandaka,
Sal po parče što drži tabanče.
Kulaša je konja opremijo:
Uzda mu je loza sa obala,

Na kulaša sedla ni samara,
Samo šega od prčeva jarca.
Preko šege visi kaltačina.
Tahte koje behu do unkaša,
Klete, stare, tek sve izlomljene,
Sa slizanom pločem prekovane.
Kuburlije u dva kuburluka.
Kolko su mu dobri kuburluci,
Na tri mesta vrećom zakrpljeni.
Neće proći ni pola sahata,
Puške će mu ispas is kubura.
Na unkašu s jedne stran' kulaša
Obješena klinčana batina;
Z druge strane visi krpatina.
Karike joj od bakara sama,
Od bakara, i to od staroga,
Na dva i tri mesta prevezate.
Na sedlu mu uzengija nema,
Bez od loze dvije praćke same.
Pa mu oblje pukle sa kaltaka,
Prekidene visu nis kulaša.
Loza pukla kulašu na zube.
Talu dvije noge klimetaju.
Kulaš, kletan često pokaskuje.
Oko puta travu popaskuje.
Tale hoće s nogama kulaša
Da udari, ama nema praća.
No mu dvije noge klimetaju,
Po kamenju čizme udaraju.
Kamenje mu čizme okusalo.

Talu prsti krož njih propanuli.
Za njim ide trista Orašana.
Na glavi him kape eždegliske,
U crvenu boju obojene.
Na bedre him crvene čakšire.
Na delije mrki tarlagani.
Ispod njih im vire jatagani.
Sablje druge ni u jednog nema,
Bez uz rame džide kostolomne.
Kad to čudo paše sagledaše,
Ne mogoše paše održati,
Već pitaju ličkog Mustaj-bega:
"Lički beže, naše ogledalo,
Je l' ti ono pofaljeni Tale?
Baš si, Lički beže, pogodijo,
Što si reko među svijem nama,
Da boljega nemamo od Tala!
Šta je ono, Bogom te kumimo?
Što ti hoće ona nagrštinja,
Da nagrdiš sve ajane redom,
Koga vidi da mu se pošprda,
Da preko nas sve teškoće dođu?"
Beg se diže na desno koljeno,
Pa pašama vako besedijo:
"Ja vas molim kao lica naša,
Nemojte se, paše, prevariti,
Da se njemu štogod podprdnete,
Podprdnete ili nasmijete.
Onaki su tabijati Talu,
Ni s' oprema u rat ni u svate.

Da je sade ferman došo carski,
Da ga sultan zove na divana,
Onaki bi priš'o do sultana!"
Tome mu se paša začudiše.
Još im ovo begler besedaše:
"Vidite li, paše, onog Tala,
U ratove niz Ćesarevinu,
U Ćesarsku ili u Madžarsku,
Đe najviše imaju tvrđave,
Il' u hendek koši zakopati,
I na koše veliki topovi,
Tu nikoga, paše, ne zapada,
Na topove ni na toprakale
Ve' sal Tala s trista Oraščana.
Glave seče a uči ezana,
I prifaća tvrđe od N'jemaca.
Ako danas, ka što je prilika,
Ka što će nam vezir učinjeti,
Te s' okrene borba pod Budimom,
Viđećete ko je ona' Tale!"
"E, za Boga, beže Ličanine,
Eto tako veliš da je Tale!
Kako mu je onom hodži ime,
Što sam sebe i pred Bogom grdi,
Bradu gladi, oko sebe truni,
Vaz kazuje, pljosku iskapljuje?
Ćitap s pljoskom nema drugovanja!"
"Ne dira'te, sve tri paše carske!
Onaj ti je ka i lički Tale,
Sa obadva ima ćirameta."

Opet paše bega zapitaše:
“E, za Boga, beže, za onoga
Gologlava i oka ćorava,
Lički beže, na bosoj kobili,
I što bajrak nosi naopako,
I kobilu jaše naopako,
Ono što je i ko li je, beže?”
“Ono ti je, careve gazije,
Veliki je belaj bez hasapa,
A silan je momak bez karara.
Njemu osta udovica majka,
Njeg imala od godine dana.
Sedam mu se puta udavala,
On je sedam poseko očuha.
Najzad se je, paše, naljutijo,
Svoju majku na vatru turijo.
Belaj, belaj, i ostade Belaj,
Svijet mu je ime nađenuo.
On đe god je, bez belaja nije.
Doslen nam je svud Bog pomogao,
Belaj bijo teke na dušmane.”
Ondar paše riječ progunuše.
Tale s vojskom side u poljanu
Među carske cijele ordije.
Pa se Tale dere sa kulaša:
“Lasno ti je, hadži Smajil-aga,
Dizat serhat a kupit Krajinu,
Đe uzimaš Zajimovu Fatu,
Koja blago ima tovarima,
Koja će te ihja učinjeti,

I tri puta svadbu preplatiti!
Al', hadžija, mojega mi dina,
Nije lako dobaviti Fatu!
Mloga li će zakukati majka,
Sestra mila ostati bez brata,
Mlada ljuba bez njejnoga muža!
Ej, hadžija, čuješ ludog Tala!
Ne bi Fata bila badihava,
Ni od mene oraškoga Tala,
'el' je Fata moja zaručnica!"
A tome se age nasmijaše,
A tri paše više oda svije.
Hadži Smajil vika kavadara:
"Pones' Talu stotinu dukata,
Te mu podaj pare na poljane,
Nek s' umiri i neka ne viče.
Povedi ga Smajilaginici,
Nek s' odmori u dvorove njejne."
U to trči kavaz Huseine,
Srete Tala š čevrom madžarija,
Te mu pare turi za silahom,
A desnoj mu poletijo ruci:
"Na ti ovo, aga Tahir-aga,
Da ti trošak bide do Budima,
Jer su gore sva tri paše carske:
Sejdić-paša šeher Sarajeva,
I Ibrahim Pašić iz Travnika,
Hasan Tiro od Kanidže ravne."
Tale vako reče kavadaru:
"Kake paše, lopužine carske!

Ko ti gleda paše i vezire?
Znaš, kavazu, psi te oglodali,
Đe mi, grdan, stalno vojujemo!
Mi sve vojuj, a paše gospoduj!
Vid, kavaze, šta nam paše rade!
Roblje robu, daju u dušmane,
Zoblju pare, prodaju gradove!"
U tom Tale prođe kroz sokake
Do dvorova Smajilaginice.
Kad ga viđe Smajilaginica,
Hanka trči na avliju k Talu,
Pa ga srete na avlijska vrata,
A Tale se skide sa kulaša.
Talu hanka ruci polećela,
Hotaše ga vodit u dvorove,
Na njezinu šikali odaju.
Tale vako reče hadžinici:
"Hanko naša, Smajilaginice,
Ja ti gore na dvorove neću,
Već ću o'đe u kahve-odžaku,
Malo seđet te se odmoriti.
Grdna bila Smajilaginice,
Što pušćaješ muža mahnitoga?
Skupijo je serhat i Krajinu,
Izede te sinu babovinu!
Kad bi sudba za Fatimu bila,
Da ti Fata u dvorove dođe,
Bez ništa te i ničega nađe,
Vazda će te prekoret Fatima.
Šta mi pričaš, gologuza hanko!

Vidiš, hanko, il' ne vidiš mlada,
Đe ćeš prodat sa sebe feredžu?
Ne mo'š svate pratit ka Budimu."
Hanka Talu polećela k ruci,
Polećela pa se nasmijala:
"Tahir-aga, naša krila zlatna,
Ja ne žalim što ću potrošiti
Za svijet'o obraz muslimanski,
I za obraz našeg Al-Otmana.
Sal daj Bože sretnjo i hajirli,
Da vaš mejdan bide u rukama
I stanete na kraj murtatinu!"
Tala otur učinjela hanka,
Svakijem ga pićem odmorila,
Kahvom grkom i rakijom ljutom.

VIII

Dok se Tale dobro odmorijo,
Karakšam na zemlju panuo.
Ondar Turci večer večeraše,
I po polju kola preigraše.
Bože mili, pevaju Bošnjaci!
Celu noć him puške prepucaše.
Dok je sjutra zora udarila,
Orašanin poranijo Tale.
Poče Tale sokacima vikat,
Tražit Tale čauš' i telale,

A gore se uzmeša gospoda.
Serdar vika bega Ličanskoga:
“Viči, beže, sve tri paše carske!
Neka paše svoje sluge viču,
Nek njihove konje opremaju!
Traži Tale nis polje telale,
Sad će vikat da se vojske kreću!”
Beg to kaza među paše carske.
Sluge paše u podrum spremiše,
Te atove njihne napojiše
I arpu him sitnu ustakoše,
Njihne konje sigur učinješe.
Dok se c’jela opremi gospoda,
Spremaju se dvije age carske.
Sad se adžo i sinovac sprema.
Sad kavazi spremaju kobilu,
Bedeviju Cifrić Hasan-age.
Drugi dora Mehmed-alajbega.
Mehmed-beže sebe sigurao,
Tamam ono ruho pozlaćeno,
S kojijem je primo alajbegstvo,
I s kojim je prosijo Fatimu.
Osman svoga oprema zekana,
A hadžija zove bajraktara:
“Moj Omere, moj premijo sine,
Kaži mome bratu Hasan-agi,
Nek ponese dosta madžarija,
I on, sine, i Mehmed sa š njime.
Nek se, sine, đegođ ne zasrame,
Do Budima i u Budim gradu,

Nek ponese pare u bisage.
Radili smo toliko godina,
Ima dosta na ovoga dana,
Pa i potlje što Bog dade jaki."
Mlađi odma sluša starijega,
Sve on reče emer od hadžije.
Š čadora se digoše eteci.
Počeše se spremati jedeci
Za Fatimu, ako sudba dođe.
Vika telal Oraškoga Tala,
Đogat vrisnu Hrnjice-serdara,
Temre zveknu Huska-bajraktara.
Starešine konje pojahaše,
Red na redu, ko će naporedu,
Svi alaji i redom Bošnjaci,
Svaki svoga starešinu znaše.

Najprve su tri paše careve,
Pa dvanaes hiljad janjičara,
Pa beg Lički na goluba svoga,
Pa dvanaes hiljada Ličana,
Pa Pašića sa Saraj'va vojska,
Pa za njome Fetibegovića,
I pred njome Fetibegoviću,
Pa poslije Ljevak Omer-aga,
Od Lijevna i njegova vojska,
Pa unačko dvanes kapetana,
I za njima dvanaes hiljada,
Pa poslije cazinski bašlari,
Pa od Bosne age i begovi,
Pa hercegska tri bega velika,

Pa dva bega sa vrela Cetinje.
To je vojske hemen polovina.
Sad je sura za serdara Muja.
Serdar vazda ide na sredini.
Pa za Mujom trides' buljukbaša,
Otočkije pa i udbinskije,
Bihaćkije i gornjoličkije,
I et' ono što je od Kladuše.
Pa velika vojska od Vrljike,
I pred njima tri ajana carska,
Dva s Kanidže, jedan od Vrljike,
Pa poslije carske buljukbaše,
Sve na redu kako koji dođe.

Stade zveka džida uz ramena.
Stade drka sablji na rebrima.
Stade tutanj čavli od hajvana.
Stade buka srijemski' volova.
Stade škripa kola od topova.
Poviše se alajli bajraci,
Zatrupaše daulbasi carski,
Pisnu zila, udari borija,
A zakuca sitna mehterija,
Zapevaše na čifte Bošnjaci.
Pukoše him čiftom venednici.
Bože Mili, na svemu Ti fala!
Koliko je serhat i Krajine!
Bi rekao da je vojska carska
Sa careva četiri mušira,
Da se sultan sprema sprem ćesara.
Sad da vidiš oraškoga Tala!

Sad on zove hodžu Šuvajliju:
“Grdan hodža, da ne bideš majci,
Zovni otud našeg bajraktara!
Neka trista krene Oraščana,
Nek za nama trče do Kozara,
Da na Kozar klanac ufatimo,
Kuda no će prohoditi vojska,
Da vidimo, hodža Šuvajlija,
Koliko je carske pošlo vojske,
Kolko će li se iz Budima vratit,
Kome li će kosti ostanuti.”
Hodža s Talom trči uz Kozaru,
I za njima trista Oraščana.
Od Kanidže do navrh Kozara,
Ima ravno četiri sahata.
Tale s konjem ugrabi Kozaru,
I načinje na Kozar kapiju.
S jedne strane turi Šuvajliju,
Z druge strane raširi se Tale.
Pa ovako iz avaza vika:
“Komandari i vi paše carske,
Svaki svoje vojske namjestite!
Niko nikud da ne more proći,
Sal na ovu Talovu kapiju,
Ispred mene i hodže mojega,
Da prebrojim serhat i Krajinu,
Da ja vidim šta ć’ u Budim sisti,
Kolko sisti, koliko se vrnut!”
Tala svaki redom poslušaše.
Prve paše na Kozar ispaše,

Zadnji jako iz Kanidže kreću,
Bojni topi i š njima komore,
I us tope hrana i džebhana.
Tale na se sefte učinijo.
Vojska krca vazdan do akšama,
I na sebe hatme učinijo.
Osem paša, osim komandara,
I onije s topa topidžija,
I sem oni' što ćera džebhanu,
I onije što ćeraju hranu,
I Fatini' četres komordžija.
Vojsku Tale jećun učinijo:
Tamam vojske stotinu hiljada,
I trideset i dvije odviše.
Ondar Tale jeknu kraj kulaša,
Tale jeknu, a Kozara zveknu:
"Hodža mili, teška ovog dana,
Što je mene nešto uvrtlilo!
Ružni su mi, hodža, bešareti,
Da od ovog pola doći neće.
Ama nije sanu vjerovati;
Viđi, hodža, kako ćitab kaže!"
Hodža gleda ćitab-hamajliju,
Pa ovako besedaše Talu:
"Ćitab, Tale, ništa ne kažuje,
Koliko će poginuti vojske,
Samo kaže da će biti kavge."
Tale reče hodži Šuvajliji:
"E, dalje mi nemoj kaževati!"
Hodža Talu reče Oraškome:

“Nek se niko ne požali, Tale,
Ove kavge što će poginuti,
Pošto murtat za malo zemana
Izdat nam je šćijo Carevinu,
Džajis se (je), Tale, odbraniti,
Pa poginut za din i za vatan.
Moja, Tale, ćitab-knjiga kaže,
Da su nam se vrata otvorila
Od našije svih osam dženeta.
Izaći će dženetske hurije,
Te čekati od šehita duše.”
Tale reče hodži Šuvajliji:
“Proď se, hodža, dženetski’ hurija,
I tvoije, hodža, batrtija!
Što će mene dženetske hurije
Kad mi đeca stanu lipsivati?”
U to akšam pade (na) zemljicu,
Na Brešljenu zanoćila vojska.
Ordije su pale niz homare,
A glavari raspeli čadore.
Sutra svaki rano poranili.
Lako, lako, drugi dan do mraka.
Drugi konak đe su zanoćili?
Više sela Vukašinovića.
Cijelu noć po polju svatovi
Preigraše i kola fataše,
A glavari šatre razapeli.
Prekosjutra rano poranili.
Treći konak đe su zanoćili?
Nasred polja bega Šemešića.

Pa izjutra rano poranili.
Vazdan cijel doklen akšam dođe.
Đe četvrti konak zanoćiše?
Pokraj Klime do čekme-ćuprije.
Tu noćili, prije zore rane
Izabrali četiri hiljade,
Sve momaka ka i devojaka,
Te topovske krampe dofatili,
Što topima raširuju pute,
Na visoko tepe sprema Klime,
Više čekme na Klimi ćuprije.
Za topove hendek iskopaše,
I zelene koše opletoše.
Na koševe tope nasloniše.
Na tri vrste tope razdvojiše,
Na tri strane po osam topova,
Topidžijske toprakale grade,
I džebhana što je od topova.
Pored toga na nekolko strana
Iskopaše šance i lančeve,
Za rovove đe će se krit vojska.
Ostaviše sedam buljukbaša
Od široka Bihća krvavoga,
I valjana Grdan Osman-agu,
Bajraktara Nagrd Huseina;
Kod njih tešku hranu i džebhanu.
I kaza him od Orašca Tale
Kako će se čuvat s koje strane
Dok him traju na ramena glave,
Da ne puštu tepe kod ćuprije:

Jer ako ga ufatu Bogdanci
I Petrovi veliki topovi,
Ovo što je sišlo u Budimu,
Jedan dušnik preteknuti neće,
Bosna ostat bez nigđe nikoga,
Lasno će je vezir prifatiti,
I oborit našu carevinu!"
Pa krenuše svati na ćupriju.
Haber ode u gradu Budimu,
Đe se svati krajišnički kreću
Sa ćuprije od ledene Klime.
A hanka je haber učinela,
Prije toga za pun mesec dana,
Na sve brats'vo Zajim Ali-bega,
I ostale u Budim gazije:
"Hoćete l' mi dvore pripraviti
Za svatove, sve o trošku mome?"
Sve skočilo i kazalo hanki:
"Dvori su ti vazda pripravljeni,
A za trošak ne sramot se, hanko,
Ko goj primi deset tvoji' svata.
Nijesu nam kuće pogorjele,
Mi moremo svate prifatiti
Ili hevtu, ili deset dana."
Ondar kad je haber čatisao,
Đe od Klime svati koletaju,
Hanka odma' haber po Budimu.
Momčad mlada i njihove majke –
Dvorovi se behu sigurali,
Samo momčad konje opremiše.

Kolko beše bosanskije svata,
Sprema toga iskočilo jafta.
Dva sahata behu do akšama
Kad su svati pod Budimom sišli.
Jafte pred njih na selam stanule
Z dvije strane kao janjičari.
Razjagmiše svate pod Budimom.
Kad ne osta svata nijednoga,
Tamam sahat beše do hakšama.
Šala nije Budim ni Krajina,
Još is prije što je mamur bijo,
Te ga murtat nije porušijo.
Ne zapade devet na konaku,
Bez trojica i po četvorica,
Po petina, niđe devetina.
Jafte dobro dočekaše svate,
I svatove i njihne atove.
Atovima umor povrnuše,
A svatove pićem napojiše.
Sve tri paše na konak padoše,
Sa silnijem ličkim Mustaj-begom,
I serdarom vojske komandarom,
S tri ajana, dvanes kapetana.
Teška bega dvades i četiri
Na dvorove Ali-begovice,
A Halila s trides đeverova,
I Mehmeda, novog alajbega,
Zapadoše na kafaz Fatimi,
Đe će Fata kretat iz kafaza.
Večer svakom pristigla gosposka.

Svakom haber ode po konaku.
U Budim je adet ostanuo:
Kad u Budim otkud svati dođu,
Bližnji svati mogu predaniti
Il' dva dana, ili za tri ravna,
Dalnji svati na neđelju dana,
Da tu niko progovarat nema
O kretanju prije hevte dana.
Tu se dobro svati odmoriše,
Pa preko noj puške opališe.
Počeše se svati nadmetati
Sa dvorova đe su zanoćili.
Džumbusili, pa sanak uzeli.
Sjutra rano svati poranili,
Napili se pića svako'ije,
Ručak jeli, pa se iskupili,
Čaršijama i po sokacima.
Bile zile, pišćele borije.
Po baščama igrali Bošnjaci,
Po baščama sprema đevojkama,
Ašikovo ko je s kime imo.
Prvi danak predanili tuna,
Pa i drugu noćcu zanoćili,
Pa treći dan opet predanili.
Pa dan za dan, a konak na konak,
Za šes dana i sedam noćiju.
Sutra him je vakat od polaska.
Emer dođe budimskog vezira
Na tri paše i bega Ličkoga,
I na Muja vojske komandara:

"Vi, Krajino, carska krila zlatna!
Jako mi se srce napunilo,
Što je carski zlatan cvijet došo,
Egri Budim cijel zakitijo.
Ja ne spavam evo hevta dana
Od velika aška i meraka,
Spremam za vas druge jafte taze.
Sad znat mogu jeste l' krila moja,
Ako ćete i begenišete.
Šes dana ste kod hanume bili,
Još tri dana kod mene vezira,
A četvrti nek vi sretnje bude,
Al' nećete, ne begenišete,
Barem da znam do me ne volite."

Ogromna je taka lakrdija.
Paše su se razi učinjele,
I beg Lički i redom glavari.
Ne bi bili razi ostanuti,
Al' se boju sve tri paše carske,
Da hi vezir caru ne opanjka,
Da him štetu ne bi učinijo,
Ili štetu, il' da odu glave!
Moliše se begu ličanskome,
"Beg Mustaj-beg, molimo te tvrdo!
Ako pitaš za nas sva tri redom,
Ostav' ovo kako vezir kaže!"
Beg zavika: "Vi pitajte Muja,
Jer j' u njega vojno komandarstvo!"
Paše Muju aman učineše:
"Gazi aga, ako za nas pitaš,

Ustav' vojsku još ova tri dana,
Da nas murtat carski ne opanjka,
Da nas sva tri ne razminu glave!"
Mujo reče: "Da upitam Tala."
Skoči Mujo, ne bješe daleko
Na dvorove Fatina amidže,
Sal hi leden sokaka pregradijo.
Mujo k Talu dođe na konušmu,
Pa mu emer od vezira kaza.
"Mole ti se sve tri paše carske,
Mole bega, a Mustaj-beg mene,
A ja reko da upitam tebe.
Danas, Tale, sve na tvoje znanje,
Sve što rekneš preporeć ti neću.
Al' je murtat trošak učinijo,
Ićram čini i moli nas fino:
'Ako ćete i begenišete,
Ako li mi ne begenišete.
Barem da znam de me ne volite.'
Za nas, Tale, ni manje ni više –
Za tri paše grdno i nagrdno."
Tale vako tiho besedaše:
"Bog ubijo hadži Smajil-agu,
Što mu paše šćeše u svatove!
Al' je malo serhat i Krajine?
Pašansko je teško putovanje.
Š njima mi je mlogo mrsko družit,
Al' je tak'a sudba, Hrnjičiću.
Gledaj, Mujo, što ti reče Tale!
Vezir naše ne ustavlja svate

Na njegovo srce preboleće,
Bez kako će svijem uzet glave.
Pa mu došo haber od Bogdana,
Od njegova brata Dženerala:
Nije c'jela dženeralska vojska
Sakupljena prema svatovima,
Pa nas vezir zamajuje oće,
Dokle Petar pokraj Klime dođe,
I iskopa šance i palate,
I kad sruši Grdana Osmana,
I našije sedam buljukbaša,
Te ufati (na) Klimi ćupriju.
Ondar ti je izgubljena glava.
Vezir će ti s pleći udariti,
A Petar ti s prsi udariti.
Proći neće dva sahata ravna,
Od nas jedan ostanuti neće.
Ondar šta će naša sirotinja,
Šta će radit carstvo Sulejmana?
Kad ga Bosna i Krajina prođe
Nek slobodno prati is Stambola,
Neka Mećи beži i Medini,
Đe su stari cari carovali."
Mujo mljaše to biti ne šćaše.
No mu malo milo sjeđet bješe,
I ispijat kondirima vino.
Poče Mujo kondrisavat Tala:
"Hajde, Tale, ne bid adžamija!
To baš dotle doterati neće."
"Dobro, Mujo, dobro slušaj Tala!

Ja to vidim, jedna gargaščino!
Đe god nađeš zevka i seđenja,
Ka ovako u Budim dočeka,
Rujna vina i svakojeg pića,
Pridirati od škuljeva mesa,
Ondar ti je milo posiđeti.
Ama viđi ovo, Hrnjičiću!
Ovo po sad što će se popiti,
Mlogome će na rane izliti.
Pa baš, Mujo, kad je tebe drago,
Kaž' pašama i begu ličkome,
Baš kretati tri dana nećemo."
Mujo reče šta divani Tale.
Uštugliji dževab opraviše:
"Dobro fala, zvezdo nada nama!
Po emeru ostadosmo tvome."

Kad je vezir dževab dofatijo,
Dženeralu poštu načinijo,
Po deliji carskom uputijo.
Ovako mu šarnom knjigom kaže:
"Pobratime, što god moreš brže,
Kupi vojsku i višu i zlišu,
Na adželu odviše topova!
Vojsku kupi pokraj Klime hladne!
Noćas nemoj, no sutra naveče,
I prosjutra, daleko ti nije.
Kako znadeš, višu silu spremaj!
Ondar, pobro Petre Dženerale,
Sutra večer kad ponoća prođe,
Ja ću tope metat sa bedema,

Sanćim šenluk činjet svatovima.
Nek se huka čuje po Budimu,
Da ne čuju tvoje tope Turci,
Kad se šćeneš biti s postajama,
Na veliko brdo sa stražama,
A koju su svati ostavili."

Kad je murtat knjigu opravijo,
Drugu knjigu spremi Mustaj-begu
I Hrnjici, turskome sedaru.
"Fala vama, turske vojskovođe,
Koji ste mi emer pošlušali!
Ako Bog da, i u zdravlje carsko,
Mučiću se da vi dobro vratim.
Slušajte me, bosanski glavari!
Šemluk činim ka sva ta tri dana,
I po noći dok svatovi krenu."
Prijedoše jafte janjičarske.
Prevedoše jafte sa konaka
Na vezirske đe je odredijo.
Pa na Budim pukoše topovi,
Dva ujedno, po dvades zajedno,
po četrdes jednijem fitiljem.
Huka ide ispod oblakova,
A po crnoj zemlji tutnjevina.

Vezir uze paše i glavare,
Cipcijele što su prvijenci.
Mahsuz za njih dvore pripremijo.
Prenoćili, i dobro him bilo.
Binevsile murtat na nogama.
Puno puta ićram činijaše.

Što god iđe vazdi brzo dođe,
Ispuniše i ta' emer težak.
Treći danak skaču poglavice,
S murtatom se paše rukovaše,
Pa Mustaj-beg sa široke Like,
Hrnja serdar sa eski Kladuše,
Pa ajani, pa begovi carski.
Vezir hi je dovom ispratijo.
Taka njega na dvorove stigla!

Vika telal Tala oraškoga:
"Hazuralah, kita i svatovi!
Hazuralah, kićena đevojka!"
Stade tutanj čavla po sokaka,
Stade piska bojnije kopalja,
Stade zveka ostrije sabalja,
Stade vriska ata i kobila.
Đeverovi konje opremiše.
Halil ode na kafez Fatimi.
Pulja-duvak turen na đevojku,
Po adetu prstenova Fatu,
I povede za desnicu ruku.
Fatine se tovare komore
U donlučke čohe zamotane,
A mljetačkom dibom pokrivene.
Jedek zlatan čekaše đevojku,
I Fatima sjede na jedeka.
Otrgoše svati sokacima,
Beg za begom a aga za agom,
Alajbezi jedan za drugijem,
Buljukbaše jedan sa drugijem.

Budimu je teško pridržati.
Nešto silne bosanske svatove,
Nešto što hi prate pratioci.
Doklen su se svati sigurali,
I otrgli sebe i đevojku
Od Budima na po polja ravna,
Karakšam pade na zemljicu.
Nasred polja svati kondisaše,
Pratioci natrag u Budimu.

IX

Sad da vama za vezira pričam.
Svate viđe đe su zanoćili,
U Budim se pratnja povrnula.
Vezir zove vojnog komandara:
"Sve četiri na gradu kapije,
Zatvor vrata na svakoj kapiji!
Na bedeme i tablje careve
Obrnite grla od topova,
Kuda džada ide ka Budimu,
Kud su svati odveli Fatimu!
Kad se svati sretu z Dženeralom,
Te him puknu puške među vojske,
Te se stane ljuta borba gradit,
Vojsku tvoju, carske janjičare,
Nakleči hi na bedem duvare!
Kad svatovi šćenu okretati,

Da pobegnu u Budimu amo,
Po emeru ako puštaš koga
Do bedema da sa glavom dođe,
Hoće tvoja tebe razminuti;
Car će tebe turit pod dželata!
Dobro gledaj svate durbinima,
Pa hi poljem udri topovima,
Da nikakav ne pristupa amo!
Makar borba koliko trajala,
Ili danak ili i dva dana,
Makar tamam i neđelju dana,
Da ne smije ostavljati vojska
Tvrdi beden okolo Budima,
Ni da pušta da ko dođe amo,
Po emeru i kanunu carskom!"
Vojna struka ne zna za drugoga,
Ona mlađi' sluša starijega.
Vezir pušta u Budim telale:
"Od ujutru do današnjeg dana,
Da ne smije niko z dvora svoga,
Na avliji otvoriti vrata,
Ni zovnuti jedan kod drugoga,
Da upita đe se borba gradi!
Ko otvori – obesim ga živa!
Ko upita – bacim u Dunavo!"

Kad se sjutra zora pomolila,
Počeše se rujati svatovi,
Da pokreću i vode devojku.
Dokle svati pritegli kolane,
I svijetlo pripašu oružje,

Dokle Halil sigura Fatimu,
I njezino četrdes komora.
Sa Halilom trista đeverova.
Zora sjaknu, a ogranu sunce
Vrhovima, jos nije poljima.
Vedro nebo, oblačine nema.
Pogledaše tri paše careve
S visokije konja carevije,
Što su mogli očima viđeti,
Od Dunava đe utječe Klima,
Pokraj Klime kolko je dužine.
Pokraj vode s obadvije strane,
Tama pala od teškog dumana.
Premisliše tri paše careve,
Šta je tama Klimu pritisnula.
Kuda oči mogu pogledati,
Ne vidi se Klime ni ćuprije.
Pogledaše nebu u havaje.
Kad po nebu nema oblačine.
Da se magla digla pokraj vode,
Da se nije Dunav zamaglijo,
Pa pred kišu maglu opružijo,
Uza Klimu, uza vodu hladnu?
Pa him nešto mlogo čudo bilo.
Pa pitaše bega ličanskoga:
“Beg Mustaj-beg, ogledalo carsko,
Mi smo paše, jabandžije daljnje.
Mi u Budim nismo dolazili,
Ni Dunavu tabijate znamo.
Vedro nebo, oblačine nema,

Niti kake kiše od oblaka,
Da se magla diže od Dunava!
Pritiskuje polje pokraj Klime.
Vetra nema da dalga udara,
Da udara Dunav u obale.
Da ti ne znaš šta se s tijem radi?
Ti si puno puta dolazijo."
Beg pogleda, pa se začudijo,
Pa pašama riječ govorijo:
"Ja sam puno puta dolazijo,
I sjedijo po neđelju dana,
Nekad ljeti, a nekad i zimi,
Ovo čudo vidijo nijesam!"
Pa potrča do Hrnjice Muja.
Pita Muja da on štogođ ne zna.
Mujo se je više začudijo:
"Mene ovo prvo na očima!"
Počeše se zbijat komandari,
I sa š njima carevi ajani.
Pa sve mlađi pita starijega.
Svi rekoše: "Nama ovo prvo,
A prije ga ni čuli nijesmo."
Pa se Mujo okretaše tamo.
Kad mu Tala u blizini nema,
Kad pogleda serdar sa đogata,
Kad se Tale naljutijo strašno.
Na jandal je išćero kulaša,
Svoga hodžu i svoju družinu,
I svojega Belaj-bajraktara.
Sa svatima nema miješanja.

Poznade ga hrnjički serdare,
Da se Tale strašno naljutijo.
Savi Mujo ruke na srdašce,
Pa zavika: “Leleh mene, majko,
Đe onomad ne upita’ Tala,
No da danas nama kuka majka,
Pa od danas taman do vijeka!”
Pa potrča Cifrić Hasan-agi.
“Hasan-aga, tako ti imana!
Ti si prvi prijatelj Talagi.
S vašom mu je kućom milovanje,
Nijesi ga ništa naljutijo.
Nek ti kaže, zamoli ga fino,
Šta je ona tama od Dunava?”
Hasan trči, jaše bedeviju,
Pa doleće kod oraškog Tala.
Odjaha se z bedevije stari,
Pa zagrli oko vrata Tala.
Tale njega i više i ljepše.
Pa Cifriću reče Hasan.agi:
“Šta je s tobom, Cifrić Hasan-aga?
Šta je s tobom, Bog bijo sa tobom!”
Cifrić Hasan aman učinijo:
“Aman Tale, ka brate od majke!
Aman Tale, ne ljuti se na me!”
“Zašto, gazi Cifrić Hasan-aga?
Šta je s tobom, šta ti je nevolja?”
“Da nam kažeš šta su one tame,
Jal’ od neba, jali od Dunava,
Jal’ je Klima premlogo ilava,

Pa iz ila isturila tama?”
Tale reče Cifriću Hasanu:
“Hasan-aga, nit je ona tama,
Jadan da si, nit je od oblaka,
Nit je tama, brate, od Dunava,
Niti Klima, niti njejno ilo,
Pred zoricu maglu isturilo.
No kaž’ Muju i begu ličkome,
Ono se je zagrijalo vino,
Ono što smo pili kod vezira,
Pa je sade duman isturilo
Od Dunava us cijelu Klimu.
Ono mu je stima od vezira,
Hasan-aga, vaše povraćanje,
Koji ste mu oduzeli Fatu
I posjekli careve delije.
Sad pogledaj, Cifrić Hasan-aga,
Od budimska sva četiri grada,
Na svakome zatvorena vrata.
Na duvare stoju janjičari,
Paftalije k nama naklečili,
A ka nama grla obrnuta,
Obrnuta grla od topova,
Da nam natrag nema povraćanja,
A naprijed nema koletanja.
Ona tama što je preda nama,
Ona tama nije od dumana,
No je ona tama od hajvana!
Sve iz nozdri Petrovije ata!
I noćas je, i od prve noći,

Bila borba na jadna Osmana,
Na bihaćko sedam buljukbaša.
Ono što je sreće naše bilo,
Ono nas je, brate, razminulo.
Sad je tepe pred nas ufaćeno,
Ona straža što je naša bila
Razminula, žalosna joj majka!
A onđe su njihne toprakale.
Naše bilo dvadeset topova,
Hasan-aga, i više četiri,
A njihovo i pedeset ima.
Našije je sedam buljukbaša
Tuna bilo sa sedam hiljada,
I osma je sa Osmanom bila.
Kunem ti se, Cifrić Hasan-aga,
Njihni' ima i od dvades više.
Sada idi i reci mi Muju,
Nek upravlja kako Mujo znade!"

Hasan-agu suze propadoše,
Stočiše se niz bijelu bradu,
Baš ko biser niz bijelu svilu;
Plačući se ka serdaru vrnu.
Tale zovnu Hrnjičić Halila.
"Odjaš' Fatu sa zlatna jedeka,
Otovari Fatine komore!
Slobodno joj razapni čadore,
Ne osami njejne đeverove!"
Halil odma' Tala poslušao.
Raspe šator, uvede Fatimu –
Ta je čador te tri paše carske –

I unese Fatine darove.
Komordžije konje popuštaše,
Nek po polju panduriku pasu.
Kad se Hasan kod serdara vrati,
Kaza Muju šta je reko Tale.
Muju s nosa jugovina puhnu.
A š čela mu kiša udarila.
A s oči mu suze polećeše
Niza mrke brke serdareve
Na paše se đovde zadrhtaše,
Pa s hajvana na polje padoše.
Beg Mustaj-beg tevdilijo lice.
Objesijo po prsima glavu,
Ka da mu je lani posečena.
Mujo huče, a dogata vuče.
Kad su svati viđeli glavare,
Đe su rušni i snižili glave,
Počeše se svati miješati.
Mujo kumi Cifrić Hasan-agu:
"Ja ne smijem otist kad Talage.
Ja sam svijem krivo učinijo,
A najviše Tala ne slušao.
Kaži Talu da mu ljubim ruku;
A ti za te među oči crne
Ljubi Tala i Bogom ga kumi!
Neka Tale z Bogom čini čare,
I s velikom od Boga pomoćom.
A od mene danas čare nema,
Bez da slušam kud mi rekne Tale.
Kaži Talu, besa mu je tvrda,

Kud me s vojskom ili sama spremi,
U nad Boga i z Bož'om pomoćom,
Vratiti se od emera neću,
Dok mi mrtva ne zijevne glava!"

Ondar Hasan ode plakajući.
Talu priđe i zagrli Tala,
U vrane ga oči poljubijo:
"Ovo za me, naš pogledu zlatni,
Što ti ljubim tvoje oči vrane;
A za Muja, daj mi desnu ruku!
Mujo ti je selam učinijo.
On je prizno šta je učinijo.
Danas kuka što te ne posluša.
Čini čare z Bož'e strane, Tale!
Mujo ništa učinit ne more,
Bez ovako 'Aman!' tebe daje.
Kuda ćeš ga po emeru spremit,
Ili s vojskom, ili njega sama,
Da ti emer pretvoriti neće,
Dok mu mrtva ne zijevne glava."
Kad je Tale čuo Hasan-agu,
Glavom mahnu, reče Hasan-agi:
"Bih volijo istaknuti Muja,
Samo sama među paradama,
Da on vidi kako pije pivo!
U Budimu rujno pije vino,
A mi amo da gubimo glave.
Da ga vidim da je poginuo,
To mi isto ne bi milo bilo,
A rane mu ne bi' zažalijo!

Tek ovako, Cifrić Hasan-aga:
Uzmi bajrak jednog bajraktara –
Jedan bajrak, pa ma koji bijo –
Iznesi ga jandal od svatova,
Na prijeko polu od sahata,
Il' na desno, ili na lijevo.
Kad ćeš bajrak pobos u ledinu,
Ti se vrni natrag u svatove.
Pa ćeš reći ličkom Mustaj-begu,
Neka pušti u svate telale.
Tek ovako da viču telali:
'Viđite li, po imanu turci,
Đe nas dvije ćeraju države!
Murtat ćera, a dušmanin čeka,
Napred more, a natrag još gore.
Naša straža đe je ostanula,
Ona bila, pa sad razminula.
Tu je vojska Petra Dženerala,
I topovi viši od našije,
Na ćupriju grla obrnuta.
Bez ginjenja prolaženja nema,
Ne maloga, no baš velikoga.
Sprema toga, izrad Boga svoga,
Rad imana celog muslimana,
Rad vatana ludog sibijana,
Radi šana našega sultana,
Da ne žali danas poginuti,
Da ne misli što su đeca luda,
Što su sama na kuće ostala!
Da učini fedah svoju dušu,

Da od sebe oturi oružje,
Da prolomu krne na sabljama,
Da sa sebe svuče đeisiju,
Da ostane sal u čamaširu!
Ostru sablju turi među zube,
Da je u čem povratiti nema!
Vedru luntru u desnicu ruku,
Da pritegne konja 'zengijama,
Da zaviče što ga grlo daje:
'Allah! Allah! Pomozi mi jaki!'
Da učini hudžum u dušmane!
Ako njemu suđen danak dođe,
Bolje mu je tuna poginuti,
Nego vezir carski postanuti,
Pa no i car u Stambolu biti.
Kad pogine, gotove ćefine,
Neće njega trljuhat dušmani,
Da mu ruho i oružlje skida,
Da pogani đovdu na šehitu!'
Tek ovako, Cifrić Hasan-aga,
Tu ni jedan ni deset ne treba,
No tu treba od stotine gore.
Što je više, to će biti bolje.
Ondar, brate Cifrić Hasan-aga,
Da vidimo naše fidahlije,
Koliko će biti fidahlija!
Ja ću ondar sa Bož'om pomoćom
Učineti šta ćemo raditi."

Sad se Cifrić Hasan-aga vrati
Sve plačući kod serdara Muja.

Kad je tamo došo kod serdara,
Mujo huče, a đogata vuče.
Pa Cifrića Hasan-agu kumi:
“Hasan-aga, ja te Bogom kumim!
Šta ti, brate, razgovara Tale?”
Sve mu Hasan vakisuna kaza,d
Šta je Tale emer učinijo.
Beg Mastajbeg na munasip nađe.
Namah pušćo četiri telala.
Sad vikaše četiri telala:
“Braćo turci, radi Boga Jaka,
Vidite li do smo zapanuli?
Ni naprijed ima koletanja,
Ni nam natrag ima povraćanja!
Kad je mrijet nije se zavrijet,
I o’đek je reda umrijeti!
Da sedimo i dva i tri dana,
Na nas ‘oće udriti dušmani.
Kad je na nas težak danak došo,
I velika muka od dušmana,
Među nama ima l’ muslimana,
Da iskoči nekoliko ljudi?
Nit nam treba deset ni petnaes,
No nam više treba od stotine.
Što bi bilo više od stotine,
Što je više, to je mlogo bolje.
Ene bajrak jandal od svatova!
Sad ko od seb’ ima dušu dati
I fedah je sada učiniti,
Da sa sebe skine odijela

I njegovu svitu i oružje,
I da slomi krnu na gadarku,
Da je turi među svoje zube,
I u ruku plamenitu luntru,
Sal na sebe svilna čamašira,
Boga svoga i desnicu ruku.
Da izide odmah iz svatova,
Da prileti alajli bajraku!
Koji se je jandal isturijo,
Da izide jedan za drugijem,
Da vidimo u naše svatove
Koliko će biti fidahlija
Izrad Boga da izgubi glavu,
I rad turskog dina i imana,
Porad šana našega sultana,
Radi našeg ludog sibijana,
I rad naše zemlje i vatana!"

Cijel sahat vikaše telali
Kroz svatove u zeleno polje.
Majka nije tu rodila sina
Da rad Boga fidah čini dušu,
Ni da s konjem pod bajrakom dođe.
Svakome je grko umrijeti.
Vika telal dva puna sahata:
Opet niko nema kod bajraka.
Telal vika ravna tri sahata:
Pa nikoga kod bajraka nema.
Sve tri paše suze propadoše.
Plaču baše, a plaču bimbaše.
Vojska rušna sjedi neveselo

Doklen dana polovina dođe.
Telal viče, nikad ne prestaje,
Dokle jedan junak poletijo,
Svuko ‘dela i svetlo oruž’e,
I na sablju krnu salomijo.
Uzo pušku u desnicu ruku,
Sal u svilnu na se čamaširu,
Pod bajrak je s konjom priletijo.
Bože mijo, ko je junak bijo?
To je turčin Cifrić Hasan-aga!
Nema ljeta bez Đurdeva danka,
A ni brata dok ne rodi majka,
Ni jabanu srce zaboljeti!
To viđoše svi glavari redom.
Šta je tuna mladije momaka
I srednjije od godina ljudi,
I na kući zasež ostavijo –
Neko brata, neko bratučeda,
Neko sina, a neko sinovca –
Pa se niko istaknuti nema,
Bez Cifrića Hasan-age starog.
Malo bilo, dugo ne trajalo,
Iskočiše tri gazije carske,
Na tri konja u haljine bl’jele,
Koje će him pristat za ćefine.
Bože Mili, ko su age bili?
Kod Cifrića pod bajrak dođoše.
To su bila tri ajana carska,
Dva s Kanidže, jedan od Vrljike.
Cifrić Hasan i sva tri ajana,

Sva četiri bijelije brada.
I za tijem paše zaplakaše,
Pa rekoše jedan sa drugijem:
"Do sad stari, a nema mlađije."
Malo bilo, dugo ne trajalo,
Dva gazije konje istakoše,
I pod bajrak došli kod Hasana,
I na njima bijele haljine,
Na adžemke krne polomljene;
One oba došli kod Hasana.
Bože Mili, ko su age bili?
To dva stara bega sa Cetinja.
I njih oba bijelije' brada.
Malo bilo, dugo ne trajalo,
Istače se dvanes gazalija,
I na njima bijele haljine.
Na sablje him krne polomljene.
Pa pod bajrak došli kod Hasana.
Bože Mili, ko li su aglari?
To dvanaes tursko kapetana,
Preko Une od Unđurovine.

Ondar kad je osamnaes bilo,
Počeše se svati miješati,
Mlađi momci šaptat i zboriti,
Jedan drugom prijekore davat:
"Šta radimo, je l' ovo sramota,
I od Boga velika grehota!
Jesmo l' došli na rat u Budimu,
I za to se hazur učinjeli?
Pa gledamo šta je preda nama,

A vidimo šta će na nas doći!
Je li bolje muški poginuti,
Nego ženski živet bez obraza!"
Počeše se skidati kalpaci,
I zlaćene toke i oružje.
Počeše se Turci iskoravat,
Pa ni dekik, niti dva dekika,
No po deset leti iz svatova.
Pod alaj se bajrak primicahu.

Kad je bilo dva sahata ravna,
Dva sahata preko pole dana,
Naprema se prebrojijo Tale
Kolko bješe fidahlije carske,
Što rad Boga odgoreše glave.
Tamam ravna hiljada atlija.
Tale Bogu diže dvije ruke:
"Amin, Bože, Ti nama pomozi,
Kad si kadar, među dušmanima!"
Pa pojaha na kulaša Tale.
Među paše i svatove dođe,
I kod bega i serdara Muja.
Pa him vako reče sa kulaša:
"Je li bolje bilo, paše carske,
Da nijesmo bili kod vezira?
I ako bi s nama borba bila,
Ne bi Klima ufaćena bila,
Ni na Klimi čekmedže-ćuprija,
Nit bi straža naša propanula,
Ona vojska i one gazije,
Što su u nas najsilnije bile!

Ama ćemo otist' na sudbinu.
Sad kade se vako učinelo,
Sad bijele raširite ruke,
Zagrl'te se i poljubite se.
Što je koji kojem učinijo
Išta krivo u vijeku svome,
Halal'te se za ovoga dana!
Ko će danas poginuti o'đe,
Neće žalit što je poginuo.
Dženetska su otvorena vrata.
On će znati što je doživijo.
Tome blago ko će poginuti,
A blagše je ko će ostanuti;
On će na se dobit gazaluke."
Tale reče, vojska 'Amin' daje,
I od rata niko ne ostaje.
"Ja sad, braćo, odo do Hasana.
Kako pola od sahata prođe,
T popane noćca po zemljici,
Ja ću spremit sebe i kulaša,
Sa mlom poves hodžu i družinu,
I mojega Šaćir-bajraktara,
S ono moje što sam naučijo.
Propuštiću naše fidahlije,
Nek udaru na čekme-ćupriju.
Na njih hoće topi zapucati,
Četres topa s visokoga brega,
Duman panut od neba do zemlje.
Ko pogine, 'Allah rahmetile!'
Ko ostane, amanet mu težak.

Nek ne vrće konja u svatove,
No nek ćera konja u logore.
Neka seče dok mu je sudbina.
Kako duman pa'ne od topova,
Ja ću moga naćerat kulaša.
Ako Bog da i nada od Boga,
Ka i što sam vazda naučijo,
Pravo z društvom idem na topove,
Na topove i na toprakale.
Vi nemojte, age, izrad Boga,
Začamati, ni mene gledati,
Šta s' od mene i Hasana gradi!
No vi svoje ate pritegnite -
Svi glavari svoje vojske znate –
Na ćupriju jedan za drugijem,
Hudžum s vojskom izrad Boga svoga!
Preskačite jedan pro drugoga!
Nek ne žali živi umrloga,
No neka se sobom razgovara
U nad Boga šta će učiniti.
Što su vama puške napunjene,
Sal po jednom puške isturite,
Puške duge i kubure s konja,
Čim, dok puške duge isturite,
Povešajte duge na umkaše.
A za male ruke ne pružajte,
Male vaše što su u silaha,
Jer vi potlje mogu trebovati
Da svrh sebe zamijeni glavu!
E da Bog da i sveci od Boga,

Ko god drugom pušku napunijo,
Ostala mu za uspomen ljubi,
Da je ljuba gleda mešte muža!
Za ostre se sablje prifatite!
Braćo moja, Boga pomenite!
Na dušmana hudžum učinite,
Pa što Bog da i nama i njima!"
Šale nije od Orašca Tale!
Pri njemu je Bož'a pomoć jaka.
Pomoć ode kod svakog junaka.
Sve se age šenli učinješe,
Ka i da su borbu izvršili,
I u ruke mejdan zadobili.
Tale ode k Cifrić Hasan-agi,
I k' hiljadu tursko fidahlija.
Selam dade među njima Tale.
Svi mu Turci selam prifatiše.
Ovamo se izmiješa vojska.
Svaki svoga starešinu traži,
I čekaju, kada vakat dođe,
Šta će njima stari narediti,
I kuda će okretati š njime.
Pritegoše na toke kolane,
A bijele raširiše ruke;
Sve se redom turci ižljubiše.
Jedan drugom svašto halališe,
Što je kojem krivo ostanulo.
Kad je Tale selam naturijo,
I s agama sohbet učinijo,
Ovako je govorijo Tale:

“Fidahlije, Bož’e dženetlije,
Što ste sebe kurban učineli
Izrad Boga i vatana svoga!
Sad je hemen akšam čatisao,
Sahat cijel trajat ne moremo.
I vi toke stež’te na kolane!
B’jele svoje raširite ruke,
Poljub’te se i halalite se!
Bož’a pomoć pred vama najprva,
Vi za njome, a Tale za vama!
Cijela će za nama Krajina.
Moji, braćo, dobri bešareti!
U nad Boga, biće pogibije,
Svetli obraz i mejdan pri nama.
Ko goj umre, dobro mu je voma.
Ko ostane, dobro će živeti,
Pa i onaj što će poginuti.
Dečicu će rahat ostaviti,
Da ne teglu jade od murtata.”
Odmah turci konje pritegoše,
A bijele ruke raširiše.
Ljubiše se i halališe se.

X

Mrkli akšam, Tale hazur vika.
Cifrić Hasan jahnu bedeviju,
Pa za njime tri ajana carska,

Pa dva bega sa vrela Cetinje,
Pa unačko dvanes kapetana,
Pa za njima c'jele fidahlije.
"Jalah!" – rekli, poljem poleteli,
Dok su došli do čekme-ćuprije.
Tamam prošlo četiri sahata,
Dok dugačko polje prelećeli.
Bože Mili, na svemu Ti fala!
Kad hiljadu udri fidahlija,
Njihni kleti ati i paripi,
I kobile, bedevije šamske,
Na ćuprijski mermer zatrupaše,
Kolik trupanj stade od paripa,
Bi rekao, srušiše ćupriju!
Kad su došli nasred (od) čekmedža,
Hiljadu him puče paftalija,
Jedne napred, jedne na lijevo,
Jedne desna, a jedne podesna.
Kad njihova izguši patara,
Dženeraljska pripremljena straža,
To čekahu, tome se nadahu.
U groz' puče četeres topova.
Bi rekao i bi se zakleo,
Da sva brda u ravan sidoše.
Ispod neba ode grmljavina,
A po zemlji mloga tutnjavina.
Trehnuše se dvori u Budimu.
Tursko roblje figanj učinelo.
Pod komandom plaču janjičari.
Ne plakahu od din-dušmanina,

No plakahu od murtat vezira,
Šta učinje od tolko gazija,
I toliko carski kahrimana.

Sad da vama za Hasana pričam,
Za gaziju Cifrić Hasan-agu,
I njegovo hiljadu gazija.
Prva paljba polu obalila.
Šehit bili, u Klimu panuli.
Ati njihni ostanuli sami.
Pestotina što je ostanulo
Na te mrtve ne okreću glave,
No naprijed hudžum učinjeli.
Vedre puške odmah na unkaše.
Za ostra se gvožda dofatiše,
Pa u šance hudžum učineše.
Druga paljba puče dženeraljska,
I u njojzi četrdes topova.

Za Hasanom ne začama Tale.
"Jalah!" – reče, hudžum učinijo,
Sa njegovo trista Oraš'ana,
Sadno Klime četiri sahata.
Topi pukli sa svakoga kraja.
Turski svati uspreg ne činjahu,
No na logor hudžum za hudžumom.
Duman pade od neba do zemlje.
Krka stoji oko vode Klime.
Puca puška sa svakoje strane,
I topovi z brega svakojega.
Ne čuju se puške od topova,
Kolika je huka udarila.

Kad se sjajna zora pomolila,
Zore nema, ko će (je) viđeti,
Od velika dima od topova,
Od topova i tanki' pušaka,
I od duhe konjske i junačke.
Da je kome stati pogledati,
Kad bi mog'o viđet od dumana,
Z dvije strane Klime vode hladne,
Ćupriju su leši zaplišili,
Jadni leši jadnije' Turaka.
Klima voda krvljom protočila,
Pola vode, pola krvi same.
Tiho teče, i nosi kalpake,
I čelenke turskije svatova.
Po Klimi su leši popadali.
Klima tiha leše ne nosaše.
No su Klimu leši zaplišili.
Pa od zore do bijelo podne ,
Tutanj velik i sastanak ružan.
Bože Mili, nemila sastanka!
Tama pala od neba do zemlje.
Tu drug druga poznat ne mogaše,
A kamoli turčin kaurina!
Sal govori što se razdvajaju;
Turci viču: "Allah!" i "Alija!"
A kauri njihova: "Marija!"
Kad je sahat proš'o pro po dana,
Malo puške ređe popucuju,
A topovi stalno besprestalno.
Veliki su topi dženeraljski

Zakopati oko Klime ‘ladne,
Tu je topa sto dvades četiri:
Neđe po dva, neđe po četiri,
Neđe deset, neđe i dvadeset.
Na čekmedži četres i četiri
Grmu topi, a zemlja se trese
Cijel danak do karakšama.
Ni se znaše ko li više gine,
Ni ko gine, ni’ ko li dobiva,
Niti kogoj koga pogleduje,
Ni ko kuka, ni ko popijeva.
Samo krka stoji logorima.
Mač sijeva, krv se prolijeva.
Sablje zveču, ranjenici ječu,
Noć cijelu do sabaha ravna.
Kad je sabah zora udarila,
I pola je prošla od sahata,
Primi Tale Petru toprakale,
I Petrovo četrdes topova,
I na njima ezan preučijo,
I posječe njihne topidžije,
Pa pogleda pokraj sebe Tale.
Oni što su turski topi bili
Svi u crnu zemlju zatrpani,
Oko topa i oko tobdžija,
Na sve strane leši popanuli.
Od brzoga praha i olova,
Na junake izgorele čalme
I njihove toke i dolame.
Sve brežine lešom nakićene,

A doline krvljom nalivene.
Tu ne behu sami muslimani,
No s Petrovom vojskom smiješani;
Ne znaše se kojih ima više,
Kada su se vojske smiješale.
Bez veliki jada golemije,
I velike njihne pogibije,
Tu se turci lasno ne bijede.
Talu vrele suze propadoše.
Ne plakaše od te borbe Tale,
No on plače što ništa ne vidi
Šta se poljem obalama gradi,
Ko li gine a ko li dobiva.
Kod njega je trista Oraščana,
Sve njihove poše oko glave,
I njihove na glavi čelenke
Polomila zrna od pušaka,
I parčeta od velikih topa.
Na junake ni toka ni 'dela,
Na konjima ni grive ni repa,
No sve vruća zrna ponijela.
Cijele him ćorde do balčaka,
I desnice do u rame ruke,
Ćulehani konji do koljena,
U crnu su ogreznuli krvcu.

Poslušaje sa tepeta Tale.
To je drugog dana pro po dana.
Ni se čuje topa ni lubarde,
A kamoli tankije' pušaka,
Samo jeka stoji od junaka,

Od ljutije' rana po tijelu.
Neko viče: "Leleh mene, majko!"
Neko viče: "I otac i majko!"
Neko viče: "Prifati me, druže!
Ljute su me rane oborile!
Kad bi mene neko prifatijo,
I Kake me vode napoijo,
Čini mi se, lakše bi mi bilo."
Neko viče: "Prigazi me, druže!
Došla mi je u kotalac duša,
Da bih li se razdvoijo š njome!"
Neko viče: "Prifati me, brate!"
Kad je rata, onda nema brata.
Prolijeću konji bez junaka,
I junaci bez dobrije konja.
Pištu ati, vrištu bedevije.
Sve to Tale čuje, tek ne vidi.
Tale reče hodži Šuvajliji:
"Uzmi, hodža, Kur'an knjigu Bož'ju,
Nađi jednu dovu iz Kur'ana,
Koja bi nam dova kabul bila.
Ti uč' dovu, a mi ćemo 'Amin!'
Da nam Bog da vetra od Dunava,
Da išćera tamu pokraj Klime,
Da vidimo šta se učinjelo,
Da vidimo kako teče Klima,
Ili šapke nosi il' kalpake,
Il' je više šapka il' kalpaka.
Sinoć, hodža, kad smo zanoćili,
Klima s polu krvi tecijaše,

A nosaše beše teke naše.”
Hodža Kur’an knjigu rasklopijo,
Jakom Bogu dovu izučijo,
Hodža dovu, a svi Turci “Amin!”
Kod Boga him kabul dova bila.
Bog naredi, ka i što je kadar –
Puhnu jaki vetar od Dunava,
Oko Klime is polja cijela.
Tamu diže k nebu u havaje.
Kad pogleda od Orašca Tale:
“Mili Bože, na svemu Ti fala!”
Z dvije strane Klime vode hladne,
Cijel sahat i više mejdana,
Leš na leša, junak na junaka.
Na tri mesta Klima presušena,
Sve od leša beše potpunjena.
Lasno moreš preko Klime proći,
Preko leša kuda ti je drago.
Kada su se trupe pregonile
Preko noćne teške pomrčine
I velike tame od topova,
Dvije su se sile ponijele,
Ne gledaju kuda je ćuprija,
No se vojske preko Klime tukle,
Žive drli i sijekli glave.
Tiha Klima leše ne nosila.
Zaplišila od leša cijela.
Sinoć tekla s polu krvljom crnom,
Jutros teče samo krvljom samom.
Kad je juče polu dana bilo,

Nosila je kalpak-kape same.
Kad je sahat pred akšamu bilo,
Nosila je šapke i kalpake.
Sada nosi šapke samo same.
“Hodža mili, velikije jada!
Mili brate, od on’liko svata,
Sto i trides i dvije hiljade,
Kod nas sade niđe niko nema,
Bez sal naša ljuta sirotinja.
Ni se čuje topa ni lubarde,
Ni se vidi da ko koga ćera,
Ni se čuju puške ćenarima.
Da li su se odagnale vojske?”

Nekud dalje, poredo Dunava,
Tale sjede na kamen studeni.
Z dvije ruke čelo prifatijo,
Pa mišljaše šta će od života.
Pa Talove oči utekoše.
Pod čekmedžom dvanaes šupljina,
I dvanaes kula do ćemera.
A ispade iz jedne šupljine
Jedan momak bez nikaka ‘dela.
On se na dva podupire štapa
Pod obadva junačka pazuha.
Bi rekao momka gledajući,
Ko da su mu noge prelomjene.
Noge digo, ide na štapove,
Ide jedva sa obale Klime.
Kad se bliže poče primicati,
Pita Tale hodžu i družinu:

“Vidiš, hodža, onog serhatliju,
Što on nosi dva drenova štapa.
Pravo k nama, hodža, uočijo.
Bi li moglo znati jal’ poznati,
Ko je momak, od čije je vojske?”
“Ne znam, Tale, mojega mi dina!
Kako ću ga znati jal’ poznati,
Kad mu ‘djela zrna ponijela,
Od praha mu čehra pocrnjela,
Kao crna glavnja na ogn’ištu!”
Dok gazija dođe do Tahira,
Ruke širi a dva štapa sniži,
Z dvije ruke zagrlijo Tala.
“Đe si Tale, i druže i brale?”
Kade Tale čuo lakrdije,
Pa zboreći poznade junaka.
Bože mijo, ko je junak bijo?
To gazija Grda Osman-aga.
Talu vrele suze polećeše,
Osman-agu oko grla ljubi.
“Moj Osmane, moj premijo brate,
Zar s’ u život’, careva gazijo?
Šta je tebe od družine bilo?”
Osman Talu riječ besedaše:
“Pa zar, Tale, za družinu pitaš?
Vidiš, Tale, da svi pogibosmo.
Sve pogibe, niko ne ostade.”
“O Osmane, moj premijo brate?
Kudar su ti tvoje rane ljute?
Jesu li ti noge polomljene?”

“Brate Tale, za rane ne pitaj,
No mi vidi čehru pocrnelu!
Noge moje nisu polomljene,
No su živci s nogu pokupljeni.
Evo danas ravno deset dana
Kako mi se straža oduzela.
Pobjego sam glavom pod ćupriju,
Pod ćupriju u jednu šupljinu.
Tu se ne bi savila lisica.
Tu sam bijo i noge skupijo.
Ni što jeo, nit sam vode pijo.”
Tale suze od očiju valja,
Pa Grdana Osman-agu pita:
“E Osmane, moj premijo brate!
Bi l’ mi štogod znao popričati,
Od bihaćsko sedam buljukbaša,
I njihnije sedam bajraktara,
Šta je bilo, šta se učinjelo?”
“Ne znam ništa, od Orašca Tale,
Jer je na nas silna vojska bila,
Naše vojske zakopate, Tale.
Na nas kad su, Tale, udarili,
Beše mrčno, mesec ne grijaše,
I pomajno kiša rominjaše,
Da drug druga viđet ne mogaše.
Iz tmuše su sile navalile
Na nas, Tale, da ti jemin dadem,
Imalo je trideset hiljada.
Nit su dali topa isturiti,
Nit smo znali kud bismo gađali.

Na nas žive u šanac skočili,
U perčine prste zakopali,
Ostre mače s nama ponudili,
Baš sa nama i s našim glavama.
Mi ostali kao bez pameti.
Ostre sablje vadili nijesmo,
Nit smo mogli, niti su nam dali
Samo oštre iz pasa handžare,
S handžarima što smo bili kadri.
Iz šančeva preko velkog boja,
Kaur pro nas a mi pro kaura,
Otutnjeli z brda velikoga.
Velike smo jade počinjeli,
Oni nama, a mi više njima,
Pošto na nas viša sila bila.
Od sile se dva junaštva grade,
Jedno straha, drugo od obraza.
Mene jedna sablja udarila,
Pro kajiša što mi silah čuva.
Na silah mi kajiš prekinula,
Oba moja mukadema pasa,
Pa ispod njih svilenu đečermu,
Pro košulje zakučila mesa.
Ima šuplje što mi mesa nema,
Pod plećima pokraj desne strane.
Bi junačka ruka upanula."
"A da, brate Grdan Osman-aga!
Je l' ti ljuta rana od prebola?
Jesi l' lakši, moreš preboljeti,
Il' si mučno, da l' ćeš umrijeti?"

“E, moj Tale, moj lijepi brale!
Tu bih ranu lako prebolijo,
Ta je rana pokraj srca moga.
No ja drugu preboljet ne mogu,
Koja mi je usred srca ljuta
Rana ljuta: izgibe Krajina.
Šta će sa mlom Bosna učineti,
Brate mili, i sa tobom, Tale?”
Pa sedoše jedan kod drugoga.
Obadva su age poslušali,
Kad im tutanj izbi od Dunava.
Ta je tutanj tamom zamaglijo,
Nu ta tama ne bijaše sama.
Iz te tame izbi serhatlija
Na jednome konju vilenome,
I na njemu bijele haljine.
Ćera konja ka i na krilima.
Pokraj njega dvajes-trijes ljudi.
Svaki jaše konja vilenoga,
Svaki nosi bijele haljine,
Svaki nosi na rame tojagu,
I na njojzi nabijena glava.
Onaj prvi što beše pred njima,
I pred sobom ćera kapetana,
Svezanije naopako ruka.
Tale reče Grdić Osman-agi:
“Gajret, brate Grdić Osman-aga!
Počeše se iskupljati Turci.
Sad poznadoh đe smo nadvladali.
Pa neka smo, brate, izginuli!

Ene ozdol dvajes-trijes ljudi,
Sve na njima bijele haljine.
Poznaju se đe su fidahlije.
Svaki nosi glavu na tojagu.
Jedan ćera živa kapetana!"
Pa se tome obradova Tale.
Poznavaše sve bliže i bliže.
Dok se Talu primakoše bliže,
Poznade ga od Orašca Tale.
Bože Mijo, ko je junak bijo?
To gazija Cifrić Hasan-aga
Na njegovu bedeviju kusu.
Selam dade, odjaha kobilu,
I sa š njime trides konjanika.
Pa bijele ruke raširiše,
Grliše se i poljubiše se.
Svijem Tale čestita mejdane.
Hasan-agi, živa kapetana.
Taki adet beše u turaka,
Ko goj u rat ufati živoga,
Sve ga Talu na presudu daju.
On darova Talu kapetana.
Pa sedoše jedan kraj drugoga.
Počeše se među sebe pitat,
Hasan Tala šta se učinelo:
"Šta se, Tale, učinelo amo?"
Tale njega: "Šta je bilo tamo?"
Tale kaže Cifrić Hasan-agi:
"Hasan-aga, careva gazijo!
Amo vidiš šta se učinjelo.

Sal moremo šućur učinjeti,
Da je obraz ost'o među nama.
Ha ne puca ni top ni lubarda,
Nas ijednog, a njih nijednoga.
Bog mi dao i sreća od Boga,
Najtvrđu sam stražu razjurijo,
I oduz'o četrdes topova.
I tu dobra ima svakojega.
A ti, brate Cifrić Hasan-aga,
Kudar ste se s ratom oćerali?
Je l' se veće borba prekinula?
Mo'š li znati, jesi l' išta čuo
Je li iko ost'o od turaka,
Osem tebe i druga trideset?
Ne pitam te, brate Hasan-aga,
Za cijele od Bosne Bošnjake.
Niti moreš znati ni poznati.
Sal te mogu za glavare pitat.
Znaš li išta za tri paše carske?
Paše su mi teže od svakoga,
Pošto behu dobre dindarbaše,
A među nas jabandžije dalnje.
Pa ja ne znam šta je š njima bilo."
"Dobro ću ti za njih pričat, Tale!
Ostali su sva tri na obali,
Sva tri paše jedan kod drugoga,
Šes hiljada kod njih janjičara.
A šes him se šehit učinjelo."
"Bogu šućur!" – pa Hasana ljubi.
"Imam li te još za koga pitat.

Viđa l' đegođ ličkog Mustaj-bega?"
"Vidijo sam bega ličanskoga
Đe se Klima stače u Dunavo,
I kod bega sedam bajraktara.
Ni na jednog odijela nema,
Borbena him zrna odnijela,
I sa konja grive i perčine.
Krvave him sablje do balčaka,
I desnice do u rame ruke.
Krvavi him konji do koljena.
Kod svakoga, Tale, bajraktara,
Kod svakoga sve po jedan svezan.
Na glavi him šapki kapi nema,
Da him krune vidim na šapkama.
Ni znam, Tale, da l' su kapetani,
Al' bogdanski njihni bajraktari.
Šes hiljada z begom ličke vojske,
Kod svakoga na tojazi glava,
Šes hiljada z begom više nema."
"A da, brate Cifrić Hasan-aga!
Baš je dobro što mi tako kaza.
Ja bi' dao oko muštuluka,
Kad bih čisti haber ufatijo,
Da je pola pretekla svatova.
A po tvojem zboru, Hasan-aga,
Što mi kaza za paše i bega,
Da će preteć polovina vojske.
Sad Cifriću, moj premili brate!
Znaš li štogoj za bega višega,
Z Banje Luke Fetibegovića?"

"Ene ti ga nadno polja, Tale.
Očekuje svoje bajraktare.
Š njim je vojske viša polovina."
Tale na to velik šućur daje.
"A da, brate Cifrić Hasan-aga!
Imaš li mi, brate, štogoď kazat,
Za cijele vojske vojskovodu,
Od Kladuše Hrnjicu serdara?"
"Ene ti ga kod vode Dunava,
I kod njega dvesta Kladuščana,
I kod njega brata mu Halila.
Kod njih, Tale, na gomile glave."
Tale jeknu, te polje odjeknu:
"Kakav Halil, psi mu drli majku!
Zar je kurvić ostavijo Fatu,
Da je murtat robi od Budima?"
"Šuti, Tale, ludo ne besjedi!
Kakav Halil da ti čuva Fatu!
A ti kuću sokolovsku znadeš,
Sve i sve bi za din ostavijo.
Nema ljeta bez Đurđeva danka,
Ni junaka dok ne rodi majka.
Nema žara bez hrastovog panja,
Nema boja bez njihova soja.
Da ti, Tale, pričam i kažujem –
Svata šta je dobro znamo, Tale –
Svi svatovi što su učinjeli,
Od glavara i od Bogdanaca,
Svi svatovi polu, Hrnje polu.
Da s' vidijo halovna serdara,

Kako konja ćera niz logore,
Od logora kakav sokak gradi,
Z desnom rukom i sa posjeklicom!
Pred njim, Tale, zijevaju glave.
Sokak širok gradi pred đoginom,
Bi se dvoja kola razminula,
A ni treća ne bi zakučila.
To sam, Tale, gledo sa očima.
Sečijaše vojsku na buljuke,
I na njega tanke puške trepte.
Zrno pada ka od neba krupa.
Ta njihova sila ne uspreže,
I ta Bož'a pomoj na Hrnjicu.
Nit ga koje zrno pogađaše,
Nit se od njih Mujo plašijaše.
Kroz najvišu borbu zovijaše
Svoga brata, goješna Halila:
'Ha gajiret, moj obrazu svetli!
Ne bismo li razbili dušmana,
I ne bi li odljutili Tala!'"
U to Talu suze propadoše.
"Pa šta ću ti besjediti, Tale?
Ima dosta u životu aga.
Ima dosta kod glavara vojske.
Što j' od ove borbe preteknulo,
I za Hrnje, Tale, obadvije.
Sve o čemu, a jedan na svemu.
Da ti kažem ko je po istini
Beg Ljubović od Hercegovine,
Š njegovije pestotina druga!

Ufatijo vojnog dženerala,
Tale, živa ispod pancijera!
Doves će ga tebe na presudu,
Pa ćeš viđet koja li je sila!
Strašno ga je viđet izdaleka,
A kamoli boriti se š njime.
Ona odred što je bijo š njime,
Ne znam, Tale, koliko je bilo,
Drugog nikog nije zapanulo,
Osem Boga i bega Ahmeta,
I momaka – ljuta Hercegovca.
U odredu koliko je bilo,
To j' Ahmet-beg hašer učinijo,
Beg Ljubović i njegova vojska.
Za sve ću ti, Tale, pravo kazat,
Ono što sam čuo i vidijo,
Što ti mogu znati, Tahir-aga!
Svaka kula u našoj Krajini,
Nikaka se utuliti neće.
Samo, Tale, imam tebi pričat,
Naša se je kuća utulila."
Tale ruke diže povrh čela,
S obadvije udri o koljena.
"Šta je, adžo, brate Hasan-aga!
Da ti Mehmed nije poginuo?"
Hasan-aga Talu govorijo:
"Tale, brale ka od moje majke,
Sa očima nijesam vidijo,
Teke što sam s očima vidijo,
Cijela se skupila Krajina,

Ono što je ostanulo živo.
Vidijo sam cijele glavare.
Svaki poljem jedan drugog pita:
'Imaš li mi kakav haber kazat
Za Mehmeda, novog alajbega?'
Jedan drugom otkazuje, Tale.
Nit mu smrti ni života znaju.
Po tome mi, brate, srce zebe,
Kraj do kraja na tanko se kida.
Mi obadva po stotinu ljeta,
Među nama ni ženska ni muška,
Bez sal Boga i njega jednoga!
Pa u tome smišljam i razmišljam,
Da se naše ne savežu ruke,
Dok smo živi pod naše kušake!
Ali jopet što Bog dadne Jaki.
Bogu šućur i danu ovome,
Kad dušmansku silu nadvladasmo,
I ov'liko brata izgubismo,
Pa neka smo i Mehmeda moga!"
Talu se je srce prekinulo
Od riječi starog ihtijara.
Pa ne smije od Cifre Hasana,
Da Cifriću pamet ne poludi.

U tom zboru što to govorahu,
Sad izbija muslimanska vojska,
Koja no se s rata povratila,
I dobili dinskog dušmanina.
Perišan mu učinjeli vojsku,
Što se dugo podizati neće.

Beg za begom, a aga za agom.
Velika su sklopili nosila,
Ranjenike nosu od Dunava,
A mrtve će kad se skupi vojska.
Kako koji aga dolazaše,
Koji vodi živa svezanoga,
On ga Tali daje na presudu.
Glave svaki tura na gomile.
Da dužimo i da kažujemo.
Za dva dana iskupi se vojska.
Ondar rekli više niko nema
Od dolaska da će dolaziti,
Ni živoga niti ranjenoga.
Otidoše tražiti ćatibe,
Jedan drugom nazdravljati glave,
I velike čestidobine davat
Za dušmansko vel'ko razorenje.
Ondar kad su račun sakupili,
Što mrtvije, što li ranjenije,
Tamam šeset i sedam hiljada.
Ondar krpe od bajraka njihni',
Na bajrake krpe zamotaše.
Daulbase i borije carske
Prestadose piskat i trupati.
Ondar telal vika u ordiju:
"Momci lakši koji su pomlađi,
Od Dunava do uvora Klime
Mrtve naše nos'te kod živije!
Neki što su vodu plivat vešti,
Neki onda koliko su kadri,

Mrtve amo na suho iznesu!”
Šala nije serhat i Krajina.
Mlađi momci konje starijema.
Ondar vojska skoči na buljuke
Kraj ćuprije i široke Klime.
Mezarluke mrtvim načinješe.
Ne gradu hi jedan i po jedan,
No po jedan za četrdes ljudi.
Jedan danak dok hi iskupiše,
Noć noćiše dok hi pričuvaše.
Drugi danak jedva pokopaše.
Drugu noćcu opet zanoćiše,
Pa ujutru rano poraniše.
Svak se misli i svak’ domišljaše.
Svaki znade za druga svojega,
Ko je ranjen, ko je poginuo.
Svaki na to šućur učinijo,
Kad mu kosti turi sa rukama
U zemljicu ka i što je adet.
Hasan-aga plače i leleče.
Gajiret mu dodavaju Turci:
“Gajret, brate Cifrić Hasan-aga!
I naša su đeca izginula,
Sin nekome, a nekom sinovac,
Nekom, aga, i brat i sinovac.
Pa za njima suze ne ronimo,
A od suza nema podizanja.”
Ondar Cifrić reče Hasan-aga:
“Braćo moja, mojega mi dina,
Ja ne plačem za našega sina,

Što je svetlo momak poginuo,
No ne znado' ništa za Mehmeda,
Braćo moja, ni mrtva ni živa,
Jal' u Dunav osta, jal' u Klimi.
Ako zdravo u Kanidžu sidem,
Šta ću babu Mehmedovu kazat,
I nesretnjoj Mehmedovoj majci?
Pitaće me i babo i majka:
'Jesi li ga u zemlju spuštijo,
Da mu vrane oči ne izvade,
A orlovi ne ištete lice?'
Štogoj ne znam, to him kazat neću.
Ni babo ga požaliti neće –
Muško bijo, muški poginuo.
Sad, doduše među turke c'jele,
Sve bi drugo age oprostile,
A Mehmeda nigda do vijeka,
Jer je zmajče bijo mimo zmajče.
Drugo, cura osta isprošena,
I venčana pa i povedena.
Sad ni znamo ostaviti Fatu,
Nit je drugom dati Krajišniku.
Ta će žalos više zakahriti
Mehmedova i baba i majku,
Nego što him jedihnika nema."

U riječi šta to besedahu,
Izbi duman crni od Dunava.
Iz dumana svrdli udariše.
Iz svrdala niče serhatlija
Na dorata konja krilatoga.

Teke nije lasno poznavati.
Čelenaka na kalpaku nema.
Toke ima, teke potamnjele.
Cijela se odrla dolama,
Pa visaše baš ko vučetina.
Pred njim ide jedna bedevija.
Na kobili svezana đidija.
Ha on bliže, a junaci vi'še!
Kad pobliže blizu vojske dođe,
Momci mladi vranijem očima,
A postari i sa durbinima.
Svi rekoše: "Blagoš dovijeka!
Eto nama novog alajbega,
I vezana ćera Dženeralja,
Vojskovođu Petra od Bogdana!"
Kad to Turci karar učineše,
Cifra Hasan: "Je l' istina?" reče,
Pa s' u njemu baildisa duša.
Oni znaše dok ga ispraviše,
Mehmed stiže s Petrom Dženeraljom.
Tale vika na svoje tobdžije,
Te četiri topa izmetnuše.
Mehmed dogna Petra Dženerala,
I pokloni Talu oraškome.
Cijela mu čestita Krajina:
"Blagoš nama za sokola siva!
Ne žalimo što smo poginuli,
Sal kad osta odžak alajbega!"

Ondar Tale vika na mlađije.
Ono što je bilo svezanije,

Na srčevo natakoše kolje,
Da čuvaju na čekme ćupriju,
Da se živi plaše od mrtvije.
Ono drugo pod sablju turiše.
Dženeralja Petra ostaviše.
Tala pita cijela Krajina:
"Šta ćeš, Tale, s Petrom Dženeraljom?"
"Neka Petra, mene Petar treba,
Trebaće mi Petar kod vezira.
Ako da Bog a sreća donese,
Te vezira u ruke dočepam,
Da s' obadva preda mene sude,
Koji bude krivši od kojega."
Pogleda se cijela Krajina,
Počeše se sašaptavat Turci:
"Vidi Tala, što je prego nama,
Da nam svijem pozatvara kule,
I ostane na pusto Krajina,
Da po njojzi lajkaju lisice!"
Pa vojnici viču komandare:
"Starešine, zamolite Tala,
Da na Budim ne udara Tale!
Mi svakoji srca izgorela –
Neko brata, neko svoga sina,
Neko svoga prvog bratučeda,
Neko sina od brata svojega!
A Fatima sedi kraj Budima
S komorama za toliko dana!
Bolje nam je razviti bajrake,
Svetli obraz pred sobom nositi,

A Fatimu vodit za Mehmeda,
Svadbovati, svadbe rasturiti,
I jedan se mesec odmoriti,
Pa poslije Bosnu podignuti,
Ovo o'đe i još nešto više,
Pa poslije sisti pod Budimom!"
Tali tako kažu komandari.
"Vojska, Tale, više nije kadra
Udarati na Budim veziru.
Srca bona, a đovda umorna."
Ondar Tale riječ besedaše:
"Starešine, jedne lopušine!
Jeste li se, bezi, ustrašili,
Za pet dana od ovoga rata?
Što je fajda što smo se pobili,
I što li smo glave pogubili?
Ova Petar i njegova vojska,
Da ga nije vezir ponukao,
Nit bi Petar pokupijo vojsku,
Nit bi naše svate dočekao.
Ovako smo Petra rasprašili,
Butum našu vojsku utulili,
A nikakav šićar ne dobili,
Nit kakije para ni dukata.
Ja tako mi dina lijepoga,
Ja pušaka niti glava neću!
Eto vi hi, pa hi nos'te ljubam.
Neka ljuba zamenjuje muža,
Koji nije smijo do Budima,
Da tražimo našeg dušmanina!

Ne, fala vi, age strašljivice!
Ko ne smije, nek se vođe kaže!
A ja smijem, u nad Boga Jaka,
Sa moije trista Orašana,
S Hrnjom Mujom i njegovom vojskom!
Mujo mi se kleo preda vama,
Što goj reknem da me izdat neće.
Vrnućemo vojsku do Fatime.
I Halil je tamo z đeverima.
Ranjenike jandal ostaviti.
Ja ću prvi na kulaša moga,
Ako Bog da, hodža na mrkova,
A Šaćir će Belaj na kobilu.
Kad poblizu priđem do Budima,
Ja ću pašu janjičarskog zovnut:
'Paša carski, tursko ogledalo!
U tebe je vojna struka c'jela.
Daj, okreni pušku od turčina,
Radi Boga i turskoga dina!
Vidiš, pašo, šta nam vezir gradi,
Đe nam vodi na vjeru nevjeru,
Gubi glave toliko godina.
Ti to gledaš, a ništa ne činiš.
Vidiš da je počo roblje robit,
S turkinjama ženit dušmanina.
Mi smo krvav mahzar načineli
Na vezira carsku izdajicu.
A ti vojsci sudiš Al-Otmana.
Njega gledaš, ne pomažeš nama.
Ako s' turčin, pa se kuneš dinom,

A veruješ Boga Milosnoga,
A miluješ cara čestitoga,
Nemo' na nas pušku okretati!
Bož'a vjera ti je, pašo carski!
Šeset i pet sa mlom je hiljada.
Dok ne utrem momka svakojega,
Ja vezira ostaviti neću,
Ni za tebe toplo biti neće!'
More Bog dat i sreća od Boga,
Da ta' paša bude od dindara,
Te nam bide paša od pomoći.
Ako da Bog a sreća donese,
Te do šaka dofatim vezira,
Pa ga vežem s Petrom Dženeralom,
Sve će meni redom kazivati
U Budimu ko su izdajice.
Ako Bog da, kad poćukam one,
Blago tome ko u Budim dođe!
A znate li, da vas jadi znadu,
Nije šala ni petnaes dana
Kad zulumćar pane u šeheru,
Među klete bege i zajime,
Što imaju pare na tovare,
A kamoli za petnes godina!
Da je vezir hazne rastvorijo,
Bi' se smijo zaklet i prekleti,
Što je murtat vezir u Budimu,
I kadija hakim-efendija –
Što je gori murtat od vezira –
Da imaju para u haznama

Barem polu ko (u) našega cara.
Ako da Bog, te to učinimo,
Ako da Bog i sreća od Boga,
Te do toga doide Krajina,
Svaki ćete ihja ostanuti.
Ako Bog da, nadam se u Boga,
Svakome ću pravo dijeliti,
Najboljemu kao najgoremu,
I najgorem kao najboljemu.
Znate l' jadni, bez oči ostali,
Kad bi taki slučaj izvršili,
Šta bi dara bilo od sultana?
Na sve ove što su šehit bili,
Car bi dao na njihove kuće,
Na njihove kuće spahiluke,
Ludoj đeci i udovicama,
Berat đeci, a majkama platu.
Ako da Bog, moja braćo draga,
Te sa vojskom u Budim ulježem,
Ja ću vratit Zajim-bega Fatu
Kod matere Alibegovice.
Nek s' odmori ona i komore ,
Dok se malo s pašom razumimo,
Razumimo i oslobodimo.
Kad nam Budim bude u rukama,
Ako Bog da, dobro s' odmorimo,
Opremiću Hadžića Mehmeda,
Odves ću ga Alibegovici,
Pa joj reći: 'Hajirli ti bijo!'
Muderis će dovu preučiti,

Hanka tekrar svadbu načinjeti,
Svadba će nam nova dobra biti.
U nad Boga kad to učinimo,
Ja ću spremit sve tri paše carske,
I Ličkoga bega i serdara,
Unđurskije dvanes kapetana,
I dva bega sa vrela Cetinje,
I cazinsko dvanes buljukbaša,
Šarem mahzar krvav načineti,
Caru svome vakisuna kazat,
I vezira z Dženeraljom spremit,
I haćima budimskog kadiju,
I sa š njima sve koji su bili!
Nek him care uzme muhaćene,
Neka kaže vezir od Budima
Našem caru sa Budimlijama
Koga li je turo pod dželata,
Koje li je u Dunav bačao,
Koje li je u Bagdat spremijo.
Ondar cara, eto i vezira.
Ja se nadam u Boga Miloga,
Da će na nas doći milovanje,
Sa velikom od Boga pomoćom,
Da u Bosnu ni u Budim carski,
Da drugoga paše doći neće,
Bez ja' od nas, ja' kog šće'ne Bosna.
Živićemo kao i Bog voli,
Mi čekati u Budim fermana,
U Kanidžu haber opraviti.
Ja se nadam u Boga miloga,

Uz Mehmeda Smajil-alajbega,
Mlogo će se momaka ženiti.
Je li bolje, braćo, ako Bog da,
Onakoga smaći dušmanina,
Učinjeti što nam milo bide,
Ženit momke, udavat đevojke,
Dokle k nama carski ferman dođe,
Harčit blago, pravo dijeliti,
Mladi momci ćosat s đevojkama,
Ovi stari što su poženjeni
Jahat konje, šetat po Budimu?"
Tale reče, a sluša Krajina.
Svi na tome taman učinješe:
"Tamam tako! Nek je sretnjo, Tale!
Bog nam Jaki bijo od pomoći!"
"Amin, braćo, hoće ako Bog da!"
Tale reče, niko ne poreče.
Na viteze konje pojahaše.
Alajli se razviše bajraci.
Zakucaše sitne mehterije.
Preda sobom prate ranjenike.
Tamo blizu đe bijaše Fata,
Ranjenike po polju spuštaše.
Onda kad se vojska sustignula,
Tu Hrnjina nađoše Halila.
I svršijo momak gazaluke,
Jopet stig'o čuvat Fatu mladu.
Tu cijelu noćcu prenoćiše.
Kad ujutru pred zoricu bilo,
Da vi jedan dobar haber pričam.

Jedan carev na konju delija
Prije zore dođe od Budima.
Čador traži vojnog komandara,
Mujov čador s tri paše careve,
I begova i glavara redom.
Posedali jedan kod drugoga,
Đe sedahu i sohbet činjahu,
Šta će danas u Budim čineti,
Kako će se biti sa turcima,
Da naslade srce dušmanima.
Sad evo ti careva delije.
Pred čadorom sjaha bedeviju.
Pobi džidu, sveza bedeviju,
Pa podiže vrata od čadora.
Uljegao, selam naturijo.
Svi mu redom selam prifatiše.
Svije pita delibaša carski:
“Ko je vama s vojske komandare?”
Kazaše mu za koga je bilo –
Hrnju Muja, što je vazda bijo.
Muju dade knjigu šarovitu.
Mujo knjigu dodade Halilu.
Halil knjizi pečet prelomijo.
Halil knjigu ašićare priča.
Kad ta knjiga vojnog komandara,
Komandara, paše janjičara.
“Mahsuz selam vama gazijama!
Sve viđosmo šta se s vama radi,
Na mene je muka napanula.
Bog milovo cara čestitoga.

Kad opravi u Budim vezira,
Što starije dade komandarstvo
Na murtata u Budim vezira.
Mene ferman dade u rukama
Da ne smijem ništa učinjeti,
Što mi vezir dati emer neće.
Muku mučih petnaes godina.
Jade radi po gradu Budimu.
Nikakoga s'jedočanstva nema,
Da obalim njega pred sultana,
No sve radi šta je njemu drago.
Roblje robi, a siječe glave.
Osijeca pare na tovare,
A begovska i aganska d'jela
U babanluk turi polovinu,
Da j' od svega njemu polovina,
Po emeru cara čestitoga.
To sam vezir ne bi učinijo,
Da su turske šćele izdajice.
No se pola razi učinjela,
Sve činjahu kako vezir hoće.
Pa sad, braćo, sve gazije carske,
Sve sam čeko i vreme dočeko!
Mogu sve te jade povratiti,
Sa Božijom velikom pomoćom,
I sa vama, age, gazijama.
Čim tu moju knjigu preučite,
Na hajvane i vaše atove
Pritegnite na toke kolane!
Navalite, vojske rasturite,

Rastur'te hi na četiri strane,
Udarite na četiri grada!
Po jedan mah puške isturite,
Na gradove hudžum učinite!
Ja ću emer dati na komande,
A komande na vojne alaje,
A alaji na svoje tabore,
A tabori na svoje juzbaše,
A juzbaše emer na čauše.
Ja ću zovnut topskog komandara,
Nek naredi na svoje topdžije:
Neka niko na vas ne udara,
Ni gađati, ni vas pogađati,
No preko vas đulad preturati.
Topi tako, a puške ni tako.
Dok priđete s vojskom pod bedeme,
Ja ću tope dobro učestati.
Ko goj ima u vojsci topuze,
Te se nada da će za mejdana,
Nek u vrata bije topuzima.
Kade trupa stane od topuza,
Dokle murtat među vama dođe,
Krijući vas mogu pomagati.
Kad murtatu savežete ruke,
Viđećete što je pomaganje!
Budimske ću istrijebit dvore,
Sve po deset turit familija,
Sve po deset u jednome dvoru,
A u devet rasporedit vojsku,
Hizmet cijel vama učinjeti.

Vaš ću emer mojoj vojci davat,
I vaše ću vršit emerove.
Hajte, braćo, ama ne čamajte!”

Ondar kad su knjigu preučili,
Jedni turci šućur učinjeli,
Drugi vele: “Da nas ne prevare?”
Tale njima reče ponajkraće:
“Il’ varanje, ili ne varanje,
Jesmo l’ pošli da him udarimo?”
Čare ne bi. Stegoše kolane,
Na gotove jašu ćulehane.
Na četvoro vojsku razdvojiše,
A sva polja vojske pritiskoše,
Na četiri grada udariše.
Kad pukoše z bedema topovi,
Sa svakoga po dvades’ topova,
Bi rekao da se Budim sruši
I budimski dvori popadaše.
Tek ta paljba ne učinje kvara.
Daleko hi topi preturiše.
I kobile, bedevije šamske.
Đe s Budima nije prijevara,
Pripuzaše; topi učestaše.
Sad navali puška pešadijska,
Tek him puške ne činahu kvara,
No daleko luntre preturahu.
Vojska viđe đe je pomoć Bož’a,
I gazije vojnog komandara.
Do bedema konje doćeraše.
Uz duvare konje pripuzaše.

Ko goj topuz drži na hajvanu,
Topuzima biju u kapije.
Paša mlađe okom namiguje,
"Na kapiji maknite mandale,
Pa bježite, vojsku uskrajnite!
Nek Bošnjaci u Budim ujure!
Vi hajdete u kršle careve,
Od kršala zatvorite vrata!
Sve što čuli, čin'te se ne čuli,
Neka krke tamo po Budimu.
Eto svata, a eto murtata!"
Janjičari makoše mandale.
Na bedeme klekoše kanati.
Upuniše bošnjački svatovi,
Krvavije jada napunjeni.
Svaki sokak vojskom napuniše.

Ko najprvi na dvorove dođe,
Na mehćemu haćim-efendije?
Najprvi je novi alajbeže,
I sa š njime Osman-bajraktare,
Da potvrde muhaćemu Fati.
Ko najprvi kod dvorova dođe,
Na dvorove turske izdajice?
Hrnja Mujo i oraški Tale.
Mili Bože, šta s' u Budim gradi!
Vezir paši došli u odaju –
Od svatova vojske na dželate,
Kako vakat i vrijeme dođe,
Da se dželat nad dželatom nađe.
Dvades i tri pod sablju turili.

Dželatbaši savezali ruke.
Mujo stiže kod murtata carskog.
Težak topuz nosi u rukama.
Među pleći udari murtata.
Same mu se savezaše ruke.
Murtat 'Aman!' učinijo Muju:
"Aman, Mujo, careva gazijo!
Što učinje od carskog vezira?
Dobro sam te ićram učinijo,
A na dvor ti hizmet učinijo!
Nije krivda u mene vezira,
Što je dušman na vas udarijo!
Da sam bijo krivac za dušmana,
Ja bih vama s pleći udarijo."
"Murtatine, z Budima vezire,
Da je paša šćijo janjičarski,
Ti bi s pleći, ja te u pleći!
Ona hizmet i ićram, vezire!
Ja ću tebe u Stambol spremiti,
I evo ti onog pobratima.
Pokupiću one izdajice,
Što su s tobom u zlo udarali,
Din rušili, visili dušmana,
Pa dževabi tamo pred sultana!"
Pa se u dvor napuniše turci,
Kako koga nađi efendiju,
Nekog seču, a nekoga vežu,
Svezana ga pred Talagu daju,
Kod vezira svije hi trpaju.
Za tri dana i tri noći tavne,

Sve tragaše i sve išpijaše,
Koji su him jade učineli,
I murtate na troje turiše.
Pa hi na tri mesta prebrojiše,
Na tri mesta tamam po stotina.
Starijema počupaše brade,
Kadijama i efendijama,
Sa prstima i sa kliještima.
Oni što su ponajprvi bili,
Sve što znaju šta im vezir radi,
Šta li radi i što je radijo,
Svakom topuz u pleći udriše,
Da ne more živet ni umrijet.
U podrum hi svezane turiše,
Sa vezirom i sa Dženeraljom.
Tu Bošnjaci emer učinješe.
Janjičare turiše stražare.
One druge što su daljni bili,
stotinu hi pod sablju turili.
Oni treći što su karar dali
Imovine aga i begova,
Što su polu dali murtatinu,
Dijelili š njime imovinu,
Svijema him povezaše ruke.
O vratu him kamen navališe,
U mutan hi Dunav utopiše.
Pa poslije c'jelu heftu dana,
sve na danu po četiri puta,
sve na huzur murtatin vezira,
Sve pred Tala i Muju serdara.

Murtat 'Aman!' činijaše Talu,
Tale vako besedi veziru:
"Kolika ćeš hurča dati para
Da ti, đido, oslobodim glavu?"
Vezir Talu 'Aman!' činijaše.
"Da mi dadneš tri hurča dukata!"
Vezir daje riječ, 'ne činjaše.
Ne zna Tale otkale hi daje.
Iz koje li vezirske riznice.
Pa ga opet vrni u tavnicu,
Pa ga drži tri-četiri sata,
Vezir paši riječ besedaše:
"Ona tvoja tri hurča dukata,
Oteše hi tri paše careve.
Od onog mi ništa fajde nema.
Ako imaš tri hurča dukata,
Traži pare, te otkupi glavu!"
Vezir svoga traži tevabiju.
Opet Talu pare doniješe.
Opet njega vrće u zindanu,
Te posjedi četiri sahata.
Pa ga opet vrni na divanu.
"One pare što mi, pašo, dade,
Ote mi hi vojni komandare,
Hrnja Mujo, vojskin vojskovođa.
Od toga mi ništa fajde nema."
Vezir 'Aman!' činijaše Talu:
"Aman, meni ne poharči glavu!"
"Znaš, vezire, na bid' adžamija,
Đe što reknem, prevariti neću."

Vezir opet tevabije sprema,
Te mu dade tri hurča dukata.
Tale natrag povrati vezira.
Kad prođoše četiri sahata,
Tale reče budimskom veziru:
“Otkupa ti za hurčeve nema!
Otkle pare vadiš, murtatine?
Daj ključeve od harema toga!
Kamo pare petnaes godina,
U Budimu svakoja imanja?
Zar ti misliš da ne znamo, đido,
Đe su hazne tvoje u Budimu
Više mlogo no cara našega?”
Pa dovede crnoga dželata,
Što je njemu bijo dželatbaša.
“Ja li pare, murtatine, kaži,
Il’ evo ti onog dželatbaše,
S kojijem si nagonijo turke!
Slušaj dobro, murtatine carski!
Da si blago na dobro dobijo,
Dobro bi se tebe povraćalo.
No si blago na sablju dobijo,
Na sablju ga meni poklonićeš.
Znaš li, pašo, kurva te rodila!
Zlo je za zlo, a dobro za dobro.
Ili blago, ili emer dado’,
Da tu pasju otkinemo glavu!”
Kad je paša vidijo dželata,
Znadijaše oraškoga Tala.
Pred Tala je “Aman!” učinijo:

“Aman Tale, i otac i majko!
Zavuč’ ruke u džepove moje,
Jer su moje savezane ruke.
Tu su ključi od riznice moje.
Ja ću s tobom do riznice poći.
‘Oćeš li mi tvoju vjeru dati,
Da me, Tale, nećeš poharčiti?”
“Bog ti vera, Budimac vezire!
Ti se ne boj, poseći te neću,
Ni poharčit od smrti nikake.”
Pa izvadi ključe od riznice.
Vezir prvi, a Tale za njime,
Dok ga svede u najdolnje boje.
Tu su vrata od čelika sama.
Pa is polja vrata varosata.
Đe se ključi u vrata turaju,
Tu na vrata pokrivena tahta.
Vezir reče lakrdiju Talu:
“Makni, Tale, čekmu pokrivenu.
Rukom gurni a ključem prigurni.
Sama će se vrata otvoriti.”
Kad je Tale vrata otvorijo,
Kad pogleda čudo uvedeno.
Tu je mermer-ploča zalivena,
Pa sve s krečom na ćemer svedena,
Pa poslije tučom pokovana.
Da je biju od neba gromovi,
Jedva bi joj učineli čare,
A topovi nikad do vijeka.
Da vas Budim od ognja izgori,

Ta riznica od studena zida
Vatru nikad ne bi opazila.
Kad pogleda u riznicu Tale,
Mili Bože, na svačem Ti fala!
Žuto blago na kupove klete
Po riznici naokolo redom.
Hesapa him bez kantara nema.
Talu pamet pare zanijele,
Pa zapita budimskog vezira:
"O'đe nema, carski murtatine,
Prema šta si zala učinijo."
Murtat vako jemin učinijo:
"Da j' na mene sedam-osam glava,
Da mi svaku sečeš naporedo,
Niđe više marijaša nemam,
A kamoli rušpe, ja dukata!"
Tale ondar verova veziru.
"No kamo ti, dido, madžarije?"
"Što god sam hi zadobijo, Tale,
Od svakoga sa svakoje strane,
S kadijom sam blago dijelijo.
Tamo su mi kazali kavazi,
Da je Mehmed njega istražijo,
Kojemu je davo izunamu.
Živu mu je očupao bradu,
I oduzo pare od kadije.
Odnijo hi kud je njemu drago,
I svezana odveo kadiju.
Koliko je blaga kod vezira,
Toliko je kod kadije bilo."

Tale ondar vrata zatvorijo.
One hurče što je oduzeo,
I to blago u riznicu vrnu,
Pa zatvori na riznicu vrata.
Pa vezira u podrume vrnu.
Večeraše na vezirske dvore
Svi Kanidže turski starešine,
I na dvore konak prenoćiše.
Na dušeke vezirske gospode
Rahat spava cijela Krajina.
Još rahatn'i braća janjičari,
Najra'tnije roblje po Budimu,
Što him turci jade osvetiše.

XI

Te u jutru rano poraniše.
Tale zovnu Hrnjicu serdara:
"Zovi, Mujo, tvoje Kladuščane
Na kapiju Budimskog vezira!
Od voska ćeš konop namazati,
Pa ćeš dvije zamke načinjeti.
Jednu na vrat turi Dženeralju,
Jednu turi murtatu veziru!
Jednog vješaj od te stran' kapije,
A drugoga s ove strane vrata!
Nek preteže jedan pro drugoga,
Nek ne žali jedan na drugoga.

Ja bi' to sve, Mujo, učinijo,
No sam njemu jemin učinijo,
Da ga harčit ni poseći neću."
Mujo reče: "Zar ga nećeš, Tale,
Zar ga nećeš u Stambol spremati?"
"Hajde, Mujo, nemoj mahnitati!
Da ga caru spremim u divana,
Kad još ima u cara murtata,
Prošaptati, cara prelagati,
I puštati našeg dušmanina –
Oba ova što nam zemlje tražu.
Hajde, makar pa ga ne puštili,
Da mu ispit uzmu u divane,
Koje mu je ostanulo blago,
Da ga sultan fermanima traži,
Da ga d'jele carevi murtati!
Dok je Tale, ne pušćaje šale!"
To je Tale karar učinijo,
A Mujo je emer izvršijo,
Te objesi Petra i vezira
Pred vezirske o kapiju dvore.
Dobaviše hakim-efendiju,
Te mu živu odriješe bradu,
I testerom prerezaše glavu.
Što god šćeli, sve su učinjeli.
Dozivaju novog alajbega,
Opremili, dobro odmorili.
Adiđar mu vrnuli Fatimu
Na dvorove Zajimbegovice,
S komorama i sa darovima.

Pa ujutru na konušmu Tale
Kod turčina vojnog komandara,
Sve tri paše i svi bezi carski,
Hrnja Mujo i glavari redom.
Silan paša, dobar bes karara,
Karar s turcim' i sohbete gradi,
Kako li će krvav mahzar gradit,
Ispred koga i spremat za koga.
Vaki karar paša učinijo:
"Mahzar šaren ispred Budimlija.
Od zemana od petnes godina,
Zulum težak od carskog vezira.
Emerove pokaživo carske,
Oduzimo naše imovine,
Da s' ispravlja hazna Al-Otmana,
Da se hazne pune za dušmana,
Za rat težak protiv dušmanina.
Mi sve mljesmo da je to istina,
Dok nam poče uzimati ljude,
Sve birane, jednog za drugijem,
Po emeru da hi sultan traži.
Sve hi sprema, (al') ne vraćaju se.
Mi mislimo da je to istina.
Mi pitamo vezir pašu tvoga:
'Kamo naši iz Budima ljudi,
Što se otud ne vraćaju amo?'
On nam kaže: 'Car hi drži tamo,
Sve on od njih pašalije gradi!'
Mi mislimo da je to istina.
Sve on krije od vojnog vezira,

Od tvojega paše janjičara.
Danas su se vremena ispunila.
Mi vidimo đe je varalica,
Đe je naše ljude pogubijo.
Neke nam je pod sablju turijo,
Neke žive u Dunav bacijo,
Neke nam je u Bagdat spremijo,
Kako nikad kuće viđet neće.
Vidijo je gazi paša carski,
Koji s vojskom i ordijom sudi,
Podkrijući po nešto – po nešto,
Đe izdaje zemlje u dušmane.
Budim gotov, Bosnu nedaleko.
Počeo nam roblje zarobljivat
I spremat ga u Karabogdanu,
Davat veru tursku za neveru.
Taki se je slučaj dodesijo,
Došlo amo tvoje srčno dete,
Mijo sindrak Smajilžalajbega,
Da sa baba i amidže svoga,
Da na sebe alajbegstvo primi,
Po emeru i fermanu tvome.
Susrijo je na Muhač đevojku,
Đe je vodu carske delibaše
Iz Budima, Fatu Zajimovu,
Koji danas leži u Bagdatu,
Kojega je surgun učinijo.
Mehmed momak, gazijino d'jete,
Razbijo je vezirske delije,
I vrnuo poslatu đevojku,

Što je vezir poslo u Bogdanu,
Da je Petru dadne Dženeralu,
I sa š njome knjigu opravijo:
'Pobratime Petar Dženerale,
Kako smo se Bogom bratimili,
Nijesam te darom podarijo.
Danas tebe opravljam đevojku,
E čestitu Ali-bega Fatu,
Da oženim š njome pobratima.
Pa ćeš viđet što je ženidbina,
Što je take među nama nema.'
Ene karte kod hadži Smajila,
Bujruntije tvojega vezira,
Što je u njoj Petru poručijo,
Da ni u tom biti njemu neće,
'Dar ću tebi bolji opraviti:
Dvije glave sa dva alajbega,
Od Kanidže hadžije Smajila,
I njegova brata Hasan-age,
I trećega njihnog jedihnika,
Ako tebe te opremim glave,
Bosna će ti odmah pripanuti,
A Budim će i prije od toga.
U Budim ćeš zasuditi brzo.'
I za to se razumelo amo!
Vojna struka komandara tvoga
Za bosanske age poručila.
Zadrmali Bosnu i Krajinu –
Sto i trides i dvije hiljade.
Sanćim vamo došli u svatove,

A da vide šta se ‘vamo radi.
Svati došli pod gradu Budimu.
Budimlije i đečica luda
Razjagnuli svate na konake.
Hevtu dana držali svatove,
Sedmi danak svati pokretali.
Vezir njima karar učinijo:
‘Šta hoćete, bosanske gazije?
Posetiste Budim i Krajinu.
Ja se spremam za vaše konake.
Ako ćete i ako volite,
Za tri dana o trošku mojemu,
I da dobro svate odmorite.’
On hi nije ustavljao za to,
Sjajno cartsvo, da on voli turke,
No je knjigu poslo u Bogdanu,
Da Dženeralj podigne državu,
Karavlašku i Karabogdansku,
I veliku silu bez hesapa.
Ufatijo Klimu na Budimu,
I čekmedže – veliku ćupriju.
Tu je svoje tope naklečijo,
A u polje zatrpao vojske,
Te pričeko dokle svati krenu.
Vezir svate dobro zamajao,
Dok dušmani staze zalomili.
Vezir ondar svate ispratijo,
Na mlađega emer učinijo –
Mora mlađi slušat starijega –
Da utvrdi bedem na Budimu,

Od topova grla za turcima.
Mlađijem je emer učinijo,
Koji god se iz svatova vrne,
Da ga paša bije topovima.
Svati prvi konak zanoćili,
E vodeći s Budima đevojku.
Pa ujutru rano poranili,
I viđeli šta je preda njima.
Pogledali natrag za plećima,
Kad him vezir Budim zatvorijo!
Pa viđeli bosanski svatovi,
Šta je njima vezir učinijo.
Natrag veće nema povraćanja.
A naprijed nema koletanja.
Sve mislili, na jedno smislili.
Fedah svoje duše učineli,
Na Petrove trupe navalili.
Petrove hi sile dočekale
Živom vatrom od puške i topa.
Sunce naše, tu je žalos bila!
Tuna su se vojske izm'ješale.
Za dan prvi i za prvu nojcu
Pucale su puške i topovi.
Drugi danak puške bile nisu,
Sal topovi sa svakoga kraja.
Treći danak ni topi ni puške,
Bez sal sablja i grebena mača.
Dvije su se udrile krajine.
Klima se je triput presušila,
Kolko su se vojske pregonile.

Glave sekli, živi se davili.
Polovinu krvljom tekla Klima.
Pola s krvljom, polovinu vodom.
Drugog dana krvljom samo samom.
Prvog dana pronosila Klima,
Pronosila bošnjačke kalpake.
Drugog dana šapke i kalpake,
Trećeg dana šapke samo same,
Turska sila njihnu nadvladala.
Kod Dunava đe se stiče Klima,
Logorima pogubili glave.
Velku silu i njihne glavare
Pofatali, žive povezali.
Sunce naše, vojsku povrnuli,
Mrtvijema račun prevodili,
I viđeli sve što ima živo.
Polovina šehit ostanulo,
Što mrtvije, što li ranjenije.
Manja pola zdrava ostanula,
Od živoga ognja sagorela,
Konjske grive zrna ponijela,
Sunce Naše, grive i repove,
Na junaka ruha i čelenke!
Ranjene su u polje vrnuli,
Mrtvijema groblje iskopali.
Ne kopali jednog po jednoga,
No četeres u jednom mezaru.
Sedam dana i sedam noćiju
Bila Fata sa komordžijama
Usred polja, cura samo sama.

Turci svoje smotali bajrake,
Ustavili zile i daule.
Svak svojega u grob uturijo.
Hasan-aga novog alajbega,
Nit je njega u grob uturijo,
Nit je znao đe je poginuo.
Za njega se zabušili Turci,
I u misli velkoj ostanuli.
Kad su bili u velikoj misli,
Izbijo je novi alajbeže,
I doveo Petra Dženeralja,
Vrhovnoga njihnog komandara.
Tu su Turci šemluk učinjeli;
Izmetnuli tope pred beglera,
I razvili krpe sa bajraka,
I veseli došli kod šatora,
I ujutru na karar ostali,
Da svi Turci u Budimu dođu,
Da pitaju uštugliju tvoga:
'Šta si ovo od nas učinijo?
Zar se mučiš da obališ carstvo?'
Vezir mene emer učinijo,
Da z bedema topovima palim,
Ne ostavim živa nijednoga.
Ja nijesam emer poslušao.
Pro njih, sunce, topovima gađa',
I turci se na bedem prinuše.
Vezir one što s' u Budim bili,
Što su njemu vazda pomagali,
Š njima hudžum udri na svatove.

Učinijo, ja se uklonijo.
Ačik vidim da je dinu krivo.
Ta je borba srušila vezira,
I veziru izgubila glavu,
I što beše š njime pomagača.
I vrnuli Zajimovu Fatu,
S Mehmedom je kod majke turili,
Da počine nekoliko dana.
I svatovi sjede u Budimu,
Da počinu i mahzar gradimo.
Šaljemo ga vašem sjajnom carstvu.
Vaše ruke nad nama dugačke,
Moreš radit šta je tebi drago!
Ti mo'š tvoje tahkigdžije spremit!
Te ti vidi turke u Bagdatu!
Ako kojeg tamo živa nađeš,
Moreš njega tahkik učinjeti
U svojemu stolu visokome.
Ovo, carstvo, vama mogu kazat:
Dok je Bosna, moreš carovati,
Carovati i gospodovati!"
Pa šareni mahzar zaklopiše,
Svi glavari imze poturiše.
To je tako, drugčije nikako.
Paša uze četres delibaša,
Krvav mahzar u devletu spremi
Visokome sjajnom Sulejmanu.

Turci džumbus u Budimu grade.
Bujruntija sa mahzarom side
U Stambolu na zlaćene ruke,

Na zlaćene ruke Sulejmana.
Car čestiti mahzar preučijo,
Z bujruntijom paše janjičarskog.
Padišah se silno naljutijo.
Z dvije ruke udri po koljenu,
Pa lalama vako besjedijo:
“Lale moje i moji veziri,
Haram vama i plata i hrana!
Za voliko dugoga vremena,
Za vremena petnaes godina,
Od kako sam posl’o murtatina,
U Budimu uštugli vezira,
Od vas svije nijednoga nema
Da u mene izun zaiskaste,
Da sidete do Budima grada,
Da vidite šta to vezir gradi!
On opasa likom po Budimu
Sirotinjske imovine klete.
Tamo kazo da je emer carski.
Ište čare da podigne hazne,
Te Budimce likom opasao!
Povrh toga jedne žive fato,
Te hi žive baco u Dunavo.
Jedne žive turo pod dželata.
A moj paša, lala janjičarska,
On je spremljen pod emer vezira.
Šta j’ činijo murtat u Budimu,
Šta j’ činijo, sve od njega krijo.
Stari more sakrit od mlađega,
I da znaje, pitat ga ne smije.

Budim mi je hašer učinijo.
Da mi Boga i Bosne ne bješe,
I mojega paše janjičara,
Gotov bijo Budim preključiti,
Da u njemu Karabogdan sudi.
Budim gotov, Bosna na gotovo!
Moje carstvo cmaro i obaro,
I vezir se jadu domislijo.
Vid'te mahzar, kako nama priča,
Šta j' činijo, i kako je bilo!"
Kad mu lale mahzar prečitaše,
Pred sultana ruke prevezaše,
Na šerijat jemin učineše:
"Naše sjajno sunce Sulejmane,
Mi ne znamo šta se čini tamo!
Eto sablja, evo naša glava!"
Sultan sikli emer učinijo.
"Lale moje, sitan ferman grad'te
Na adželu – tatarina traž'te –
Ferman jedan na adželu živu
U Budimu na pašu mojega
I bosanske cijele gazije.
Mahsuz selam i oči him ljubim,
I u ferman svijem njima kaži:
Od mene him izun i veselje!
Nek posede i nek se vesele;
Sretnjo za njih i za mene bilo,
Za to djela što su učinili.
Ni za čem hi više pitat neću,
Ni ću njima jabandžiju spremit,

Bez onoga koga hoće oni!
Oni moje sačuvali carstvo,
A Bog njihan obraz do vijeka;
Ka i što je mene na mejdanu,
Taki njima na Bož'em divanu!
Bosna dok je – bijela svijeta,
Sa š njih glasi ponositi bili.
Ko j' uzdrži, nek su u pitanju,
I ja sade i drugi po mene.
Nek posede i nek se vesele,
I selam him turi u fermanu!
Nek u Budim postave vezira,
Koga šćenu i na karar nađu.
Ja ću ferman na potvrdu spremit,
Vezir njihan sve od mene tražit,
A ja njima dobrom povrtati,
Koje su mi danas učinjeli!"

To su lale odmah poslušale.
Ferman grade, tatarina traže.
Ode ferman carski iz Stambola.
Ferman ode, topi zapucaše.
Šenluk gradi sjajni Sulejmane.
Tog vremena i toga zemana,
Bosna mu je odbranila carstvo,
I slomila carske izdajice.
Car je drugi emer učinijo.
"Sad za Bagdat čohadare traž'te
Pod moijem adželom fermanom.
U Bagdatu nek tražu begove,
E koji su davno surisati,

Neće l' Bog dat, i sreća od Boga,
Da kojega iznađemo živa.
Najrad'i bi' Zajim-bega naći,
Ali-bega odžagzadu carsku,
Da Zajima kod hanume spremim,
Jer je hanka ostanula mlada.
Neka muža turi pored sebe,
Zeta dobra pokraj svoje šćerke,
Nek se kod nje dva veselja grade!"

Car što reče, preporeka nema.
Odmah carski emer poslušaše.
Šaren ferman u Bagdat spremiše,
I s fermanom četres čohadara.
I dan i noj idoše fermani.
Kad u Budim ferman silazijo
Čestitome paši janjičarskom,
I kod njega redom glavarima
Od sve Bosne i Unđurovine –
Agalari od c'jele Krajine –
Ferman turski paša prifatijo.
Fermanskoj se turi poklonijo,
Dvaput caru a jednom fermanu.
Pa na ferman pečat prelomijo.
Ferman uči, a jasno ga priča.
Od carskoga sjajnog zadovoljstva.
Iz oči him suze udariše,
I bijela lica pokvasiše.
Komandaru odmah besediše.
Dovedoše četir muderiza,
Četirista softi iz medresa.

C'jeli svati i svi janjičari,
I sve softe i đeca budimska,
Sve to 'Amin!' muderizu dovu.
Boga mole za to sjajno carstvo,
Za daleko da na Stambol' sjaji.
Pa u Budim topi zapucaše.
Na taze se šemluk učinijo,
Đe se carski emer preučijo,
Da je Bosni sva usudstva dao.
Sve što hoće mogu činjet sami:
Ženiti se oklen koji hoće,
Zemlje širit kuda koji hoće,
Sami sobom paše postavljati.
Car him druge neće opravljati,
Bez onoga koga oni vole.
Pa se džumbus po Budimu gradi,
Za cel mesec i za heftu dana.
Izabraše, karar učinješe,
Za u Budim da ture vezira,
Iz Budima Jahja-efendiju,
Baš sinovca Zajim Ali-bega.
Momku nema bez dvades godina.
Turčina ga u svoj Bosni nema.
Budimska se đeca iskupiše.
Vojska c'jela i Bosna ponosna,
Sva ulema iz grada Budima,
Dovu čine novome veziru,
Da srdačno iz imana sudi,
Sve po pravdi i po šerijatu,
Da nikuda ne obrće glavu,

Bez na carstvo i gazije carske,
I na vatan sprema dušmaninu.

Caru taka ode bujruntija.
A sad oni pošli u Bagdatu,
Na daleko pro bijela sveta,
Neđe morom a neđe suhijem,
Dan za danom, cijel mesec dana.
Kad u Bagdat sišli čohadari,
Vreme bilo, pola noći prošlo.
U šarenu hanu zanoćili,
A ujutru rano poranili
U sadatu carskome valiji,
I sultanov ferman podnijeli.
Kad je lala ferman dofatijo,
Svome caru itat učinijo,
Caru svome i carskom fermanu.
Pa na ferman pečat prelomijo.
Kad pogleda šta to ferman piše,
Pa se z dvije ruke udarijo,
Po oba se udari koljena:
"Što se traži pedeset surguna,
Kad kod mene samo dvades ima?
Nit je došlo, niti za njih znadem!"
Pa sad lala vika na dvorane:
"Brže zov'te carske tavničare,
Nek otvore od tavnice vrata.
Nek dovedu k mene Budimlije,
Što robuju za dugo vremena!"
Vali-pašu poslušaše lale.
Od tavnice vrata otvoriše,

Pa ključari zovu Budimlije:
“Ko je o’đe iz Budima carskog,
Njega paša na svoj huzur traži!”
Kad su jadni čuli tavničari,
Iskočiše, i paši odoše.
Teškog hala behu dopanuli.
Na njima su obuzdale brade,
Rusa kosa pala do pojasa.
Nokti su him kao raonici.
Šale nije – ropstvo i robija,
Ni trinaes dana robovati,
A kamoli za trin’es’ godina!
Vali-paša zovnu Budimlije:
“Budimlije što ste u robiji,
Pod emer ste carski doćerati.
Sad vas opet tak’i emer traži,
I za vas su došli čohadari.”
Vali-paša dobar bes karara,
Opravi hi u berberhanama,
I to plati is čpaga svojega.
Obrija him i kose i brade.
Opet paša čohadara vika:
“Dones’te mi ključe od deboja,
Te na svakog turi odijela,
Ka što nosu janjičari carski,
I hašluk im dade do Stambola!”
Čohadari čekaju begove.
Povedoše Budimlije carske
Od Bagdata pro bijela sveta.

Dan za danom, vreme za vremenom,,

I u Stambol dovedoše turke.
Na divan hi caru prijaviše.
Car hi zazva na mekamu svome.
Kad uljegli jadni Budimljani,
Sve najbolji bezi od odžaka,
Sve gospoda iz dobroga dvora,
Zatvoru se teškom ne navikla,
Tavnica him kuća opanula,
Svaki carskoj poletijo ruci,
Te careve poljubiše ruke,
I serdžadu hazreti Alinu.
Izmakli se, pa ga pridvoreli.
Sad padišah pogleda begove.
Poznade hi da su od gospode.
Pa padišah Budimlije pita:
"Budimlije, turske gazalije,
Ko vas, jadni, u Bagdatu spremi?
Jadni bili, kamo vi družina?
Al' umrli, ali ne doprli?"
"Padišahu, u Bagdat nas spremi,
Opravi nas vezir od Budima
Da zaštitu u Budimu gradi,
Da utvrdi Budim od dušmana,
Kojega smo sabljom održali,
Kade vezir u Budim zasudi.
Tako nas je, care, zaštitijo:
Nekom uze celu imovinu,
Nekom celu, nekom polovinu.
On nam kaza da to sultan traži.
Mi nijesmo na te zažalili.

Pored toga, nije prošlo mlogo,
Što je bilo biranije zata,
Pozove hi k sebe na huzuru,
A otud se ne povrće dvoru.
Mi ne znamo šta se š njima radi
Dok izgubi stotinu zatova
Koji su se za tebe borili!
Mi pedeset dvore zatvorismo,
Sami na se zindan načinismo.
Ni tu za nas mirovine nema.
Po noći nas skupi iz dvorova.
Stotina nas čeka pašalija:
'Sad vas devlet u Stambolu traži.'
Pognao nas noćom bez meseca,
Taki je vezir emer učinijo.
Po danu nas tura u zindane,
A po noći ćera po svijetu.
Na crno nas more naskelijo,
I u vapor svije uturijo.
Vozijo nas za mlogo danova,
Sve đe noći a sjutra kad samni.
Sa svakoga dana i s konaka,
Po dvojice jal' trojice nema.
Mi ne znamo šta se š njima radi.
Nas dvadeset sreli u Bagdatu,
I dali nam bujruntiju šarnu,
Da smo robi dokada smo živi.
Padišahu, naše sunce sjajno!
Naša muka i tako i tako."
Padišahu suze propadoše.

"Ko li beše, što to govoraše,
Taki caru mudar dževab daje?"
"To je gazi Zajim Ali-beže."
Sad padišah njima govorijo:
"Budimlije, ka i đeco moja!
Kad ste bili serbez u Budimu,
Doklen nije vezir zasudijo,
Čija vi je kuća najstarija
U Budimu, moja đeco, bila?"
"Ta je kuća, padišahu, bila
Najstarija i najgosposnija
Toga zata što s tobom besjedi.
To je glava od Budima bila.
To je, care, Zajim Ali-beže."
Padišah ga zovnu do kafaza,
Pa Zajima bega zagrlijo.
"Vaj do Boga, moja gazalijo,
Što postrada sa svim gazijama!
Propadoste bez znavanja moga.
Bogu šućur kad si u životu,
A mrtvijem Allah rahmetile!
Tebe zdravlje, od mene vraćanje;
Što si strado, sad ćeš dobro biti.
Ako voliš, Zajim Ali-beže,
Da t' ustavim kod koljena moga,
Da te muhur-sahibijom gradim,
Da mi muhur turaš po fermanu,
Da sve gledaš šta s' u ferman piše,
I kako ću Bosnu spomagati,
Bosnu ravnu i egri Budima!

Ako voliš, hajde u Budimu!
Juče mi je došla bujruntija.
Dobra su vi turili vezira,
Tvog sinovca Jahja-efendiju,
Od svog dina najboljeg turčina.
Hajde, sine, ožel' se Budima,
I ožel' se gosposkoga dvora,
I na dvoru vijernice ljube.
Bog je dao – a sevep je tvoja
Fata šćerka – pa ostade carstvo."
Pa podiže svilenu serdžadu,
Te mu mahzar dade od Budima.
Beg pokleče na desno koljeno,
Te sve viđe što mu mahzar piše.
Sve ga uči, a suze ronaše.
Padišahu priletijo k ruci,
U mumbareć ruku poljubijo,
I parmake đe mu stoje ruke.
Padišahu 'Aman!' učinijo.
"Aman, care, dunjalučko sunce!
Na mene su sva muširstva redom,
Kad dočekah jednom u vijeku
Te pred vama na huzur izidoh,
Na izvolu šta je mene drago!
Molim ti se da m' u Budim spremiš.
U nad Boga, a u tvoje zdravlje.
Ti ćeš mene dobra povrnuti,
Mogu vezir na svom dvoru biti,
Z Bož'e strane, s vašeg carstva sjajnog.
Mogu tamo steći zadovoljstva,

Ka što si hi sada učinijo."
"Alibeže, braniti ti neću!
Sinovac je malehnije ljeta,
A dobar je, sila od svijeta!
Pripazi ga, neka pravo sudi,
Vama svijem i Bosni cijeloj.
Nemojte se od mene sramiti!
Što vi manjka, od mene tražite."
Bezi caru poljubiše skute.
Car je čestit emer učinijo,
U dvades ih obuče katova,
I dvades im pokloni atova,
Na kuk sablje, na glave čelenke.
Ferman dade Zajim Ali-begu;
Napola je ferman prekinuo,
Polu sultan sebe ostavijo.
Pa ovako reče Ali-begu:
"Ovo, sluša', polu od fermana,
Kad bi tebe došlo u rukama,
Moreš znati da je emer carski.
Drugo ništa nemoj poslušati!"

XII

Željni bezi i danom i noćom
U Budimu navičaju svome.
Svaki sišli kod dvora svojega
Kad svatovi iz Budima kreću,

I poveli Zajimovu Fatu.
I veseli pošli iz Budima,
Bega sreli, pa se zagrlili,
Čestitbinu Ališbegu dali
Za slobodu i novog vezira,
U Budimu Jahja-efendiju:
"Da za mlogo on u Budim sudi,
I on, i ti, i mi svi sa vama!"
"Amin, braćo! Vama sretna Fata!
Dobra Fata iz dobra odžaka,
Za dobra se udala junaka,
Za Mehmeda novog alajbega,
Dobra sina od dobroga baba!"
Beg svojemu u Budimu dvoru,
A svatovi u Krajinu Fatu.
Nek sad nove dvije svadbe gradu,
Mehmed Fati, a Ali-beg hanki.
Bosna kleta na ćemalu dobru
Oženila novog alajbega.
Na njegove dovedoše dvore.
Babo svako viđe radovanje,
Radovanje za svojega sina.
"Sretna, sine, za te vijernica,
Mlogo ljeta i puno godina!
Sa š njom, sine, sokolove lego,
Nek s' osniva odžak od odžaka!"
Svadbovaše cijel mesec dana.
Trka bila od mlogije konja,
Trka bila, svadba rasturila,
I ostade vila za sokola.

To je bilo, kad se je činilo,
U taj zeman sjajnog Sulejmana.
Dobra Bosna, a dobar i zeman.
Dobro hi je pomagao sultan.
Od mene vi malo razgovora,
A od Boga dugo i široko.
Vita jelo, pouzdigni grane,
Svoj gospodi da su zdravo glave!
Zelen bore, pomogni nam Bože!
Amin, Bože, hoće ako Bog da.
Pa sad doba da se veselimo,
Veselimo i pesme pevamo.

RJEČNIK[5]

adalet — pravednost,
adet — običaj,
adžamija — neiskusan, neupućen, nevješt,
adiela — hitnja,
adžele — točak,
adžeminka (adžemka, adžamka) – sablja perzijske izrade,
aferim — bravo, čestitam,
aga — prvak, velikodostojnik, naslov zapovjednika osmanske plaćene vojske,
ahbab — prijatelj,
ajan — velikaš, funkcioner lokalne uprave u osmansko doba,
ajet — odlomak iz Kur'ana,
akran — srodna duša, jednak po ugledu, imetku ili junaštvu,
akšam — prva večernja molitva u islamu,
Allah rahmetile — Bože smiluj mu se,
Allah razijola — Neka je Bog zadovoljan,
alajbeg — vojni komandant pokrajine,
alem — dragi kamen; simbol – ukras od polumjeseca i zvijezde na vrhu munare, ponegdje umjesto zvijezde upisano je "Allah",
amin — Uslišaj Bože!

[5] Ovaj Rječnik je preuzet iz izdanja sarajevske "Svjetlosti" 1987. Kao i cjelokupnu knjigu i Rječnik za to izdanje izradio je Enes Kujundžić. Kujundžić sugerira da se pri izradi Rječnika koristio knjigama Abdulaha Škaljića, Teufika Muftića, jednim rječnikom savremenog turskog jezika, kao i da mu su mi bili od koristi razgovori sa Ćamilom Sijarićem.

andaluci — daće, dažbine,
arajiš — arajisati, prijati, goditi, pristajati,
adi — stidljiv,
arpa — ječmenica, zobnica,
ašićare — očigledno,
ašk — ljubav, ljubavni zanos,
at — konj,
avaz — glas,
avdes (abdest) – ritualno umivanje prije molitve u islamu,
azgin — obijestan,
aždaha — neman, zmaj,
babanluk — babaluk, babovina, očevina,
baci ja — katun,
badihava — badava, uzalud, besplatno,
baht — sreća,
baildisati se — onesvijestiti se,
bajraktar — zastavnik, nosač bajraka,
baki — pogledaj, vidi,
balčak — drška od sablje ili mača,
banda — strana,
baša — starješina, prvak, odličnik,
bašlari — glavari, prvaci,
batrtije — nastrane želje,
begenisati — svidjeti se, dopasti se, saglasiti se s nečim,
begstvo — begovstvo, begovat,
behar — cvijet voćaka,
bekrija — pijanica, sarhoš, lola,
belaj — zlo, nevolja, nesreća, patnja, napast,
benevsile (bi nefsile) – lično,

berberhana — berbernica, brijačnica,
berićet — obilje,
besa — obećanje,
bešaret — išaret, predosjećanje, dobri predznaci, dobre vijesti,
bez — osim,
bezbahtnica — nesretnica,
Bitan — kajiš koji veže konjsku uzdu za prsa konja,
Billah tešpih, tešbih — ne budi primijenjeno,
biljur — kristal,
binjadžija (binjedžija) – dobar, vješt jahač,
binjektaš — kamen sa kojeg se uzjahuje na konja,
bir — jedan, čim, odmah
boj — kat,
boščaluk — svadbeni dar (od kape do čarape), zamotan u bošču,
brašnjanik — brašnjenica, hljeb ili kolač pripremljen za put,
bujruntija — naredba, zapovijedno pismo valije ili paše,
bujur — izvoli,
buljukbaša — zapovjednik janjičarskog odreda koji se običnosastojao od stotinu vojnika,
bukal — bokal, butum — sav, čitav, cio,
cipcijel — potpun, kompletan,
cmarati — iskapati,
crnše — crnje,
čajna — čarna,
čakšire — vrsta istočnjačke muške donje odjeće koja se pravi od čohe ili sukna,

čamašir — rublje,
čamati — čamiti; ovdje: skanjivati se,
čampara — lančić na uzdi povezan za đem koji stoji oko konjskih zvala,
čardak — starinska višekatna kuća, dvorac,
čare — čara, spas, pomoć,
čarkadžija — vojnik u predstraži, koji zameće čarku,
čatal — dvostruki jular ili uzda sa dva povoca,
čatkija — veo, duvak,
čatisati — iznenada se pojaviti, bahnuti, prispjeti,
čehra — lice, izgled lica,
čejrek — četvrtina, četvrt,
čekma — prozorsko krilo,
čekmedže-ćuprija — ćuprija koja se sklapa i pruža prema potrebi,
čekrklija — vrsta perjanice,
čember — fino bijelo platno,
čeper — čuperak,
čestitba — čestitanje,
čestitbina — dar,
četištvo — četovanje,
čevre — rubac od tankog finog beza ukrašen šljokicama,
čibuk — dio pribora za pušenje,
čifluk — vrsta feudalnog posjeda koji korisnik obrađuje sam ili izdaje u zakup,
čifte — dupli, dvostruki,
čiftijan — dio ženske odjeće,
čivčija — seljak bezemljaš, kmet,

čohadar — dvorjanik sultana, paše ili sandžak-bega koji se stara za njegove odore i čohe,
čul — konjsko ćebe, pokrovac,
Ćaba (Kaba) – muslimanska bogomolja u Mekki, prema kojoj se muslimani okreću za vrijeme molitve i koju obilaze tokom hodočašća.
Ćabenski — koji pripada Ćabi, Kabi,
ćatip (ćatib) – pisar,
ćefini — mrtvačke haljine,
ćehaja — pomoćnik, zastupnik vezira, ili kojeg drugog visokog dostojanstvenika u Osmanskom carstvu,
ćeif — dobro raspoloženje, lični hir,
ćemal — savršenstvo, bogatstvo,
ćemone — violina,
ćemer — prošiveni pojas u kome se nosilo zlato ili novac,
ćešit (mumu) — gasiti (svijeću),
ćibur (kibur) – oholost,
ćiler — ostava, spremište za hranu,
ćiramet — supernaturalna osobina, kvalitet,
ćitab-hamajlija — hamajlija u pisanoj formi,
ćorda — vrsta sablje,
ćosati — ašikovati, uživati
ćulah — vrsta kape,
ćulehan (ćuhejlan) – konj plemenite pasmine,
ćurak — vrsta muškog kaputa postavljenog i opšivenog krznom,
dankrlačlije — lična garda, ovdje prateća konjica,
dava — tužba, prigovor,
dekika — minuta,
delibaša — prvak među delijama, junacima,

delija — junak, junačina; neka vrsta ličnog stražara,
delil — putovođa, vodič,
demir — željezo,
demirlija — velika bakrena tepsija,
deboj — skladište, spremište,
derman — spas, lijek, pomoć,
dert — jad, bol, ljubavni zanos,
diba — vrsta teške svilene tkanine,
din — vjera,
dindarbaša — koji prednjači u pobožnosti,
dišari — napolju,
dišer-avlija — vanjska avlija,
divan — carsko ih vezirsko vijeće; dvor; besjeda,
divahnana — divanhana, sala za prijem u starim kućama,
dizdar — zapovjednik tvrđave ili utvrđenog grada,
dizgim — dizgin, kožni povodac,
dolama — vrsta starinske muške ili ženske nošnje,
domuski — bezvrijedan, ogavan,
donluk — čoha, neko drugo platno koje služi kao materijal za čakšire, šalvare itd.,
dost — prijatelj,
drka (Stade drka sablji na rebrima) — larma, đrndanje,
drli — derali,
duha — dah,
duman — dim, magla,
duvak — nevjestinski veo,
duvar — zid,
duvelj — duvel, kraljevstva, carstva, države,

džajis (džaiz) – dozvoljeno, dopušteno,
džam — staklo,
džebhana — spremište za municiju,
dželat — izvršilac smrtne kazne,
džida — koplje, drvo u bajraku,
dževahir — dragulji, skupocjeni nakit,
dževap (dževab) – odgovor,
džinovan — poput džina,
džumbus — bučno veselje,
đečerma — vrsta prsluka, dio starinske muške i ženske narodne nošnje,
deisija — svečano ruho, odijelo,
deše (mrtvi) — đedoše,
đido (đidija) – junak, obješenjak,
đovda — snaga tjelesna,
đugum — bakreni sud za vodu,
edžel — suđeni čas, smrt,
emer — zapovijed, naredba,
englendžija (eglendžija) – govorljiv, zanimljiv sagovornik,
eski — star,
evlad — porod, djeca,
ezan — poziv na molitvu koji mujezin upućuje, obično, sa munare,
eždegske čakšire (ežder-kovče) — čakšire sa metalnim kopčama,
fajda — korist,
falit — hvalit,
ferman — sultanski ukaz,
fidahlija (fidahija) – onaj koji je spreman da se žrtvuje,

figanj — vrisak, kuknjava,
fil — slon,
fildiš — slonova kost, slonovača,
gajet — odviše, vrlo,
gajiret (gajret) – nastojanje, revnost, potpora,
galče — crno bravče,
garet — pustošenje, robljenje,
gargašina (aug. od gargoši) – grebeni za češljanje vune,
garkat (konja) — podbadati,
gazaluk (gaziluk) – herojstvo, junaštvo,
gazi (gazija) – junak, pobjednik,
goj — god;
grahnuti — granuti, sijevnuti,
grebenica (mač) — oštar mač,
ha — čim
haber — vijest,
hačin — v. hakim
hakim — sudija, kadija,
hafiz — onaj koji zna Kur'an napamet,
hajir-dova (hair-dova) – blagoslov,
hajirli — hairli, sretno,
hajtar (hatar) – želja, volja,
hakik — crveni poludragi kamen,
hala — jednako, stalno,
hal — stanje, prilika, okolnost,
halaliti — oprostiti,
hali — prazan, pust,
halija — ćilim fine izrade,
halavan (alavan) – zmajovit, silovit,
han — svratište, prenoćište,

hanka (od harnima) gospođa, gospođica,
hamajlija — zapis protiv uroka,
haman — izgleda, čini se, skoro, upravo,
hamlet — napad, juriš,
hamli — uščuvan, nenavikao na rad,
harač — glavarina, vrsta ličnog poreza,
harem — žensko odjeljenje u kući; dvorište ispred džamije,
harir — svila,
hasret — nesreća, žalost, tuga,
hastal — sto,
haša — lijepo ukrašeni konjski pokrivač,
hašer učiniti — upropastiti,
hašluk — putni trošak,
hatma — jedno učenje Kur'ana od početka do kraja; dova, molitva,
havaj — zrak, nebo, visina,
hćaše (šćaše) – htjede,
hemen (haman) – izgleda,
hegbet — bisage,
hesap (hisab) – račun, broj,
hesapljaše (oni) — mišljahu,
hi — ih,
hiljav — razrok,
him — im,
hizmećija — sluga, služitelj,
holđedija – v. hošđeldija,
homar — omorika,
hošđeldija (hošgeldija) – dobrodošlica,
hrlosni — hitri, brzi,
hrlost — naglost, hitrina,

hućum — presuda, suđenje,
hudut — granica, pogranično područje,
hudžum — napad, navaliti na nekoga,
hurč — velike bisage,
ibrišim kuskun — svileni kajiš, dio konjske opreme provučen ispod repa,
ićram — čast, počast, gostoljubiv doček,
idara — kućne potrepštine, uprava, administracija,
ihja učiniti — preporoditi, oživjeti,
ihtijar — starac,
ilav — ilovast, glinovit,
imaće — imanje, imovina,
imam — predvodnik molitve,
iman — vjera,
imza — svojeručni potpis,
irada — carska zapovijed,
isfašati — isjeći,
itadžija — poslušan, pokoran,
izun — dozvola, dopuštenje,
izunama — knjiga dopuštenja,
jabana — tuđina,
jabandžija — stranac, tuđin,
jafta — odjeljenje, odred,
jagluk — duguljasti rubac od finog beza, izvezen zlatom,
jahnuti (bedeviju) — uzjahati,
jaka — prisila,
jako — sada,
Jallah! — Bože pomozi!
jandal — po strani, udaljen,

jandžik — vrsta kratkog kaputa,
jatakbaša — saučesnik,
jazija — pismo; pisanje,
jećun — zbir,
jedek — povodac od julara,
jedihnica — jedinica (kćerka),
jedihnik — jedinac,
jemin — zakletva,
jenđikada (jenđija) – nevjestina pratilja,
joha — vrsta drveta,
kabil — biti u stanju, biti sposoban,
kabila — rod, pleme,
kader — moći,
kaduna — gospođa, ugledna žena,
kaja — ovdje: kahva, kafana, čajdžinica,
kafaz (kafez) – ovdje: zasebna djevojačka soba u kojoj djevojk živi izdvojeno,
kahriman — junak,
kahriti (kahariti) – žalostiti; usp. kahar,
kahve-odžak — otvoreni odžak za kuhanje kahve, prostor za kahvenisanje,
kalauziti — pokazivati put, provoditi,
kalčine — dokoljenice od sukna,
kalem — olovka, pero od trske,
kalkan — štit za glavu,
kalpak — vojnička kapa sa obodom od krzna, kaciga,
kanat — krilo (vrata),
kandžija (kamdžija) – bič,
kanun — zakon,
kao — kal, blato,

kapilija — vratar, čuvar,
karaniani — krajcari,
karar — mjera,
karta — pismo
kat — sloj,
kat (haljina) — odgovarajući materijal za haljine, odijelo,
kavaz — pandur, stražar, pratilac,
kavgali (¥ otima) — koja uzrocira kavgu, boj,
kavadar — drug, prijatelj,
kimet — vrijednost,
kolajli — lahko,
ko goj — ko god,
koletnuti se — maknuti se,
kondisati — prenoćiti,
kondrisavat (Talu) — kontrirati, oponirati (Tali),
konušma — razgovor,
kosnat — kosmat,
kostura — ukoričen nož,
kroka — koraka,
krpatina — krpetina, augm. od krpa,
kršla — kasarna,
krmzi — crvene boje,
krupa — grad,
kuburlija — vrsta male kratke puške,
kud goj — kud god,
kumaš — vrsta starog svilenog platna, atlas,
kurban — žrtva,
Kurhan — Kur'an,
kušak — pojas,
kušluk — vrijeme ručka,

kuvet — snaga, moć, jačina,
lakrdija — veseo razgovor, dokona priča,
lala — dvorski dostojanstvenik, učitelj mladih prinčeva,
liše — osim, izuzev,
londža — mjesto u kući ili izvan kuće gdje se održavaju sijela gdje se razgovara i vijeća,
lubina — grudni koš,
luda — (ja ostala luda iza babe) — mlada, nezrela, nejaka,
luntra dubrovačka — vrsta puške,
mabejin — prolazna soba u konaku ili starinskoj kući,
mačak — klamfa,
madžarija — osmanski zlatni novac,
mahzar — kolektivna molba ili peticija, molbenica,
mahsuz — posebno, specijalno,
majolika — majolika, zemljani vrč,
mamur — dotjeran, uređen,
mandal — zasun, drvena greda kojom se s unutrašnje strane zatvara drvena kapija,
mašala — tako Allah hoće; figurativno: ne ureklo se!
materinstvo — imanje naslijeđeno od majke,
mavi — plav,
mećar — tovarni konj,
medenica — mjedenica, zvonce od mjedi,
medžedija — fes boljeg kvaliteta,
medžlis — vijeće, savjet,
mehal — mahala,

mehćema — sud; sudska zgrada,
mehteri — članovi muzičke grupe,
mejtef (mekteb) – muslimanska osnovna škola,
mekan — mjesto, lokalitet,
merak — naslada, užitak,
merdevine — stepenice,
merdiveni — merdevine,
merdžan — koral,
mesafa — razdaljina,
mešte — umjesto, mjesto,
mezarluk — mezarje, groblje,
misirski — egipatski,
mljela — mnijela, mnila, mislila,
muderiz — profesor u medresi,
muhamela (muamela) – dogovor,
muhtač — ovisan o drugome,
muhur — pečat,
mukadem — muški pojas od bolje tkanine koja se uvozila sa Istoka,
mulćim — belćim, svakako,
mumbareć (mubareć) – blagosloven, sretan,
muma — svijeća,
munasip (munasib) – umjesno, povoljno, odgovarajuće,
murtatbaša — izdajica,
Musaf — Kur'an,
mustać — brk,
mušir — maršal,
muštuluk — nagrada za donosioca dobre vijesti,
muzaćera — dogovaranje,
nad — nada,

naldžak — nadžak, bojna sjekirica,
namus — nam, obraz,
namusli — obrazli, čestit,
nargilja — nargila, vrsta istočnjačke naprave za pušenje duhana,
nasijah (nasihat) – savjet,
nastrhla (kosa) — nastršila se, nakostriješila se,
nej — nećeš,
ne t'li — nećeš li ti,
neznanstvo — nepoznat kraj, tuđina,
nićah učiniti — vjenčati,
nićahnama — vjenčani list, vjenčanica,
nijet učinjeti — donijeti odluku,
nimet — blagodet,
niviti — odgojiti, njegovati,
nižiti se — unižavati se,
nobedžija — nobećija, stražar, pozornik,
noj — noć,
nusret — pomoć, podrška,
njihna — njina, njena,
oblomiti — polomiti,
odžak — dom; ognjište; koljeno,
odžakzade — koljenović, plemenitog porijekla,
oluklije — na oluke, žljebaste,
ordija — vojska u Osmanskom carstvu,
osejriti — posmatrati, razgledati,
osem — osim,
otražje — trag,
otur (učinio) — sjeo,
ovđenaske — ovdje,
padišah — vladar, car, sultan,

pafta — kopča na pojasu,
paftalija — puška sa kopčama od srebra,
pajtaht — prijesto,
palahati — lepršati,
palampuše — sablje,
pancijer — pancir, oklop,
parmakluci — ograda od parmaka,
patara — buka, gužva, pucnjava,
pendžer — prozor,
perišan — srebreni nakit, obično upleten u kosu,
pivo — piće,
podniviti — v. niviti,
pojmile him skutu i rukama — posegnule da ih poljube,
pomoj — pomoć,
poša — šal koji se omotavao oko kape; stara janjičarska kapa
povodnica — prethodnica,
pređe — prije,
preča — prepreka,
preka — zapreka,
pretarašit — presresti, pretresti,
prihnuti se — primaknuri se,
pripsanje — dolikovanje — biti nalik,
progunuti — progutati,
prosenac — prosinac, decembar,
protokali (partokoli) – narandže,
pula — taksena ili poštanska marka,
pulja-duvak — mladinski veo sa metalnim ukrasima,
puljka — puca, dugme,

pusat — oružje,
rahat — zadovoljan, miran, spokojan,
raht — bogata konjska oprema,
raja — običan svijet; družina,
raki sapun — vrsta istočnjačkog sapuna,
rasat mejdan — trg za posmatranje,
rascafćati — rascvasti se,
rastegljaj — dužina rastegnutih ruku,
rašatravat (sunce) — probijati se kroz oblake,
razi — biti saglasan,
rešma — luksuzna konjska oprema,
rezil učiniti — naružiti nekoga, osramotiti,
ridžali — važni ljudi, velikaši,
rota — sila,
rusat — dozvola, odobrenje,
rutba — stupanj, položaj, rang,
sabah — jutarnja molitva; jutro,
sabur — strpljenje,
sadat — sjedište, rezidencija,
safađeldija — dobrodošlica,
sahib — vlasnik, gospodar, posjednik,
sahtijan — uštavijena kozja koža,
sal (Sal Fatimu od srca imala) — jedino, samo,
saltanet — bogata svečana oprema,
sanmuti (sunce) — svanuti,
sanćim — tobože,
sanu (Ama nije sanu vjerovati) — snu
savat — graviranje,
sejir učiniti — posmatrati, razgledati,
sekija — sećija, uzdignuto sjedište u dnevnoj sobi starinske bosanske kuće,

selam — pozdrav,
selamet — spas, izbavljenje,
serdar — glavar, vojskovođa,
serdžada — ćilim manje veličine,
serhat — pogranični kraj,
serhatlija — krajišnik, graničar,
sevdisati — biti u ljubavi,
sibijan — nedorasla kućna čeljad, ukućani,
sijah — konj mrkov,
sikli — sukli, striktan, strog,
sikter! — odstupi!
silah — oružje,
sindrak — sinak,
skemlija — stolica,
skidiše se — sjahaše,
softa — učenik u medresi,
sohbet — razgovor, sijelo, sjedeljka,
srećit — sretan,
sokak čalija — sokak obrastao vrijesom,
spučnica (Na spučnice prsti i ručice) — kopča; usp. puca, dugme,
srma — čisto srebro; srebrena žica,
sunećati (čedo) — sunetiti, obrezati,
sura — red,
surek — stado, krdo goveda,
surgun — progonstvo,
surisati — prognati,
suvat — ispasište,
svita — čoha, sukno, tkanina, haljine,
svuža — svuda,

šadrvan — vodoskok sa bazenom od mermera ili drugog ukrasnog kamena,
šajtan — šejtan, đavo, vrag,
šan — dostojanstvo, ugled,
šapljati — šapćati,
šarvan (šorvan) – vrsta zlatnog novca,
šće'ne (šćedne) – htjedne,
šećerli — zaslađen, sladak,
šeh — šejh, starješina derviške tekije,
šeher — veći grad,
šehit — onaj koji pogine na Božijem putu,
šehul-islam (šejhul-islam) – najviši vjerski dostojanstvenik u Osmanskom carstvu,
šemedan (šemida) – sviječnjak,
šemluk — slavlje, veselje,
šerijat — islamsko pravo,
šešana — vrsta duge puške,
šidet — žestina, jakost,
šikali — ukrašen,
šikli — otmjen, nacifran, dotjeran,
šikosati — oblijepiti srebrom, ili zlatom,
škulj — uškopljen ovan,
što goj — što god,
šućuriti — zahvaljivati,
šutaše — ćutaše,
tabijat — priroda, narav, ćud, urednost,
takta — daska,
tahtiravan — nosiljka,
tahkidžija — ispitivač, izviđač,
tahkik učiniti — ispitati,
takum — oprema, pribor,

talambas — daulbaz, vrsta bubnja,
talumli — talimli, izvježban, vješt,
tamam (taman) — potpuno, upravo,
tatar — nosilac pošte i poruka,
tavah (tavaf) – obilazak oko Kabe,
taze — svježe,
taze — tase, posude, zdjele,
teke — samo, istom,
tekmil učiniti — upotpuniti, dopuniti,
tekrar — ponavljanje, opetovanje,
telal — glasnik,
temre — koplje, držač bajraka,
tepe, (mn. tepe) — brežuljak,
terćija (terkija) – zavežljaj koji se kaiševima priveže na zadnjoj strani sedla; dio starije ženske narodne nošnje,
tevdil (tebdil) – promjena, prerušavanje,
tevsija (tepsija) – okrugli bakreni, ili emajlirani plitki sud,
tobe učiniti — pokajati se,
toprakala — šančevi u kojima su ukopani topovi,
topuz — buzdohan,
traboloz — svileni šareni pojas koji se izrađivao na Istoku,
tuđe — tude, tu,
tumačena — mjed,
tumbak — zlatno žuta legura bakra,
tumbećija — vrsta duhana koja se koristi za pušenje na nargili,
tuna — tu,

tura — grb osmanskog sultana koji se stavljao na početku fermana,
turčin — Bošnjak "turske vjere" za razliku od Turčina, Turkuše, Osmanlije,
tutun — duhan,
ućejfiti — biti dobro raspoložen,
uharnije — korisnije,
ulefa — plaća,
unačko — unsko (Una),
unđurski — madžarski,
unkaš — prednji dio sedla,
usudstva — upravna, autonomna vlast,
ustimati — poštivati,
učiuglija — dostojanstvenik,
utuliti — ugasiti,
uzafćena (sreća) — uzapćena, onemogućena,
uzaftiti — uzaptiti, savladati, uhapsiti, spriječiti,
vada — rok, termin,
vakat — vrijeme, doba molitve,
valiluk — pokrajina, funkcija guvernera pokrajine,
varak sepet — sepet oblijepljen pozlaćenim trakama,
vatan — domovina,
vaz — propovijed,
većil (vekil) — punomoćnik, zastupnik,
vego — nego,
venedički — venecijski,
vet — već,
vijernica (ljuba) — odana, vjerna,
vi (da vi...) — vam (da vam ...)
vihar — vihor,

zajim — zaim, posjednik velikog timara (zijameta) koji je donosio od 20.000 do 99.999 akči godišnjeg prihoda,
zakreč — zapovijed; zabrana da se nešto čini,
zatapiti — zatrpati, nakupiti se,
zapt — stega, disciplina, zapljena,
zarar — štetno, škodljivo,
zasež — rod, porod,
zastava — zasjeda,
zat — istaknuta ličnost,
zazafćena — spriječena, onemogućena,
zeher — otrov,
zeman — vrijeme,
zengije — uzengije, stremen,
zenginluk — bogatstvo,
zerdav — vrsta kune zlatice, hermelin,
zijan — šteta,
zindan — tamnica.
zile — par metalnih pločica koje zveče udaranjem jedne o drugu,
zinet — ukras, ures.

FRAGMENTI
IZBOR IZ TEKSTOVA O AVDU MEĐEDOVIĆU I NJEGOVOM EPU

Avdo Međedović sa porodicom, Bijelo Polje
1935. godine. Snimio Milman Parry

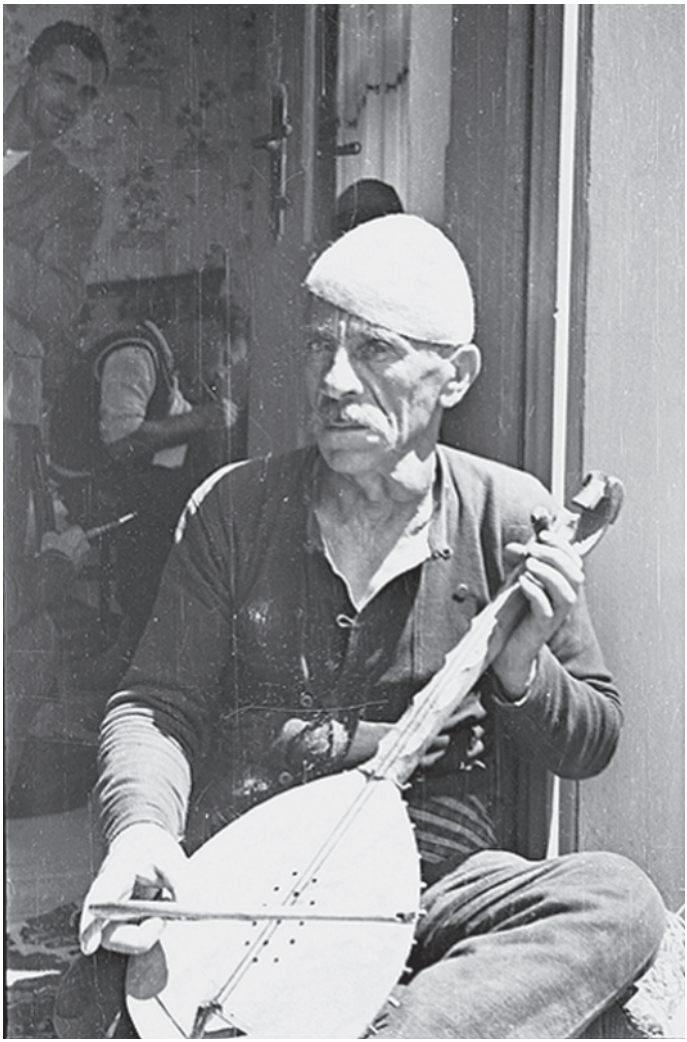

Avdo Međedović, Bijelo Polje 1935. godine.
Snimio Milman Parry

* * *

Iz razgovora sa Međedovićem kojeg je 1932. godine obavio posrednik Milmana Parry Nikola Vujnović saznajemo nešto više o životu ovog velikog čovjeka.

NIKOLA: E, deder ti, stari, kaži meni sad kako ti je ime?
AVDO: Avdo Međedović.
NIKOLA: Koliko si star?
AVDO: Šeset godina, malo više. Ne znam koliko.
NIKOLA: Znaš li pisati?
AVDO: Ne znam.
NIKOLA: Znaš li čitati?
AVDO: Ne znam.
NIKOLA: Zašto nijesi učio ti?
AVDO: Tako, glupos bijo, i ne poslo me otac, tako, ni u mejtef, ni u čkolu, ni nigdje.
NIKOLA: Dobro, nije te poslo otac, ma mogo si da naučiš od, makar od petnes, dvadeset godina, trideset, kad ti je bilo.
AVDO: Nije imalo sad, onda, kad sam ja mogo učiti, bez samo ova turska knjiga, a to je bilo teško naučit tako, od, od toliko godina poslje.

* * *

NIKOLA: Kad si slušo onu, kad ti je čito onu hadži Smajilagića?
AVDO: Ima tri godine.
NIKOLA: Tri godine?
AVDO: Jes.
NIKOLA: Koliko puta?
AVDO: Pe-šes, sedam puta. Držao sam dućan, pa dućan kraj dućana, tu u kasapnici, a ona beše kod njega. (Kod Hifza Džafića). A ja priđi ovako, kad prođi meso: "Hivzo, molim te tu mi pesmu čita'!" Pa udri, pa tera, pa tera, pa tera, a ja studira. Voma mi je mila bila, i dobra je pesma, izgleda.

* * *

Avdo je umro 1953. godine u Bijelom Polju. Na žalost, nema preciznih podataka kada se rodio. Vjerovatno oko 1870., jer Avdo 1935. godine govori da mu je šeset godina i više.

ENES KUNIĆ[6]

* * *

Ponovno oživljavanje interesa za usmenu tradiciju tridesetih godina ovog vijeka, i kasnije, podstaknuto je i znatnoj mjeri istraživanjima Milmana Parrya. On je, kao asistent na Katedri klasičnih jezika i književnosti Harvardskog univerziteta, u cilju sakupljanja i izučavanja naših narodnih pjesama, uglavnom od pjevača Muslimana, obišao nekoliko mjesta u Sandžaku, dijelovima Crne Gore i Bosne i Hercegovine, prvi put u ljeto 1933. i drugi put od juna 1934. do septembra 1935. godine. Svoju odluku da izučava živu, posebno epsku tradiciju u ovim oblastima, on je objasnio u podužem eseju *Ćor Huso, studija o jugoslavenskoj epskoj pjesmi:* "Prvobitno sam proučavao stil Homerovih pesama i shvatio sam da je taj visoko razvijeni stil izražavanja u formulama mogao da bude samo tradicionalan. Međutim, u to doba još nisam bio u potpunosti shvatio, kao što je trebalo, da je takav stil — kao što je Homerov —morao

[6] Kunić, Enes: *"ŽENIDBA SMAILAGIC MEHE" AVDE MEĐEDOVIĆA U EPSKOM SAZVIJEŽĐU*, U: Avdo Međedović *Ženidba Smailagić Mehe*, Svjetlost, Sarajevo 1987. str. 7-18.

biti ne samo tradicionalan nego također i usmen. Blagodareći najviše primedbama moga nastavnika g, Antoine Meilleta, uvidio sam, u prvo vreme još uvek nedovoljno jasno, da se Homerove poeme mogu razumeti tek pošto se u potpunosti shvati priroda usmene poezije. Nekako baš u to doba, oko nedelju dana uoči dana kada sam imao da branim svoje teze za doktorat na Sorbona, boravio je u Parizu profesor Praškog univerziteta Matija Murko i održao niz predavanja objavljenih kasnije u njegovoj knjizi "La poésie populaire épique en Yougoslavie au début du XX e siècle". Video sam objave za njegova predavanja, ali u to doba nisam uviđao da ona imaju neki značaj za mene. Međutim, profesor Murko, van svake sumnje poclstaknut nekom primedbom g. Meilleta, prisustvovao je odbrani mojih teza, i tada je g. Meillet kao član ispitne komisije, na njemu svojstven način i sa jasnoćom istakao ovaj propust u mojim dvema knjigama. Tokom sledećih godina spisi profesora Murka, više nego ikoji drugi, doveli su me do proučavanja prirode usmene poezije i do proučavanja junačkih pesama Južnih Slovena . . ."

* * *

Rezultat rada dvojice istraživača u Novom Pazaru, Bijelom Polju, Kolašinu, Gacku, Stocu i Bosanskoj krajini predstavlja, već spomenuta "Parryeva kolekcija" — jedinstvena zbirka od preko 12500 individualnih tekstova naših narodnih

pjesama od kojih 1000 čine tekstovi junačkih pjesama, a upotpunjava je preko 3500 snimljenih velikih aluminijskih fonografskih ploča na kojima su vjerno zabilježeni živi glasovi najboljih izvornih pjevača.

Prvi dio objavljenog materijala iz ove zbirke čine 32 teksta pjesama zabilježenih u Novom Pazaru od Saliha Ugljanina, Sulejmana Fortića, Džemaila Zogića, Sulejmana Makića i Alije Fijuljanina, kao i razgovori sa ovim pjevačima iz kojih saznajemo zanimljive podatke o njihovom životu i njihovoj umjetnosti.

* * *

Najznačajniji rezultat Parryeovog sakupljačkog rada bilo je, bez sumnje, poznanstvo sa pjevačom Avdom Međedovićem iz Bijelog Polja, zahvaljujući čemu je našao umjetnika, guslara koji je posjedovao umijeće tvorenja pjesama dugih kao što su *Ilijada* i *Odiseja.* Od njega je u periodu od 5. do 12. jula 1935. godine *pod* Parrvevim nadzorom zabilježena epska pjesma *Ženidba Smuilagić Meha* koja se pod brojem 6840 čuva u kolekciji "Milman Parry" na Harvardu, a prvi put je izdata na našem jeziku 1974. godine od strane Centra za studij usmene književnosti.

Geneaološki Međedovićeva *Ženidba Smailagić Meha* tematski se nadovezuje na prvobitnu verziju epske pjesme sličnog naslova koju je 1885.

godine austrijski etnograf Fr. Krauss zabilježio po kazivanju Ahmeda Isakova Šemića "u Rotimijama od utoka Bune u Neretvu tri sahata na jugu u gori." Ahmedu je tada bilo 85 godina. Po Kraussovoj tvrdnji, ovu pjesmu je njen kazivač "primio od Salije Tucakovića Kamiševića, seljaka iz sela Hrasna, daleko četiri sata od Rotimija, a devet od Mostara." Pjesmu je na njemački preveo C. Gröber pod naslovom: *Mehmeds Braut fahrt. Ein Volksepik der Sikh slavischen Muhammedaner* (Wien, 1890). Kasnije, 1925. godine, istu pjesmu je u Mostaru izdala Prva muslimanska nakladna knjižara (M. B. Kalajdžić) kao prvi svezak u seriji "Muslimanske narodne junačke pjesme." Najvjerovatnije je upravo ovo, ili neko kasnije izdanje pjesme, poslužilo Avdi Međedoviću da nakon ponovljenog slušanja — bio je nepismen — ispjeva svoju mnogo bogatiju i dužu verziju, koja ima 12.311 stihova.

* * *

Radnja Ženidbe Smailagić Mehe može se sažeti na slijedeći način: Porodica Mehmeda — Mehe, Smail-agina, sina iz Kanjiže, držala je već dugo u naslijeđe položaj alajbega. Pošto je odrastao mladi Meho, budući ambiciozan i na pragu muževnog doba, osjeća krivnju zbog svog neiskustva i nemanja odgovornosti. Na ivici pobune protiv očevog autoriteta, koristeći se posredništvom svog amidže Cifrić Hasan-age, on na sijelu, kojem prisustvuje

i poznati Hasan-paša Tiro, uspijeva da privoli oca da mu povjeri položaj alajbega kojeg je ovaj godinama držao. Sa vjernim bajraktarom Osmanom kreće Meho iz Kanjiže, gdje je smješten dio radnje, u grad Budim gdje od tamošnjeg vezira treba da primi mahzar — dokumenat o postavljenju na visoki položaj. Prije dolaska u Budim, Meho na putu susreće grupu vojnika koji su u kočiji odvodili djevojku Fatimu, da bi protiv njene volje, bila udata za generala Petra *iz* Karabogdana (Moldavija). Pošto sam ubije kapetana, a njegov pratilac dvadeset i pet vojnika iz kapetanove pratnje, Meho oslobađa Fatimu od koje saznaje pod kojim okolnostima je bila oteta. Nalog za otmicu dao je *lično budimski vezir koji je,* pored *drugih* prvaka, izgnao i njenog oca — prvo konfiskujući njegovu imovinu. Time je želio da osigura savezništvo sa generalom Petrom i njegovom vojskom, a protiv interesa Bosne *i* Bosanaca. Sa Fatom na konju, u pratnji vjernog Osmana, Meho stiže u bogatu djevojčinu kuću u Budimu i to u trenutku kada se njena majka, zbog svoje zle sudbine, sprema na samoubistvo. Nakon sretnog Fatiminog oslobađanja, uslijedilo je njeno odustajanje od tragične namjere i spremno prihvatanje Mehine ponude da joj bude zet. Pošto je poslije izvjesnih neprijatnosti od zloćudnog vezira dobio dokumenat *o* postavljenju na položaj alajbega, Meho se sa Osmanom vraća iz Budima da bi obavijestio oca

o ishodu putovanja i da bi spremio svatove za predstojeću ženidbu. Međutim, Mehinom ocu i drugim velikašima u Kanjiži jasno je da prije planiranog vjenčanja mora da dođe do velike bitke između Bosanaca, na jednoj strani, i izdajničkog budimskog vezira u savezu sa generalom, na drugoj. Zato u svatove pozivaju sve najjače saveznike širom Krajine, Bosne i Like. Pozivu u svatove pjevač je posvetio posebnu pažnju, obuhvatajući njime brojne ličnosti koje srećemo i u dragim junačkim *pjesmama. Jedan gost je morao biti lično po*zvan. To je Budalina Tale.

Neposredno *prije ulaska u Budim od* učesnika *u* svatovima izabrana je predstraža koja je razmještena kod mosta preko rijeke Klime. Uslijedila je neviđeno raskošna svadba nakon koje je valjalo misliti i na povratak. Međutim, shodno svojim izdajničkim namjerama, budimski vezir zadržava razdragane svatove, a Tale, naslućujući šta im se sprema, uporno traži da svatovi krenu. I dok su se gosti gostili a veselje trajalo, pristiže general Petar sa svojim trupama. Pri tome čitava predstraža biva uništena, osim jednog kome je bilo suđeno da preživi kako bi saopćio tragičnu sudbinu svojih drugova. Gosti se najzad suočavaju sa snagama generala Petra i poslije višednevne krvave bitke Tale od Orašca uspijeva da uhvati generala i zajedno sa budimskim vezirom preda ga njegovoj sudbini. Teško izvojevana pobjeda dovodi do

oslobađanja Fatiminog *oca* iz dalekog *Bagdada, a* junaci proslavljaju sretni završetak ženidbe.

Što se tiče međusobnih odnosa junaka i njihovog razmještaja u tkivu priče, među njima barem u prvom dijelu radnje, dominira lik Meha Smailagića, po kome je ovaj ep i naslovljen dok je u dragom dijelu to bez ikakve sumnje Tale od Orašca. Ovaj zanimljivi junak jedina je "crna ovca" među svim drugim "ispravnim" junacima. Humor u *Ženidbi Smailagić meha*. izvire iz njegovog prisustva, dok svi drugi junaci sudjeluju u svatovima i u bitkama zbog časti, Tale zbog očekivane nagrade. I dok svi govore svečanim, na mjestima i patetičnim jezikom, Tale je potpuno realan, a nisu mu strane ni opscenosti. Svi junaci pojavljuju se obučeni u svilu i kadifu, Tale je obučen u koparan od magareće kože, jaše na konju misije dlake, s prstima ispalim iz čizama i koljenima koja vire iz poderanih čakšira. Ipak, Tale je najveći junak, najveći zavodnik (jer Fatima je njemu obećana), glavni vojni taktičar i najmudriji strateg predstojeće bitke, on je najduhovitiji i, istovremeno, najhrabriji. Njegova ličnost u stvar, daje priči neophodnu notu vedrine.

* * *

Događaji o kojima pjesma pjeva mogu se smjestiti u 17. stoljeće, kako čini i Fr. Krauss, zapisivač njene prve verzije preuzete od Ahmeda

Šemića krajem devetnaestog vijeka.19 Geografski, radnja se rasprostire na relaciji od Kanjiže do Budima. Glavnu ulogu, naravno, igraju Bosanci i njihovi protivnici budimski vezir i general Petar. Kanjiža, koja sa stanovišta geografske perspektive epa ima tako istaknuto mjesto, u stvari je značajna tvrđava koja je dominirala oblašću između jezera Balaton i rijeke Mure u jugozapadnoj Madžarskoj. Osmanske trupe su je osvojile 1009/1600, poslije naporne i dugotrajne opsade. Napadu na tvrđavu je prethodila izgradnja prilaznih puteva koji su prolazili kroz neprohodno i močvarno zemljište. Nakon što je osvojena, Kanjiža je zajedno sa Sigetvarom, Ešekom, Šiklošom i Pečuhom predata na upravu Tirjaki Hasan-paši koji nije niko drugi do Hasan-paša Tiro iz muslimanskih epskih pjesama. Godine 1010/1601. Habsburzi su pokušali da preotmu tvrđavu, ali su njihovi pokušaji završili neuspjehom, posebno zahvaljujući domišljatoj i odlučnoj odbrani koju je organizovao Hasan-paša Tiro. Kanjiža je ostala pod osmanskom vlašću do rata Svete lige 1101/ 1690. kada je definitivno prešla pod vlast Austrijanaca.

Budim, drugi lokalitet u kome se odvijaju događaji o kojima *Ženidba Smailagić Meha* pjeva, historijska je jezgra današnje Budimpešte, smješten na desnoj obali Dunava. Bio je tri puta osvajan od osmanske vojske (1526, 1529, i 1541). Pod osmansku vlast definitivno je pao 29.

augusta 1541. godine ostavši i u novim uslovima vojni i administrativni centar tog dijela Mađarske. Habsburzi su 1542. godine izvršili bezuspješnu opsadu Budima koja se nije ponovila za narednih pedeset godina. Tek u vrijeme obnovljenih osmansko-habzburških neprijateljstava na prelazu iz šesnaestog u sedamnaseto stoljeće Budim je ponovo opsjedan 1598, 1602. i 1603. godine. Pod kontrolu Habsburga vraćen je 1686. godine.

Za period od 145 godina koliko je bio pod osmanskom vlašću, sedamdeset pet ličnosti je, neke u više mahova, obavljalo dužnost budimskog paše. Najuspješniji među njima bio je Mustafa-paša Sokolović u periodu od 1566. do 1578. godine. U osmansko doba većina njegovih stanovnika sa muslimanskim imenima bili su slavenskog porijekla s Balkana. Manjinu su činili Turci, Mađari, Albanci, Grci i Jevreji. Tokom opsade 1684. i 1686. Budim je bio potpuno razoren a njegove građevine iz srednjovjekovnog doba zajedno sa onim iz osmanskog bile su razrušene dok su muslimanski i turski stanovnici u njemu bili zarobljeni ili su se iselili.

* * *

Sumirajući osobine *Ženidbe Smailagić Mehe*, posebno u vezi sa njenom homerskom dimenzijom, može se reći:

- formalistička je po tonu,

- sadrži jedinstvo i kompaktnost radnje,
- sadrži epska ponavljanja,
- prožeta je etičkim stavovima svojih junaka,
- sadrži nedosljednosti,
- u njoj ima pjesničkog pretjerivanja (na primjer: broj ubijenih, ili na bojnom polju prisutnih protagonista),
- iskazuje divljenje bogatstvu i moći (kada, na primjer, Meho dolazi u kuću svog budućeg punca i punice u Budimu),
- sadrži humor oličen u originalnoj ličnosti Tale od Orašca.

ZLATAN ČOLAKOVIĆ[7]

* * *

Milman i Nikola već 29-30. juna 1935. godine znaju da su pronašli bošnjačkog Homera. Odmah nakon početnog razgovora s Nikolom i utvrnivanja repertoara, Avdo je diktirao Nikoli *Dolazak vezira* (*Ćuprilića*, op. ZČ) *u Travnik* puna dva dana. Pjesma je bila duga 7,621 stih, dok Hermanova verzija, zabilježena u Gackom, sadrži 589 stihova! (Prema registarskim brojevima sudeći, ovo je bila prva Avdova pjesma koju su Nikola i Milman zabilježili, no po nekim drugim podacima, nije isključeno da su prvo snimili pjesmu *Smrt Ličkog Mustajbega*, o kojoj govorim u slijedećem odjeljku).

Sa stajališta usporedbenih proučavanja bošnjačke i homerske epike, mnogo je zanimljivija pjesma *Smrt Ličkog Mustajbega*, koju dobro poznajem u dvije Avdove verzije (1935. i 1950. godine). U Avdovom repertoaru ova pjesma ima nastavak *Hrnjica Mujo osvećuje Ličkog Mustajbega.* Hermanova verzija iz Avtovca samo spominje Mustajbegovu pogibiju, a progovara u ukupno

[7] Čolaković, Zlatan: Milman, Nikola, Ilija i Avdo Međedović, Almanah 25-26, Podgorica 2004, str. 19-77.

389 stihova o osveti Mustaj-begove pogibije. Milman je snimio jednu verziju već 3. januara 1935. godine, pa je poznavao pjesmu.

Avdova priča o pogibiji Ličkog Mustaj-bega sadrži 2,436 stihova, a o osveti pogibije 6,291 stih, dakle ukupno 8,727 stihova. No nije *duljina* ono što čini Avdovu epiku fenomenalnom! (Meni se čini da su njegove kraće pjesme bolje kakvoće od dugih, a te duge bih više cijenio da su kraće!)

Bošnjačka je epika općenito na nižem razvojnom stupnju od Homerove, pa uglavnom nema mogućnosti povezivanja pjesama i referencijalnosti izmenu njih. Avdo je dao do znanja da su ovo *dvije individualne pjesme* koje su itekako povezane. U prvoj se opisuje pogibija odrenenog junaka, a u drugoj osveta za pogibiju tog junaka. U obje pjesme prisutni su i opisuju se moćni likovi: fatalna ljepotica Uzovačka Janja, sestra Uzovca Jovana, koji je u junačkom dvoboju svladao i ubio Ličkoga Mustaj-bega, Uzovac Jovan i Mustaj-begov osvetnik Mujo Hrnjica. Dakle, snimanjem ovih pjesama Milman će dobiti nesumnjiv dokaz za razvijenu referencijalnost bošnjačke epike. I druge su Avdove pjesme, poput pjesama Muratage Kurtagića i još nekih sjajnih pjevača, prepune referencijalnosti.

Sada je dobar trenutak da ilustriram Milmanovu sabiračku inventivnost. Milman zna da je

Avdo tu pjesmu naučio od vrsnog pjevača-junaka Orla Kalića, koji je Avdi očito bio životni uzor. Također, Milman je već saznao da je *Smrt Ličkog Mustajbega* bila poznata Ćor Husova pjesma. Milman odmah povezuje ove informacije i pravi slijedeće eksperimentalno istraživanje:

1. snima Kalićeve pjesme drugih bjelopoljskih pjevača koji su tvrdili da su također naučili te svoje pjesme od Orla Kalića

2. snima koliko god može verzija pjesme *Smrt Ličkog Mustajbega*, koja je očito dobro sačuvana i koja se često pjeva u Bijelom Polju

3. snima verzije pjesme *Smrt Ličkog Mustajbega* od Ćor Husinih učenika

4. snima one Međovićeve pjesme koje je Avdo naučio od Kalića.

Od 5-12 jula 1935. Avdo diktira Nikoli *Ženidbu Smailagić Meha*, a Nikola po završetku diktata piše: *Ovo je najdulja pjesma koja je do danas zapisana. Pisao sam pet punih dana i još više. Na kraju pjesme Avdo mi reče da ima i duljih pjesama.*

Milmanova zbirka već je posjedovala niz zapisa ove pjesme. Milman je znao da je *Ženidbu* Avdo naučio iz pjesmarice. Zabilježio je ovu pjesmu iz slijedećih razloga:

1. da sa potpunom sigurnošću može uspoređivati tekst izvorne pjesma sa onom koja je produkt transmisije

2. da može proučavati i dokazivati specifične elemente Avdove tehnike proširivanja

3. da dobije tekst koji se po veličini može mjeriti sa Homerovim

4. da pruži spektakularni dokaz da je Avdo bošnjački Homer sa Balkana.

Nema sumnje da je Milman htio dobiti što je moguće dulju pjesmu, te što je moguće ljepšu i ukrašeniju pjesmu, i da je u tom smislu dao upute Nikoli kako da zapisuje tekst, te Avdi kako da diktira svoju pjesmu. Milmana je zanimalo da li će idealni uvjeti bilježenja bitno doprinijeti kakvoći teksta u smislu približavanja poetici pisane književnosti. (On je s punim pravom pretpostavljao da je i Homer diktirao svoje epove u umjetno stvorenim idealnim uvjetima, a da oni zasigurno nisu proizvod uobičajene brze izvedbe pred slušateljima. Upravo način bilježenja Međedovićevog epa Ženidba Smailagić Meha dokazuje da je teza o Homeru koji je diktirao svoje epove izvorno Parryjeva, a ne Lordova).

Milman je *Ženidbu Smailagić Meha* smatrao najvrednijim djelom svoje zbirke, tvrdi njegov sin Adam, a to čini se potvrđuje početak njegovog

prijevoda ovog epa na engleski. Ovaj sud potvrdit će i znalci epike, pa i sud bošnjačke kritike.

* * *

14-15. i 24-25. jula, Milman snima Avdovu *Ženidbu Vlahinjić Alije*, pjevanu i diktiranu verziju, kako bi proučavao razlike izmenu Avdove pjevane i govorene tvorbe. Ovo je neobično fina pjesma. Zanimljiva je razlika izmenu verzija, posebno na kraju pjesme. Avdove radnje i zapleti pjesmama manje su stabilni nego u pjesmama drugih izvrsnih pjevača koje znamo, što sam posebno uvidio proučavajući verzije pjesama koje je Lord sakupio od Avda 1950. godine. Ismet Rebronja u eseju *Kasumov antički štap* dobro prosuđuje da je Avdo više aed nego rapsod (*Almanah* 15-16, Podgorica, 2001, navodim prema tekstu objavljenom u velebnoj četverotomnoj antologiji Huseina Bašića, knj. 4: *Hrestomatija o usmenoj književnosti Bošnjaka iz Crne Gore i Srbije,* Podgorica: Almanah, 2003.) Biti aed nije pozitivna karakteristika tradicionalnog pjevača, nego upravo biti rapsod!

Meni je posebno zanimljivo da je sam Avdo potpuno svjestan da se u svom umijeću duboko razlikuje od ostalih pjevača. (Homer je također daleko više aed, nego li rapsod.) Evo što Avdo kaže:

Avdo: Pa kaz'o sam ti, Boga mi, brate, koji je goj guslač dobar bijo, a ispev'o je pesmu za pet

sa'ata, moja je deset. I sad, ako je to da valja, ako nije da ne valja. Kazaću tu upravo, hoće da se mre. **Nikola:** Jes', tako je... Tako je, Avdo! **Milman:** Hajde, dobro je to, Avdo.

* * *

Slijedi snimanje najdulje pjesme zabilježene u Europi nakon Homera – *Osmanbeg Delibegović i Pavićević Luka (Parry tekstovi 12389 i 12441*, 13,326 stihova*)*. Snimajući ovu pjesmu, Milman pravi eksperimente koji će mnoge ljubitelje epike razgnjeviti. On namjerno više puta prekida snimanje, te traži od Avda da istodobno pjeva još jednu epsku pjesmu, pa zatim I treću, te da naizmjenično pjeva sad ovu sad onu epsku pjesmu. Dok je *Ženidbu Smailagić Meha* snimao u idealnim uvjetima, ovu pjesmu namjerno snima tako da Avda dekoncentrira na svaki mogući način. On naime hoće uvidjeti:

1. da li će Avdo pomiješati događaje i likove iz dviju ili više pjesama

2. da li će tekst i tijek priče biti slabiji u kvalitativnom smislu

3. da li je unutrašnja kohezija elemenata priče snažnija od svih ometanja

4. da li bošnjačka epska pjesma u sebi posjeduje punu jedinstvenost I koherentnost (*unity and coherence)*, poput Homerove.

Ukoliko Avdo prođe sve testove i prepreke koje Milman nemilosrdno pred njegovu tvorbu postavlja, to će pokazati u kojoj je mjeri on potpuni vladar tradicije, a da nije njome sputan. To će isto tako pokazati punu snagu i razvijenost bošnjačke epike.

Milmanovi eksperimenti mogu nam se činiti monstruozni, suludi, ukoliko o njima mislimo iz perspektive klasične znanosti o književnosti i estetike. Oni su u pravom smislu riječi eksperimenti na kakve smo navikli u proučavanjima suvremene fizike i biologije (a može se reći da Milman svojim formularnim istraživanjima proučava mikrosvijet usmene tvorbe na način kvantne mehanike, a svaku temu i pjesmu kao djelić unutar makrosvijeta sveobuhvatne tradicije).

Ali ove odvratne pokuse s Avdom Milman ovaj put pravi s plemenitom namjerom! On je realan, pragmatičan, i on dobro predviđa kakva će biti reakcija homerologa na njegove hrabre teze o analogiji bošnjačke i starogrčke epike. Homerolozi će se zgražati nad samom pomisli da se netko usuđuje uspoređivati Homera, tog utemeljitelja klasične Grčke, rodonačelnika europske književnosti, epike i tragedije, s bijednim guslarima, jadnim, nepismenim i zaostalim muslimanima, primitivnim seljacima i tome slično.

Jedno je teoretski brbljati o usmenosti i tradicionalnosti Homera, to se oduvijek radilo i bilo je i bit će *en vogue*, a drugo ponuditi konkretnu analogiju, pogotovo ako ona nije povezana s plemstvom i dvorskim pjevačima u Engleskoj, Njemačkoj, Francuskoj ili bar Rusiji! Milmanova će analogija (kojoj će tek Lord izboriti minimalnu legitimnost nakon mnogo godina uporne borbe) zadugo biti totalno neprihvatljiva, jer se temelji na jednom od malih slavenskih jezika, koji se nikome ne da učiti, na kulturi koja nikog ne zanima, na nepoznatoj književnosti prezrenog naroda koji zapravo kao da ne postoji. Milman je bio potpuno svjestan da se radi o neobično kontroverznoj stvari.

Zbog navedenih razloga, Milman mora biti spreman da odgovori na ovakve kritike obiljem konkretnih dokaznih materijala. Rekao bih da je Milman ovo objasnio i Nikoli i Avdi Međoviću, te da je Avdo pristao na to da sudjeluje u eksperimentima, ne da bi zaradio novčanu nagradu (nije Milman posjedovao ni mogao dati Avdi neki veći novac vrijedan spomena) nego zato što je Avdo bio vrlo pametan čovjek i intuitivno osjećao da je dobro i vrijedno to što Milman i Nikola rade.

Za vrijeme povremenih Avdinih odmora, Milman nastavlja svoje fenomenalne eksperimente i bilježi pjesme *Osvajanje Bagdada* i pjesme o smrti

dvojnika od svih sakupljenih staraca Ćor Husinih učenika. Zanimljivo je da ne snima Avdovu verziju *Osvajanja Bagdada*, jer je Avdo tvrdio da ju je naučio od Kasuma Rebronje, koji je prema Avdi Međoviću slab. Upravo bi taj pokus dao najvjerojatniji oblik još jedne Ćor Husove pjesme! Naime, Rebronja je naučio pjesmu od Ćor Husa, a Međović od Rebronje. Kor staraca koji su učili od Ćor Husa i naučili od njega pjesmu o Bagdadu (Ferizović, Čelebić, Dupljak), te svoje verzije ispjevali za Milmana i Nikolu, mogao je poslužiti kao jasni korektiv za Međovićevu i Rebronjinu verziju.

26. jula 1935. Avdo diktira Nikoli izvanrednu verziju *Kostreš Harambaše*, koju dobro poznajem (*Parry tekst 12427*, 4,088 stihova). Meni se čini da je to najvrednije Avdovo djelo, koje sam dosad upoznao. Na nesreću, Milman nije prepoznao da se radi o glasovitoj Ćor Husinoj pjesmi, jer je u repertoaru bio zapisan naslov *Gavran harambaša i serdar Mujo*! (Avdo Kostreša koji put zove Gavran, a koji put Kostreš.) Da se radi o pjesmi o Kostrešu, koja opisuje događaje iz petnaestog vijeka, otkrio sam tek ja, uspoređujući neke liste Avdovog repertoara s Avdovim kazivanjima, i to oko 2000. godine, punih 65 godina nakon što je pjesma zapisana.

* * *

Za sam kraj sabiranja, Milman je odlučio napraviti magistralni eksperiment. On poznaje repertoar Avda Međedovića, a od staraca koji su bili Ćor Husovi učenici uspio je doznati za veliki broj Ćor Husovih pjesama, te je po njihovim sjećanjima s Nikolom sastavio *imaginarni Ćor Husov repertoar*.

Milman dovodi u Bijelo Polje iz Taslidže (Pljevalja) 72-godišnjeg Mumina Vlahovljaka, od kog je Nikola doznao da je naučio pjesme od svog oca i od Ćor Husa. Nikola i Milman su također saznali da je Mumin naučio svoju pjesmu *Bećiragić Meho* od Ćor Husa. Znajući sa sigurnošću da Avdo ne poznaje tu pjesmu, oni pozivaju Avda da 9. i 10. augusta 1935. prisustvuje snimanju Muminove izvedbe *Bećiragić Meha.*

Nakon što su snimili Muminovu pjesmu, Milman i Nikola pitaju Međedovića može li odmah, bez ikakve pripreme, ispjevati pjesmu *Bećiragić Meho*. (Na taj način oni hoće eksperimentalno zabilježiti dokaz da jest moguće da izvanredni bošnjački pjevači nauče pjesmu tokom samo jednog slušanja.)

Međedović im odgovori da je spreman odmah ispjevati ovu pjesmu, I tako Milman i Nikola postaju svjedoci tog čuda! 10. i 11. augusta Međedović će ispjevati izvanrednu verziju *Bećiragić*

Meha, dugu 6,311 stihova, to jest triput dulju no što ju je ispjevao Mumin Vlahovljak. Ujedno, njegova je verzija daleko kvalitetnija. (Lord će 1950. godine ponovno snimiti ovu pjesmu, da uvidi je li Avdo doista prihvatio pjesmu zauvijek u krug svojih priča, te da prouči promjene. 78 godišnji Avdo dobro se sjećao pjesme i bez problema ju je nanovo ispjevao).

ĆAMIL SIJARIĆ[8]

* * *

Amerikanci su nam rekli da imamo Homera. Malo je ko tada u Bijelom Polju i znao za nekakvog Homera, i da je neko gledao Avda Međedovića kako pije vodu sa šedrvana i rekao: "Ovo je Homer!" – to bi prošlo kao dokona lakrdija, jer je svak znao da je Avdo Međedović običan seljak sa Obrova kraj Bijelog Polja, koji se od drugih razlikuje samo po tome što umije da pjeva uz gusle. Ko je dokon može da ga sluša i dangubi, a ko ga sluša pašće na njegove grane, osiromašiće kao što je on osiromašio - jer U kojoj kući gusle gude, tu žižak na tavanu žito ne jede. Sem ovoga - ništa drugo o Avdu Međedoviću nismo znali, dok nam to nisu Amerikanci kazali. Rekli su nam da imamo Homera! Da je Avdo Međedović jedan od najvećih pjevača epskih pjesama ne samo kod slovenskih naroda nego i u svijetu.

[8] Sijarić, Ćamil: *Avdo Međedović pjevač epskih pjesama*, Život, 32/1983, str. 11-12, 416-423.

* * *

Pokušaću da Avda Međedovića još više približim, a to ću učiniti kroz njegovo gostovanje u našoj kući, u kući Ilijaza Sijarića, godine1925/26. i slijedećih godina – kada sam ja bio đak. Meni, đaku, nijebilo da sjedim na patosu među ljudima, pa sam sjedio u ćošku na sanduku. Živjeli smo tada u Godijevu, selu na desnoj obali Lima, tri sata hoda od Bijelog Polja, punom kuća i Godijevaca. Gledao sam te ljude – da ponovim: odozgo sa sanduka dolje po ćilimu, poponjavama i golom podu, koji su ispunjavali, inače prostranu sobu,od prozora do vrata. Bio je to seljački svijet, ratarski, stariji ljudi I mlađi, preko zime dokoni – dani kratki a noći duge, i eto ih da čuju gusle i pjesme o starim vremenima, o carevima i gradovima, okulama - "Zeman kule po ćenaru gradi / zeman gradi, zeman razgrađuje!" Nikad ništa nisu pročitali jer nepismeni su, sem mene jedinog, njihovog đaka – gore na sanduku: otud kod njih i žeđ za pjesmama, jer se ne čitaju nego slušaju, to jest: jedina su, uz ostalu usmenu tradiciju, njihova intelektualna komunikacija. U takvoj i sličnim sredinama, stvarala se i njegova narodna usmena tradicija, kojoj na čelu, svakako stoji epska poezija. Avdo Međedović nijesamo pjevao gotove pjesme, nego ih je dopjevavao, etički i estetički korigovao, pa je, prema tome, bio i pjevač i pjesnik. Gradili su mu mjesto uvrh sobe, uz prozore

– ondje gdje mogu da sjednu samo odabrani, dajući mu time čast i uvaženje – a ne znajući da će, poslije pedesetak godina, taj njihov gost biti upoređivan sa Homerom, a još manje znajući koje taj Homer – koji je u nekadašnjoj Jeladi isto tako pjevao o nekakvim junacima, o Ahilu, o Patroklu, o Prijamu, o gradu Iliosu.

Avdo Međedović je bio krupan čovjek, temeljit, kako se to kaže snopit, ni tanak ni visok kao što su, uporedim mnogi Crnogorci, od kojih je starinom i poticao. Bio je ramena razvedenih i jakih, prsa širokih – stvorenih upravo za pjevača. Neka kažem i ovo: lijepom figurom glave i svim drugim, odavao je sliku čovjeka u koga se ima radšta gledati.

Bio je lošeg imovnog stanja: malo kućice na Obrovu kraj Bijelog Polja, malo zemljice i na njoj petoro djece. Držao je jedno vrijeme dućan u Bijelom Polju, ali je više pjevao uz gusle nego prodavao, pa mu dućan propao a gusle ostale – da uz njih ljude razgovara: "Bez gusala nema razgovora"... Ja đak, odozgo sa sanduka, nisam mogao da vidim i znam jesu li mu gusle bile javorove, ni koje su boje, ali crne nisu bile – nisu na tavanu držane nego na koljenu. Bile su veće od običnih, ali ne i lijepe jer nikakvih ukrasa na njima nije bilo. - "Hajde, Serdare, kreni ih" – zatražili bi, i za njih seljake to bilo kao da će početi molitva, koju

ne vodi imam, nego guslar, i nije molitva za dušu na Onom svijetu... na kojem se u vatri gori. nego na ovom, na kojem se u gusle gudi. Nije počinjao pjesmu kao što mnogi počinju: "Gdje sjedimo, da se veselimo, e da bi nas i Bog veselio, i dobru nam sreću dijelio" – nego često išao pravo u pjesmu: "Čala banda zaturi se kavga, tu brat brata poznat ne mogaše, a kamoli bližnjeg bratučeda!" Glas mu je bariton, slaže ga sa guslama, koje su također u baritonu, tako da se dobija jedno zvučno salgasje strune i grla, koje nije u duru nego u molu, i biće, valjda, da je sva naša epska poezija u molu. Slušaju ga, umukli su, gotovo ne dišu. Jedni gledaju u gusle, drugi sebi u krilo, i više niko nije tu u sobi, nego na bojnom polju, po kojem sablje sijevaju, koplja se prelamaju, buzdovani udaraju – "Koliko ga lako udario, vita mu je rebra polomio, kroz prsa mu pendžer otvorio – vide mu se crne džigerice, nosi desnu u lijevoj ruci"... Padaju konji i konjanici, zapomažu i cvile ranjenici –jer bije se boj. Zamišljaju sebe u tom boju, pipaju se da vide jesu li ostali živi – i nalazili da je najbolje biti kod svoje kuće, kod svoje žene, djece i stoke, to jest biti u Godijevu.

Preko strune na guslama uvodio je u sobu, među te seljake: zadarske banove i s mora kapetane, generale ugarske i budimske vezire, robove i ropkinje, ljepote djevojke iz Karavlaške i Karabogdanske, gorske hajduke i turske hanume. Kostreš

harambašu i Tala Budalinu, Pavićević Luku i bega Ljubovića – i po sagnutim glavama prosipao sve same dukate, zlatne ruške i mađarije – koje su samo u pjesmi, a inače od njih daleko. Uzdisali su i predisali, a neki i plakali zbog robovanja Budalina Tala u zindanu Zadranina bana - "U kojem je voda do koljena, u kojem su zmije i akrepi – zmije iju, a akrepi piju." - "Aman, aman!" uzviknu - Loše gađa, al' dobro pogađa, u kofije medu oči dvije, gdje ga ljube majka i sestrica"... Uzviknu: "Aman, aman, među oči dvije!"

A ja sam gore na sanduku do duvara, ja sam đak – slušam ih i gledam: liče na nadgrobne kamenove, jedni se naveli na jednu, drugi na drugu stranu, neko pao glavom u krilo, kao da je u boju udaren buzdovanom. I soba više nije soba, nego razbojište po kojem leže otkinute glave – "Mahnu sabljom odsiječe mu glavu, baci glavu u zelenu travu, pa se fati gore i planine." Junače se protiv Zadranina bana, protiv generala i kapetana, a to mogu jer su tu u sobi, u kojoj furuna gori i pred njom leži i prede mačka.

Veliko je čudo kako je Avdo Međedović mogao da pjeva do pola zimske noći, i gotovo iz noći u noć, a još je veće čudo, kako je pamtio samo u jednoj pjesmi preko 13000 stihova – bezbroj imena careva, kraljeva, vezira, ajana i kapetana, rijeka, planina, ljudskih sudbina, bojeva i dvoboja

i da o svemu tome pjeva kao daje sam tamo bio i to vidio.

Između dva rata bili smo zemlja seljačka, agrikulturna, pa je pjevača uz gusle bilo puno, jer gusle su došle mjesto knjige, to jest bile su knjiga svoje vrste: bile su pamćenje i čuvanje prošlosti. I biće da je zbog toga – zbog pamćenja svoje prošlosti – naš čovjek, kud god se selio sa sobom gusle nosio! Uz njih je pjevač, ne samo pjevao gotove pjesme nego ih i sam izmišljao, mijenjao, dopunjavao, što je, kako sam prije rekao, više nego izvjesno činio i Avdo Međedović. Nismo znali za njega, sve dok nam ga drugi, to jest Amerikanci, nisu otkrili i rekli – i to puno puta ponovili: "Evo Homera!" To je Avdo Međedović za njih, a za nas će biti ono i onakav kakvim ga ocijene znalci naške epske poezije – za koju će, sigurno je biti značajan sa gledišta motivske građe, eventualne istorijske podudarnosti, lirske slike, ritmike i rime, i posebno leksike i lirike.

HUSEIN BAŠIĆ[9]

* * *

Genijalni pjesnik-pjevač Avdo Međedović je još uvijek "mrtav pjesnik" u svom rodnom Sandžaku. Drugi narodi i druge kulture bi se ponosile njime, mi ga prepuštamo svjetskoj nauci i naučnicima kao rijedak primjer umijeća usmenog pjevanja i snage duha, koji ga svrstava u besmrtnike kakvi su tvorci Ilijade i Odiseje ili Pjesme o Nibelunzima, uz koje s pravom porede i njegov spjev. Avdo Međedović očigledno ima jednu veliku "mahanu", mnogo je velik da bi ga njegov mali narod (čijim se imenom nije mogla do sada zvati ni kakva dobra čorba od bamja), mogao uvesti u svoje, bez knjiga, opustjele domove.

* * *

Može se za Avda Međedovića reći da je zakasnjeli pjevač-pjesnik epskih pjesama, s obzirom da je živio u prvoj polovini XIX vijeka (umro 1953. godine). Međutim, očigledno je, iz razgovora koji su s njim vodili američki filozofi i naučnici Milman Parry i Albert B. Lord, da je on iz posljednje

[9] Bašić, Husein: *Avdo Međedović – Pjevač priča*, Sjenički zbornik, br. 11-12, Sjenica 2001.

generacije bošnjačkih pjesnika-pjevača iz Sandžaka, koji je predao svoje znanje epskih pjesama i svoje umijeće tvorenja, pravim i najznačajnijim istraživačima epike, istina, ovom prilikom, s namjerom da će tim tragom najsigurnije doći do potvrde teze o nastanku Ilijade i Odiseje. Do njihovog interesovanja za bošnjačke pjevače-pjesnike, i njihove duge pjesme (epose) homerskog tipa, ova poezija je bila marginalizovana i skrajnuta u zapećak, kao manje vrijedna i maltene neprijateljska tako da se desilo da niko nije zabilježio ni jedan stih od, po svemu sudeći najvećeg bošnjačkog pjesnika-pjevača epskih pjesama, slijepog pjesnika Ćor Husa Husovića (poginuo početkom XX vijeka), koji je znao junačkih pjesama "koliko ima dana u godini". O njemu saznajemo iz priča i sjećanja njegovih savremenika i onih koji su od njega učili pjesništvu i pjevanju. Zahvaljujući ovoj dvojici pjesnika-pjevača junačkih pjesama, prvome kao legendi i drugome kao našem savremeniku, naša usmene predaja je probila zastore mraka i ćutnje, i tek sada, iako zakasnjelo konstituiše se kao kulturna vrijednost i umijeće koje ima naučnu ovjeru i reputaciju svjtske kulturne baštine.

* * *

Iako nezabilježena, muslimanska epska pjesma je živjela od doma do doma, od sijela do sijela, naročito za vrijeme ramazanskih večeri u domaćinskim kućama, koje su vodile računa da dobave

što boljeg i čuvenijeg pjevača pjesnika, o koga će se kasnije otimati druga sela i drugi domaćinski domovi. U gradovima se pjevalo po kahvama i to zareda, iz noći u noć. Avdo Međedović je bio jedan od najtraženijih pjevača-pjesnika u bjelopoljskom kraju, kao ranije njegov veliki predhodnik, slijepi pjesnik Ćor-Huso Husović, rodom iz Kolašina. U natpjevavanju pjevača-pjesnika epskih pjesama, vodilo se računa ne samo o sadržini pjesme, već o načinu izvođenja, boji glasa i ljepoti pjevanja, umijeću guslanja, što je sve pomno praćeno i cijenjeno od strane mnogobrojnih slušalaca. Samo izvođenje i česte improvizacije u trenucima posebnog nadahnuća pjevača-pjesnika, značili su mnogo za konačni sud o njihovom umijeću i vrijednosti. Zato se razvio i posebno njegovao manir dotjerivanja i kultivisanja pjesme, izražen kroz česta "kićenja" i uljepšavanja, birajući riječi koje će da ganu i uzbude slušaoce, ali istovremeno nadahnu i uznesu pjevača-pjesnika. Kod najboljih pjevača-pjesnika ta "kićenja" su često dosezala vrhunac umjetničkog izraza I raskoši duha, te tako činila pjesmu neponovljivo lijepom i zavodljivom.

* * *

Kad bi se rasčlanila i uporedila opšta mjesta i uobičajeni opisi ljudi, konja i oružja, borbi i mejdana, dvorova i života na njima, ne samo bošnjačkoj već i cjelokupnoj južnoslovenskoj epici, vidjeli bi da je Avdo Međedović više od svih poznatih

i nepoznatih pjesnika-pjevača unio novih i vrlo uspjelih poređenja, koja njegovom djelu daju posebni čar i draž, koje je mogao da stvori samo istinski pjesnik, rijetkog talenta i nadahnuća. Može njegovu Ženidbu neko pročitati i za jedan dan, ali da bi je čitao s merakom i uživanjem, treba mu najmanje sedam dana, koliko je trajalo i zapisivanje ovog eposa (od 5. do 12. jula 1935. god.). Avdo Međedović je imao sreću da su njegove pjesme zabilježili američki filozofi i naučnici, ali sreću je imao i bošnjački narod u cjelini, jer će uz njegov primjer i umijeće biti valorizovana cjelokupna bošnjačka usmene književnost. Da nijesu naišli na pjevača-pjesnika ovakvog dara i formata, njihova teza o nastanku Ilijade i Odiseje, vjerovatno bi bila manje uvjerljiva, jer i ovako u svijetu ima naučnih autoriteta, koji je, ako ne opovrgavaju, ono sumnjaju u njenu punu istinu. Mi bez dvoumljenja možemo reći da se ovim činom posrećilo i Avdu i američkim naučnicima, ali i našoj kulturnoj baštini u cjelini.

Iz razgovora koje je Međedović vodio s američkim filozofima, sagledavamo njegov način života i razmišljanja, njegove maštarije i žal za prohujalim turskim vremenima, ali i bošnjačkom slavom i gospoštinom, iz perspektive sitnog trgovčića i siromašnog zemljoradnika iz Sandžaka. Živio je od svog rada i paćenja, a taj život se graničio s krajnjom bijedom i neimaštinom svake vrste. A

pjevao je i guslao - badihava, za hatar onih koji su voljeli da ga slušaju u dugim zimskim noćima, i za svoj merak, s osjećanjem da je sve to vidio i doživio u nekom drugom životu. A to je bilo ono čime su pjesnik i njegovi slušaoci ledušili gladnu dušu, pitomili šturi život i činili ga snošljivijim.

* * *

Sasvim je vjerovatno da nije bilo američkih filologa, koji su upravo tražili u balkanskoj bošnjačkoj epici pjevača-pjesnika Avdovog tipa, epos Ženidba Smailagić Meha ne bi bio zapisan, ili, ako bi bio zapisan, ne bi bio u obliku, obimu i kvalitetu kakav je sada. Kao što se zna, postojale su nekolike verzije ove pjesme, prema jednoj od njih Međedović je ispjevao svoju, skoro nevjerovtnog obima, koja se istovremeno doima kao roman u stihovima. Kompozicija struktura ovog eposa veoma je slična klasičnoj kompoziciji romana. Sve te verzije bile su znatno kraće, prilagođene pjevanju u toku jedne večeri (pet-šest sati), koliko je obično trajalo pjevanje najduže epske pjesme. Tako možemo sa sigurnošću tvrditi da bi ova pjesma, izvedena u uobičajenom postupku, bila mnogo kraća. U ovom slučaju bio je jasno postavljen cilj: zapisati cijelu pjesmu do kraja. Avdo Međedović je bio nesvakidašnji i obdareni pjevač-pjesnik, posjedovao je veliko iskustvo i moć razlučivanja ljudskog od neljudskog, junačkog od nejunačkog, dobrog od lošeg; znao je ne

samo imena i mjesta iz kojih su brojni bošnjački epski junaci iz Bosne i Hercegovine, već i njihove posebnosti i karakteristike, koje suptilno i znalački nadopunio novim elementima i odlikama. Još jedna činjenica, koja je do sada samo uzgred pominjana, veoma je važna za sadržinu ovog eposa, a to je da je Avdo Međedović devet godina bio u turskom askeru, da je učio podoficirsku školu u Solunu, te tako njegovo znanje iz vojne doktrine i ratovanja dolazi do punog izražaja u velikim bitkama koje razrješavaju zaplet u ovom eposu, s vojskom Petra Dženerala i kasnije u sukobu s vojskom Budimskog Vezira.

Iako se radnja ovog eposa događa u XVII stoljeću, Međedović je znalački upleo svoja vojnička znanja i iskustva, i prilagodi ih tom vremenu i načinu ratovanja. Budući turski asker toliko vremena, on je naučio turski jezik, zato s lakoćom barata mnogim izrazima i riječima orijentalnog porijekla, koje je vješto prilagodio i ukomponovao u svoj bošnjački jezik. Može se sa sigurnošć u reći da ni jedno drugo djelo, ove književne vrste, ne sadrži toliko orijentalizama, kao što to sadrži Međedovićeva Ženidba Smailagić Meha. Ova pjesma je, pored svoje dužine, ostvarena takoreći u jednom dahu, pa epizode, koje se češće javljaju, ne predstavljaju balast i ne presijecaju magistralni tok radnje. Iako ima pretjerivanja i ponavljanja, što je karakteristika epske poezije u

cjelini, nema nemotivisanih pasaža koji bi bili sebi svrha. Avdo Međedović je očigledno bio svjestan svog zadatka i misije koju treba da ima njegova pjesma (bar djelimično i bar intuitivno), jer je pjevao pred veoma zainteresovanim strancima koji su uz to plaćali njegovo pjevanje i kazivanje, zato je u tokove svoje pjesme utkao sve vrline i specifičnosti bošnjačke junačke pjesme, ponajprije krajišnice, i uveo manje-više sve glasovite junake i sva mjesta, naročito iz Like, Bosne i Krajine, a nekima je, kao recimo od Orašca Talu (Budalina Tale) dao nove i značajne osobine, koje prije u tolikoj mjeri u vezi s njim nijesu isticane.

* * *

U eposu Ženidba Smailagić Meha od Orašca Tale dobija uz Smailagić Meha, maltene centralno mjesto, naročito u drugom dijelu eposa. Svima bošnjačkim prvacima hadži Smail-aga šalje pisma i zove u svatove, a Tala lično obavještava. U ovom eposu Tale nije samo junak što karara nema, već vojni strateg, koji se vještinom rasporeda vojske i smislom za odgonetanje namjera neprijatelja, ističe čak i iznad od Kladuše Muja, koji je glavni komandant bošnjačke vojske.

* * *

Međedović je tokom cijelog kazivanja ovog eposa na visini naslućenog zadatka, pa je u njega zastupio sve vrijednosti bošnjačkog etosa, ličnosti i

epske junake iz različitih vremena, ali je ipak naglasio najveće vrijednosti (sultana Sulejmana Veličanstvenog – Osvajača, hadži Smail-agu i njegovog sina Smailagić Meha, braću Hrnjice, Muja i Halila, od Orašca Tala i druge bošnjačke prvake i epske junake, i nasuprot njih: Budimskog Vezira i ljutog turskog protivnika, Petra Dženerala iz Karabogdana (Moldavije u Rumuniji) - smjestio u kontekst svoga eposa, za koji se, i pored toga što je i kazan za tako kratko vrijeme, ne može reći da je improvizacija, već prije svega rezultat pjesničkog nadahnuća i uznesenosti, da u tom trenutku stvori tu verziju. Avdo Međedović je svakako, kao vrstan pjevač-pjesnik njihovih pjesama dobro znao strukturu epskih pjesama, i učenik starijih guslara i pjevača koje smo već pomenuli, formule i klišee, koje treba popuniti sadržajima tradicionalnih priča. Na tom elementu je upravo zasnovana Parry-Lordova teza o pjevaču priča, koja je srećno nađen ključ za uspješno dešifrovanje nastanka Homerovih spjevova Ilijade i Odiseje. A što je taj ključ nađen upravo u tradicionalnoj epskoj pjesmi Bošnjaka Sandžaka, nije slučajnost, već neminovnost da se očuva ono što se nije smjelo izgubiti, a to je narodna svijest o sebi samom. U takvoj epskoj pjesmi bila je njegovo nenapisana istorija, ugrožena religija i nipodaštavana tradicija, zato ju je čuvao kao dragocjenost koja se mora nadograđivati novim sadržajima i novim obimom.

ALBERT B. LORD[10]

* * *

Parry je pronašao da su pjesme muslimanskog stanovništva Jugoslavije značajnije za njegove homerske studije, premda odmah treba da se istakne da je tradicija pjevanja kako muslimanskih Južnih Slavena tako i njihove kršćanske braće ista. To je slavenska tradicija kojoj su u izvoru isti korijeni kao i ruskoj usmenoj epskoj tradiciji. Ipak, muslimani su razvili daleko dulje pjesme od kršćana, prvo stoga što su stoljećima bili vladajuća klasa i imali više slobodnog vremena za slušanje pjesama i priča, a drugo radi proslave Ramazana s trideset noći zabave koje su pružile izvanrednu mogućnost za neprekinuto pjevanje i slušanje iz noći u noć. Upravo u Novom Pazaru Parry je po prvi put pojmio važnost muslimanske tradicije...

* * *

Kao u slučaju s Novim Pazarom, ovaj je materijal (iz Bijelog Polja – op. ZČ) gotovo ekskluzivno muslimanski. Uistinu, Novi Pazar i Bijelo

[10] Fragmenti su preuzeti iz teksta Zlatana Čolakovića koji citira Lorda. Vidi: Čolaković, Zlatan: Milman, Nikola, Ilija i Avdo Međedović, Almanah 25-26, Podgorica 2004, str. 19-77.

Polje čine cjelinu. U knjigama koje će se posvetiti tim centrima dobro će se osvjetliti muslimanske epske tradicije ovog dijela Jugoslavije. Baveći se tradicijom u Novom Pazaru i Bijelom Polju, imat ćemo priliku da se često referiramo na Kolašin u Crnoj Gori, jer se čini da je muslimansko slavensko pjevanje u tim centrima došlo prije nekoliko generacija iz Kolašina. Tamo više uopće nema muslimana, ali se još može pronaći dobra tradicija pjevanja pravoslavaca.

* * *

Pari je dvaput dolazio u Jugoslaviju, prvi put u ljeto 1933. godine i drugi put na duže vrijeme od juna 1934. do septembra 1935. godine. Na svom prvom putovanju on je želio da se upozna sa oblastima koje je namjeravao da obuhvati pri svom sljedećem dolasku, a i da stekne iskustva u radu na terenu. Drugo putovanje i boravak u Jugoslaviji, na kome sam i ja učestvovao, bilo je posvećeno i skoncentrisano na sabiranje materijala.

RAŠID DURIĆ[11]

* * *

Ep "Ženidba Smailagić Mehe" je po mnogim karakteristikima sumarum usmenoepske poezije Bošnjaka. U tom su smislu epizode okupljanja Bošnjaka u polju kanjiškom, sa detaljnim opisom njihove odjeće, oružja i junačkoga držanja, sa detaljnim opisima vanjštine i karaktera najopjevanijih junaka u Bošnjaka, (Muje i brata mu Halila Hrnjice npr.) zatim po emfatičnoj inspirativnoj snazi, i po općem utisku herojike, jednako umjetnički snažni kao i Homerovi opisi heladinih kostolomaca Ahejaca (Ahileja i Hektora napr.) ispod Troje. Vanjski i psihološki opisi su u Međedovića kao i u Homera, jednako prožeti živim zanosom i herojikom ratništva: u njima Avdo istinski merači. Vjerujem da je samo Avdo mogao satkati tako jedinstvenu kreaciju, sa epizodom okupljanja ratnika, koja je u isti mah epski razvučena (sa blizu 3000 stihova) i zbijena, jezički stegnuta kao drama (stihovi 6479-9310; 9366-9409). Motiv okupljanja ratnika u sebi objedinjuje i sumira najpoznatije bošnjačke epske junake i

[11] Durić, Rašid: *Poetološka obilježja "Ženidbe Smailagić Meha" kao epa*, Alamanah 31-32, Podgorica 2005, 267-285.

povijesne ličnosti, opisuje ne samo njihov vanjski izgled nego i njihove najbitnije karakterne crte, evocira njihovo porodično porijeklo, njihovu socijalnu i političko-vojnu ulogu u Bosni. Po dubini utiska u opisu ratnika Bošnjaka podno Budima, ovaj ep nimalo ne zaostaje od Homerovih opisa ahejskih ratnika ispod zidina Troje.

* * *

I Ilijada i Ženidba oblikovani su stvaralačkim proširivanjem sižea. U njima svaka scena i epizoda jesu logički smišljeno ugrađeni u idejno-motivacijsko jedinstvo epa, u njegov siže kao organičku cjelinu epa. Ovu je tezu moguće dokazati sa više primjera. Ep je naprimjer mogao završiti pobjedom hrišćankih ratnika u polovini desetog pjevanja. Pritom, međutim, ne bi ostao idejnomotivacijski cjelovit. Pjesnik, naime, ovdje usložnjava radnju, ne radi njena prostog proširenja, već da izgradi idejnomotivacijsko jedinstvo epa. Ovo jedinstvo inicira Tale Ličanin, a ostvaruju ga svi ratnici kroz boj protiv murtat vezira budimskoga. Naime, neposredno poslije boja protiv hrišćana Petra Generala, Tale "osvješćuje" Bošnjake da je stvarni uzročnik njihove izgibije budimski vezir. Izranjivani i ojađeni ratnici odbijaju Talin rezon, no ovaj ratnik najodgovorniji za pravdu (!) uspijeva ih privoliti na presudnu bitku protiv vezira. Time je zadovoljena pravda – vrhunski univerzalni

princip, temeljni idejni motiv epa, univerazalni motiv ratničke epike uopće.

* * *

Kao i u drugim epovima, i u Ženidbi pjesnik komponira tekst i izgrađuje njegov siže epskom tehnikom kontinuiranoga naizmjeničnoga napredovanja i zastajanja, sa stalnim dopunjavanjem novim detaljima. Novim detaljima pjesnik vodi siže od polazne tačke ka završnici. U ovoj tehnici episiranja i Međedović koristi retardaciju, tj. usporavanje kao model kontinuiranog odlaganja konačnoga rješenja i završetka pjesme. Motivi retardacije smisleno se povezuju u glavni tijek radnje, u jedinstvenu kompoziciju epa. Motivi se povezuju i usmjeruju ka razrješenju napetosti. Napetost pjesnik kontinuirano gradi i graduira, pritom odlažući razrješenje sve do epiloga. U oblikovanju odlaganja razrješenja, i Međedović i Homer koriste usmeno izgrađena stilska sredstva usporavanja radnje i odlaganja završnice. Najčešće su to u siže umetnute epizode, umetnute scene i digresije. Njima siže "udaljuju" od konačnoga razrješenja.

Za oblikovanje sižea u Ženidbi je karakteristična epska tehnika ponavljanja. Svako ponavljanje se naime proširuje novim detaljima, kako u opisu događanja, tako i njegovih učesnika. U tehnici ponavljanja dolazi do izražaja umna moć

i stvaralačka mašta snažno do izražaja. Evo nekoliko izdvojenih primjera tehnike epskoga ponavljanja: opis sedla od merdžana (stihovi 794-805), višekratno nastojanje Mehmeda Smailagića da junaštvom dokaže da je dostojan časti alajbega: stihovi 366-374; 430-458; 1162-1199. Ponavljanje u pravilu pjesnik bogati novim detaljima, time ga proširuje. Na novoopisanu scenu prenosi se osobina prethodne, ova se obnavlja u relativno novom kompozicijskom i motivacijskom sadržaju. Ponavlja se, npr., opis junaka, produbljuje se pritom njegov karakter. Takvim proširenim ponavljanjem širi se obujam sižea, događaj i njegovi sudionici postaju stvarniji. Pored epske tehnike proširivanja, kompozicija Ženidbe građena je najčešće opširnim epizodama. U epu epizode zapremaju prosječno par stotina stihova. Epizode kao kompozicijski relativno samostalne cjeline svoj smisao ostvaruju u kontekstu idejne, motivacijske i sižejne cjeline epa.

Stil i epska tehnika u Ženidbi bitno se razlikuje od stila i epske tehnike koji se primjenjuju u oblikovanju kompozicije i sižea jedne epske pjesme. Epska pjesma u pravilu opisuje jedan događaj, sa izuzecima u krajiškoj bošnjačkoj epici sa paralelnim sižeima, tzv. udvojenim radnjama, katkad utrostručenim radnjama, koje se slijevaju u jedinstven sižejni i kompozicijski tijek. U Ženidbi je radnja veoma razuđena i razvijena brojnim

događajima. Ovi su događaji građeni naprijed navedenom tehnikom ponavljanja, digresijama, proširenim opisima. Epska pjesma u pravilu stremi vrhuncu ili poanti događaja. U svakome epu, pa i u Ženidbi Smailagić Meha događaji se niveliraju, relativiziraju: u njemu su bitnije situacije no sami događaji. U epskoj je pjesmi radnja dramatski zbijena, a radnja u Ženidbi ima unutarnju mirnoću. Kompozicija prosječne epske pjesme je poput planinske rijeke. Kompozicija svakog epa i Ženidbe je poput moćnoga Dunava: njegova je dramatika u jedva prepoznatljivim virovima. Siže epa u nama izaziva doživljaj cjeline i cjelovitosti. Završenosti onoga tipa kao da su se u njegovu maticu slile planinske rijeke, u matici rijeci se smirile.

Procesu nastajanja ovoga epa prethodila je višestoljetna usmene tradicija, sa obujmom pjesama od više hiljada stihova, sa epskom tehnikom oblikovanja sižejno komplicirane kompozicije. U toj kompoziciji je usmenom tradicijom izgrađen tzv. "kićeni stil" (A. Schmaus). Istovremeno je usmeno oblikovana "ceremonijalnost" ove epike (M. Murko). Na sve to utjecala je islamska duhovnost koja je u episiranju, prerastanju pjesme u epos, imala bitnu posredničku ulogu. Nijedno meni poznato objavljeno epsko djelo južnoslavenskih muslimana nema kao ovaj ep takvu širinu i dubinu zahvata u povijesno-junačko biće ovoga etnosa. I ni u jednom kao u ovom

ne vrhuni kolektivna odlučnost da se ratništvom izbori pravo na pravdu, i pravo da se kroz borbu preživi.

Pripovijedanje u epu odlikuje širok i smiren ton. Ono je obilježeno emotivnom distancom i objektivnošću. Distanciranost pjesnika međutim ne znači bešćutnost, suzbijanje emocija. Svaki je ep prožet neskrivenim simpatijama pjesnika. Njih najčešće imenujemo epskim lirizmima. Herojski etos u epu nastaje na hrabrosti, srčanosti, u borbenoj vještini i viteškim držanjem pojedinca ili kolektiva. Po nepisanim pravilima, protivnici moraju borbu voditi po obostrano ravnopravnim junačkim pravilima, po ravnopravnim uvjetima za obje strane u boju. Junaštvo u Homerovoj Ilijadi nastaje i odvija se u znaku odbrane dostojanstva Ahejaca i Menelaja, jer su njima Trojanci oteli ljepoticu Helenu. U Ženidbi junaštvo nastaje u etičkoj potrebi Smailagina sina Mehmeda da stupi u svijet ratnika, da stekne ratničko iskustvo prije nego što se oženi, odnosno da zasluži ljubu junačkim činom. Potom da kazni izdajnika – vezira budimskoga. Etos i Mehmeda Smailagića, i u drugom dijelu epa Tale Ibrahima izrasta iz etičke norme da pravda bude zadovoljena.

Idejno-motivacijsko i sižejno jedinstvo kroz logičku povezanost svih elemenata strukture teksta – jesu bitna obilježja epa uopće i Ženidbe

Smailagić Meha. Uvjet za oblikovanje epa uopće i ovoga epa je memorija sastavljača, tj. takav raspon pamćenja u kojem će svi elementi epske structure biti misaono povezani u jedinstven siže, sa jedinstvenom motivacijom i psihologijom likova. Svaki elemenat epske strukture u Ženidbi Smailagić Mehe utkan je u cjelinu epa kao jedna nit u tkanje ćilima. Drugo, naprijed spomenuto jednako bitno poetološko svoj stvo svakog epa jest u ostvarenju sklada i mjere između neophodne etičke idealizacije i životne realnosti. Ovaj umno i estetski visok zahtjev ostvaruju pjesnici u kojih je sugestivna pjesnička riječ uvijek na tanahnoj međi između mitosa i stvarnosti. Jedan od takvih je i pjesnik Avdo Međedović.

NOVAK KILIBARDA[12]

* * *

Avdo Međedović je nepatvoreni usmeni epski pjesnik: nepismen je, ima bogato životno iskustvo, zatočenik je i zatočnik prošlosti, ideološki je poravnat sa socijalnom konfesijom kojoj građanski pripada, i kreativno vlada čitavim instrumentarijem tematske, stilske i poetološke tehnike muslimanske junačke epike. Podrugovićevske i višnjićevske karakteristike, koje je Vuk istakao u predgovoru prve i četvrte knjige lajpciškog izdanja srpskih narodnih pjesama, Avdo Međedović maksimalno ispunjava. Pjesnik Međedović ima i jednu sudbinsku prednost bez koje ne bi bio ovo što jeste: ljuta je sirotinja bio kad je pjevao o slavi bosanskih gazija sedamnaestoga vijeka. Epika hoće bol poraza ili žal za nestalom slavom; sitost i rahatluk mogu da stvore epsku pjesmu, ali bez unutrašnjeg sjaja koji emituje tragika! Bivši osmanski vojnik ovo je rekao Milmanu Pariju: "Ponegde ljeti radim, i to majeno zemljice savijam, a zimi sjedim. Pomalo drvca kod kuće i grij se s to malo đečice, a nema šta da radim. Radijo

[12] Kilibarda, Novak: *Kasni, ali pravi, epos*, Književne novine, 39/1987, str. 9

bih ako sam i star. Ali sad u ova vremena nemam šta". Tada je Avdu bilo preko šezdeset godina, a djeca su mu bila luda.

* * *

Avdo Međedović prkosi i svojoj siromaštini i sudbini da je bio svjekok kolapsa velikog carstva. Ostala mu je prošlost, hranila ga iluzija kao i svakog pravog pjesnika. U svatove alajbajraktara iz Kaniže, Smailagića Meha, Međedović je podigao svu epsku svitu iz svoje usmene lektire. Impresivan je broj begova i aga, ajana i prvaka, kućića i odžakovića. Sve gazije od Bosne i ponosne, i šehiti, i zlice i krvavci - tu su! Sve se sleglo u ratnički pohod na budimskog vezira, Turkušu i murtatina koji je nevjeran padišahu i islamu. A povod je ratničkom pohodu ljepotica Fata koju nevjerni vezir izdaje kaurima. Vitez Smailagić Meho, mladi alajbeg iz Kaniže, oslobodio je Fatu, kao što su stari junaci ljepotice oslobađali. On je oslobodio, a ona mu živo srce ponijela. Sva Bosna stala je iza mladog alajbega: digla se ujedno u rat protiv murtatbaše vezira i u svatove Smailagić alajbegu. U Avdovom spjevu Bosna je ključanica Carigrada, krilo od krajine, desna ruka careva, zaštitni bedem od din-dušmana. Svemu je pjesnik dao epski patos, ali bez pobjedničke siline; tragično osjećanje života i istorije dalo je umjetničku uvjerljivost spjevu. *Ženidba Smailagića Meha* jeste sinteza svih vrednota muslimanske junačke epike

čiji razvitak možemo pratiti od Erlangenskog rukopisa naovamo.

Osim uslužne funkcije za rješavanje Homerskog pitanja, druge strane spjeva Avde Međedovića nijesu istražene koliko bi trebalo. Posebno je privlačan ovaj spjev za ispitivanje kreativnog odnosa pjesnika-pjevača prema poetološkim floskulama koje su za reproduktivnog pjevača petrificirana kategorija. Za interferentne odnose hrišćanske i muslimanske epike na našem jeziku Međedovićeva pjesma je nezaobilazna. A lik Tala od Orašca, ili Budaline Tala, čini se da je jedinstveno ostvarenje Avde Međedovića. Čitalac će lako osjetiti da Međedovićev Tale upotpunjava plejadu narodnih, seljačkih, junaka iz jugoslovenskih književnosti: Kanjoša Macedonovića, Petrice Kerempuha, Davida Strpca, Nikoline Bursaća.

FERID MUHIĆ[13]

* * *

Ne može se biti Bošnjak po nekom pravu, još manje po nekoj krivdi! Samo po zasluzi rođenja, niko ne postaje Bošnjak, ili oštrije formulisano, Bošnjak se ne rađa. Bošnjak se postaje! Život je usmjeren cilju da se potvrdiš kao najbolji. Ako nisu svi koji su rođeni kao Bošnjaci, kasnije svojim djelima potvrdili da su od soja najboljih, svi koji su od soja najboljih, potvrdili su se kao Bošnjaci! Samo se tako, na djelu i na mejdanu, postaje Bošnjak!

Ovakav etički i dinamički elitizam, kakav demonstrira i posvuda zastupa Avdo Međedović u svom spjevu Ženidba Smailagić Mehe, ostaje bez premca i primjera u čitavoj epskoj produkciji. Bošnjak siječe svakoga ko dovede u pitanje njegov zahtjev za apsolutnim prioritetom vrline i časti nad podmuklošću i murtatstvom! Padaju glave i paše i vezira, samo zato što ne vide da je obaveza Bošnjaka stati uz istinu i vrlinu!

Stoga se on s pravom razgnjevi kada bi neko da njega podvrgne pravilima sitne birokratske duše,

[13] Muhić, Ferid: *Avdin Meho*, Alamanah 31-32, Podgorica 2005, str. 247-255.

kad neko hoće da tu svoju sitnu dušu postavi iznad neprikosnovenog prava velike duše! A ovaj gnjev megalopsihije, ovdje opjevane Velike Duše Bošnjaka, ravan onome divljem ponosu Ajanta (Ajaksa), Ahila, El Sida, Rolanda, plane kada ga i samom sultanu ne puštaju pod oružjem, ili bez najave!

Njega, najboljega bi da ne puste!? Za sve neka važi, opet za njega ne važi, i baš zato ne važi što važi za svakoga! On se neće od sablje rastati, ni pred carom kleknut na koljeno. Jer samo je on istinski zaslužio svoj status. Onog su izabrali, ili su ga okolnosti postavile, porijeklo ga ustoličilo. A ovoga, Bošnjaka niko, nego je on sam takav postao, voljom Allaha, njegovom odlukom i ličnim podvigom! Zato za njega nije ništa čudno da sultana spasi od nevolje. Da se odazove, a da ne zazivlje! Da dadne, a da ne zaišče! Njegova plemenitost je najvišeg ranga i uvijek obavezuje na najbolje, u svakom trenutku i u svim postupcima samo na najbolje. Jer, samo ono najbolje je dovoljno dobro za Bošnjaka!

Kad bi ga neko nadmašio, onda bi taj drugi postao Bošnjak. A ne može! Jer Bošnjak i jeste ona ultimna instanca. Ona koju ne može niko nadmašiti, nego samo dostići. A kad je neko dostigne, samim tim činom prestane biti onaj koji je do tada bio i postane Bošnjak. Bošnjak nije institucija, Bošnjak je instanca! Stanje, a ne svojstvo. Zgusnuto jezgro

vrhunskih vrlina, uvijek na ispitu i uvijek gotovo da se potvrdi kao takvo. *Noblesse oblige* – biti dobar, obavezuje, biti najbolji, uvijek i apsolutno obavezuje! On u svemu mora biti nenadmašan; Budalina Tale, u svom svjesnom podrugivanju raskoši i sjaju, svojom odrpanošćću uspijeva nadmašiti za koplje i najgoreg odrpanca. Ne gubeći ništa od svoje vrhunske sposobnosti da bude najbolji, jer je Bošnjak. Samo da bi pokazao da bošnjaštvo nije u kićenju, niti u bogatstvu, iako se on i time može podičiti. Nego upravo u ličnom podvigu onoga koji je izabrao da bude najbolji, da se pokaže najbolji, i tako, da sebe potvrdi kao Bošnjaka!

Evo nekoliko tipičnih tekstualnih ilustracija iz ove izuzetne povelje, iz ovog uzvišenog pledoajea kojim Bošnjaci, kroz sopstveni primjer, promovišu pravo da se bude najbolji, u najvišu dužnost svakog čovjeka: Mladi Mehmed Smailagić ima na raspolaganju sve što bi mogao poželiti čovjek kojem je najviše stalo do dobra i ugodna života. On je lijep, bogat, uvažavan, sin najvažnijeg čovjeka čitave oblasti. Ima i novaca toliko da ih ne može ni pojesti ni popiti, pa čak ih ni njegov dorat ne bi mogao pozobati kada bi ih jeo mjesto zobi! Tu su i djevojke i mejhane, dobrih odijela ima toliko da ih ne bi stigao sva obući i kada bi se čitavu godinu, svake nedjelje, na svaka dva dana preoblačio. Ima on i dobra konja i dobra oružja! I oca i majku s kojima se ponosi i kojima se raduje.

Ali, Mehi nije do dobra života! Mehi je do podviga! Do samopotvrđivanja! Njegov veličanstven monolog traje nevjerovatnih 300 stotine stihova, od broja 365 do broja 650. Bez presedana u svjetskoj literaturi, barem koliko je meni poznato, grme ovi stihovi snagom želje da se oproba u svemu što čovjeku dolikuje! Mit o mladom Heraklu na raskršću, kome su božanskim proviđenjem bile ponuđene dvije alternative, s jedne strane života punog zadovoljstva, bogatstva, udobnosti i sreće, a s druge, život stradanja, rana, straha, odricanja, ali i podviga i djela dostojnih pohvale, pri čemu se Heraklo odrekao prvoga, da bi prihvatio drugi život, ovdje je dobio svoju poetski amplificiranu, dramatično potenciranu epitomizaciju! Ali dok je Heraklu i onaj prvi život zadovljstva i nepomućene sreće bio samo obećan, Meho ne mora vjerovati obećanju u bogat i udoban život, jer on ga već ima u rukama! Odreći ga se u ime podviga, za njega znači vrlo konkretno i sasvim realno se suočiti sa potencijalnim gubitkom svega toga, pa i svoje glave sa ramena!

Ali, kao što Heraklo ne bi bio onaj koji bijaše, da se odlučio za život bez slave, tako i Meho ne može biti onaj koji jeste ako bi pristao na to samo da živi životom plotne slasti, lišenim prilike da se bude najbolji u onome što je najteže!

A njegova pojava mora biti ravna njegovoj suštini, Hegel bi potpisao svaki red početnog opisa odjeće i izgleda Mehe Smailagića, i kasnijeg prikazivanja njegovog karaktera, morala, odgoja i junaštva! Jer takav sklad, takva simetričnost do najsitnijeg detalja njegovog izgleda i njegove ličnosti, potvrđuje temeljno načelo filozofije velikog mislioca idealizma, o nužnom jedinstvu pojave i suštine! Stoga, opis odijevanja koji obuhvaća bezmalo stotinu stihova (1580-1678), nikako nije sitničarsko nabrajanje, nije "prazan hod" u odsustvu dramske inspiracije, nego suštinski trenutak metamorfoze dječaka u junaka, smrtnog čovjeka u besmrtnika! To onoj gusjenici iščezava puzavo tijelo i novom biću niču leptirova krila! Kako bi taj čin najveće misterije i neuporedivog značaja, mogao biti nevažan, kako bi nešto toliko suštinsko za čitavu ideju spjeva smjelo biti kratko i usputno!? Sve ono što junak Meho Smailagić čini kroz preostalih deset hiljada stihova ovoga spjeva, zapravo jeste direktna funkcija ovog opisa, sasvim jednostavno rečeno, prikaz nužnosti razvoja njegovog bića!

U istom filozofskom okviru, dosljedno su prezentirani i likovi protivnika. Njihova sila, dakle njihova suština, jednako tako jeste nevidljivi izraz njihovog izgleda, dakle njihova forma! Stoga se čak i opis janjičara i njihovog delibaše, relativno epizodnog karaktera, razvija na dobrih 80-tak stihova (2915-2992), da bi se munjevita i

naizgled laka pobjeda Mehe i Osmana pravilno ocijenila kao triumf etički superiornog nad divljim i moralno inferiornim, koliko god silovitim i brojčao nadmoćnim protivnikom!

A moral ovog junaka dobija punu satisfakciju prekrasnim opisom motiva zbog kojih Meho Smailagić odbija da "iskoristi priliku" i sretno utekne kući sa Fatimom djevojkom, tom zlatnom granom svoga srca, iako ga takav postupak nužno vodi u krajnje neizvjestan, gotovo sigurno koban sukob i sa nadmoćnim snagama Petra od Karabogdana i sa Budimskim vezirom. Jer Meho nije od onih koji su postali junaci tako što su žurili da iskoriste priliku! Tako niko nikada i nije postao pravi junak! Ne ishod, ne pragmatički motivi, nego upravo etički imperativ unutar vrijednosne matrice koja bitno određuje sve ključeve njegove motivacije, preuzima ulogu *spiritus movensa*, dakle ulogu onog krajnjeg, eshatološkog razloga: *Način nas mora razlikovati!* Suverena ekspozicija ovih motiva birlijantno je ispjevana u razmaku od 5035-5120 stiha! Njemu ne dolikuje s djevojkom pobjeći! Taj čin mora biti realizovan *lege artis* sa svatovima i svim onim što čini da se ni obraz djevojke, ni ugled roditelja, ni sopstvena obaveza da se bude i ostane bez mrlje, ne dovodi u pitanje!

LADA BUTUROVIĆ[14]

* * *

Mladi junak bosanske epopeje tako je stavljen u siguran svijet određenih vrijednosti koje proizlaze iz čvrste vjere i želje da se Tradicija nastavi, da je mladi preuzmu od starijih. Prije svega, postoje sličnosti između dva romaneskna pričanja u oba djela, jer oba izvlače svoju građu iz viteškog koda srednjeg vijeka, dakle, bošnjačka epska pjesma ima također svoj kontinuitet u bosanskom srednjem vijeku, u vremenu koje prethodi dolasku Osmanlija u Bosnu, u drugoj polovini XV. vijeka. Uključivanjem Bosne u osmanske muslimanske civilizacijske tokove u drugoj polovini XV. vijeka, i nakon što je veliki broj stanovništva prihvatio islam, bošnjačka usmena tradicija je nastavila da čuva arhaična distinktivna obilježja svoje tradicije srednjeg vijeka i zbog osobitih historijskih i političkih uvjeta, u kojima su se nalazili Bošnjaci u periodu XVI., XVII. i XVIII. vijeka, kada je Bosna predstavljala granicu između zapadnog

[14] Buturović, Lada: *Prolegomena uz raspravu o mitu o mladom junaku u priči o Gralu ili romanu o Percevalui u bošnjačkoj epopeji Ženidba Smailagić Mehe*, Odjek, Sarajevo, zima-proljeće 1997/1998.

hrišćanskog svijeta i Otomanskog muslimanskog carstva, ta činjenica je bila važna za sliku koju su Bošnjaci imali o samima sebi, a naročito krajem XIX. vijeka, kada je Otomansko carstvo izgubilo svoju moć nad Bosnom, nakon čega je Bosna bila okupirana od strane Austro-Ugarske monarhije 1787. god., što je bilo nepovoljno dočekano od strane Bošnjaka jer su oni osjećali da je okupacijom prekinuta njihova veza sa Osmanskom carevinom i plašili su se da bi to moglo značiti i početak gubljenja njihove religije, što bi, opet, značilo i gubljenje identiteta. Muslimansko južnoslavensko stanovništvo je znalo sačuvati u usmenoj tradiciji, bolje nego hrišćansko stanovništvo one ostatke tradicije kojom su bili povezani sa najdubljom prošlošću. Ti ostaci, ili ta distinktivna obilježja iz perioda najbližim počecima transformacije njihove tradicije, iz perioda srednjeg vijeka, bili su *hrabrost, pomoć ženama* i slabijim. Oni isto tako čine kult dvorskog viteštva i bošnjačka populacija u svojoj potrebi da sačuva vlastiti bošnjački identitet – prekinut s Osmanskim carstvom (najviše simbolično iskazan u bošnjačkoj feudalnoj vojnoj klasi) – i da ga poveže sa širim vremenskim prostorom, kako bi dala kontinuitet vlastitom identitetu pripadnosti Južnim Slavenima, znala se odvojiti od vanjskih uticaja i čuvati u vlastitoj sredini vlastita predanja – u punom kontinuitetu koji, u njihovim mitskim

pričanjima obuhvata i njihovo historijsko pričanje prije dolaska Osmanlija – i kao takva se ukorjenjuju u vlastitu teritoriju.

* * *

Meho, jedinac sin iz ugledne porodice treba samo da (u svojoj pobuni) izgovori nešto što se ne izgovara, a sastoji se u ličnoj, hirovitoj, dječijoj želji da bi se kod amidže (strica), oca i Hasan-paše Tire, glavnog predstavnika vojne strukture, time izazvala zabrinutost i da bi oni nakon toga ubrzali njegovu inicijaciju. Na samom početku svoje pobune Meho je tih i zabrinut. Vidi se da ga nešto brine i to nešto treba da se sazna. Sam Hasan-paša Tiro, koji bdije nad skupštinom, primjećuje neadekvatnu tišinu (šutnju) jednog od budućih nosilaca vojnih i društvenih funkcija. (Hasan-paša Tiro se može kontrastirati sa kraljem Arturom koji je također toliko zaokupljen svojim brigama da ne primjećuje ulazak nove ličnosti.) Meho poput mladog mitskog junaka mora izići iz svoje tišine (šutnje) da bi ga prepoznali po njegovim djelima, da bi drugi znali za njegovu riječ, za njegove planove, za njegovu budućnost. On je mlad i mora da slomi taj oklop mladosti i djetinjeg stanja, a ostali, njegovi stariji pomoći će mu. Ta bezumna želja mladog nezrelog čovjeka ("mlado ludo dijete") kazuje o svom Mehinom beznađu kao i o tome da je već vrijeme da se on integrira, da ga prepoznaju, uz ostale, u sredini kojoj pripada – ta želja, i način

na koji iskazuje svoju riječ ne odgovaraju onoj uobičajenoj u njegovom plemenu. Takva želja nije po pravilu ponašanja onoga za koga se iscr-tava put tradicionalnog uspjeha za dobro Bosne i na višem nivou za Stambol, sve do sultana. Meho je mladić - "dijete" nestrpljivo da ga prepoznaju, ne toliko kao sina hadžije Smaila i sinovca Alajbega Hasan-age nego kao ličnost koja nosi osobnu vrijednost - a sve to da bi bio kao drugi - da se hvali svojim djelima kao i drugi junaci, njegovi prijatelji, da ne bi ostao da vodi život poput djevojke iz njegovog staleža, dvoreći oca i majku. Želio bi također da se obuči u vladanju oružjem kako bi bio spreman za bitke.

Izgovarajući ono što ne smije izgovoriti, Meho pokazuje svoje beznađe – ako njegov otac i ostali ne dozvole to što on smatra da mu pripada, on će otići da bude vazal Petra Karabogdana, neprijatelja kuće njegovog oca, dakle, vlastitog neprijatelja i neprijatelja Bosne. Ali to je nezamislivo za njega koji je rođen da bude nosilac te tradicije, da bi nastavio u širenju slave svoje zemlje i podizanju njenog značaja i mjesta u Carevini i stekao ugled u očima samog sultana. Avdo Međedović, izvrsni epski pjevač, majstor u prenošenju usmene tradicije, potkovan šamanskim obredima, želio je da pokaže Mehinim ponašanjem, a to je ta pobuna, ono što se nikada ne bi trebalo da desi, te da pokaže da Mehina želja i njegova sudbina treba

da slijede put za njega iscrtan mnogo prije njegova rođenja. Avdo Međedović se tu igra sa tradicijom stoga što je dobro poznaje (toliko dobro, kako bi to rekao Albert B. Lord - da, izuzetno, može i da izađe iz nje). I sam Meho dobro zna da bi njegov život drugačiji od hadžijinog, odnosno Alajbegovog sina bio nemoguć, to bi bilo bogohulno i on se zna sa strahopoštovanjem ponašati prema svome amidži, ocu, majci, Hasan-paši Tiri. Nikada u svojoj pobuni on ne prelazi granicu poštovanja jer je rođen u sredini svega toga i zna da govori poštujući njene religijske zakone. On je samo nestrpljiv i hoće da požuri svoga oca kako bi mu dopustio da ode u Budim kao njegov nasljednik. To je razlog njegove pobune koja je po šamanskim zakonima Avde Međedovića – nešto što se ne može izreći – bogohuljenje. (Interesantno je ovdje povući paralelu sa Percevalom koji ne poštuje svoju majku i on ne zna daje sluša, a oca ne poznaje.)

Avdo Međedović je želio Mehinim istupom da pokaže svojim slušateljima kuda to tradicija mitskom junaku ne dopušta da ode kako ne bi izgubila svoga prenosioca i predstavnika u njegovom ličnom životu i u labirintu komplikacija gdje ga je vatra mladosti mogla baciti, uz rizik da izgubi moralnu snagu, razum i mir, sve što je važno kod savremenog čovjeka. To znači da bi on izgubio vjeru i ravnotežu čim bi mu se osjećanja pomutila.

I to je upravo ono što se događa kada se izađe iz tradicije i kada se izgubi vjera u svoj identitet, tj. kada se jedinka totalno prestane identificirati sa svojom zajednicom tako da težnje te zajednice prestanu biti i njene. To je po zakonima tradicije put u ludilo. Tako se može objasniti Tristanovo ludilo kao i Yvainovo ili Percevalovo u njegovoj naivnosti. Po tradiciji, oni koji žive životom tradicionalne zajednice, kada iz nje izlaze gube sposobnost razumnog i normalnog ponaša*nja*, kako tradicija zahtijeva i očekuje od njih. Samo je nezrelom i mladom čovjeku, koga tradicija voli da nazove i smatra "djetetom", oprostivo da ima hirove i lične želje, i taj mladi čovjek - dijete se može zaboraviti i prepustiti kapricu. A Meho Avde Međedovića se ne bi mogao zaboraviti jer mu tradicija to ne dopušta. Brzo je upućen na pravi put, onaj koji je tradicija odredila njegovoj porodici. I tako, slijedeći svoju, za njega lagahnu životnu liniju, on zrači sigurnošću i djeluje pozitivno na svoju okolinu.

Riječ Avde Međedovića slijedi pravu liniju koja ništa ne prepušta slučaju. Ličnosti funkcije su nošene događajima gdje vlada epska riječ koja prenosi olakšanje i utjehu i po tome je poznata, uvijek pozitivna, ona je istinska Odi*sej eva* krila ta riječ.

* * *

Za Smailagića Mehu veoma je jednostavno da on naslijedi svoga oca jer poznaje tačno svoje dužnosti i svoje mjesto u tradicionalnoj društvneoj hijerarhiji, zna da govori kao čovjek iz tradicije, kao neko iz njegovog plemena i njegove kuće. Govori kao njegov otac, poput nekog koga je ranije čuo, kao njegov amidža (stric). Kroz Mehina usta govore svi alajbezi, prošli a i budući. I Vukašin i zastavnik Osman znaju to i drago im je za dobro Bosne kad slušaju Mehu kako govori jer znaju da slava Bosne nije u opasnosti sve dok postoje takvi njeni sinovi. I znaju oni da svi ljudi koji se pridržavaju tradicije neće trebati da se boje za Bosnu jer odgovorni ljudi, Mehin amidža i njegov otac učinili su svoju posljednju dužnost izvodeći na pravi put takvog sina, sina zbog koga se nikada neće zacrvenjeti i koji će sam služiti dobru Bosne i učvrstiti njenu poziciju u Carstvu. I ako Bog to bude htio, Meho će također Bosni dati sina koji će biti kao on.

ZLATAN ČOLAKOVIĆ[15]

* * *

Avdo Međedović pjevao je vrlo dubokim glasom, monotono, nerazumljivo, a gusle gotovo da i nije svirao. Sam je tvrdio da slabo udara u gusle, jer je svirku kasnije naučio, te da pjesma prestiže svirku. Tvorio je strelovitom brzinom (20-25 stihova na minutu, a ponekad i brže!) Jezično bogatstvo njegovih stihova nadilazi sve bošnjacke pjevače. Isto tako, njegova je karakterizacija likova dublja, a u tijeku pjesme likovi se mijenjaju, izrastaju, zadobivaju karakter svojim djelima. To je znak izvrsne umjetničke tvorbe, prema Aristotelu. Svoje priče Međedović smješta u jasne mitske sklopove, te neobično vješto koristi tradicionalnu tehniku duplikacije i paralelizma, kako bi svojim temama produbio značenje. Napokon, njegove se pjesme stalno referiraju na druge pjesme iz tradicije. Referencijalnost je značajna odlika Homerove epike, pa je i u tome Međedović blizak Homeru. (Napominjem da američki istraživači tu bitnu osobinu Međedovićeve tvorbe nisu uočili.) Takozvane kataloge i ukrasne teme

[15] Preuzeto iz intervjua koji je Zlatan Čolaković dao web-portalu www.bošnjaci.nl

(nabrajanja junaka, sakupljanje vojske, opisi ljepotice, junačke odore ili konja, opisi skupova), Međedović također tvori savršenije od svih drugih pjevača. Bio je misaon, vrlo skroman i pobožan čovjek, a cjelokupnom svojom tvorbom veličao je Sulejmanovo carstvo, o kom je sanjario čitav svoj život. Duboko je vjerovao u nužno ispunjenje Božije volje, pa u mnogim njegovim pjesmama, posebno o Đerđelezu i Halilu Hrnjici, sam Bog pomaže junacima.

ALIJA ISAKOVIĆ[16]

* * *

Pri čitanju ovog Međedovićevog epa, javljaju se izvjesne teškoće jezičke naravi, premda je prvo izdanje vrijedno tumačio A. B. Lord sa saradnicima. Avdo Međedović je rođen u području zetsko-južnosandžačkog dijalekta, zapravo — južnosandžačkog "koji svojim ijekavsko-ekavskim jatom i slabljenjem tipične fizionomije predstavlja prelazni dijalekatski tip." (D. Brozović). Dakle, pored miješanja ijekavice i ekavice, pjevačev jezik se odlikuje karakterističnim nastavcima starih zamjeničko-pridjevskih promjena: *nji(h)nijem*, *njezini je(h)*, ***veliki'je****(h)*, zatim enklitičkim oblicima *ni* i *vi* (mjesto *nam* i ***vam***), zamjeničkim oblikom dativa i lokativa jedinine na e: ***mene****, tebe, sebe* (mj. *meni, tebi, sebi*) i pretežnom upotrebom kraćeg oblika infinitiva: *gledat, pričat*. Lična imena tipa Tale, Božo imaju promjenu imenica muškoga roda na suglasnik: Tale-Tala-Talov, premda pjesnik u ovome nije dosljedan. U njega je još tipično bosanskomuslimansko h u enklitičkim oblicima zamjenica: hi, him (mj. ih, im). U harvardskom

[16] Isaković, Alija: *Lektorske bilješke*, u: Avdo Međedović *Ženidba Smailagić Mehe*, Svjetlost, Sarajevo 1987. str. 365-370.

izdanju ovo h je potertano: h\m, hi. Ako ovome dodamo i čuvanje stare akcentuacije, nije teško objasniti otežano razumijevanje teksta u ponekim slučajevima. Dakle, potrebno je izvjesno navikavanje na razlike između ovih oblika i književnih. Evo nekoliko primjera: *Neće mene pogubiti glavu*, (Neće meni pogubiti glavu), *Šta je ono njima u kočije*, (Šta je ono u njihovim kočijama), ***Tamo kad ćeš kazat milu babu***, (Tamo kad kažeš milom babi), ***Na njegova konja visokoga***, (Na njegovom visokom konju).

ALIJA DŽOGOVIĆ[17]

Veliki ep Ženidba Smajilagić Meha sandžačkog Homera *Avda Međedovića*, te balada o plemenitoj *Hasanaginici*, najljepša su djela južnoslovenske usmene narodne književnosti. Nije čudo što su ove dvije poetske tvorevine, jedinstvenih i osobitih umjetničkih i književno-estetskih vrijednosti, imale istu sudbinu u kontekstu društvenih, političkih i kulturnoistorijskih događanja na prostorima jezika kojem pripadaju. O prodoru saznanja o južnoslovenskoj usmenoj narodnoj književnosti u svijet zahvaljujemo samo vrhunskoj ljepoti pjesme o Hasanaginici. Neposredno prije štampanja 1774. godine, ovu pjesmu zabilježio je marljivi italijanski opat Alberto Fortis. Njenoj ljepoti do neizmjernih granica divio se slavni Gete a zatim i cijela književno-naučna i pjesnička Evropa. Na veliku čast naroda koji ju je stvorio, ona je postala kultna pjesma bošnjačke narodne kulture, plemenitosti i humanizma, i ukazala na kreativnost stvaralaca na ovim balkanskim prostorima i nepresušnim tokovima epskog (i lirskog) pjevanja

[17] Džogović, Alija: *Dijalektalne i zavičajne govorne Specifičnosti u epu Ženidba Smailagić Mehe Avda Međedovića*, Almanah, 19-20, Podgorica 2002, str. 17-85.

od Homera do danas. Tačno poslije 160 godina sandžački epski bard raskošnog pjevačkog dara, sa sedamdesetak epskih pjesama i epom Ženidba Smailagić Mehe pobudio je značajnog istraživača i sakupljača narodnih pjesama Milmana Parrya, asistenta na Katedri klasičnih jezika i književnosti Harvardskog univerziteta, koji je, s namjerom da dokaže "usmeni karakter Homerovih spjevova", od Avda Međedovića na Obrovu i u Bijelom Polju zapisivao pjesma tokom ljeta 1933. godine, kao i od juna 1934. do septembra 1935. Albert Lord, Milmanov nastavljač i priređivač prvog izdanja epa Ženidba Smailagić Mehe, boravio je u Bijelom Polju tokom ljeta 1950. godine i od Avda, već ostarjelog i oboljelog, sa osobitim interesovanjem i žarom zapisivao pjesme. Tako je, po drugi put, kulturnom i književnom Evropom zasvijetlio duh i genij naroda koji je pjesmu izabrao kao sredstvo i poruku svog uključivanja u tokove života i kulture na ovom nemirnom prostoru, a svakako i u svjetske kulturne i književne procese.

S obzirom da govori Sandžaka čine dijalekatsku i lingvističku posebnost, u odnosu na susjedne govore (crnogorske i srpske), to jezik narodnog pjevača Avda Međedovića u epu Ženidba Smailagić Mehe cijelim svojim poetsko-jezičkim korpusom ima sve odlike ovoga dijalekatskog sistema. U najužem smislu, ovaj narodni ep po fonološkim, fonetskim, morfološkim, leksičkim, sintaksičko-

stilskim i semantičkim specifičnostima pripada sandžačkim govorima ili, još konkretnije rečeno, poddijalektu u koji se uklapa govor Bijelog Polja i šire okoline. Jezik narodnog pjevača Avda Međedovića i jezička materija njegovog epa potpuno su adekvatni jezičkoj situaciji u ovom poddijalektu. Pored ostalog, ovaj jezik karakterišu specifične fonološke aree, arhaična fonetska i leksička obojenost, izuzetno frekventan korpus orijentalne (turske, arapske i persijske) leksike prilagođene lingvističkim procesima ovoga dijalekta, kao i funkcija jezika u poetskoj strukturi epa.

REFIK SADIKOVIĆ[18]

Borba za očuvanje i razvoj svog jezika kod balkanskih naroda počinje još prije više od dvjesta godina. Međutim, stiče se utisak da su Bošnjaci ozbiljno shvatili važnost jezičkog pitanja tek krajem 20. vijeka, nakon što su dobili opomenu u vidu nezapamćeno prljavog, krajnje okrutnog rata. Uostalom o tome svjedoče činjenice. Prvi *Pravopis bosanskoga jezika* objavljen je nakon rata (Halilović, 1996), a prva cjelovita Gramatika bosanskoga jezika pojavila se četiri godine poslije pravopisa. Slična je situacija i kada je književnost u pitanju, mada u nas Bošnjaka ima puno kvalitetnih i književnika i književnih djela. Dakle i kada je književnost u pitanju, prvi kompletni radovi iz oblasti kritike, istorije i uopće književne teorije objavljeni su također poslije napada na Bosnu. Izgleda da je nama Bošnjacima bilo potrebno da nam se desi jedan tako surov rat, da vidimo šta je to što je bilo glavna mete uništavanja, da bismo iz toga zaključili šta je to kod nas Bošnjaka posebno važno, šta to moramo čuvati, gajiti, razvijati, ali i, zašto ne, pokazati cijelom svijetu.

[18] Ovaj fragment predstavlja izvadak iz neobjavljene studije mr. Refika Sadikovića: *Ep narodnog duha – narodni duh u epu.*

Situacija u Sandžaku je kudikamo gora nego u BiH, mi niti znamo kojim jezikom govorimo, niti smo ekavci niti ijekavci. Naš jezik je sve manje onaj naš maternji, a sve više nekakva kompilacija, polufabrikat iz pogona medija koji najčešće rade direktno protiv nas. A što se književnosti tiče, svoju najmanje poznajemo. A, hvala Bogu, kvalitetnih književnika i djela imamo, ali je krajnje vrijeme da i tim književnicima i toj književnosti napravimo mjesto koje zaslužuju.

Projekt izdavanja značajnijih djela bošnjačke književnosti, koji pokreće izdavačka kuća El-Kelimeh, trebao bi da pokrene stvari u toj branši u pravom smjeru. I to bi trebao biti tek početni korak, prvi i jako važan korak. Zar nisu i najduža i najslavnija putovanja počela prvim korakom.

Prva knjiga koja treba Sandžaklijama da odškrine vrata bošnjačke književnosti jeste ep Ženidba Smailagić Meha, našeg Avda Međedovića – Homera savremenog doba, kako ga je nazvao Milman Pari (Milman Parry). Ovaj ep i ovaj autor svakako zaslužuju prvo mjesto.

Nije nam cilj da u ovom kratkom osvrtu otkrivamo novine vezane za ep Ženidba Smailagić Meha nego samo da damo osnovne naznake i teme za razmišljanje čitaocu. Dakle, ovaj rad predstavlja preliminarno naučno saopćenje koje sadrži rezultate naučnog istraživanja. U njemu su

date naučne činjenice, ali kao rezultat djelimičnog istraživanja, tako da ukazuje na određene naučne informacije, ali ne daje dovoljno pojedinosti na osnovu kojih bi čitalac mogao donositi konačne sudove (BELAK, 2005: 104).

Avdo Međedović pjeva na zetsko-južnosandžačkom dijalektu, koji spada u stare štokavske dijalekte. Sve osobenosti ovog dijalekta, koje navode dijalektolozi, posjeduje i ep Ženidba Smailagić Meha. Ustvari, jezik epa Ženidba Smailagić Meha je sandžački, odnosno ima sve odlike sandžačkog dijalekta. Sandžački dijalekt je, kako objašnjava Jahić u uvodu *Gramatike bosanskoga jezika*, dijalekt kojim govore sandžački Bošnjaci na širem prostoru između Bijelog Polja, Novog Pazara, Tutina i u dolini Lima. Radi se uglavnom o arhaičnim govorima koje je susjedni jugozapadni novoštokavski razvoj slabo zahvatio (Jahić, Halilović and Palić, 2000: 37).

Od bitnih svojstava po kojima se sandžački dijalekt razlikuje od drugih Jahić, između ostalog, navodi neprenesenu staroštokavsku akcentuaciju sa djelimično očuvanom predakcenatskom dužinom, neke starije oblike deklinacije, miješani ijekavsko-ekavski refleks jata, svođenje konsonantskih grupa *-st, -zd, -št*, na *–s, -z, -š* (*žalos*, *groz*, *priš*). Glas *h* se također čuva u sandžačkim govorima. Što se tiče zamjenica, dativ i lokativ zamjenica *ja*, *ti* isti

su kao akuzativ (*mene*, *tebe*), javljaju se enklitike *ni*, *vi* za dat. (um. *nama*, *vama*), *ne, ve* za ak. mn. (*nas*, *vas*). U 3. l. mn. prezenta uglavnom se čuva nastavak –u kod svih glagola.

Za zetsko-južnosandžački dijalekat Stanojčić kaže da se prostire od Jadranskog mora (Perast – Ulcinj) do albanske granice, pa preko većeg dijela Crne Gore i južnog Sandžaka u Srbiji. Kao važnije osobine ovog dijalekta, Stanojčić navodi ijekavsku zamjenu staroga jata, akcentuaciju starijeg tipa, "dugi silazni i kratki silazni akcenat, koji se mogu javiti i na unutrašnjim slogovima, pa i na kraju reči". Od bitnih karakteristika Stanojčić navodi još jekavsko jotovanje (*ljeto*, *nježan*, ali i *đevojka*, *ćerati*), zatim nerazlikovanje lokativa odnosno instrumentala uz glagole mirovanja i akuzativa uz glagole kretanja, a aorist i iperfekat su u živoj upotrebi (Stanojčić and Popović, 2008: 11) Fonema (h) se čuva, pogotovu kod Bošnjaka (Okuka, 2008: 173).

Od svih karakteristika koje navodi većina gramatičara treba napomenuti da u sandžačkim govorima grupa *-ao* češće daje dugo *-o*, a u crnogorskim *-a*. Također, u sandžačkim govorima se *s* i *z* ne umekšavaju kao u crnogorskim govorima.

Sve spomenute osobine (i one koje nismo spomenuli zbog nedostatka prostora), po kojima su prepoznatljivi sandžački dijalekti, prisutne su u epu Avda Međedovića. Evo samo nekoliko

primjera iz epa koji mogu ilustrirati sve ovo što smo do sada kazali:

Mrtve noge ne delu mejdane (932). – *Šta je š njime, Bog bijo sa š njime!'* (1212). – *Ostareo, i borim se š njime* (1378). – *Đe je more, ni đe je primorje*, (1262). – *Dok smo živi i dok ni je traga*, (str. 70). – *Čoha mrka, a prežuto zlato* (157). – *Jalah pred njim sjesti na koljena* (str. 127). – *Šta no murtat u mehćemi radi* (str. 125). – *Nesretnica srca žalosljiva* (str. 107). – *I na nas je žalos udarila* (str. 97). – *Š njom sam celu žalos' pokrivala* (str. 105). – *Š njom lećela i svijet gledala* (str. 105).

Pored ovih karakteristika vezanih za sandžački dijalekt, primjetna je velika zastupljenost orijentalizama (riječi turskog, arapskog i perzijskog porijekla), što je također jedna od karakteristika sandžačkih govora.

Pozajmljenica iz drugih jezika je jako malo, slobodno bi se moglo reći da je njihov broj zanemariv u odnosu na orijentalizme. Ovo govori da utjecaji na sandžačke govore, izuzev utjecaja iz osmanskog jezika, nisu bili brojni niti značajni u vrijeme nastaka epa. Odsustvo germanizama govori da je ep nastao i dobio svoj konačan oblik za vrijeme Osmanskog carstva, tj. prije nego što se javila mogućnost da na njegovo konačno uobličavanje izvrši utjecaj germanska kultura čiji je dominantnost znatna nakon Berlinskog kongresa.

SADRŽAJ

RAZLOZI ZA POKRETANJE EDICIJE DOST I O PRVOJ KNJIZI U OVOJ EDICIJI **7**

PRSTENASTA KOMPOZICIJA I UDVOSTRUČAVANJA U PJESMI *SMAILAGIĆ MEHO* **13**

ŽENIDBA SMAILAGIĆ MEHA **33**

RJEČNIK **449**

FRAGMENTI IZBOR IZ TEKSTOVA O AVDU MEĐEDOVIĆU I NJEGOVOM EPU **471**

ENES KUNIĆ **476**
ZLATAN ČOLAKOVIĆ **486**
ĆAMIL SIJARIĆ **497**
HUSEIN BAŠIĆ **503**
ALBERT B. LORD **511**
RAŠID DURIĆ **513**
NOVAK KILIBARDA **520**
FERID MUHIĆ **523**
LADA BUTUROVIĆ **529**
ZLATAN ČOLAKOVIĆ **536**
ALIJA ISAKOVIĆ **538**
ALIJA DŽOGOVIĆ **540**
REFIK SADIKOVIĆ **543**